

શ્રી જિનેન્દ્રાય નમઃ

વીસમી સદીનું જૈન-પરિવર્તન

લેખક :

ધૃજલાલ રામચંદ્રાચ વડીલ - લાઠી

પ્રકાશક :

સ્થાનકવાસી જૈન સંઘ - ખાલીયાદ

श्री वीरस्तुति

वीरः सर्व सूरामूरेन्द्र महितो, वीरं बुधा संश्रिता,
 वीरेणाभिहतः स्वकर्म निचयो, वीराय नित्यं नमः ।
 वीरात्तीर्थमीदं प्रवृत्तमहुलं, वीरस्य घोरं तपो,
 वीरे श्री धृति कीर्ति कांति निचय, श्री वीरभद्रं दीश ॥
 अर्हन्तो भगवन्त इन्द्र महिता, सिद्धाश्च सिद्धि स्थिता,
 आचार्या जिन दासनोन्नति करा, पूज्या उपाध्यायका ।
 श्री सिद्धांत मुपाठका मुनिवरा, रत्नत्रयाराधका,
 पंचैते परमेष्ठिनः प्रतिदिनं, कुर्वन्तु वो मंगलम् ॥

मयमाहृति

००

मंत्र १००४

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

પ્રકાશકના જે બોલ

સ્થાનકવાસી જૈનધર્મ એ પૂર્વાપૂર્વથી હિતરી આવેલો સત્ય અને સનાતન ધર્મ હોવા છતાં અનેક શિયિલ જનો પોતપોતાની પ્રતિષ્ઠા અને માન સાધવા જૈન સિદ્ધાંતોથી વિરૂદ્ધ માન્યતાઓ ઉભી કરી જૈન શાસનપર કુદારાધાત કરવાના પ્રયત્નો કરી રહ્યા છે અને કરે છે એ જાણી સત્ય ધર્માનુયાયીઓને અંતરમાં ઉદ્ધવેગ થાય એ સ્વાભાવિક છે. એટલુંજ નહિ પણ સાથે સાથે જૈનસમાજનું પતનને માર્ગે સંચરતું નાવ બચાવી લેવાનો મથાશયક્ય પ્રયત્ન સાચી સેવાભાવી વ્યક્તિઓ તરફથી થાય એ પણ સ્વાભાવિક છે.

આવો એક પ્રયત્ન લાડીવાળા ધર્મપ્રેમી વકીલ શ્રી વૃજલાલ રામજીભાઈએ કરેલો. સનાતન જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતો-મુખવચ્ચિકા-બંધન સિદ્ધિ, મૂર્તિપૂજા નિષેધ, અને શિયિલાચારીઓએ ઉમા કરેલા સ્વકલ્પનાનુસાર ધર્તિગોનો સંવાદરૂપે રમુજીચર્ચા વડે આપવામાં આવેલા સચોટ જવાબથી ભરપુર આ પુસ્તકનું અસહ્ય લખાણ વાંચતાં અમને લાગ્યું કે જો આ લખાણ પુસ્તકરૂપે બહાર પડે તો જૈન સમાજમાં આજકાલ પ્રવર્તી રહેલા અનેક અનિષ્ટ તત્ત્વોનો નાશ થાય, અથવા તો જે સમાજ રચા. જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતો સત્ય અને સનાતન સમજે છે તેમની માન્યતા શ્રમણાત્મક ન બનતાં વધારે દૃઢિભૂત થાય, આજ આશયથી અમે આ પુસ્તક અમારા રચા. જૈન સમાજ સમક્ષ સાદર રજુ કરીએ છીએ. આશા

લેખકનું નિવેદન.

સમાજ પરિવર્તનને ધ્વજ છે. આધુનિક યુવાનો પરિવર્તનનો પોકાર કરે છે. પરંતુ એ પરિવર્તન અનિષ્ટ ન થવું જોઈએ. ભગવાન સૂત્રકારના સિદ્ધાંતનો છડે એક ભાગ થાય એવું પરિવર્તન એ અનિષ્ટ પરિવર્તન છે. અને કોઈ પણ સંજોગોમાં એ ધ્વજવા યોગ્ય નથી. પરિવર્તન એવું હોવું જોઈએ કે જે તીર્થંકર ભગવાનથી ઉપદેશાચેતા સિદ્ધાંતને જરા પણ બાધ ન પહોંચાડે. સિદ્ધાંત વિરૂદ્ધના ચર્તા પરિવર્તન ધાર્મિક ક્ષેત્રોમાં ભયંકર કોલાહલ મચાવે છે.

પરિવર્તન ધ્વજનાર આધુનિક નવયુવાનો જૈન સૂત્રોની બાબતમાં દેટલીક ચંકા ધરાવે છે. કોઈ કોઈ સ્થળે પાઠ પાઠાંતર થયેલ છે. એ દલીલો થાય છે. આ દલીલો પછી વસ્તુદવાળી છે. સત્ય પણ છે. પરંતુ ભગવાન સૂત્રકારનો તેમાં જરાપણ દોષ નથી.

તીર્થંકર ભગવાન મહારીર દેવે કેવળ જ્ઞાન, કેવળ દર્શન પ્રાપ્ત થયા પછી, જે ઉપદેશ આપ્યો હતો તે ઉપદેશ ગણધરો ઝીલી ચક્ર્યા હતા. અને જે કોઈ સમજી ચક્ર્યા હતા. તેનો અનંતનો ભાગ ભવ્ય જીવોના ઉપકાર અર્થે સૂત્ર રૂપે ગ્રંથી ચક્ર્યા હતા. આ સૂત્રો એ સમયમાં મુનિ મહાત્માઓને કંદર્ય હતા. સમયના પ્રવાહ સાથે દેશકાળ, આચાર વિચાર તથા સ્મરણ શાસ્ત્રમાં ફેરફાર ચર્તા પરમ પુનઃ આચાર્યોએ સૂત્રો એકઠા કર્યા હતા. અને છેવટે દેવર્દિ ગણી ક્ષમા શ્રમજ્ઞે કંદર્ય રહેલાં સૂત્રોને પુસ્તકારૂઢ કર્યા હતા. આત્મારે વિષમાન જે સૂત્રો છે તેનો બધો યશ અને ઉપકાર શ્રી દેવર્દિ મણી ક્ષમા શ્રમજ્ઞને છે. જેઓ વિરાત ૯૮૦ વર્ષે થયા.

સૂત્રોમાં જે કોઈ ઉપદેશ ગુચ્છવામાં આવ્યો છે. તે તે ઉપ-

દેશ તીર્થંકર ભગવાનનો જ છે. અને તેથી સૂત્રોમાં કોઈપણ જાતનો દોષ હોવાનો મંભવ નથી. અનુયોગદ્વાર સૂત્રની ટીકામાં ૩૨ દોષ યથાર્થ પડે બતાવ્યા છે એટલે એ ૩૨ દોષથી રહીત હોય તેજ સૂત્ર કહી શકાય. સૂત્રમાં આત્મજ્ઞાન વધે, ગુણરચાનક ક્રમ ચડે, સંસારના દુઃખનું ભાન થાય અને આત્મા મોક્ષમાર્ગી થવા ઉત્થમ કરે તેવું જ લખાણ હોય. જે સૂત્રોમાં વ્યાકરણ દોષ, અસંબંધ વાતો, વિભક્તિ દોષ, પદરચાન દોષ વગેરે વગેરે દોષો આવતા હોય તથા ઉપધાત દોષ કે જેમાં જીવદિંમા હોય, તે સૂત્રો મણુધરો રચિત નથી. એમ જરૂર મમજનું નોંધવું. મણુધરોના નામે પાકાંતર કે ગોટાળા થયા છે. એ સમજી શકાય નેવી દલીલ છે. જૈન ધર્મના અભ્યાસીઓએ આ ૩૨ દોષોનું ખામ જ્ઞાન લેવું જરૂરી છે. એ ૩૨ દોષ રહીતના નિદાનો જ જૈન ધર્મના અભ્યાસીઓને માન્ય દોષી થકે. અને જ્યાં એ ૩૨ દોષ મળે તેના દોષ સંભવતો દોષ ત્યાં જૈન ધર્મના અભ્યાસીઓ મરગ કહી શકે કે ત્યાં આમજ સૂત્રોમાં ઉત્સુક વાતો ભેગવાયેલ છે. નમ્રતાય મોદને લીધે પા બોળ દગેઈ કારજે પોતાનું મંતવ્ય નિદ્ર કરવા સૂત્રોનાં પાકાંતર ફેરફાર થયેલ છે. એમ હમણા પ્રમાણ નિદ્ર થયું છે. ઉપામક હતાંમ સૂત્રના નિદાન આપતલ જન તામિમત્વ નિદાને A. I. Kavalon Himmale પ્રાચીન પ્રત્યની મન્થામનુ જ એ દલીલ જૈન જનતા મમજ રચુ કરી છે. તથા કોઈ કોઈ જ્યાં સૂત્રોમાં 'પાકાંતર' એમ કહી જણાવી વિદાન આપાયેંએ દોષા કરેલ છે. આ દલીલો તથા ફેરફાર જૈન અભ્યાસીઓએ ૧૫૪ ગુણે છે કે ધર્મમાં કોઈ ઉત્પન્ન કારણ કિનાયેંએ સૂત્રમાં મૂકનું મન્થ કદી નહીં છે. પાંતુ જે ૩૨ દોષનું જ્ઞાન દોષ ને જૈન પત્રને: અભ્યાસી અભવાન મુજાનું રહ્યું અમજી થકે

અહિન - સંદેહ કારણ " એ સૂત્રના ઉત્તરે જમણ નિદાને દોષ અવદર્શન થકે. અમજ અહિનને. ઉત્તરે જ.

પતાં પોતાનો જ દાખલો આપ્યો. જેમ મને કોઈ લાકડીથી, ધનુ-
બથી, મુઠીથી, માટીના ઢેકાથી અથવા પથર મારે અગર ધમકી
આપે, ઈજા કરે અથવા મને કોઈ મારી નાખે ત્યારે મને જેમ
દુઃખ થાય છે અને વેદના થાય છે તેવી જ રીતે આ જગતમાં સર્વ
જીવ (પંચેન્દ્રિય) સર્વ પ્રાણી (બેઘન્દ્રિયથી, તે ચૌરેન્દ્રિય) સર્વજીવ,
(વનસ્પતિ) સર્વસત્ત્વ (પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ) ને મારી પેડે જ
દુઃખ અને વેદના થાય છે માટે તેમને મારવા નહિં, દુઃખ દેવું
નહિં; ઈજા કરવી નહિ, વધ કરવો નહિ. આવી રીતે અહિંસા
ધર્મની વ્યાખ્યા સમજાવી. હકાય જીવની હિંસાનું સ્વરૂપ સમજાવ્યું.
હતાં પણ ભગવાન મહાવીર દેવના અનુયાયીઓ મહાવીર દેવના
નામ ઉપર ભક્તિના આવેશમાં હિંસા કરે એ ભગવાન મહાવીર
દેવને પ્રમાણુ અને તેહત્ હોઈ શકે કે ? ખ્યાલ કરો, વિચાર કરો,
ભગવાન સૂત્રકારના સૂત્રમાં જરા પણ હિંસાને સ્થાન જ નથી.
હિંસાકારી વિધાન કે હિંસાકારી ક્રિયાઓ ઉપદેશી જ નથી.

જેન ધર્મમાં હિંસાકારી તરવો દાખલ થઈ ગયાં હતાં. એ
વખતે અભયદેવ સુરિના શિષ્ય મહાકવિ જનવલ્લભસુરિએ સંધ
પટક તૈમાર કરેલું તેમાં જેન વેષધારીઓની સખ્ત ઝાટકણી ઠાઠી
નાખી છે.

“એ સમયમાં જેન ધર્મના સાધુઓ તંત્ર મંત્ર કરનારા થઈ
ગયાં હતાં. વશીકરણુ વિદ્યાના અજમાવનારા થઈ ગયા હતા. હ
કાય જીવની હિંસા થાય તેવા કાર્યના કરનારા થઈ ગયા હતા.
ચૈત્યવાસી થઈ ગયા હતા. જેમ પારધી મૃગલાને પકડે તેવી રીતે
ભોગા શ્રાવકોને આ વેષધારીઓ પોતાની જાળમાં ફસાવતાં. દેહરા
જનાવવાનો ઉપદેશ આપતાં. દ્રવ્ય ભંડારો કરાવતાં. સ્નાત્ર, પૂજાવિધિ
તથા જિંજ જનાવવાનો મિથ્યા ઉપદેશ આપતાં. કુદીલ આચાર
સેવી કુકર્મો કરતા. વગેરે વગેરે. વિશેષમાં અંધકાર મહાત્માએ
જણાવ્યું છે કે, “આ વિંજધારીઓ નિશ્ચયે જિન માર્ગ પ્રત્યે દુષ્ટ

છે. એ સિંગધારીઓના ઉન્માર્ગ પ્રતિપાદન કરનારા વચન પોતાના કાને ને સાંભળે છે તે પુરૂષ કાનવાળો કેમ કહેવાય ? વળી હૃદય સહીત પણ કેમ કહેવાય ? ને હૃદય શુન્ય હોય તેને હૃદય સહીત પણ કેમ કહીએ ! સમસ્ત પાપના સમુદ્ધ વડે, સમસ્ત મહા ઝેરી સર્પના સમુદ્ધ વડે, સમસ્ત મનની પીડા અને સમસ્ત રોગ તથા પાપ ગ્રહ એ સર્વ દુષ્ટ સામગ્રી વડે એ સિંગધારીઓનું સારા ભાગને હજીનારું મન નીપળ્યુ છે, એ સિંગધારીઓના વચન પણ સાંભળવા યોગ્ય નથી. કાગકુટ ઝેરથી પણ અતિશય દૂર એવું સિંગધારીઓનું મન છે."

આચાર્ય દરિદ્રશુરિચ્છએ 'મંબોધ પ્રકરણ'માં ચેત્તવાસી-ઓની ખૂબ ગાટકબ્બી કરી છે. તેઓના નમયમા પણ સાધુઓ, જૈન વેત્તધારીઓ મંદિર અને માંડાગી ધર્મ ગયા હતા. જિન મંદિર વગેરે ચળાવવાનો અરંભ સમારંભનો આવડ ઉપદેશ આપનાં, શીધીયાચારી, સ્ત્રી પરીચયી ઘણ ગયા હતા. શ્રુતકના રમારો ચળાવવાનો મિથ્યા ઉપદેશ આપતા. આવા વેત્તધારીઓની કથની ક્યાં જઈને કરવી ! જરૂરના ઉંઝાળમાંથી આવા ઝાળામય વાક્યાં નીકળ્યાં છે. આમ દિંનાના ઉપદેશ કરનાર જૈન વિંતધારી સાધુઓનું અનિષ્ટ પરિવર્તન જોઈ એ મહાન આચાર્યએ જૈન મિત્રોનાનુસાર વર્તવાનો ઉપદેશ આપ્યો હતો.

દોષી નમય વિત્તવા જાદુવાળી જૈન ધર્મના અપાત્ર પા ચાલી. જૈન ચેત્તવાસીઓ તથા વિંતધારી પશુવાદીઓએ ખુબ પોતાદયા કરી મુક્યો હતો. જોને જરૂર મુર્તિની તકારો કરી ગદા દતા. આગળ સમગ્રજ છે કાવ છવ્વી દિંના અગ્નિ પ્રમંજુમાઃ આમજ ધર્મ રહી હતો. મુર્તિને કુપોઃ સ્થાવરા, પૂજન, ખાદ્યો ધામ્યુમ કરી, ઉપાંગ વતિ અગ્નિ જેને છવ, પાવન, એન્ડ્રોજ, વેજર, વિમાન વરિહ, નરંદ્રી પૂજ અગ્નિ એનેઃ જૈન મુરતી વિજાનિમ, જદા વાન, અદિનાના આત્મનું પૂન મુરતી દત્ત ધર્મજનુ એના મુરે અગ્નિ નમનજનુ ત્થા હાવનુ પુણ્યને અગ્નિ વાન

યધ. જગત ઉદ્ધારક લોકનાથ ભગવાન મહાવીર દેવના શાસનના રક્ષકને બદલે જૈનાચાર્યો કેવળ બ્રહ્મક બની રહ્યા છે. હઠામહી જૈનાચાર્યો તથા યતિ આચાર્યોના તિરસ્કાર સહન કરીને પણ શ્રી. લોકાશાહે સન્નિધિ ઉપદેશ દેવાની શરૂઆત કરી. શ્રીમાન લોકાશાહ અને તેના અનુયાયીઓએ થોડા વખતમાં જ ચૈત્યવાસીઓની બરાબર ખબર લીધી. જડપૂજન એ કેવળ ધર્મિંગ છે એ માન્યતાનો ચોતરફ ડકો વગાડ્યો. જૈન ધર્મમાં હિંસાના કાર્યમાં ધર્મ મનાતો હતો. આરંભ સમારંભ ખુબ વધી પડ્યાં હતાં. મોજશોખ, વૈભવ વિલાસ પુષ્પ પૂજા, નવાંગી પૂજા ઇત્યાદિનો સડો પેસી ગયો હતો અને જૈન ધર્મના સનાતન શુદ્ધ તત્ત્વો તદ્દન અદ્રશ્ય થઈ ગયાં હતાં, તે શુદ્ધ સનાતન તત્ત્વોને પ્રકાશમાં લાવનાર જડ પૂજનનો રોગ કાઢી મૂકવાની ખાસ હાકલ કરનાર, ચૈત્ય વાસીઓના તથા યતિ આચાર્યોના મોજ શોખ પરિબ્રહ્મ ઘટાડનાર અને સત્ય માર્ગે ચડાવનાર વીર લોકાશાહ આત્યારે મહાન સુધારક તરીકે જૈન ઇતિહાસમાં સ્થાન લ્યે છે.

આ ત્રણે મહાત્માઓએ જૈન ધર્મના વેપધારી સાધુઓને સમજાવવા ખૂબ પ્રયાસ કર્યા છે. જેમના સત્ય ઉપદેશની અસર હજી પ્રસરી રહી છે. આ રીતે ઈષ્ટ પરિવર્તન હંમેશાં આવકાર દાયક છે. અને અનિષ્ટ પરિવર્તન ત્યાગ્ય છે. જૈન સાધુઓ મહાવાસી બને, મુહપતીનો ત્યાગ કરે અને ભગવાન સૂત્રકારના સૂત્રને અમરાઈએ ચડાવે એવા પરિવર્તન એ અનિષ્ટ પરિવર્તન છે અને એ અનિષ્ટ પરિવર્તનના પાપના પંજામાંથી બચવાની ધર્મશુદ્ધિ-સુઓની પ્રથમ દરજ છે.

આત્યારે જૈન સમાજમાં ત્રણ દીરકાઓ અસ્તીત્વ ધરાવે છે. (૧) ચેતાગ્નિ અમૃતિ પૂજક સંપ્રદાય. જે સ્થાનકવાસી તરીકે ઓગખાઈ રહેલ છે. (૨) ચેતાગ્નિ મૃતિપૂજક સંપ્રદાય (૩) દિગંબર સંપ્રદાય. આ ત્રણે પક્ષોના મંત્ર્ય જુદા જુદા છે. અને આ ત્રણે પક્ષો યવાનું મૂળ કારણ એ અનિષ્ટ પરિવર્તન છે. સિદ્ધાંત

વિરૂદ્ધનું વર્તન એજ પગિવર્તનના બીજનો જન્મ આપે છે. અને પછી તો સમય પ્રમાણે એ બીજ ઢાલી, ઢીલી મોડું વૃક્ષ થાય છે. એવી રીતે પગિવર્તનના ત્રણે મનો સંપ્રદાય ઉપમા દેખી રહ્યા છીએ. આ ત્રણ સંપ્રદાય માટેનાં (૧) (૨) પહેલાં સંપ્રદાય મૂર્તિવાદને બીજકુલ સ્વીકારતો નથી. વચ્ચે પાવના વાગ્ને સ્વીકારે છે. (૨) બીજને સંપ્રદાય વચ્ચેપાત્ર વચ્ચે - - - - - સ્વીકારે છે. અને એ મૂર્તિવાદ પાછળ પાવના વચ્ચે - - - - - મંદિરો અને મૂર્તિઓનાં સખગાર પાવના વચ્ચે - - - - - પુખ્ત કરે છે. (૩) ત્રીજો સંપ્રદાય કેવળ નાસ્તિકવાદને - - - - - નાસ્તિકમુનિ સિંગ મારખ-કથા મિત્રાય મેડાના રકન થયે નથી તથા સ્ત્રીઓ મેડાશાધિકારી નથી તેવા વિરૂદ્ધ વચ્ચે કરે અને મૂર્તિવાદને સ્વીકારે છે પરંતુ મેડાના નાસ્તિકવાદને સ્વીકારતો નથી.

આ ત્રણે સંપ્રદાયો ઉપરાંત મુસ્લિમ અને જાનના મતમા શીખદ શાસ્ત્રચંદ્ર સનાતન જેન આશ્રમ ન્ધાતો - - - - - મના બનાવના બનાવનાથીઓ તાન જુદી જ રીત એક નવ - - - - - છે. આ મનાવનાથીઓ તથા તેના બકત. કવિ પદ્ય - - - - - આવે છે. કવિ એ મરદુમ કવિ મયચરમાર્મ, જન્મે - - - - - રહીત હતા, હતા:વધની હતા જેઓ થામ - - - - - પ્રખ્યાત છે. તમે શીકાઓના કથેલમા આ એક - - - - - છે. શીખદ શાસ્ત્રચંદ્રને તેમની દેવનીમા જ એક નવ - - - - - વચનો વિચાર હોય. આ મત્ત હરીજન શીખદ શાસ્ત્રચંદ્ર - - - - - વરેલી જ મ:જેન છે અને શીખદ શાસ્ત્રચંદ્રની દેવનીમા - - - - - ત. ૧૦૦ કવિવિષયક વચનો રહ્યા: મુનિવદ્ય-કામ. - - - - - તથા કવિ - - - - - કવિ વચન દેવ: કવિ: કવિ: કવિ: - - - - - ૧. ૧૦૦. મેડા કવિ: છે. મુનિ વચન: મુનિ - - - - - ૧. ૧૦૦. વિવરન એ મેડા કવિ: - - - - - છે અને કવિ: ૧. ૧૦૦

થવાની અણી ઉપર આવેલા, કે શ્રદ્ધાથી ભ્રષ્ટ થવાની તૈયારીએ પહેંચેલા સાધુ, સાધ્વી, આવક કે આવિકા શ્રદ્ધા ભ્રષ્ટ ન થાય અને જૈન દીક્ષા ગૃહણ કરી જે હિંસ્ર સંયમ પાળતા હોય તે હિંસ્ર ત્યાગ-સંયમથી પતિત ન થાય તે ઈષ્ટ ધ્યેયને સન્મુખ રાખી તથા ધર્મ ઉપર ચતી દીકા દૂર કરવાનો તથા લોક હિતાર્થે કડક દીકા કરવાનો દરેક ધર્મજ્ઞાસુ મનુષ્યનો, સંપૂર્ણ હઠ છે. એમ સમજી આ પુસ્તકમાં ધાર્મિક પ્રશ્નો ચર્ચવામાં આવ્યા છે.

શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર ગ્રંથના વાંચન પછી, શ્રીમદ્ રાજચન્દ્રના અરમીતાના ઉદ્દગારો, અહંપદ, વિરોધાભાસ, તીર્થંકર તરીકે પૂજાવાની તેમની લાલસા, પ્રકાશક પુરુષ તરીકેનું શ્રીમદ્નું કથન તથા અગાસમાં રાજચન્દ્ર આશ્રમમાં ચાલતી જૈન શાસન વિરૂદ્ધની પ્રવૃત્તિનો ટુંક ખમાલ આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવ્યો છે. અને તેમાં ટુંક કવિતા રૂપે શ્રીમદ્ રાજચન્દ્રના બોલેલા શબ્દો જ ગોઠવવામાં આવ્યા છે અને શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર ગ્રંથમાં અર્ધા-અધુરા પત્રો ગોઠવી x x x નિશાનીઓ મૂકી, જે પ્રચાર કરવામાં આવ્યો છે તે ઉપર પણ પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે.

મૂર્તિપૂજક સંપ્રદાયના વિદ્વાન આચાર્ય મહારાજ શ્રી રામ-વિજયજી અગાસના રાજચન્દ્ર આશ્રમમાં પધારેલા, તે વખતે આચાર્ય મહારાજ સાથે શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર ગ્રંથમાંથી ફેટલાકે પ્રશ્નોત્તરો થયેલા તે પ્રશ્નોત્તરો આ પુસ્તકમાં ગોઠવવામાં આવેલ છે. અને શ્રીમદ્ રાજચન્દ્રના વિચારોનું અવલોકન જૈન તત્ત્વજ્ઞાની સદ્ગન વાડોલાલ મોતીલાલ સાહે પોતાના જૈન સમાચાર અને જૈન હિતેચ્છુ પત્રમાં કરેલ તેનું જરૂરી લખાણ પણ ધર્મજ્ઞાસુઓ સમક્ષ ધર્યું છે. આવા પરમ ઉપકારી મુનિ મહાત્માઓનો તથા તત્ત્વજ્ઞાનીઓનો જન સમૂહ ઉપર અયામ ઉપકાર છે. સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયના વિદ્વાન મુનિશ્રી હર્ષચંદ્રજીએ 'શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર' સંબંધે 'શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર વિચાર

ચૈસ એટલે આંખ, કાન, નાક, હાથ, પગ, કેડ, કમર, માથું વગેરે આબેહુબ અવયવો ઉતારી ધડેલી કાણની, પાપાણની કે ધાતુની મૂર્તિ એવો અર્થ યથોક્ત નથી. એમ સૂત્ર તથા અન્ય મંથોથી સિદ્ધ કરી બતાવ્યું છે.

જૈન દર્શન અનુસાર સ્વર્ણિંગ કોને કહેવાય ! એ પ્રશ્નની ચર્ચા કરવામાં આવી છે અને મુહપતી ચર્ચાસારમાં, વિદ્વાન મુનિ શ્રી આત્મારામજીએ લખેલો પત્ર, હરિબલ મચ્છી રાસ-સંશય નિવારણ ધી રીક્ષિજન્સ ઓશ ધ-ડીયા વગેરે વગેરે મંથોથી જૈન સાધુઓએ મુહપતી બંધન કરવું જોઈએ અને રજોહરણ રાખવો જોઈએ, મુહપતીબંધન અને રજોહરણ એજ સ્વર્ણિંગ છે, અને તેજ શાસ્ત્રોક્ત તથા પ્રમાણોક્ત છે એમ સિદ્ધ કરી બતાવ્યું છે.

જૈન ધર્મમાં અમમણ્ય ગણાતાં ધુરધર આચાર્યો તથા શ્રાવકોને કેટલાક અનિષ્ટ પરિણામ ઉત્પન્ન કરે તેવા સડાઓ દૂર કરવા તથા જૈન ધર્મની દિન પ્રતિદિન પ્રગતિ યાપ તેવા જરૂરી ઇલાજો લેવા આમહબરી સૂચના કરવામાં આવી છે.

જૈન ધર્મના અભ્યાસીઓને તથા ધર્મજ્ઞાસુઓને ખાસ ધ્યાનમાં રાખવા યોગ્ય પ્રશ્નોની ચર્ચા કરવામાં આવી છે અને દરેક ચર્ચાના મુદ્દાઓ શાસ્ત્રોક્ત અને પ્રમાણોક્ત રીતે ચર્ચવામાં આવ્યા છે. તે ધર્મ જ્ઞાસુ, સાધુ સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકાએ આ પુસ્તક શાંતચિતે વાંચી, મનન કરી તત્ત્વ (સાર) મહણ કરવા લેખકની નમ્ર વિનંતિ છે.

અંતમાં આ પુસ્તક પ્રગટ કરવા જદલ શ્રી પાળીયાદ રથા-જૈન સંઘનો તથા આ પુસ્તકમાં જે જે મંથોના આધાર-અવતરણ લેવામાં આવેલ છે, તે તે મંથના લેખકોનો હું આભારી છું.

શુદ્ધિપત્રક

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૮	દોહરો	પરભવ	વણુ ભવ
૧૭	૧૫ શ્લોક	સગાશે	સગાસે
૧૭	૧૫ શ્લોક	સિકરવે	સિફવે
૩૮	૨૩	શ્રીમદ્	શ્રીમદે
૪૫	૬	ગાથા ૫૪	ગાથા ૫૩
૪૬	૬	સવદા	સર્વદા
૪૭	૧-૨	આહાર નિદ્રાનો શ્લોક:-	આહાર નિદ્રા ભય મૈથુન' થ, સામાન્ય મેતદ્ પશુભિઃનરા- ધ્યામ્ ધર્મો દ્વિતેર્ધા વિશેશોઽધીકો, ધર્મે- થુ દ્વિતા પશુભિઃ સમાનાઃ
૫૩	૨	આધિક	અધિક
૫૮	૫	બી	બની
૧૦૬	૨૪ શ્લોક	દા	દધા
૧૦૮	૮	કાવમી	કારમી
૧૧૦	૨	પરમખન	પરમચુન

પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૨	કારણ	કીરણ
૮-૯	મુનિશ્રી સોભાગ્ય- ચંદ્રજી પણ શતા- વધાની છે.	હાલમાં રથા. જૈન ધર્મની શ્રદ્ધા અને મુનિપણાથી બ્રહ્મ જ- નેલા શ્રી સોભાગ્ય- ચંદ્રજી મ. પણ શતા- વધાની છે.
૫	ઝેરજ	ઝેરીજ
૬	‘પદ્મનંદી’	‘પદ્મનંદી’
૧૯	ન રહી.	નરહી.
૧૮	વાસ.	દાસ.
૯	દેવ	દે
૬	આગવાની	આગેવાની
૨૫ શ્લોક	સિર્જાઓપણું	સિર્જાપઓપણું
૨૫	કાતી ભોગ	કામભોગ
૧	દ્રોપદી	દ્રોપદી
૪	દ્રોપદી	દ્રોપદી
સૂત્ર પાઠ ૨૦	જ	જં
૭	Lesses	Lesser
૧૦	Bhagi	Bhagti
૧૫	seets	sects
૧૬	adop	adopt
૫	in seets	insects
૭	broon	broom
૩	war	wear

અનુક્રમણિકા

ક્રમસંખ્યા	પૃષ્ઠ
૧ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી	૧
૨ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી ...	૧૧
૩ સુચારુતા	૨૫
૪ સુચારુતા	૫૧
૫ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી	૮૦
૬ સુચારુતા	૮૩
૭ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી	૧૧૦
૮ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી	૧૧૬
૯ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી	૧૨૦
૧૦ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી	૧૨૦
૧૧ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી	૧૨૦
૧૨ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી	૧૨૦
૧૩ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી	૧૨૦
૧૪ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી	૧૨૦
૧૫ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી	૧૨૦
૧૬ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી	૧૨૦
૧૭ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી	૧૨૦
૧૮ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી	૧૨૦
૧૯ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી	૧૨૦
૨૦ સુચારુતા, સંવિધાન મંત્રી	૧૨૦

વીસમી સદીનું જૈન પરિવર્તન

પ્રકરણ ૧ લું

સુખનિવાસમાં પરિવર્તન ગોષ્ઠિ

સુખલાલ શેઠ એ વસંતપુરના નગર શેઠ છે. વસંતપુર ગામની બહાર ભદ્રા નદી નિર્મળ ખાણીથી ભરપુર ગામની શોભા વધારી રહી છે. સુંદર વૃક્ષોની ઝાડી, બાગ, બગીચા, ચક્ષના મંદીરા, બહાર ગામથી આવતા મનુષ્યોના દિલ આકર્ષે છે. ગામમાં શ્રીમંત માણસોના આશ્રેયન ભવ્ય મકાન ઈશ્વરી સમા શોભી રહ્યાં છે. ગામની રચના નાની બગર, મોટી બગર, મકાનોની સાધારણ બાંધણી, સ્વચ્છતા તથા ગામના વેપાર વાણીજ્ય કામકાજ જોતાં ગામના રહેવાસીઓ સાધારણ રીતે રિદ્ધિ સંપન્ન છે એમ દ્રષ્ટિ-ગ્રાસ થાય છે.

કુવાન તેમજ વૃદ્ધમાં ગણાય તેવા સુખલાલ શેઠ ગામમાં નાના મોટા કોઈ પણ માણસને કોઈ પણ દુઃખ હોય કે કનડગત હોય, તો તેમને દિમત આપી તેમનાં દુઃખ દુર કરાવે છે. જાહેર ધર્મોદાના કામમાં પણ સારી સારી રકમો ભરી ધર્મોદા ખાતાઓને

છતાં મોટો ડોળ કરો, આત્મજ્ઞાની અને દુઃખીયાર હોય, તેનો દેખાવ કરી રહી, જેમ આવે તેમ ધાર્મિક ચર્ચા કરી રહ્યા હોય છે.

જૈન સાધુએ એકાએક વેશ પરિવર્તન કરી મુદ્ધપતી મુક્યાના સમાચારે આત્મજ્ઞાની મિત્રોના મંડળમાં ખળભળાટ મચાવ્યો છે. મંડળના આત્મજ્ઞાની સભ્યો “ સુખનિવાસ ”માં ચતુષ્કોણ પરિષદ ભરી મુનિના વેશ પરિવર્તનને અંગે જ ચર્ચા ચલાવી રહ્યા છે. ત્યાં હિરાલાલ ધોધાવાળા સુખજ્ઞાલ શેઠના નિકટના સંબંધી અચાનક આવ્યા. તેને જોતાં જ “ પધારો પધારો ” “ હિરાલાલ જાઈ, ” એમ આશ્ચર્ય સહીત સુખલાલ શેઠે કહ્યું. “ હો તો કુશળને ? ”

હિરાલાલ : આનંદમાં છું. આપ શી જ્ઞાનગોષ્ઠિ ચલાવી રહ્યા છો ?

સુખલાલ : મુનિએ મુદ્ધપતી મુખી વેશનું પરિવર્તન કર્યું, એ સંબંધમાં આત્મજ્ઞાની ગોષ્ઠિ ચાલે છે. આપને આ બાબતમાં કાંઈ સમાચાર મળ્યા કે ?

હિરાલાલ : હું એ પ્રકરણમાં સંપૂર્ણ રસ લઈ રહ્યો છું અને અથથી તે ઇતિ સુધીની તમામ હકીકત જાણું છું. આપનું આ બાબતમાં શું કહેવું થાય છે ?

સુખલાલ : વેશ પરિવર્તન કરી મુદ્ધપતી હોડવામાં ચોગ્ય નથી જ કહ્યું. આ ગામમાં પણ ચોટે ચોટે એજ વાતો ચર્ચાઈ રહી છે.

હિરાલાલ : આપના મિત્રોનું શું માનવું છે ?

સુખલાલ : એ મિત્રો તો દલિરામી અને રાગાંધ છે, જેથી તેમને તો મુનિનું આ પરિવર્તન ચોગ્ય લાગે છે અને મને સમજાવવા તેઓ ક્યારના આગ્રહ કરી રહ્યા છે. હું તેમને ખાસ આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરું છું કે વેશ પરિવર્તન કરવાનું અને મુદ્ધપતી હોડવાનું કાપ ચોગ્ય હોય અને સિદ્ધાંતાનુસાર હોય તો તમે મને તેની સાખીતી

તીર્થંકર ભગવાનના વાક્યોમાં ક્યાં વિરોધભાસ આવે એ આપ જણાવો તો ખરા !

હિરાલાલ : એ વિષય ઉપર અત્યારે ગરમાગરમ ચર્ચા કરવાથી મને-તમને-કે મિત્રોને કાંઈ લાભ થવાનો નથી. પ્રસંગ આવ્યે આપણે તેમની પાસે જઈ ચર્ચા કરશું. આપ મુનિશ્રીના ભાવિક ભક્ત છો, તો હવે આ સોનેરી તકનો લાભ નહિ આપો ? હું આપને એક નિકટ રહેલી અને મિત્ર તરીકે સોગન ખાઈને જણાવું છું કે તમારા સહકારની મારે જરૂર છે. તમારે જરૂર અમને મદદ કર્યા સિવાય ચાલે તેમ નથી. દુનિયા અત્યારે અંધકારમાં કુળી રહી છે. સંપ્રદાય-વાદી ગુરૂઓ અંધ છે. તેઓ બીજાને શું માર્ગ દેખાડે એટલે જ આ વેશ પરિવર્તન કરવાની જરૂર પડી. બેસો હવે આપ સહકાર આપો છો કે નહિ ? આપના પગમાં પડી પડીને પણ આ સેવક બિક્ષા માગે છે. અને સૂત્ર સિદ્ધાંતથી પણ હું આપને ચોક્કસ ખાતરી કરી અપાવીશ.

સુખલાલ : જ્યારે આપનો તથા મિત્રોનો ખાસ આગ્રહ છે, અને આપ જ્યારે સૂત્રસિદ્ધાંતથી સાબીત કરી આપવાનું જણાવો છો, ત્યારે હું મારો સહકાર ઘણીજ ખુશીથી આપું છું.

ઉમેદચંદ : હિરાલાલ ભાઈનું કહેવું તદ્દન સત્ય છે. આત્મ જ્ઞાનીના વિશિષ્ટ લક્ષણો આવા જ હોય. સૂત્રો ઉપર આધાર રાખતાં અનેક તર્ક વિતર્કો થાય માટે સંત પુરૂષો વેશ પરિવર્તન કરે તેમાં કાંઈ અયોગ્ય નથી જ, અને આપણે પણ એ પથે જ ચાલવું અને તેના અનુયાયીઓ બનવું. અને હવે સુખલાલ ભાઈનો સહકાર થયો એટલે આપણો દરેક જગ્યોએ વિજય જ છે.

લક્ષ્મીચંદ : ઉમેદભાઈનું કહેવું તદ્દન સત્ય છે. હું પણ એજ વિચારનો છું. આધુનિક યુગમાં આત્મજ્ઞાનનો નાશ થઈ રહ્યો છે. અને તેથી જ વેશ પરિવર્તનનું ચોક્કસ પગલું, પુખ્ત વિચાર પડી

લેવાયેલું છે. અને મારી પણ એ સલાહ છે કે આપણે ત્યારે એ મુનિ મહાત્માના પંથના અનુયાયીઓ થઈએ ત્યારે આપણે પણ તેમના જેવું જ પરિવર્તન કરવું પડશે. મુદપતી મુખ ઉપર બંધારી નહિ. મુદપતી બાઈને નવગજના નમસ્કાર છે.

વિરાસાલ : મિત્રો ! હું આપને કહે અત્ય હકીકત જણાવું છું. માઈ અત્રે જે આમન થયું છે, તે એજ કારણે કે-આપ પરિવર્તન પંથના નાયકના અનુયાયી બનો અને આપણા આ નવા પંથમાં જેટલા જેટલા ભેગવાય તેટલા તેટલા ભેગવવા પુરપાઈ કરો. અને એ કામ ફેવી રીતે કરવું તે સંબંધમાં મેં એક ચોજના પડી રાખી છે.

પ્રથમ આપણે આપણા પથમાં હરીજનોને ભેગવી શકીએ કે કેમ ? કારણ કે ખીજાઓ ના આપણા પથમાં જાય તેમ સાગવું નથી.

વિરાસાલ : આપની નુદિ મેઈ અજબ સાગે છે. અત્યારે હરીજનની વાત કાઈ ઉચ્ચારવાની જરૂર નથી. મદેગમાની કરીને આવી વાત કોઈ દિવસ ઉચ્ચારીશો નહિ. 'એ કામ મહાત્મા માંથીજ' ને જ મેં મેં મેં તમે જો આવી વાત કરીશો નો સંસ્કાર માત્ર અમારા મુકે. હરીજન એક જ નુદિવાળી જ કે આત્મ દાની બની શકે.

વિરાસાલ : આપે શું વાતના પડી છે ?

વિરાસાલ : અમારો.

૧. આપણા પંથના અનુયાયીઓએ ઉપાસવાના નામ નથી.

૨. આપણે જુના અંધારામાં અમારો પાત્ર દાખ નથી
દાખ નથી. પંથના પંથને જે કોઈ અમારો દાખ દાખ નથી
કરી ને. પંથના અંધારામાં જે કોઈ અમારો પંથના પંથ નથી

૩. અમારો અંધારામાં અમારો અંધારામાં અમારો અંધારામાં

અમારો અંધારામાં અમારો અંધારામાં અમારો અંધારામાં

શકે. આપને જે અનુયાયીઓ વધારવા હોય તો પ્રપંચની શેતરંજ રમવી પડશે. ઉપાશ્રયે જવું અને આપણા પંથના અનુયાયીઓ બંને તેમ જ્ઞાનગી પ્રયાસો કરવા. કુષ્ઠ અને દહીં બંને રાખવાં. અને તેનો સમય મુજબ ઉપયોગ કરવો.

જગજીવન : રમણભાઈનું કહેવું સત્ય છે. આપણે શા વાસ્તે તેમને ખાતા સોંપી દેવા. એ વાત તો ન જની શકે, એ તો સંપ્રદાયમાં રહીને જ પગ પસારવા. અને અંદરે અંદર દાસાહસ દાદી નીકળે તેવા ઠાવાદાવા રચવા. અને પછી જોઈ લેયો. આપણો આત્મજ્ઞાની પંથ કંઈકો જોરદાર બને છે. કોઈ પણ જાતનું બાયલા-પણું કે બીકણુપણું આપણને ન જાળે. જોઈએ તેટલા પૈસા હું ખર્ચવા તૈયાર છું.

સુખલાલ : આવી જોરદાર વાતો કરો છો પરંતુ આપણે વાંચનમાં શું રાખશું ?

હીરાલાલ : ભાઈઓ, શીકર કરશો નહિ. હું મારી સાથે આત્મજ્ઞાનનું પુસ્તક લાવ્યો જ છું. એ 'શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર'નું વાંચન રાત્રીના સમયે આપણી મંડળી ભેગી થયે દરરોજ વાંચવાનો નિયમ રાખવો.

નામસી : તમારે વાંચનની અલ્પારે શું પડી છે ! આપણા મતના અનુયાયીઓ કેમ વધે તેનો વિચાર કરતા નથી અને આમ આડી આડી વાતો કર્યાં કરો છો. માઈ તો એમ જાનવું થાય છે કે આપણા મંડળના સલાસદોની સહીયો વાળું એક લખાણ (વિનંતિ-પત્ર) તૈયાર કરી આપણા ગામમાં ગુરુદેવને બોલાવી જાહેર બાબતો કરાવી આત્મજ્ઞાની પંથને દીપાવીયે અને નવા નવા ભક્તોને ભેળવીયે.

સુખલાલ : પરંતુ ગામના બીજા કોઈ પુખ્ત ઉમરના અને વૃદ્ધ ઉમરનાની સહીયો મળશે કે કેમ એ અયોક્ષસ જેવું છે.

નામસી : વૃદ્ધ ઉમરના જે સહીયો ન આપે તો કાંઈ નહિ, તેમના હોકરાઓની સહી મેળવશું. પરંતુ એ વિનંતિ પત્ર તો જરૂર

મોકલવું કે જેથી ગુરૂદેવને પણ મનમાં નિશ્ચય થાય કે આત્મગાની વીરલા પુરૂષો મારા પંથને દોષાવવા પુરૂષાર્થ કરી રહ્યા છે.

હિરાલાલ : મિત્રો, આપની વાત સત્ય છે પરંતુ અત્યારે સહીયો સેવાની માયાકુટ કરવાની ખીલકુલ જરૂર નથી. પરંતુ તમે અત્રે જે એકત્ર થયા છો, તેઓએ તો એક સોગત લઈ લેવા કે આપણને સમજાવવા ગમે નેત્રા ગણ્યા ગણાતા પુરૂષો આવે પરંતુ કોઈપણ સંજોગોમાં આપણે હસાવાની જરૂર નથી. એક નાતું હિંદુ પણ વઢાણને ભર સમુદ્રમાં કુબાડી લે છે એમ આપ ક્યાં નથી જાણતા ! આપણી મંડળી લલે નાની હોય, પરંતુ મોટા મોટાને ભરદરિયામાં કુબાડશે.

સુખલાલ : ‘ એ બધું તો ફીક. પરંતુ નામસીબાર્ધ, વાંચન તો રાખવું જ જોઈએ. શ્રીમદ્ રાજચન્દ્રમાં શું લોકોકતો આવે છે ? ’

હિરાલાલ : મિત્રો, આપનું કહેવું યથાર્થ છે. આપ શ્રીમદ્ના રહસ્યને સમજી શકો તેમ નથી. તેમજ શ્રીમદ્ના રહસ્યને જીલનારા કોઈ સુવર્ણ પાત્ર આ પંચમ કળી કાળમાં ચલાના નથી. સુવર્ણ પાત્ર હોય ત્યાંજ નિંદણનું દુધ રહી શકે, અને શ્રીમદ્ના રહસ્યને સમજવા તમારે નિંદણ જેવા બનવું પડશે. અને નમાજની દરકાર ક્યાં સિવાય, સંપ્રદાયના મુનિમદારાગેની પરવા ક્યાં નિવાય વેરા પરિવર્તન કરવો તથા કમવવો પડશે. શ્રીમદ્ રાજચન્દ્રે ૧૯ મા વર્ષમાં પ્રવેશતાં એક અંગત કાવ્ય લખ્યું છે. તેમાં નીચે મુજબ જણાવેલ છે.

“ આ ભવ પર ભવ છે નહિ, એજ તર્ક અતુકુંજ;
વિચારતાં પામી ગયા, આત્મધર્મનું મૂળ. ”

શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર આરૂપિ ૩ પાને ૧૭૩. આ કાવ્ય ઉપરથી આપ સમજી શકો છો કે શ્રીમદ્ એક મદાન પુરૂષ હતા અને આ ભવ નિવાય તેમને કોઈ બીજો ભવ કમવાનો હતો જ નહિ. અને મીષા તેઓ મોક્ષમાં ચાલ્યા જવાના હતા. આ શ્રીમદ્નો એક તર્ક

હતો. આ પંચમ કાળમાં એવા કોઈ વીરલાલ સિંહ કેસરી નીકળે છે કે જેઓ તર્ક કરીને પણ પોતે આ લવમાં મોક્ષ જવાનું કહી શકે. કારણ કે તર્ક શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવો એ ઘણો કઠીન વિષય છે અને મોટા મોટા મહાન પુરો પણ તર્ક શાસ્ત્રના અતિ ગહન વિષયનો અભ્યાસ કરી શકતા નથી. અને આવા વિચાર કરતાં અને તર્ક કરતાં આત્મધર્મનું મૂળ શ્રીમદ રાજચન્દ્ર પામ્યાં. જૈન ધર્મમાં ઘણા આત્મશાની પુરો યર્ષ ગયા હશે પરંતુ કોઈ પણ મહાત્માએ તર્કશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કયો હોય એમ જણાતું નથી. જો તેઓએ તર્કશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કયો હોત તો શ્રીમદ રાજચન્દ્રની માફક પોતે પણ પોતાના વાસ્તે તર્ક કરીને લખાણ કરી ગયા હોત. પરંતુ તેવા કોઈ પણ હરતાસરના લખાણની ખામી આપણને રમટ સુચવે છે કે તર્કશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કોઈ વીરલ આત્માએ અને સુવર્ણપાત્રો જ કરી શકે.

ઉમેદચંદ : ધન્ય છે. આવા સુવર્ણપાત્રને. આવા તર્કશાસ્ત્રનો અભ્યાસ આપણા મંડળમાં ખાસ કરવા કરાવવાની જરૂર છે. તીર્થંકરદેવો તો મતિ-શ્રુત અને પરમ અવધિગાનના પ્રભાવથી શૂદ્ધરથાવાસમાં જાણી શકતા. પરંતુ હવે મતિ-શ્રુત અવધિ ગાન ન થાય તો પણ આ પંચમકાળમાં ચાલશે. ફક્ત તર્કગાન મેળવવા તેમણે તર્કશાસ્ત્ર શીખવાં પડશે તર્કશાસ્ત્રના કેવળી શ્રીમદ રાજચન્દ્રને મારા નમસ્કાર છે. મિત્ર, શ્રીમદે તર્કશાસ્ત્ર રચ્યું છે કે કેમ ?

હિરાલાલ : તમારે જાણને આપ્યારે આ વિષયોમાં બુદ્ધિનો નિરર્થક વ્યય કરવાની હમણાં જરૂર નથી. હમણાં હમણાં જે કામ કરવાનું છે તેને તમે દીપાવો તો ધણું જ સારું.

ઉમેદચંદ : અને તો તર્ક ગાન ધણું જ પ્રિય લાગ્યું. આપણે જાણ્યું ગ્રંથેવ પાસે જઈ તર્ક શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવો જેથી આપણા ભવ આપણે જાણી શકીયે.

સુખલાલ : મેં આપને મારો સહકાર આપવાનું વચન જણાવ્યું છે. પરંતુ આ બધી હકીકત સાંભળી મારું આત્મજ્ઞાન તમારી મંડળીમાં ભળવા સ્પષ્ટ ના સુણાવે છે.

લક્ષ્મીચંદ : હવે તમે અમારા મંડળમાંથી નીકળી શકો તેમ નથી, તમે અમને વચન આપ્યું છે, અને ડાલા પુરૂષો જ વચન નિભાવી શકે. વચન આપીને ફરે એ તો મૂર્ખાઓ કહેવાય. અને તે નામરદનું કામ છે, માટે તમે અમારા શિરોમાન્ય પૂજ્ય છો. તમે જ અમારા નેતા અને તમારા હાથમાં જ અમારું વહાણ.

સુખલાલ : તમે મને આગ્રહ કરો છો પરંતુ સૂત્ર સિદ્ધાંત વિશ્વ પરપણા કે વર્તન થતું હોય તેનું કેમ ?

દિરાજાલ : મિત્રો, સૂત્ર સિદ્ધાંત વિશ્વ કાંઈ વર્તન થતું નથી. તમે એક વખત અનુભવ કરી ખાતરી કરી લ્યો. સત્ય ધર્મ જ આ છે. સૂત્ર સિદ્ધાંતથી સાબીતી કરી આપવા અમારું મેં જણાવ્યું છે. આપ કેમ ભૂલી ગયા ? અને પછી આપ જ મને કહેશો કે દિરા-લાલભાઈ સત્ય કહેતા હતા. મોક્ષનો સત્ય રસ્તો દેખાડતા હતા. આપને મારામાં હવે વિશ્વાસ છે કે નહિ ? આપ મુકાની છો, ભર-દરીયામાં ડુબાડો યા તો બેડો પાર કરો.

સુખલાલ : ત્યારે આપ આટલા ભારપૂર્વક વિશ્વાસ આપી જણાવો છો ત્યારે હું આગેવાની લેવા ધબકા જ ખુશી છું.

દિરાજાલ : મને હવે ખાતરી થઈ કે આપ આગેવાની લ્યો છો એટલે હું આપને મારું હૃદય ખોલી વાત પ્રકટ કરું છું. આપણું મંડળ આત્મજ્ઞાની મંડળ જ કહી શકાય. જો કે ખામ નામ કમું આપનું તે નહીં હવે પછી થશે, પરંતુ આપણા નિદાનો આત્મ-જ્ઞાનના જ છે. કિયા-કરખી એ જ્ઞાનના સિદ્ધાંતો પામે શાન્ત નથી ત્રીમાં નથી અને બ્યવહાર ખોટો છે અને તેથી જ હાડવા વાન છે એમ વિદ્વાન મહાત્માઓનું સ્પષ્ટ કથન છે. જપ-નપ ઉપરાંત કિયા કરખી એ જ્ઞાનના નિદાનો સમજનારાને કાંઈ ઉપયોગી નથી

માટે આત્મજ્ઞાનમાં જ રહેવાનો દરેક ભવ્ય-અભવ્ય આત્માએને ઉપદેશ આપવો અને આત્મજ્ઞાનનું પુસ્તક વાંચવાનું કહેવું એટલે જપ-તપ-ઉપવાસ, સામાયિક પ્રતિક્રમણ એ બધાનો સમાવેશ થઈ જાય છે. કારણ કે જ્ઞાનના મહિમાનો પાર નથી. કોઈ પણ સુગ પુરુષે ક્રિયા કરણીની મહત્તાને અગ્રસ્થાન આપતાં જ નથી, માટે ચર્ચા કરનારા કોઈ આવે તો આપણી દલીલ મુક્તિપૂર્વક ગોઠવવી કે જેથી ક્રિયાકાંડ આપોઆપ ઉડી જાય.

(૧) શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર ગ્રંથમાં એ મહાન પુરુષની હબીઓ આપવામાં આવેલી છે. તે મહાન પુરુષ આપણને સત્ય રસતો દેખાડનાર છે. તેથી તેને હરહંમેશ પુસ્તક વાંચતી વખતે સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કરવા.

(૨) 'સમયસાર'નું વાંચન ધીરે ધીરે કરતા જવું.

(૩) પુસ્તક વાંચતી વખતે અમરજીતીનો અગર તો સુગંધી ધુપ કરવો. ધીનો હીવો કરવો. ભક્તિભાવના આવેશમાં જે કંઈ ક્રિયા કરવામાં આવે તેમાં જરા પણ દોષ નથી.

(૪) ફોટા હબી રાખવા અને જરૂર પડે મૂર્તિને પણ રાખવી.

(૫) મુહપતી મુખ ઉપર બાંધવાની પ્રથા દુર કરવી. મહાન પુરુષે મુહપતી બેધડક ઉતારી નાખી પરિવર્તન કરેલ છે. તે મુજબ આપણે પણ વેષ પરિવર્તન કરી નાખવું.

(૬) મોરપીછાનો સાવરણો રાખવો. (પ્રમાર્જન કરવા સારું.) આ મુખ્ય સિદ્ધાંતો ધ્યાનમાં રાખીને આપણા પંથની પ્રગતિ કરવી, વિરોધ સુચનાઓ મોકલતો રહીશ.

મિત્ર મંડળમાંથી હર્ષના ઉદ્ગારો:- 'વાહ વાહ', 'વાહ વાહ.'

સુખલાલ :- આપની કરેલી સુચના મેં યથાક્રમ ધ્યાનમાં લીધી છે. અને આ મંડળમાં જેમ સભ્યો વધશે તેવું જ વાતાવરણ ફેલાવીશ. અને તમે હવે જુઓ તો ખરા, થોડા જ વખતમાં આપણા મંડળના પાયા કેટલા ઊંડા મૂળ નાખે છે.

આત્મજ્ઞાનનો ચોતરફ વિજય ડોકો વગાડીશ.

મિત્રો ! આપનું શું કહેવું છે ?

હિરાલાલ : સહધર્મી મિત્રો આવાજ હતો. ધન્ય છે તમને કહ્યું છે કે :—

“જનની જણુ તો ભાજા જણુ, કાં દાતા કાં શુર.
નહિં તો રહેજે વાંઝણી, મત ગુમાવોશ તુર.”

તમારા જેવા શુભઓનો જ આત્મજ્ઞાની ધર્મ છે. જળથી-બળથી-પ્રપંચથી યા હરકોઈ રીતના દાવ ખેલી સેનાપતિ રજા સંભાળમાં ચોતાનો વિજય કરવા પુરુષાર્થ કરે છે. તેમ તમે હવે સેનાપતિ થયા છો. જળથી, બળથી, પ્રપંચથી યા હરકોઈ પ્રકારના દાવા દાવા ખેલીને પણ આત્મજ્ઞાની મંડળનો વિજય વાવશે ફરકાવવો. મિત્રો, માફ આગમન અંત મહાન થયું છે. હું શુભ શુભન જોઈને જ ઘેરથી નીકળ્યો હતો. અને મારે હવે આપણે નવો પંથ ફેલાવવા પછા ક્ષેત્રોમાં વિચરવાનું છે. અને એક મહાન કાર્ય કરવાનું છે. તો હવે સમય આવી ગયો છે એટલે આપ સર્વેની રજા તેમજ આશીર્વાદ લઈ જઈ છું. કારણ કે જરા પણ હવે મોડું થશે તો મને રોયન ઉપર ટ્રેન મગવી મુશ્કેલ થઈ પડશે.

સુખલાલ : આપ આપનું કામ આમજી ધપાવો. અમારું આસિર્વાચન છે.

[હિરાલાલ સીક અંતે સર્વેની માથે વંદન નમરકાર કરી જાય છે.]

સુખલાલ : મિત્રો, હિરાલાલભાઈની મુચના અનુસાર કામ મેરાનું આપને કયુલ છે કે ?

મિત્રોનો જવાબ : કયુલ, કયુલ, કયુલ.

[મર્વે મિત્રો એક નિર્જન્ય કરી. જગ, બગ, કપટ, કાચ તાપણી કામ કરવાનું નક્કી કરી, પોત પોતાના ઘેર જાય છે.]

પ્રકરણ ૨ જી

વસંતપુરમાં મચેલો ખળભળાટ અને સંત પ્રવચન

સુખલાલ શેઠ અને તેના મિત્રમંડળે છ માસમાં તો વસંત-પુરમાં હાહાકાર મચાવ્યો છે. સ્થળે સ્થળે કહેવાતા આત્મ-શાનીઓએ ધણી જ ઝડપથી પ્રવૃત્તિ કરી છે. ઉપાશ્રયે જવામાં કોઈ શયદો નથી. ફિલા કરણી ખોટી છે. સૂત્રો તીર્થંકરના લખેલા નથી. મુહપતી મુખ ઉપર બાંધવાની જરૂર નથી. ‘રાજચન્દ્ર’ વાંચો. ‘સમયસાર’ વાંચો. ઇત્યાદિ પ્રચારકાર્યથી વસંતપુરના વૃદ્ધ તેમજ મુલાન વર્ગ તરફથી આત્મશાની મંડળ તરફ તિરસ્કાર છુટ્યો છે. સુખલાલ શેઠ જે ચતુર્વિધ સંઘમાં આગેવાન-સંઘપતિ ગણાતાં-દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ લાવથી આગા માગી, મુહપતી મુખ ઉપર બાંધી સામાયીક પ્રતીકમણુ કરનારા, આચાર્ય મહારાજ ખીરાજતાં હોય ત્યારે પાટ પાસે બેસી ‘તેહલ વચન’ ‘પ્રમાણુ વચન’ના બોલનારા, સંઘમાં નાના મોટા માણસોને સલાહકાર, ગામમાં કોઈ જગ્યાએ કુસંપમય વાતાવરણુ ફેલાવું હોય તો ત્યાં જઈ સલાહ કરી શાંતિ સ્થાપનારા, ગામનું નાક, સંઘના સ્થંભ સમાન, હમણા હમણાં પરિવર્તન કયો પછી ઉપાશ્રયનો ત્યાગ કયો છે. અને નાના મોટા તમામ જેનો જેનો પરિચય યામ તેમને મુહપતી છોડવા વિગેરેનો ઉપદેશ આપી રહ્યા છે. શેઠની બુદ્ધિના આ ફેરારે શેઠ પ્રત્યે શહેરીઓનો સખ્ત અણુગમો થયો છે. શેરીયે શેરીયે અને ચોટે ચોટે નાના મોટા તમામ સી પુરશે શેઠના આ

અધારિત પરિવર્તન તરફ અદૃઢાસ્ય કરી તિરસ્કાર દર્શાવી રહ્યા છે. સુખલાલ શેઠ જે અગ્રેસર તરીકે માન પામતાં તેને હવે કોઈ માન આપતું નથી. સન્માન જળવતું નથી. શેઠ નીકળે કે બજારમાં શેઠને જે આદર આવકાર મળતો તે હવે બંધ થયો છે. શેઠની સામી દષ્ટિ કરવા પણ કોઈ ઈચ્છા રાખતું નથી. નાના મોટા શેઠની સલાહ સેવા જે જતાં તે પણ હવે બંધ થયા છે. બીજી તરફ શેઠના આત્મચાની સહ મિત્રો કુસંપમય વાતાવરણ ફેલાવવા ઘણા દાવ પ્રયત્નો રમવા માંડ્યા છે. પરંતુ તટસ્થ અને સાંતિના પ્રયોગો વચ્ચે તેમના બધા દાવ નિષ્ફળ નીવડ્યા છે. મોટા મોટા દાવાનગ સળગે તેવી તૈયારીઓ કરી રાખી છે. પરંતુ હજી તથ્યખા ત્રયો નથી. પ્રસંગોપાત યાંત મૂર્તિ સવાહોના વચ્ચમાં પડવાથી અંભારા ઉપર રાખ દેખાઈ રહી છે.

આ અરસામાં સુખલાલ શેઠના પરમ સ્નેહી મિત્ર શીવજીભાઈ જેઓ પરદેશ દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવા ગયેલા તે ધરકામ પ્રસંગે વસંતપુરમાં સવારની સાત વાગ્યાની ટૂંનમાં આવ્યાં. અને ઘેર નર્મ પોતાનો સરસામાન મુઠો હંતમંજન કરી કુધ વિગેરે લઈ સાડા સાતનો સમય થયા પછી ઉપાગ્રયે ગુર મદારાજનું વ્યાખ્યાન આંજગવા મયા. સમય થતાં એક પછી એક શ્રોતાજનો ઉપાગ્રયમાં વ્યાખ્યાન આંજગવા આવી રહ્યા છે. ધણે સમય થયો છતાં પણ સુખલાલ શેઠ આવ્યા દેખ્યા નહિ. બરાબર ધડીયાગમાં આંના દોકરા થતાં ગુર મદારાજ વ્યાખ્યાનની સરખાત કરે છે. શ્રોતાજનો મંજગી આંજગવા ઉભા થાય છે.

નમો અરિદંતાજી

નમો સિદ્ધાજી

નમો આપરીયાજી

નમો ઉવજ્ઞાયાજી

નમો સોએ સર્વ આનુજી

વીરઃ સર્વ સુરા મુરેન્દ્ર મહિતો વીરં પુષ્પાઃ સંચિતાઃ
 વીરેષ્ણાભિહુતઃ સ્વકર્મ નિચયો વીરાય નિત્યં નમઃ
 વીરાત્તીર્થમિદં પ્રપૂત મણિવં વીરસ્ય યોરં તપો
 વીરે ઓ વૃત્તિ કીર્તિ કાંતિ નિચયઃ ઓ વીર ! બદ્રંદિરા.

અર્થઃ—વીર ભગવંત સર્વ દેવ દાનવના ઇન્દ્રોવડે પુનઃમેલ
 છે. વીર સ્વામીને પડિતો આગ્રમ કરી રહેલા છે. વીર પ્રભુએ
 પોતાનો કર્મ સમુદ્ધ હણ્યો છે. વીર સ્વામીને હંમેશા નમસ્કાર
 હો ! વીર સ્વામી થકી આ વર્તમાન તીર્થ પ્રવર્ત્યું છે. વીર
 પ્રભુનો તુલના ન થઈ શકે એવો આકરેશ તપ છે. વીર સ્વામીને
 વિશે લક્ષ્મી, પૈર્થ, કીર્તિ અને કાંતિનો સમુદ્ધ છે. હે ઓ વીર
 અમને કલ્યાણ આપો.

સર્વ મંગલ્ય માંગલ્યં સર્વ કલ્યાણ કારણં

પ્રધાનં સર્વ ધર્માનામ્ જૈનં જયતિ શાસનમ્

અમવિસુપુરા વિમિલુયો, આપસાધિમવંતિ સુગ્યતા ।

પમાદંગુણાદ્બાહુતે, કાસવસ્ત્રણુ ઘમ્મ ચારિણો ॥

તિવિદ્ધેણ વિપાણ માહણે, આપદિતે અણિયાણ સંબુદે ।

પયં સિદ્ધા અજંતસો, સંપદજેમણા ગયા વરે ॥

પયંસે ઉદાહુ અણુત્તર નાણી અણુત્તરદંસી અણુત્તરનાણ ।

દંસણધરે અરિદ્ધા નાયપુત્તે મગવં વેસાલીપ ચિપાદિદે

તિચેમિ ॥

સૂત્ર, સુમ. શ્રુત. ૨ અ. ૩ ગાથા ૨૧, ૨૨-૨૩.

તીર્થંકર ભગવાન સાધુ મુનિને ઉદ્દેશીને કહે છે કે હે
 બિમ્બુઓ ! આ જન્મતને વિશે પૂર્વે જે જે જીનેશ્વર ભગવાન થઈ
 ગયા છે વળી આજામી કાલે જે જે જીનેશ્વર ભગવાન થશે તેમજ
 વર્તમાન કાલે જે જીનેશ્વર ભગવાન વરતે છે એવા પૂર્વે કલ્યા તે
 સર્વે જીનેશ્વર ભગવાન ઉપદેશને કહેતા હુવા તે તે સર્વે સાધુઓ

દેવાણ્પ્રિયા ! માયા કપટ સેવનારાઓને ભગવાન મહાવીર સખ્ત શબ્દોમાં ઉપદેશ કરે છે. પરંતુ કેટલાક અજ્ઞાન આત્માઓને પ્રભુનો એ ઉપદેશ રચતો નથી જ. મુહપત્તિ મૂકેલા સાધુની સાથે મુહપત્તિ બાંધેલા સાધુઓ રહે અને સિદ્ધાંત વિરદ વર્તન કરી માયા કપટ સેવે એ આપ સર્વે પ્રત્યક્ષ નીહાળો છો. આ માયા કપટ સેવનારાઓ અનંતો સંસાર વધારી મૂકે છે તેઓ પણ પ્રભુ મહાવીરના સાચા અનુયાયીઓ કહેવાય જ નહિ.

દેવાણ્પ્રિયા ! ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં પ્રભુ મહાવીરે વિનય મૂળ ધર્મ છે એમ સ્પષ્ટપણે ઉપદેશ્યું છે, અને સૂત્રમાં તે અધ્યયન પ્રથમજ છે છતાં પણ વિનય મૂળ ધર્મના સિદ્ધાંતને નહિ સ્વીકારનારા કેટલાક સાધુઓ દષ્ટિઓચર થાય છે. આવા દ્રવ્યલોભી નામધારી સાધુઓ માયા કપટથી ગુરને પણ વાસરાવે છે અને ગુરને વાસરાવી અત્યુર્વિધ સંધની મયાંદા તોડી સ્વચ્છંદપણે વીચરે છે.

યંભાવ કોદ્દાવ મયણ્ણ માયા ।

શુરુ સગાશે વિણયં ન સિકરવ્વે ॥

સોચે ઘણો તસ્સ અમૂદ ભાવો ।

ફલં ॥ કીયસ્સ વહાય દોદ ॥

સૂત્ર ૬. અ. ૯ ઉ. ૧ માયા ૧.

જે સાધુ અભિમાની હોય, ક્રાધી હોય, મદવંત હોય, અને પ્રમાદી હોય, તે ગુરની પાસેથી વિનયથી જ્ઞાન લે નહિ, ને અભિમાની ધમને ગુર પ્રત્યે અભાવ લાગે વર્તે, તેવાઓ વાંસના ફળની જેઠે વિનાશ પામે અર્થાત્ જ્ઞાનનો નાશ થવા સાથે પોતાનું પતિતપણું થાય છે. અભિમાની જીવો ગુરથી વિમુખ થતાં દુર્ગતિને પામે છે. કારણ કે વિનય જે ॥ તે જ્ઞાન યાસનર્તુ મૂળ છે. વિનય એજ સંયમ અને તપ છે. જે પ્રાણી વિનયને મૂકે છે તેને ચારિત્ર રૂપ ધર્મ અને તપ શું કામનો છે ? વિનય ગુણ વિના એ સર્વે નિષ્ફળ છે. ખોટે આત્માથી મુમુક્ષુ જીવે વિનયનો સાગ ન કરવો જોઈએ.

દાણાંગ દાણે ૩ જે ઉદ્દેશે ૧ કથું છે કે-શેઠનો વાણીતર, માતા પિતાનો પુત્ર અને ગુરુનો શિષ્ય-પોતાનું સરીર-સંપદા તમામ અર્પણ કરે. આખી જીંદગી સુધી, તો પણ તેના ઉપકારનો બદલો વળે નહિ.

દોહરા

વિનય મૂળ જ્ઞાનનું, જ્ઞાનથી દર્શન થાય,
આરિત્ર તેથી આવતાં, મોક્ષ પ્રાપ્તિ ત્યાં થાય.
નિરાપાધ સુખ મોક્ષનાં, કહે તીર્થંકર દેવ,
જો મેળવવા હોય તો, વિનય સર્વદા સેવ.

પરંતુ આ કાળમાં તો શિષ્યે ગુરુના વિનય ક્યાં સાચવવા છે ગુરુ પાસે બહુમાં-ગણમાં-બ્યાખ્યાન આપવાની શક્તિ આવી કે ગુરુ સાથે જ ક્ષેત્ર-શુદ્ધિ વિહાર અને ત્રિવિધે ત્રિવિધે ગુરુને વાસરાવડું, ગુરુના દર્શન કરવાના જાવજીવના પચ્ચખાણુ. નીતિસાત્ત્વમાં કથું છે કે-

પ્રકાશર પ્રદાતારં, સોઽપિ ગુરું જ મન્યતે ।

શ્યામં યોનિશતં ગત્વા, ચાંદાલોઽપિત જાયતે ॥

જે એક કામુપણુ અક્ષરના દાતારને ગુરુપદે નમાને તે શ્યામની યોનિમાં સો વાર ઉત્પન્ન થાય છે, અને પછી વારંવાર ચાંદાલ પખાને પામે છે.

અભિમાનવશ વિનયને છોડી ગુરુનો ત્યાગ કરનારા કુશિષ્યો અનંત મંત્રાર પરિભ્રમણુ કરે. પરંતુ, દેવાણ્ડપ્રિયા । તેથી તમે આવકોને કામ દીવો ધોની કરવાનો નથી. આવકો પછા દંધર્મી થઈ જવા છે. તેમના ચરિત્રો તમેએ જામળ્યા હશે. અત્ર ના તમેને ઉપદેશ દર્શન મુત્ર અખ્યવન ૨. કામદેવ આવકનો ધોડોક દર્શન મંજરૂનું મું.

કે ૧૬ આગના સુખવમાં પ્રજા મદાવીર દેવ ત્યારે - ૬ -
પરમેષ્ઠી ઉપદેશ કહી મુત્ર દંધા અને એક મામલો બીજો મામલો

મહાવીરે પૂર્વાનુપૂર્વા વિકાર કરતા હતા તે સમયે પ્રભુ મહાવીરે દેવ યોગી નગરીમાં પૂર્ણાંદ્ર યજ્ઞનું મંદિર હતું તે વનમાં પધાયો. આ સમાચાર મળતાં કામદેવે આવક જે અત્યંત ધનાઢ્ય ૧૮ કોડ સોનેપાને તથા ૭ ગોકુળનો ધણી તે પ્રભુ મહાવીરને વાંદવા માટે ગયો અને ત્યાં જઈને પ્રભુને ઉપદેશ સાંભળી પ્રભુ પાસે આવક ધર્મ અંગી-કાર કરી વ્રત ગ્રહણ કર્યો.

એકદા સમયે કામદેવે આવક પૌષધ વ્રતમાં પૌષધશાળામાં બેઠા હતા તે રાત્રીએ મધ્ય રાત્રી વેળાએ એક કપડી મિથ્યાદષ્ટિ દેવ પ્રકટ થયો. તેણે ભયંકર પિશાચનું રૂપ બનાવેલું હતું. મોડું ટાપકા જેવડું માથું, પીળા જુખરા જાડ વાળ, ખીસકોલીની પુંછડી જેવા જમર, માણસના માથા જેવડી આંખ, સુપગ જેવા ભયંકર બિહા-મણા કાન, બેઠેલું હિંડા રાજા જેવું નાક, ઘોડના પુંછડા સરખી મુછો, લાંબા લટકતા હોઠ, સોઠાની કોથ જેવા જાડ બહાર નીકળેલા હાંત, અનાજની કોઈ ભરવા જેવડું પેટ, જેણે મુખ ઉઘાડું રાખ્યું હતું, જીભ બહાર કાઢેલી હતી, કાઠોડ તથા હિંદરની માળા પહેરી હતી, કાનમાં નોળીયાના ધરણા કર્યા હતા. સર્પના ઉનાસણુ કર્યા હતાં, વીંછીની જનોઈ પહેરી હતી. ભયંકર વાધ ચીત્રાના ચામડાનાં વસ્ત્ર પહેર્યાં હતાં, કોઢીથી શરીર રંધેલું હતું. એવો તે દેવ બે હાથના તાલોટા વગાડતો-ધરતી સાથે પગ પગાડતો-ભયંકર અટહાર્ય કરતો, મોટી તરવાર હાથમાં રાખી રાત્રી આંખો કરી, કપાળે ત્રણ લીટી ચડાવી, અતિશય ક્રોધ કરી, રીસ કરી, કામદેવે આવકને કહેવા લાગ્યો. “ અરે કામદેવ આવક ! મરણને વાંચનારા, પુન્ન-ફલ શુંકા લક્ષણના ધણી, હીણ પુણ્યના જન્મેલા, લગ્ન, લક્ષ્મી, ભુદિ, શીલા, પૈર્વ કીર્તિ રહીત, શુભ અને ચારિત્ર ધર્મના અભિલાષી, પુન્યના, સ્વર્ગના, મોક્ષના કામી તથા અજ્ઞાના ધર્મના તરસ્યા, મોક્ષના તરસ્યા, હે દેવને વસ્ત્ર જે સિમળ વ્રત-

અભ્યુદયતાદિકની વિરતી, દશ વિધિ પચ્ચખાણુ, પૌષ્પ, ઉપવાસથી ચલાયમાન થવું, ક્ષોભાયમાન થવું, ખંડીત થવું, ભાગવું, સર્વ દેશવિરતીનું છોડાવવું, સમકીતથી ચુકવું વિશેષે કરીને છાંડવું, આ સર્વે બોલ તને કલ્પતા નથી. પરંતુ જો તું આજ શિયળ વ્રત-અભ્યુદયતાદિક સર્વ વ્રત-પચ્ચખાણુ પૌષ્પ ઉપવાસ છાંડીશ નહી, ભાંગીશ નહી, તો હું આજે આ જમર જેવી કાળ તિક્ષણ ધારવાળી તરવારે કરી તારા ખંડો-ટુકડા કરી નાખીશ. અને હે દેવને વલ્લભ ! તું આત્મરોદ્ર બ્યાને પરવશ્ય કુઝે પીડીશ યકો નિશ્ચે અકાળે જીવતરથી રહીત થઇશ.

તે પિશાચ દેવના આમ બોલવા છતાં પણ કામદેવ આવક તે ભયંકર રૂપ જોઇને ખીસ્કુલ ડબો નહિ-ત્રાસ પામ્યા નહિ-ઉદ્વેગ પામ્યા નહિ-ચલાયમાન થયા નહિ-આકુળઆકુળ થયા નહિ. પરંતુ ભયભાંત રહીત ધર્મ બ્યાનને વિશે પ્રવૃત્ત થયા. કામદેવ આવક ધર્મબ્યાનમાં લીન થયેલ છે એમ તે દેવે પોતાના જ્ઞાનથી જોતાં એક વખત, બે વખત, ત્રણ વખત, ઉપર કયા મુગળ વ્રત ભાંગવા-છોડવાનું કહ્યું. પરંતુ કામદેવ આવક ધર્મબ્યાનથી જરાપણ ચલાયમાન થયા નહિ. એટલે તે દેવ અત્યંત દીધ કરી કપાલે જમર ચડાવી, ઉતારવગથી તરવારે કરી કામદેવ આવકના ખંડાખંડ કરવા લાગ્યો. તે વખતે કામદેવ આવકે મદન કરનાં કુશર એવી વેદના મન્મથ પ્રકારે મદન કરી. દેવે જોયું કે કામદેવના ખતોમન કાર જરા પણ ચલાયમાન થયા નથી એટલે પૌષ્પમાગામાંથી તે દેવ જલદાર મર્યા. અને દોડીવારમાં તો એક મોટું દારીનું રૂપ ચિત્રી કામદેવની મન્મથ પૌષ્પમાગામાં પ્રગટ થયો અને કામદેવને વ્રત કાંપવા-જોડવાનું જેમ આપણે કહ્યું હતું તેમ કહ્યું કે જો તું આ વ્રત નહિ કરે તો આ મુલવની તને ઉપડો આપણે ઉપડો. આ મન્મથ જેવા અતિ નિષળ હનુમતે જોયો પાંડી

ઉપર પહાડી તને કચરીશ જેથી તું આર્ત અને રોદ ખ્યાને કરી
અકાળે જીવતરથી રહીત થઈશ. તે હાથીરૂપ દેવના આમ બોલવા
છતાં પણ કામદેવ આવક ધર્મધ્યાનથી જરા પણ ચલાયમાન થયા
નહિ. એટલે તે હાથીરૂપ દેવ અગાઉની જેમ એકવાર બેવાર ત્રણવાર
કહેતાં કામદેવ આવકે નહિ માનતાં અત્યંત ક્રોધ કરી રીસ કરી
સુંદમાં લઈ આકાશમાં ઉછાળી નીચે પાડી પડે કરી કચરવા લાગ્યો.
કામદેવે આ અસહ્ય વેદના સમ્યક્ પ્રકારે સહી. કામદેવના મનોમત
ભાવ દેવે અચલાયમાન જોયા એટલે દેવ પૌષ્પશાળામાંથી બહાર
ગયો. અને થોડી વાર થઈ ત્યાં દિવ્ય હાથીનું રૂપ મુકી એક મોટું
સર્પનું રૂપ બનાવ્યું. કાળો જમર જેવો, મોટી કાપાવાળો, સોહીના
રંગ જેવી જલ જેની લબકારા કરી રહી છે, મોટી મુઠોવાળો,
એવું રૂપ બનાવી કુંજાડા મારતો તે સર્પ (દેવ) જ્યાં કામદેવ છે ત્યાં
પૌષ્પશાળામાં આવ્યો. અને કહ્યું કે અરે કામદેવ આવક ! જો તું
આ પ્રત નહિ ભાંજે તો હું આજ તારી કાપા ઉપર એકદમ ચડીશ
અને તારી કાપાથી ભરડો લઈ ડોક ઉપર વીંટાઈ તિશ્ણુ ઝડપી
ડંસ કરીશ, જેથી તું આર્ત રોદ ખ્યાને કરીને અકાળે જીવતરથી
રહીત થઈશ. તે સર્પરૂપ દેવના આમ કહ્યા છતાં પણ કામદેવ
આવક જરા પણ ચલાયમાન થયા નહી. એટલે તે સર્પરૂપ દેવે
અત્યંત ક્રોધ કરી કામદેવ આવકની કાપા પર એકદમ ચઢીને પાછલી
બાજુએથી વળગી ભરડો લઈ મરદન ઉપર વીંટળાઈ તિશ્ણુ ડંસ
કર્યો. કામદેવ આવકે આ અસહ્ય વેદના સમ્યક્ પ્રકારે સહન
કરી. તે સર્પ રૂપ દેવે પોતાના યાનથી જોયું તો કામદેવ આવકના
ધર્મધ્યાનના ભાવમાં ચલાવવા-થોભાવવા વિપરીત પરિણામ કરાવવા
તે સમર્થ થયો નથી એમ જાણી તેણે કામદેવ આવકના શરીર ઉપરથી
દળવે દળવે ઉતરી પૌષ્પશાળા બહાર જઈ દિવ્ય સર્પનું રૂપ
એક મોટું પ્રસન્નકારી-દશે દિશાઓમાં પ્રકાશ કરતું દેવરૂપ
પાંચ વર્ણના ઉત્તમ વસ્ત્ર પહેર્યા અને પૌષ્પ શાળામાં જઈ

વિશે રહી ધુધરીના ઝણકાર કરતાં બોલ્યો કે હે કામદેવ શ્રાવક ! હે દેવને વણભ ! ધન્ય છે તુજને. તું પુણ્ય સહીત, તું કૃતાર્થ, તું કૃત-લક્ષણ, હે દેવને વણભ ! ભલો તારો મનુષ્ય જન્મ. તને તારા જીવતરનું ભક્તું ફળ લાખ્યું, કે જેથી મહાવીરના પ્રવચન ઉપર તારી જાણી શકા પ્રતીત સન્મુખ પ્રાપ્ત થઈ. હે દેવને વણભ ! શકેન્દ્ર સિંહાસને વિશે પોતાના સામાનીક દેવતાના પરિવારે બેઠા હતા તે સમયે બીજા દેવદેવીઓ પણ સભા મધ્યે બેઠા હતા. ત્યાં એમ કહેવાયેલું કે હે દેવને વણભ ! જંબુદ્વીપના ભરત ક્ષેત્રમાં ચંપા નગરીમાં કામદેવ નામે શ્રાવક પૌષ્પસાળામાં પ્રજ્ઞાયર્થ સહીત અમણ્ય ભગવંત મહાવીર દેવની પાસે મત અંગીકાર કરી વીચરે છે તેને નિમે કાઈ વૈમાનીક, દેવ, દાનવ, અસુરકુમાર, કિનર, કૌપુરીય, ગંધર્વ, રાક્ષસ નિર્મળ પ્રવચનથી ચલાવવા-સોભાવવા, ભુંડા પરીણામ કરાવવા-અથવા દેરવવા સમર્થ નથી એમ શકેન્દ્રના મુખથી વચન સાંભળતાં શકેન્દ્રના વચનો ઉપર શ્રદ્ધા નહિ આવતાં તારી પરીક્ષા લેવા માટે આવ્યો હતો. અને હે દેવને વણભ ! તારી જ્યોતિ-વશ-જાળ-વીર્થ પુરુષાકાર પરાક્રમ રૂપ જુદિનું ફળ આશ્ચર્યકારી તને લાખ્યું, પામ્યું ને સન્મુખ પ્રાપ્ત થયું કે હે દેવને વણભ ! ઇદે જેવી પ્રશંસા કરી હતી તેની પ્રશંસા જ પ્રાપ્ત થયેલી મેં દેખી છે. હે દેવને વણભ ! તમને કુંઝ દેવા રૂપ મેં જે અપરાધ કરેલો છે તે અપરાધ માટે કું તમને વારંવાર ખમાવું છું; તમે ક્ષમાવા ચોગ્ય છો. હે દેવને વણભ ! દવેથી બીજા વખત એવો અપરાધ નહિ કરું. એમ કહી મેં હાથ જોડી વારંવાર ખમાવી જે દિશાએથી તે દેવ આવ્યો હતો તે દિશાએ પાછો ગયો. એટલે કામદેવ શ્રાવક ઉપમર્શ રહીત થતા કાપેત્તમર્શ રૂપ પ્રતિજ્ઞા પાડી. જ્યાં જમવાન મહાવીર દેવ ચંપાનગરી બહાર પૂર્વેના વનમાં મહિનાના જમવામાં પધારી ને હરીજત માંજાને કામદેવ શ્રાવકે રૂપવન પાડી શુદ્ધ નિર્મળ વચ્ચ પડેલી, પહાડ મનુષ્યોના પરિધાર કરી જઈ જમવાન અણવેર દેવની મેચા જાણી કરી. ત્યાં જન્મ

ભગવાને ધર્મકથા કહી. ધર્મકથા સંપૂર્ણ થઈ રહ્યા બાદ ભગવાન મહાવીરદેવે કામદેવ આવક પ્રત્યે કહ્યું કે હે કામદેવ આવક, મધ્ય રાત્રીના સમયને વિશે એક દેવતા તારી પાસે આવ્યો હતો ? તે દેવતા એક મોટું વૈદ્ય પિયાગ્ય રૂપ કરીને અત્યંત કોપી, કપાળે ત્રણ હોટી ચડાવી, એક કાળી ભરતરવાર દેખાડીને તમને એમ કહેતો હતો કે હે કામદેવ, જો તું ધર્મ નહિ મુકે તો આ તરવારથી તારા શરીરના ખંડોખંડ કરી તુજને અકાળે જીવતરથી રહોત કરીશ ? એમ તે દેવતાના કહેવા છતાં પણ તમારા પરીણામ અચલાયમાન રહ્યા. એમ તે દેવે હાથી સર્પનું રૂપ વિકુર્વ્યું, કુલે ત્રણ ઉપસર્ગ કયાં. આખરે તે દેવરૂપ વિકુર્વી ક્ષમાપના માગી ગયો. આ વાત સત્ય છે ? જવાબમાં કામદેવે કહ્યું:-હા, પ્રભુ, સત્ય છે. એ ઉપરથી અમણ્યભગવંત મહાવીરદેવે કહ્યું કે હે આયો ! જુઓ, આ આવક-મૃદરૂપ ધરમાંથી વસતા યજ્ઞ દેવતા મનુષ્ય અને તિર્થંચના કરેલા ઉપસર્ગ સમ્યક પ્રકારે સહન કરે છે. તેની ઈન્દ્ર પણ પ્રશંસા કરે છે. તેથી હે આયો ! તમે તો અમણ્ય નિર્મય છો. હાદયાંગીના બધાનાર ભે. માટે દેવતા મનુષ્ય કે તિર્થંચના ઉપસર્ગ સહન કરજો. વિશેષે સહન કરજો એમ ભગવાન મહાવીરદેવે કહ્યું. તે વખતે ધણી સાધુ સાધ્વીઓએ અમણ્ય ભગવંત મહાવીરદેવનું વચન તેહત પ્રમાણ્ય કયું.

દેવાણ્પ્રિયા ! આવક તો આવા દહ ધર્મો હોય છે. ઈન્દ્ર તેના વખાણ્ય કરે છે. અરે જેની પ્રશંસા ભગવાન મહાવીર દેવે કરેલી છે. નિર્મય પ્રવચન ઉપર જેને હાડેહાડ અદા બેસી ગઈ હોય તેને સમર્થ દેવતાઓ પણ ચક્રાવી ચક્રતા નથી. એ નિર્મય ધર્મને ખોટો કહેતા નથી. એવા દહધર્મો આવકનું એક રંવાકુ પણ ફરજવવા કોઈ સમર્થ નથી. પરંતુ અત્યારે તો કોઈ સાધારણ માણસ આવીને કહે કે મુહપતી બાંધવાનું છોડી દો, ધર્મ ખોટો

છે, સૂત્રો ખોટાં છે, તો એવા પણ મનુષ્યો છે કે જે મુહૂર્તોનો ત્યાગ કરે, ઉપાશ્રયે આવવાનું બંધ કરે, સૂત્ર સિદ્ધાંત સાંભળે નહિ, શ્રદ્ધાથી વિમુખ થાય. એવા મૂઢમતિઓને શું ખબર હોય કે આવક ધર્મ એટલે શું? નિર્ઝય પ્રવચન ધર્મ કેમ ખોટો કહેવાય! પરંતુ દેવાણ્ણિયા, તમે આવા કામદેવ આવકના દર્શાતને જ અનુસરો. ગમે તેવા ધોરતિધોર ઉપસર્ગો મનુષ્ય-દેવ તિર્યચના આવે તો પણ ધર્મની શ્રદ્ધાથી નહિ ફરતાં-નહી ડગતાં ચલાયમાન થતાં નહિ.

(ધડીયાળમાં નવના ટકોરા થાય છે.)

તેમાંજ તમારું કસ્વાણું છે. એમ સમજી આવક ધર્મ મદા સહીત અંગીકાર કરી પ્રવર્તન કરશે તે અનંતાસુખને પામશે.

વ્યાખ્યાન પુરૂં થતાં ઓતાજનો સામાયિક પારી પોતપોતાને ઘેર જાય છે. શીવજીમાઈએ પણ સામાયક પારી. તેણે વિચાર્યું કે સુખજ્ઞાન શેઠની તબીયત નરમ દશે એટલે ઉપાશ્રયે નહિ આવ્યા હોય, તો હું શરીર સંબંધી કાર્યથી પરવારી બપોરના તેમને ઘેર મળવા જાઉં. એમ નિર્ણય કરી, શીવજીમાઈ પણ પોતાને ઘેર ગયા.

પ્રકરણ ૩ જી.

જ્ઞાન-ચર્યા

સ્થળ : સુખનિવાસ

સમય : જાણના-૧૨

સુ. ખલાલ શેઠ પથરણું પાથરી બાજુમાં કાચનું પડીઆણું રાખી સામે મોરપીકાનો સાવરણો રાખી, મુદપતી પથરણા ઉપર રાખી, બે હાથમાં એક પુસ્તકને રાખી, જોર જોરથી રામ રામની ઠાઠી મંથ વાંચી રહ્યા છે.

શીવજી : કેમ મિત્ર ! છે તો કુશળને ?

સુખલાલ : (આશ્ચર્ય સહીત) બોહોહોહો ! મિત્ર ! ત્યારે આખ્યા ?

શીવજી : મિત્ર, તારું રાત્રેજ આખ્યો છું.

સુખલાલ : કેમ મિત્ર ! છે તો કુશળને ?

શીવજી : મિત્ર, સધળું કુશળ વર્તે છે, પરંતુ આપ ઉપાશ્રયે કેમ નહોતા આખ્યા ? અને એમ થયું કે શેઠની તબીબત નરમ રહેતી હશે.

સુખલાલ : ના મિત્ર, એમ તો કાંઈ નથી. તબીબત તો સારી છે. પરંતુ હમણાં હું ઉપાશ્રયે નથી જતો.

શીવજી : મિત્ર, શું કાંઈ સાથે બોલવું થયું છે કે ?

ખલાલ : ના મિત્ર, કાંઈ સાથે બોલવું તો થયું નથી.

શીવજી : મિત્ર, ત્યારે ઉપાશ્રયે કેમ જતા નથી ?

સુખલાલ : મિત્ર, હમણાં મેં પરિવર્તન કર્યું છે.

શીવજી : મિત્ર, આપે શું પરિવર્તન કર્યું છે ?

સુખલાલ : મિત્ર, સાંભળો. મુહપતીનો મેં ત્યાગ કર્યો છે, એટલે મુખ ઉપર મુહપતી બાંધી પુસ્તકને હું વાંચતો નથી. તેમજ ધાર્મિક ક્રિયા કરતી વખતે તેમજ તે સમયે બોક્ષતી વખતે પણ મુહપતી મુખ ઉપર બાંધતો નથી.

શીવજી : મિત્ર, આપ શું સામાયીકમાં છો ?

સુખલાલ : મિત્ર, આપને જેમ માનવું હોય તેમ માનો, સામાયીક બાંધી છે એવું કંઈ ખાસ નથી. પરંતુ સ્વેચ્છા આત્માના બાવમાં બેસો છું.

શીવજી : મિત્ર, આમ કેમ બોલો છો ? આત્માના બાવમાં બેસો છું, એમ કહી મુદાર્થમાં આપ શું કહેવા માગો છો ?

સુખલાલ : મિત્ર, સાંભળો, આત્માના બાવમાં બેસવું એટલે આત્મજ્ઞાનનું પુસ્તક વાંચવું, કૃપાળુ દેવનું નામ લેવું, મિત્ર, આત્મજ્ઞાનની તો જાણીદારી છે.

શીવજી : વાહ મિત્ર ! આપ, શું આત્મજ્ઞાનનું પુસ્તક વાંચો છો ?

સુખલાલ : હા મિત્ર, આ આત્મજ્ઞાનનું જ પુસ્તક છે અને તે કૃપાળુ દેવનું જ છે.

શીવજી : મિત્ર, આમજ જત્રીસી બાંધેનું શું લિહાંત છે ?

સુખલાલ : નામગ મિત્ર, આ કંઈ લિહાંત નથી પરંતુ લિહાંત તરીકે પણ સદી વન્ય લેવું છે એ જત્રીસ લિહાંતમાં તો કંઈ નથી. અને તેથી જ આ મથના પદા મપં કાંચત્રીવર દીશા પરિવર્તન કરી પગી હમણાં હમણાં વચાનં રત, છે.

શીવજી : મિત્ર, એ કવો મથ છે ?

સુખલાલ : મિત્ર, એ મથનુ નામ 'જા.મદ મજમદ' છે.

શીવજી : અરે દે દે. મિત્ર, એના કાંઈ નથી.

સુખલાલ : મિત્ર, એમાં કંઈ નથી એમ આપ શા ઉપરથી કહો છો ? શું આપ એ મંથકર્તાને જાણો છો ?

શીવજી : હા મિત્ર, સાંભળ. એ મંથકર્તા વવાબીઆના રહીશ મરહુમ કવિ રાખમાં છે.

સુખલાલ : મિત્ર, આપે એ મંથ વાંચેલ છે ?

શીવજી : હા મિત્ર, મેં મંથના તમામ પત્રો વાંચેલ છે અને હું અનુભવથી ભારપૂર્વક જણાવું છું કે સિદ્ધાંત છોડીને મંથ વાંચવાથી બુદ્ધિમાં ફેર થઈ જાય છે. અને સિદ્ધાંત વાંચવાથી જેટલો આનંદ આવે તેટલો આનંદ મંથથી ન જ આવે. સિદ્ધાંતમાં અનંતજ્ઞાની તીર્થંકર દેવના વચનામૃતો હોય છે, જ્યારે મંથમાં મંથકર્તાની બુદ્ધિ અનુસાર મંથકર્તાને યોગ્ય લાગતું લખાણ હોય છે, વળી મંથમાં પોતાના મતને પોષવા મનસ્વી પ્રચાર કાર્ય કરેલ હોય છે. મિત્ર, અમૃતસાગરને છોડી નાના એવા મંદા ખાબોચીયાના પાણીને કયો સુઠ જન આશ્રય લ્યે !

શીવજી : મિત્ર, આમ મંથ ઉપર કેમ બહુ દીકા કરો છો ?

સુખલાલ : મિત્ર, હું કંઈ દીકા કરતો નથી. પરંતુ સત્ય હકીકત મને જે સમજાયેલ છે અને અનુભવ થયેલ છે, તે વાત જ જણાવી રહ્યો છું. શું આપ એ મંથ વાંચો મયા કે ?

સુખલાલ : મિત્ર, વાંચું છું પરંતુ સમજતો નથી.

શીવજી : મિત્ર, તમે જે કહો છો તે સત્ય છે. તેમાં સમજાય તેવું કંઈ નથી અને વિરોધાભાસ ખુબ આવે છે. તેથીજ આવા પુસ્તકો વાંચવાથી આત્મજ્ઞાન યાય છે તેવી માન્યતા કરવી એ એક ભ્રમણા અને અજ્ઞાન છે.

સુખલાલ : મિત્ર, આ મંથના કેટલાક પત્રોમાં x x x x x આવી રીતે ચોક્કસ કરી છે તેનું શું કારણ હશે ?

શીવજી : મિત્ર, આપની શંકા વ્યાજબી છે. આ મંથન મરુદુમ કવિ રાયચંદના અર્ધ-અધુરા પત્રો ગોઠવી તેનો પ્રચાર કરેલ છે, કેટલીક જગ્યાએ x x x x આવી નિશાનીઓ મુઠી અર્ધદગ્ધ સંસ્યાત્મક હકીકતોનું વાતાવરણ જમાવવામાં આવ્યું છે.

સુખસાલ : મિત્ર, એમાં શું ? આત્મજ્ઞાન તેથી કાંઈ ઓછું થાય કે ?

શીવજી : મિત્ર અસ્મીતાના ઉદ્દગારો જે પુસ્તકમાં હોય તે પુસ્તકથી આત્મજ્ઞાન થાય તેમ માનવું મૂખાંઈ જરૂરું છે. કારણ કે અહિંપદ હોય ત્યાં જ્ઞાન હોયજ નહિ, અને તેવા પુસ્તકથી આત્મજ્ઞાન થાયજ નહિ.

સુખસાલ : મિત્ર આપે અગાસ જોયું છે ? કેવો સુંદર આશ્રમ ! મિત્ર, આત્મજ્ઞાની જનો અને આ ક્ષણમંદુર જીવનમાં સુખનો સદાવો સ્થો.

શીવજી : મિત્ર, મેં અગાસ જોયેલ છે. આશ્રમ જોયેલ છે. આપને માંમજવાજ ઈચ્છા હોય તો મત્ત્ય હકીકત જણાવું.

સુખસાલ : મિત્ર, અગાસના આશ્રમ સંબંધમાં મત્ત્ય હકીકત મને જણાવો.

શીવજી : મિત્ર, માનજો. અમામ એ ખંભાત ખંડરની નજીકમાં આવેલ છે. અમાનમા વિ. નં ૧૬૮૧માં મનાતન જૈન ધર્મ શીમરૂ નાજમક આશ્રમ રચવાયુ. ત્યાં આમજ દેરાનરમાં પ્રથમ જીવ જૈન, અમર મુનિપૂજક જૈન નમ્રસાવ વાજાની પંચ પાયાન પ્રતિષ્ઠાએ મળ્યા. આ આવી છે ૧૯૨૫ના મ.જ.માં જૈન રીમનર નમ્રા વની વર્તેએ મળ્યા. આ. ર. છે દેરાનરની નીચેના જેવ. ૨.૫. મરુદુમ કવિ ૨.૫.૫૬ની ૫૬ નન-૫ પાયાન પ્રતિષ્ઠા મળેલી છે આ નન-૫ હે નમ્રા વનુ ૬૬ પ્રથમ કવિ મરુદુમ કવિ ૨.૫.૫૬ની ૬.૫.૫૬ની ૬૬ નમ્રા છે ૧૯૨૫ નમ્રા અમર જીવન ૬.૫.૬૬. આની મંત્રવ

દીવા હિતારાય છે. અને આશ્રમમાંજ જાણ્યાથીયે ઉપરાંત યજ્ઞ-ચારિણીઓ રખાય છે.

સુખલાલ : મિત્ર, આ આશ્રમ જોતાં આપનું શું માનવું થયું ?

શીવજી : મિત્ર, આ આશ્રમ જોઈને એક જૈન તરીકે મારે કહેવું પડે છે કે અધર્મિક પ્રવૃત્તિઓ હંમેશાં જૈન ધારાનમાં ખજા-જગાટ મચાવે છે. અને આશ્રમના રીતરિવાજ જૈન ધારાની દૃષ્ટિએ જોતાં જૈન સમાજમાં કલંક સમાન છે. મરદુમ કવિ રાયચંદ જે અરમીતાના હિંદુ મારો ફેંકવાવાળા જૈન સમાજમાં એક નવું પાખંડ ઉત્પન્ન કરનાર એવા સંસારી મૂઢરથ વ્યક્તીની અહીં તીર્થંકરની મારફત પૂજા થાય છે. અને તેમાં બીયારા ભોળા અજ્ઞાન આત્માઓ ફસાય છે. તે ખરેખર દીક્ષગીર થવા જેવું છે. જૈન સમાજના મૂલ્યે શીરકાવાળાઓએ એકત્ર થઈ આ સંબંધી પ્રચંડ વિરોધ ઉઠાવવાની ખાસ આવશ્યકતા છે. અગાસની આગુબાણુના મામોના સંધોએ એકત્ર થઈ પોતપોતાના સંપ્રદાયમાં આ ભયંકર ચેપી રોગનો સડો ફેલાતો અટકે તેવા તાત્કાલીક પ્રયત્ન કરવાની ખાસ જરૂર છે. ઉપરાંત જ્યાં જ્યાં કવિ રાયચંદના મતાનુયાયીઓ હોય તે તે સ્થળોના આગેવાન સંઘપતિઓએ ઉપાશ્રયમાં જૈન ધારાનમાં વિદોહ જગાડનારા પુસ્તકો લખાવ ન થાય તેવા સખત પ્રયત્ન કરવાની ખાસ જરૂર છે. કવિ રાયચંદના અજ્ઞાનના ભયો અકંઠારી લખાણનું ખંડન કરનારા પુસ્તકો રચે રચે મોકલી, પ્રચાર કરવાની, અગાસમાં ચાલતી તેની પૂજા જેવી અનિષ્ટ પ્રવૃત્તિની પત્રિકાઓ તૈયાર કરી રચે રચે પહોંચાડવાની, અને પ્રચાર કરવાની ખાસ જરૂર છે. અને જૈન સંપ્રદાયના ધુરંધર આચાર્યોએ તથા વિદ્વાન જ્ઞાણજ્યોત્સ્નાઓએ શ્રીમદ્દના અજ્ઞાનતા ભયો જેઓ ઉપર ધારાનુસાર લખણ કરી, જૈન સમાજને સત્ય રસ્તે દોરવા ખડે

સુખલાલ : મિત્ર, મેં સાંભળ્યું છે કે-અગાસમાં આશ્રમમાં મુનશઓ જ્ઞાનચર્યા કરી શકે તેવા છે.

શિવજી : મિત્ર, આપની માન્યતા અરથાને છે. આશ્રમમાં જોવા કોઈ પંડિત કે શાસ્ત્રવેદી નથી. તેઓ સામાન્ય જન બ્રહ્મ બોળતા છે. અને તેમને એવું જ ઠસાવી દેવામાં આવે છે કે મનુષ્યનું નિવાસ અન્ય કોઈનો પણ ઉપદેશ સાંભળવો નથી. આવા મનુષ્યને કહેવામાં આવે છે, એવી જગ્યા નથી જ્યાં જ્ઞાનચર્યા કરી શકાય. જ્ઞાનચર્યા કરવા માટે જોઈએ તેવા આશ્રમમાં જોવા કોઈ પંડિત કે શાસ્ત્રવેદી નથી. આશ્રમમાં જોવા કોઈ પંડિત કે શાસ્ત્રવેદી નથી. આશ્રમમાં જોવા કોઈ પંડિત કે શાસ્ત્રવેદી નથી.

યુંઠવું, અને જાદી-તકીયા રાખવા. આવા ગુરૂને ગુરૂ તરીકે માનવા, એથી જ સ્પષ્ટ સમજાય છે કે આશ્રમવાસીયો યા તો દંભ સેવતા મુમુક્ષુઓ " શ્રી મહાવીર "ના ધર્મ સમજ્યા જ નથી. સૂત્ર સિદ્ધાંત આ આશ્રમમાં વંચાતા નથી. પરંતુ મુખ્યત્વે " શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર "ના અંથ તેમના હૃદયમાં એક મહાન આગમ તરીકે મનાય છે. મહાવીરનું તત્વજ્ઞાન સમજાવે તેવો કોઈ વિદ્વાન ત્યાં આગળ નથી. અન્યથા આવું પાખંડ મહાવીરના નામે કેમ ચાલે !

સુખલાલ : મિત્ર, આપની હકીકત સાંભળી. પરંતુ " શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર "ના અંથમાં અસ્મીતા અને વિરોધાલાસ આવે છે, એ આપ મને બતાવી શકશો કે ?

શિવજી : મિત્ર, ધણી જ ખુશીથી. ' શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર 'ના અંથ ઉપર અવલોકન કરતું એક સાધારણ કાવ્ય આપની ધિત્તિ હોય તો સંભળાવું.

સુખલાલ : મિત્ર, સંભળાવો. એ કાવ્ય સાંભળવાની મારી તોય ઉત્કંઠા છે.

શિવજી : (શિવજીભાઈ સુખલાલ શેઠને અત્રે કાવ્ય સંભળાવે છે.)

રાજચંદ્રના પત્ર વાંચતાં, એક મુનિને મેં દેખ્યાં;
કવિ પંથનો અંથ વાંચવા, વિચાર મનમાં ત્યાં કીધા,
અસ્મીતાના ઉદગારો જે, પુસ્તકમાં નજરે આવ્યા;
સુઝ જનોની સન્મુખ ઘોડાં, વાક્યોને અત્રે આપ્યાં.

ભાવાર્થ :—મહુમ કવિ રાજચંદ્રના પત્રો વાંચતાં એક સાધુને દેખાયો કવિ પંથનો અંથ (શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર) વાંચવાના વિચાર તેજ સ્થળે મનમાં કયો અને એ કવિ પંથનો અંથ વાંચતાં તટસ્થ અવલોકન કરતાં તે અંથમાં અસ્મીતાના અર્થોત અહંપદના

જે ઉદ્દગારો નજરે આવ્યા. તે માંહેના થોડા વાક્યો આપ સુધે જનોની સમક્ષ મૂક્યાં છે.

તીર્થંકર જે સમજ્યા પામ્યાં, પંચમ કાળે કરી શકીયે, આવો નિર્ણય ઘણા વખતથી, કરીયો તે તમને કહીયે. પરમશ્રુત આદિ જે શુભો, અમ વિશે એમ ભારે છે, તીર્થંકરના કરવા મુજબ, કરવાની મુજ ધ્રુષ્ટિ છે.

ભાવાર્થ:—મરહુમ કવિ રામચંદ જણાવે છે કે—આ પંચમ કાળમાં તીર્થંકર જે સમજ્યા હતા અને પામ્યા હતા તે કરી શકાય છે. અને આવો નિર્ણય મેં ઘણા વખતથી કર્યો છે. તે તમેને કહું છું. પરમશ્રુત આદિ શુભો આરામાં છે એમ મને કશું મોચર થાય છે. અને તીર્થંકરના કરવા મુજબ કરવાની મારી ધ્રુષ્ટિ છે.

સુખલાલ : મિત્ર, “શ્રીમદ રામચંદ” અંથમાં આપું સખામ દોષ, તે હું માની શકતો નથી.

ચિત્રજી : મિત્ર, આપને ખામ ખાતો કરી દોષ તો આપ “શ્રીમદ રામચંદ” અંથનું પા. ૨૫૭ જુઓ. આપને સ્વેદ હજીકતનો ખવાય આવશે.

સુખલાલ શ્રી શ્રીમદ રામચંદ અંથખર્ષી પા. ૨૫૭ પાંખે કાઢી વ.એ છે.

“તીર્થંકર જે સમજ્યા તે અને પામ્યા તે . . . . . આ કાળમાં ન સમજી શકે સ્વેદ ન પામી શકે તેનું નથી. આ નિર્ણય મનુષ્ય વખત થયો હતો મજબો છે. . . . . પરંતુ તીર્થંકરે જો કશું કાવ્ય ધ્રુષ્ટિ છે.”

મિત્ર, આપનું કહેવું તમામ સત્ય છે.

ચિત્રજી : મિત્ર, અખે : તીર્થંકર જણાવે સ્વેદ દોષ કે નહીં, આપ સુધે આપે. આપે : જેવું હોય તેવું

છે, આ પાંચમા આરામાં તીર્થંકર ભગવાન જે મોઢા આરામાં કેવળ જ્ઞાન કેવળ દર્શન પામેલા તે પાખી સકાય છે. અને ચતુર્થ યર્ધ સકાય છે. અને મારામાં પરમશ્રુત ઈત્યાદિ જ્ઞાન છે. અને તીર્થંકરના કરવા મુજબ હું કરવાની ધમસ રાખું છું. આવું અજ્ઞાનતા ભર્યું લખાણ લખનાર વ્યક્તિના ઉદ્ધારો અરમીતાના કહેવાય કે નહિ ?

સુખલાલ : મિત્ર, જૈન દર્શનમાં કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન, ઈત્યાદિ દસ બોલ વિચ્છેદ ગયા છે. એમ સૂત્ર કથન છે. છતાં આમ કેમ લખાયું હશે ?

શિવજી : મિત્ર, આપની વાત તદ્દન સત્ય છે. જૈન દર્શનમાં દસ બોલ વિચ્છેદ ગયાનું કથન છે. અને ભગવાન મહાવીર દેવના જ્ઞાનમાં-ઉપયોગમાં જે ક્ષાસ્થું તે સ્પષ્ટપણે ઉપદેશીય છે. છતાં પણ જ્ઞાની પુરોના વાક્યોને નહિ માનતાં, સૂત્ર કથન નહિ સમજતાં કેવળ પોતાનું પાગલપણું બતાવ્યું છે. તીર્થંકરદેવ એટલે શું ? જન્મ સાથેજ જોઓ ત્રણ જ્ઞાન સાથે જાવે છે. શું શ્રીમદ્દેવે એવું એક પણ જ્ઞાન હતું કે ? તીર્થંકર દેવ તો કેવળ જ્ઞાન પામ્યા હતા. શું શ્રીમદ્દેવે કેવળ જ્ઞાન થયું હતું કે ? તીર્થંકર દેવ ન્યાં બીરાજતા ત્યાં સમોવસરણ યતું. શું શ્રીમદ્દેવે ન્યાં ન્યાં જમ ત્યાં ત્યાં સમોવસરણ યતું કે ? પોતાનામાં પરમશ્રુત જ્ઞાન છે. તીર્થંકરના કરવા મુજબ કરવાની છત્તા છે. આવું અજ્ઞાનયુક્ત વાતોનું વાતાવરણ અજ્ઞાનીઓ સમક્ષ શ્રીમદે ખડું કરી દીધું તે એજ કારણ કે શ્રી તીર્થંકર દેવની મારક પૂજવાની કુઃલાક્ષણ્યો.

સુખલાલ : મિત્ર, આ હકીકત સાંતળી હું ધણેજ વિરમય થાઉં છું. આમ આપનું કાવ્ય આગળ ચલાવો.

શિવજી : મહાન પુરે મારું પ્રકાશ્યો, આત્મા તે તો જાણે છે. જોમ જ્યાં ઉપાધીવાળા, ત્રણ પ્રતાપે ચાલે છે

વેદોદય ચાહીને રાખે, પરમેશ્વર પંચમકાળે;
પરમારયની વર્ણોત્તુ, પ્રભુ ધૃષ્ટિ નહિ આ કાળે.

ભાવાર્થ : મરદુમ કવિ રામચંદ જણાવે છે કે; મહાન પુરો
જ માર્ગ પ્રકાશે છે. એ વાત હું સારી રીતે જાણું છું. અર્થાત્ હું
એક મહાન પુરુષ છું. અને માર્ગ પ્રકાશી થકું તેમ છું. પરંતુ
પ્રભુના પ્રતાપથી જ્યાં ઉપાધીવાળા જોગ થાય છે. અને પરમેશ્વર
આ પંચમ કાળમાં ચાહીને વેદોદય રાખે છે. અને પરમાર્થની
વર્ણોત્તુ થવા દેવાની આ કાળમાં પરમેશ્વરની ધૃષ્ટિ નહિ દોષ
એમ સામે છે.

સુખજ્ઞાન : મિત્ર, પરમેશ્વરને શ્રીમદ્ ઉપર તિરસ્કાર આવ્યો
હશે કે ?

શીવજી : મિત્ર, સાંભળો. જૈન ઇત્થનના તત્ત્વજ્ઞાનના અભ્યાસ
સીએ જરૂર કરેલી કે આવું અજ્ઞાન સખાળુ કાર્મ જૈન ઇત્થની
કરેલ નહિ. મરદુમ કવિ રામચંદની પાત્રતાની સાતમાનું પ્રમાણ
અને તેના હંભની હદનું માપ નીકળી શકે તેમ નથી. વેદોદયને
નાથ ત્યારે અને ક્રિતે થાય એનું પણ જ્ઞાન દોષ તેમ જણાવું
નય. વેદોદયના ભરો રહેલ દોષા છતાં પેનામાં રહેલ વેદોદયને
પેનામાં ચાહીને સખજ્ઞાનના આરોપ પરમેશ્વર ઉપર દોષવાની મૂર્ખાઈ
જ્ઞાન સખ કરે. પરમેશ્વર ને પ્રાણીઓને પાપમૂલકી જ્યારે
કે જ્યારે જ્યમ કાળમાં પરમાર્થની વર્ણોત્તુ થવા દેવાની તેમની
કેટલી ધૃષ્ટિ નહિ છે. એમ જણી શકાય પેનાના પરમેશ્વર
ઉપર એક ક.ક.૩ બ્રહ્માણ્ડો કાળે નરે. જનનામુ કરનાર છે આ
કાળે પરમેશ્વર નહિ એ કાળે નરે. એટલે જનનામુ પ્રવાસ નેના
જિવિ જિવનના નરે. જૈન જાણનાં જાણનાં અને જોના જોના
જેના, જાણના, જાણના, જાણના, જાણના, જાણના, જાણના, જાણના
જેના, જાણના, જાણના, જાણના, જાણના, જાણના, જાણના, જાણના

પંથે વળે તે જોવા શ્રીમદ્દના પરમેશ્વર નારાજ દરો ! અને મનુષ્યો અધર્મ-અ-ધાર્મ-ઓરી-શુભાર-પરદાસમન ક્રિયાદી ક્રિયાદી કુર્મો કરે તે જોવાજ શ્રીમદ્દના પરમેશ્વર રાજ દરો. શ્રીમદ્દને મૃદાવાચમાં રાખવા, શ્રી પુત્ર આદિના સંસર્ગમાં રહેવા દેવા પરમેશ્વર તરફથી કરમાન થયું હોય તેવા ડ્રાજ અને દંભ ખતાવવા એ મુર્તિમંત અજ્ઞાનતાનો તાદસ્ય નમુનો છે.

સુખશ્રાવ : મિત્ર, પરમેશ્વરને માથે દોષનો ટોપલો ઓડાડવાનો એક તદ્દન જુઠો પ્રયાસ કરે છે. ધણી વરસોથી હું જૈન ધર્મનો હિપદેશ શુદ્ધ મહારાજને ખાસેથી સાંભળુ પું. મનુષ્ય પ્રાણીને પોતાના શુભ કે અશુભ કર્મોનુસાર ફળ-ભોગવવા પડે છે.

एगया देवल्लोपसु नरपसु वि पगया ।

एगया आसुरं कार्यं आहाकस्मेहि गच्छई ॥ ३ ॥

एगया खसिऊ होइ तमो खण्डाल योक्सो ।

तमोकोइ पपझोय तमो कुण्णु पिपीलिया ॥ ४ ॥

एयमायइ जोणीसु पाणिणो कम्म किच्चिस्ता ।

मनिविजन्ति संसारे सच्चइसु य खत्तिया ॥ ५ ॥

ઉત્ત. અ. ૩ માયા ૩-૪-૫

“આ જગત અનેક જીવોથી ભરપૂર છે. તેમાં જીવ જીવ જીવ જોત અને જાતિને વિશે વિવિધ પ્રકારના કર્મે કરીને ઉત્પન્ન થાય છે, જીવ પોતાની કરણીએ કરીને કોઈવાર દેવલોકે જાય છે, કોઈવાર નર્કે જાય છે અને કોઈવાર અમુક યોનિમાં ઉપજે છે. અર્થાત્ જોવા કર્મ જીવે ક્યાં હોય તેવી મતિમાં તે જાય છે. કોઈવાર જીવ મરીને દારીય થાય છે. તેમજ અંડજન ને જીવસ પશુ થાય છે. અથવા તો ફીડ-પતંગીયા-કુંચુ-ફીડી થાય છે. કુંકર્માં કર્મે કરીને મુદ્ધ યર્ધ મથેલા જીવ કુઝી થાય છે. અને ધણી વેદના સદ્ગન કરે છે, તથા નારાજી તિર્થંચ મતિને વિશે ધણું કુઝ વેઠે છે.

સુખલાલ : મિત્ર, આપનું કહેવું તફાન મત્ત છે. શ્રીમદ્ને કયું દર્શન સ્થાપન કરવું હશે ?

શીવજી : મિત્ર, સાંજળો. જૈન દર્શનમાં વર્તમાનમાં કેટલાક કારણોસર ત્રણ સંપ્રદાય વર્તે છે.

૧. સ્થાનકવાસી જૈન (સાધુભાગી) સંપ્રદાય.

૨. શ્વેતાશ્વર જૈન મૂર્તિપૂજક સંપ્રદાય

૩. દીર્ઘશ્વર જૈન મૂર્તિપૂજક સંપ્રદાય.

આ ત્રણે સંપ્રદાયોથી બિજ એક નવો પંથ (દર્શન) સ્થાપવાનો તેમની મહાન ઇચ્છા અને તેમ પ્રવર્તન કરી, નવો માર્ગ પ્રદર્શિત કરી તીર્થંકર અને જગત ઉદ્ધારક તરીકે માન પ્રતિષ્ઠા, પૂજા સ્થાપા કરાવવાની દુર્લોભતા દ્રષ્ટિગોચર થાય છે. કારણ કે શાની કરતાં અશાનીઓ આ સંસારમાં હંમેશાં વધારે હોય છે. જગત ગાડરીયો પ્રવાહ છે, અને જુકનારો તૈયાર હોય તો પાછળ જુકાવવા વાળા મળીજ રહે, એમ શ્રીમદ્નું સમયકાળ જોઈને અનુમાન હતું અને તેથીજ શ્રીમદે પોતાના સમાંધ અશાની સેવકોને નવું દર્શન-પંથ કાઢવા વિચાર દર્શાવેલા છે. અત્યારે પણ કવિ-પંથના અનુયાયીઓ પોતાને વિતરામી કહેવરાવે છે. સ્થાનકવાસી કે તપ-ગમ્મજના વાડાના નથી, વાડાનું બંધન અમોએ હોડી દીધું છે. કોઈ તેમને પુછે કે તમો દીક્ષા કોઈને આપો કે ? તો તેઓ જણાવે:- ' જરૂર. એકા તો મુંડીયે. ' ત્યારે ' તમો કેવી રીતે ઓળખાવ ? ' તો જણાવે કે વિતરામી સંપ્રદાય. ' આ પણ એક નવો વાડો તમોએ ઉભો કયો ગણાય કે નહિ ? ' તો જણાવે કે તમારે જેમ માનવું હોય તેમ માનો. આમ જણાવી બીજાઓને તિરસ્કારી પોતાના સંપ્રદાયને વાડામાંથી મુક્ત કરે છે. પરંતુ મિત્ર, જે સત્ય કહીયે તો મત મતાન્તરો નાપુદ કરવાને જલ્દો પાખંડ પ્રવર્તાની, પોતાના વાડામાં ચતા ભ્રમચારીઓને " રાજ " નું ઘરૂં સમાડી, એક નવો વાડો

વધાયો છે અને એક નવો વાડો વધારી શ્રીમદ્દના રોડની મૂર્તિ પૂજા કરી અગ્નિ સેવી રહ્યા છે અને આવી રીતે શ્રીમદ્દના પરોઢ અંથનો પ્રચાર કરી કવિ પંથ વધારવાની અગ્નિ પ્રવૃત્તિ કરી રહ્યો છે. મિત્ર, માલીક વગરના છુટા થયેલા આખલા સ્વચ્છંદ્યો રિવાજ કરી ખેતર-સોમમાં બીગાડ કરે છે. પરંતુ માલીકની આગામી રહેતું જનાવર જેમ સ્વચ્છંદ્યો કરી બીગાડ કરતું નથી. તેમજ વિતરામ આગાથી બંધાયેલા સાધુઓ અને આખાએ ધર્મ આગા એજ ધર્મ એ મૂત્રને અનુસરતા સાધુઓ એક મામમાં રવાન (બંધનયુક્ત) નહી રહેતાં આગા મુજબ વિહાર કરે છે. બધા રિવાજ આગાથી બંધનયુક્ત કેટલાક સાધુઓ વિતરામ આગા ઉપર આશ્રમવાસી બની રહ્યાં રહે છે. મિત્ર, વિતરામ આગાનું નામ માધુને હાથાળકારી જ છે. એક જગ્યાએ આશ્રમ બાંધી રવાન રહેતાં કરતાં સાધુઓ જેન દર્શન અનુસારના સાધુઓ જ નહીં કારણ કે એક જગ્યાએ કામથી રિધરવાસ થતાં રોડકામાંથી બંધ પાનિત થવાનો ખામ સંભવ છે. તેથી જ તેમ રહેવાની વીર પ્રવૃત્તિ સામ્યોમાં મખત મનાઈ છે. માક્ષાત તીર્થકર ભગવાન પણ એક મામથી બીજો મામ દેમ-નમર પુર પાટણ વિહાર કરીને જતાં, એમ મુંડામાં રથએ બધે પ્રવેશવાન જખાવેલ છે. પરંતુ મોક્ષના નામ જમન ઉદારક પ્રજા તીર્થકરે પણ આશ્રમ બાંધીને રહેતાં રહેતાં કરતાં રોડ મુજબ ઉદ્ધિષ્ણ નથી. જેના દર્શનના નામે એ. જ. વ. ને રોડ કમળામાં જાખંડિયા મિત્રાજ. બાંડિયા ? નામ. મુજબ જામને એ. પોતેન કરતાં અને મુજબ અનુસર જામને છે.

કુલક : મિત્ર, બી.મદ્દ કયા મુજબ છે ? કરેના ?

‘શ્રીમદ રામચન્દ્ર’ ગ્રન્થમાંથી પણ નીકળી આવતા નથી. જો દેવ દાનવ રાક્ષસ કીમર વિગેરે કોઈની આધના શ્રીમદે કરેલી હોય તો તેના રામાંધ બક્ષોને શ્રીમદ જરૂર જણાવવો અને તેના રામાંધ બક્ષો જરૂર તેના પગે પ્રસિદ્ધ કરાવવો અને જો વ્યક્તિ અભિમાન અને અહંકારપૂર્વક એક નવો પંથ અસ્થાપયને રણચીંગડું કુટે તે જો ચમત્કારો એકદા ક્યાં દેાય તો જરૂર બતાવ્યા સિવાય રહે જ નહિ. મિત્ર, એક સાધારણ બુદ્ધિવાળા મનુષ્ય પણ આ વાત રહેજે સમજી શકે તેમ છે.

સુખસાહ: મિત્ર, આપની દલીલો મને મત્ત લાગે છે, પરંતુ આ વાત ગુપ્ત રાખવાની કેમ બચામણુ કરી હશે ?

શિવજી: મિત્ર, સાંભળો. આ બધી હકીકત ગુપ્ત રાખવાનું કહેવાનું કારણ એ જ છે કે જો આ હકીકત તેના રામાંધ સેવકો પ્રકટ કરે તો ભોક્ષમાં શ્રીમદની હાંસી અને નિંદા થાય. અને પાખંડ પોણ પ્રકટ થઈ જાય. તેથી જ શ્રીમદે પોતાના સેવકોને આ બધી હકીકત ગુપ્ત રાખવાની બચામણુ કરી છે. ચાની પુણ્ડ હોય તે તો હંમેશાં ચાનથી જ નીડર બન્યા હોય છે. તેઓ કોઈને કોઈ હકીકત ગુપ્ત રાખવાની બચામણુ ન કરે. તેઓને માયા કપટ સેવવાને કોઈ કારણ હોતું જ નથી અમુક અદ્વૈતને અમુક હકીકત જણાવવી, બીજાથી છાન ગપતીશ્વર મંદિર, એ તો અગાની ભોડોના કાવા દાવા છે. ચાની પુણ્ડો પંડિતશ્વર અર્થે સાદ સાદ લિપ્તેસ આપે છે. અને “જોગેશ્વરશ્વર મંદિર વિભુતય:” એ મૂલ હંમેશાં તેઓની મંત્રુષ જ દેાય છે. તેઓને શ્રીમદની જોમ પોતાનું દરેક મંદિરનું અડતાં ઘેસણ હોતી જ નથી.

સુખસાહ: મિત્ર, આપની જગ મને કે. આજ આમજ ચલાવો.

નહીં, આમ જણાવી પોતાના સેવકાને શ્રીમદે [આચ્યું હં કે-“હું હવે
શ્રુત કેવળી થયો છું. અને પ્રકાશક પુરૂષ શ્રદ્ધાવાસમાં છે પરંતુ
તમે મુંઝાશો માં.” આવી આવી વાનો જણાવીને સુચોદ ઉપદેશ
આપ્યો છે કે અત્યારના સાધુઓ પાસે સૂત્ર સ્તંભગતું પણ મોડ્ય
નથી. આવે મિથ્યા ઉપદેશ આપવાનો એજ જરૂર કે-આ રામાંધ
સેવકો પાછા કોઈ જૈન મુનિ પાસે ન જાય, અને તેથી જ વાણી-
ચાતુર્ધની જળ ખીંછાવી, અને કવિ પંથના અનુયાયીઓએ “સૂત્ર
લઈને ઉપદેશ કરવાની હવે જરૂરત નહીં પડે.” એ વાક્યને આગમ
વાક્ય તરીકે વધાવી લીધું. અરે એ અધિકાર કપી અજ્ઞાનમાં
કુબેદા મનુષ્યો! જણાવો તો ખરા કે હવે ઉપદેશ કરવા વારતે સૂત્રને
બદલે શું સેવું પડશે?

મિત્ર, સાંભળ. શ્રી તીર્થંકર દેવ હાજરાહચુર બોરાજતા હતા
અને જ્ઞાન ઉપદેશ ધારા ચસાવતા હતા, તે સમયે પણ કેટલાક
અભવ્ય છવોતે તેમનો ઉપદેશ ગમતો ન હતો. વળી ગોરાજો,
જમાલો ધૃત્યાદિ નિ-હવની હકીકત સૂત્ર પ્રસિદ્ધ છે. તો તેમાં ભગ-
વાનના ઉપદેશનો વાંક ન હતો પરંતુ ઉપદેશ સાંભળનારા અપાત્ર
હતા. ધુરડ સૂર્યના કોરસોના પ્રકાશને લીધે દિવસે દેખી શકે નહિ
તેમાં સૂર્યનો વાંક નથી. ખેડુત વર્ષા રતુમાં ક્ષારમુક્ત જમીનમાં
બીજ વાવે અને બીજ ન ઉગે તેમાં ખેડુતનો વાંક નથી. કરેક
સ્થળે ક્ષેત્ર પાત્રની ખામી છે એવી જ રીતે આધુનિક મુનિના સૂત્ર
ઉપદેશથી શ્રોતાજનો ઉપર અગ્ર ન થતી હોય એમ સામતું હોય
તો તેમાં સૂત્ર ઉપદેશકનો (મુનિ મહારાજ આચાર્યનો) દોષ નથી
પરંતુ સૂત્ર ઉપદેશને સાંભળનારા પાત્ર નથી. પરંતુ આચાર્ય મહા-
રાજો ઉપર દોષ મૂકવા તે જ્ઞાની પુરૂષના લક્ષણ નથી. શ્રીમદ્ સાધુ
મુનિરાજો ઉપર પોતાનો રોષ દાલવે છે તેમાં તેનો મિથ્યા દંભ
આયોઆપ પ્રમદ વાળ છે.

ગુજરાત નાંદુ પ્રથમ મ. ૧૦૦. ૧૦૦ ગુજ માનુ પુ.
ગુજ માનુ દેશ માં ફેરવવા ૧૦૦. ૧૦૦ આપુ પુ.
માનુને રેખાચર ૧૦૦. ૧૦૦ ના રીધા
પાલ પ્રમાણુક મુજબ ૧૦૦. ૧૦૦ રીધા

મ. ૧૦૦. - મરદમ ૧૦૦. ૧૦૦

૮ પ્રથમ

મ. ૧૦૦. ૧૦૦ પ્રતિમાને નેના મા ૧૦૦. ૧૦૦
પ્રતિમાને માનુ પુ. અને મારી ગાદ પ્રથમ ૧૦૦. ૧૦૦ તેમ
૧૦૦. ૧૦૦ છે. જેના પ્રમાણુ તમાને ૧૦૦. ૧૦૦ મુજબ
મ્યાન ૧૦૦. ૧૦૦ કોઈ કારણ પુસ્તકમાં લાધા નાદ ૧૦૦. ૧૦૦ આરી
૧૦૦ નિયાનોઆ કરી પુસ્તકમાં રહેવા રીધા.

સુખલાલ : મિત્ર, પુસ્તકમાં પ્રમાણુ નથી આપ્યા.

શીવજી : મિત્ર, આપ જોઈ થયો.

સુખલાલ શીઃ 'શ્રીમદ્ રામચન્દ્ર' અંથ માં પ્રમાણુ જોવા
આમ તેમ પૃષ્ઠ ફેરવી પૃષ્ઠ નં. ૧૮૧-૧૮૩ જુઓ છે.

મિત્ર, આપ કહો છો તે તદ્દન સત્ય છે. પરંતુ આપનું થું
માનવું થાય ?

શીવજી : મિત્ર, સાંભળો. પ્રતિમા સંબંધમાં શ્રીમદ્ના
વિચારોનું અવલોકન કરતાં પહેલાં નીચેના વાક્ય ઉપર ખાસ
ધ્યાન રાખશો.

“જો તમે કહેતા હો તો કુતર્કથી આખા જોન દર્શનનું
ખંડન કરી બતાવું.”

મહાવીરના ધર્મ અવર્તકો, તીર્થંકરના અંતર ૧૦૦ જાણુ-
નારા યાત્રી પુરો આવા અધમ ૧૦૦ ૧૦૦

॥ તેમના અંતઃકરણમાં કદાપિ ઉદ્ભવે પણ નહિ. જે મનુષ્ય
૧૨ પૂર્વક એવા શબ્દો બોલે કે કુતર્કથી હું જીવ રહ્યો નહીં
કરું. તે મનુષ્ય જરૂર કુતર્કથી કોઈપણ વસ્તુનું મંડન પણ
મદાવીરના સિદ્ધાંતો જે મનુષ્યના હૃદયમાં દરીજન થયા
તે મનુષ્યના હૃદયમાંથી નાસ્તીકતાના વચનો કદાપિ નીકળે જ
મદાવીરના સિદ્ધાંતો પાસે કુતર્કને સ્થાન મળી શકતું જ નથી.
કુતર્ક કરનારાઓએ મદાવીરને ઝોગખ્યા જ નથી. પરંતુ અત્રે
ય સમાધાયના શ્રીમદ્ના મન્ત્રમની કરોશું.

૧. પ્રતિમા સિદ્ધ થાય છે એમ ખતાવવા શ્રીમદે અંધ સંપૂર્ણ
જ છે છતાં તે વિષય ઉપર થયેલો અંધ અત્યાર સુધી જનતા
જો પ્રસિદ્ધ કરાયો નથી.

૨. પ્રતિમા સિદ્ધ કરવા જે પાંચ પ્રમાણો આપવામાં આવ્યાનું
માણુ છે ત્યાં આગળ એક પણ પ્રમાણ તેના કારણે સાથે નહી
૧૫તાં * * * આવી ત્રણ નિશાનીઓ મુકવામાં આવો છે.

આવા સ્પષ્ટ સંજોગોમાં શ્રીમદ્ શબ્દચન્દ્ર અન્યમાંથી મરહુમ
વિ રાયચંદના પ્રતિમાની સિદ્ધિ અન્યના લખાણ ઉપર કોઈ ભાતની
ખાશોચના થઈ શકે તેમ નથી.

સુખલાલ : મિત્ર, આપ કહો છો તે તો ફીક, પરંતુ મૂર્તિને
॥ માનવી જોઈએ.

શીવજી : મિત્ર, એ મૂર્તિ જડ છે કે ચેતન્ય ?

સુખલાલ : મિત્ર, મૂર્તિ તો જડ છે.

શીવજી : મિત્ર, તમેને કોઈ ઉપદેશ કે છે ? કોઈ વાતોલાપ
કરે છે ?

સુખલાલ : ના મિત્ર, કોઈ વાતોલાપ તો થતો નથી.

શીવજી : મિત્ર, સંભળ, જડ જડ બાત મહે નહિ. અને ચેતન

૫૧ : જાણી શકાય છે કે - ૫૧ : ૫૫ નહીં અને

૫૨ : ૫૫ નહીં. આ ૫૧ : ૫૫ નું ૧ : ૨

પ્રતિબિંબ. મિત્ર એ હાલના ૫ : ૫ નું ૩ : ૩.

૫૩ : મિત્ર, તમારો જાણી શકાય છે કે ૫ : ૫ નું ૩ : ૩.

૫૪ : મિત્ર, જોમ આવી શકે છે ત્યાંથી કામચલાઉ

કામચલાઉ નમ પ્રતિબિંબ હાલના ૫ : ૫ નું ૩ : ૩.

૫૫ : મિત્ર, માંસનો. આપના પ્રતિબિંબ મારી બુદ્ધિઅનુસાર

૫૬ : ૫૫ નું ૩ : ૩. આપની માન્યતા બુદ્ધિ અર્થે છે. મંત્રાંશક વાતના

૫૭ : ૫૫ નું ૩ : ૩. આપની માન્યતા બુદ્ધિ અર્થે છે.

તેમજ આ મિથુન મંડા (કામચલાઉ) નામે છે. તે સુંદર સ્ત્રીને
ત્યાંથી, જાતા ચિત્રીત આકૃતિ જોવાથી, સ્ત્રીને જોવા સિવાય તેની
કથાવાત્તા માંસગ્રામી સરીર, દાઢ, માંસ, રક્તથી રૂપુષ્ટ હોય.
આ કારણે આ મિથુન મંડા નામે છે.

તેમજ નીતે સુંદર પુરુષને જોવાથી, પુરુષની ચિત્રીત આકૃતિ
જોવાથી, પુરુષ આદિને જોવા સિવાય તેની કથા વાત્તા માંસગ્રામી
સરીર, દાઢ, માંસ, રક્તથી રૂપુષ્ટ હોય. આ કારણે સ્ત્રીને મિથુન
મંડા નામે છે.

આ રીતે પાયાથી પ્રતિબિંબ નર આકૃતિમાં હોય તો સ્ત્રીને
મિથુન મંડા નામે (કેટલાક મંત્રાંશકો સ્ત્રીમાં પુરુષ કરતાં આડ મંત્રો
કામ વિશેષ હોવાનું કહે છે.)

આ કારણે પ્રતિબિંબ જોવાથી વૈરાગ્ય થાય એ કારણ
અસંજ્ઞક હરે છે.

સ્ત્રી ઉપર તથા સીડાવાળા રૂપીયા ઉપર મોહ આવે છે.
પરંતુ જે મોહ આવે છે તેનું કારણ ઉદયભાવ છે. ઉદયભાવમાં
પ્રાણીમાત્ર સહજ વર્તે છે. અને જે ઉદયભાવ એવીસે દંડ
રહેશે છે. એટલે ત્યાં ઉદયભાવ છે ત્યાં મોહ પેદા થાય ન.

પ્રતિમા જોવાથી વૈરાગ્ય થવાનું દલીલને ખાતર જો કથન કરવામાં આવે છે તે સીના દષ્ટાંત સાથે બીજુલ અસંબંધક છે. કારણ કે સમ્યક્જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર, વૈરાગ્ય, ભક્તિભાવ જો પેદા થાય છે તે કાયોપશ્ય ભાવથીજ અને તે કાયોપશ્ય ભાવમાં તો કાર્ષ્ક જીવ સંબંધવશાત્ આવી શકે છે. એ દલીલત ઈન્કાર કરી શકાય તેમ નથી.

જહા કુક્કુઢ પોયસ્ત નિઘં કુલલમો મયં ।

દયં રુ વમ્મયારિસ્ત દત્થી વિમ્મહ ઉમયં ॥

દશવૈકાલીક સૂત્ર અધ્યયન ૮. ગાથા ૫૪.

ભાવાર્થ:—જેમ કુક્કુઢના જીવ્યાંતે સર્વદા બીલાડી થકી ભય હોય તેમ અભયચારીને સીના શરીર થકી ભય ઉપજે. (અહીંયા સીના શરીર થકી ભય કશો તે સીના મૃત દેહથી કલો છે.)

ચિત્તમિત્તિ ન નિજ્જાણ નારિં ઘા સુમલેકિયં ।

મક્ખરં પિવદહૂણં દિઠિ પઢિસમાહરે ॥

ભાવાર્થ:—ધરની બીતે સીનું ચિત્રામણુ આસેખ્યુ હોય તે જુવે નહિ. સીએ સુંદર ધરણા અસંકાર પહેર્યા હોય તેવી સીને દેખીને સૂર્યને દેખી દષ્ટિ પાછી વાળે. તેમ સીને દેખીને દષ્ટિ પાછી વાળે. (૫૫)

દત્થ પાપ પઢિહિલ્લં કળ નાસવિ મપ્પિયં ।

અવિ ઘાસસઈ નારિં વમ્મયારો ચિવજ્જણ ॥

ભાવાર્થ:—જેના હાથ પગ હેઠા છે અને કાન નાક કાન્યા છે. વળી સો વસ્ત્રની પટ્ટા થયેલી એવી સી હોય તો પશુ અભયચારી સાધુ વિશેષે વજે, તેની સંમત ન કરે તથા તેના ધરમાં રાત્રીવાસો ન રહે. (૫૬)

તીર્થંકર ભગવાને અભયચારી સાધુને ઉપરની ગાથાઓમાં

આદાર નિમ્ન ભવ મૈથુનંય, કામાન્ય મેતદ પુશુમિ ખમો
કિનેષાં વિરોધોધીકા ધર્મેષુ નરાણામ દીના પુશુમિ કામાના.

પરંતુ વૈરાગ્ય ભાવ દરેક પ્રાણીમાં કામાન્ય છે. એમ કોઈ
સ્થળે કહેવાયેલ નથી. એ રીતે પણ મૈથુન કામવાસનાના દર્શન કામ
વૈરાગ્ય-ભક્તિભાવનો મેળ મળતો જ નથી.

એક જૈન, એક સ્વામીનારાયણ એમ બે વ્યક્તિઓ કામકા
મે પ્રતિભાઓ મુકવામાં આવે તો જૈન વ્યક્તિ જૈન પ્રતિભા તરફ
આકર્ષાય છે અને સ્વામી નારાયણ પંથની વ્યક્તિ સદાગતનંદની
પ્રતિભા તરફ આકર્ષાય છે. જ્યારે કોઈ મુસ્લીમ વ્યક્તિ આ બે
તરફ આકર્ષાતી નથી. પ્રતિભા એ વૈરાગ્યનું કારણ હોય તો
જિન પ્રતિભા દેખવાથી મુસ્લીમ વ્યક્તિને પણ વૈરાગ્ય થવો
જોઈએ. સ્વામીનારાયણ પંથના અનુયાયીને પણ જિન પ્રતિભા
દેખવાથી વૈરાગ્ય-ભક્તિભાવ થવો જોઈએ. પરંતુ આમ
નહિ થતાં પરસ્પર વિરોધી ભાવ થાય છે. તેનું કારણ એટલું જ
કે પાપાણુ પ્રતિભા એ વૈરાગ્યનું કારણ નથી. પાપાણુ પ્રતિભા એ
વૈરાગ્યનું કારણ હોય તો કોઈ પણ મૂર્તિ ગમે તે સ્થળે ગમે તે
વ્યક્તિને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન કરે. પરંતુ તેમ નહિ બનતું અત્યક્ષ
દેખાય છે. અને દરેક વ્યક્તિ પોત પોતાની માનેલી પ્રતિભા
તરફ જાય છે. જે જે વ્યક્તિને જે જે દર્શનનો ઉપદેશ મળ્યો
હોય અને સંસ્કારો પાડવામાં આવ્યા હોય, તે ઉપદેશના સંસ્કારો
મુજબ વલણ થાય છે. એટલે ઉપદેશ જ્ઞાન એજ વૈરાગ્યનું કારણ
છે, પરંતુ પાપાણુ પ્રતિભા એ વૈરાગ્યનું કારણ નથી.

પરમાત્માનું સ્વરૂપ નિરંજન નિરાકાર છે. તેનું રૂપ કરી શકાય
નહિ. તેથી પણ નિરંજન નિરાકાર રૂપનું ધ્યાન કરવા મૂર્તિ કરવી
અને મૂર્તિ પૂજા કરવી એ અજ્ઞાન છે.

સાકારમાં મન કરી પણ સ્થિર થતું નથી. સ્ત્રી, પુત્ર, ધન,
મિત્ર ઇત્યાદિ સાકારમાં મનુષ્ય પ્રાણી રસ્યો રહે છે. તેથી પણ

ગાની પુરુષની સેવા કરતાં તથા સત્શ્રવણી ગાન વદિ યાય છે. જ્યારે જડ પાપાણુ મૂર્તિની સેવા કરવાથી કાંઈ જ્ઞાન વદિ થતી નથી. ઉચ્ચ જડ જેવા બનીએ છીએ તેથી પણ મૂર્તિપૂજા એ અજ્ઞાન છે.

બાદશાહી વખતમાં ઘણા મંદિરોની મૂર્તિઓ તોડી નાખવામાં આવી. જો મૂર્તિથી વૈરાગ્ય થતો હોત તો કોઈ પણ વ્યક્તિ મૂર્તિને તોડે નહિ. અતએવ મૂર્તિપૂજાની શરૂઆત કરનારા અધર્મી અને પાખંડીયો છે.

જ્યારે જ્યારે મંદિર માંહેની મૂર્તિઓ તોડવામાં આવી ત્યારે તારે કોઈ પણ મંદિર માંહેની મૂર્તિએ શત્રુના ક્રોધ ઉપર હસ્તો કર્યો નથી. કે કોઈપણ મૂર્તિ ઉડી, તેના ભાંગનાર-તોડનારને વાગી નથી. એથી પણ મૂર્તિની, પાપાણુની સેવા કરવાથી કાંઈ પણ ફળ મળતું નથી અને મૂર્તિપૂજા એ અજ્ઞાન અને અધર્મ છે.

સમ્યક્જ્ઞાન-દર્શન જે યાય છે, વૈરાગ્ય ભક્તિભાવ આવે છે. તે ગાની પુરુષના સત્સંગથી-સદ્શ્રવણથી, સારા સારા પુસ્તકો વાંચવાથી અર્થાત્ સંગ તથા ઉપદેશથી જ્ઞાન યાય છે. પરંતુ જેના ગ્રંથ દોષની ખબર ન હોય, જેના સમાગમમાં ન આવ્યા હોઈ તેની મૂર્તિ જેવાથી પણ પ્રીતિ ઉત્પન્ન થતી નથી. ગ્રંથનું જ્ઞાન એજ પ્રીતિનું કારણ છે. એથી પણ પાપાણુ મૂર્તિની પૂજા એ અજ્ઞાન છે.

જડ પ્રતિમા પૂજતાં કેવળજ્ઞાન અગર તો બીજું કોઈપણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયાનો જૈન સિદ્ધાંતમાં દાખલો નથી. તેથી પણ મૂર્તિપૂજા એ અજ્ઞાન છે.

પાપાણુની મૂર્તિ જેવાથી જો સાંત ભાવ થતો હોય તો એ મૂર્તિનો બનાવનાર શાસ્ત્રી-કારીગરના બધા ભાવ સાંત થઈ જતાં તેને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત યાય. પરંતુ એ મુજબ નથી બનતું, એથી પણ મૂર્તિપૂજા એ એક અજ્ઞાન છે.

એક અથ માણસ મૂર્તિને નહીં જોઈ શકવાથી તેને તમારા હૃદયે મુજબ વૈરાગ્ય ભાવ આવી શકતો નથી તેથી પણ મૂર્તિપૂજા એ એક અજ્ઞાન છે.

મિત્ર, જરા દી રદિટિ વાપરી વિચાર કરો. અનંતા તીર્થકર થઈ ગયા પરંતુ કોઈ તીર્થકર દેવે જડ પ્રતિમા પૂજવાથી મોક્ષ સાધી શકાશે તવો ચર્ચિત્વિત ઉપદેશ પાનુ કોઈ રચણે કરેલ નથી. તેમજ જડ પ્રતિમાપૂજન એ મોક્ષ નાશક હોત તો અનંત જ્ઞાનના ધણી તીર્થકર ભગવાને જરૂર એ મુજબ ઉપદેશ જગતવાસી પ્રાણીઓ સમક્ષ કર્યો હોત. તેમને સત્ય ઉપદેશ જગતવાસી જીવોથી છુપાવવાની જરૂર ન હતી. કોઈ પણ રચણે જડ પ્રતિમાના પૂજનનો ઉપદેશ નહીં કરેલ હોઈ જડ પ્રતિમા પૂજન કરવું એ મહાવીરના શાસન વિરુદ્ધ છે. જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર એ રત્નત્રયની આરાધના કરતાં જીવ મોક્ષને મેળવી શકે છે. એમ તીર્થકર દેવનો સ્પષ્ટ ઉપદેશ છે. જો પ્રતિમા પૂજનથી જીવને મોક્ષ મળતો હોત તો એ રત્નત્રયની સાથે જડ પ્રતિમા પૂજન પણ સાથે કહી ઉપદેશ કરેલ હોત. પરંતુ મિત્ર યાદ કરો. તીર્થકર ભગવાન તે વાસ્તે ઉપદેશ કરતા નથી તેથી જડપૂજન શાસ્ત્રોક્ત પણ નથી પરંતુ સંજોગ અનુસાર અન્ય દર્શનીઓની દેખાદેખીએ જડ પ્રતિમા પૂજન ધુસી મથેલ છે. અને તેપણ તીર્થકર દેવના નિર્વાણ બાદ અમુક કાળ વિસ્ત્રાબાદ તે પ્રસિદ્ધ થયેલા ધણા મંથોથી સિદ્ધ થયું છે. અને સૂત્રોમાં પણ મૂર્તિપૂજના પાંડ પાછળથી ધુસાડી દેવામાં આવેલ છે. એમ અનુવાદ કરનાર આંગલ જૂમિના અને હિંદના અનેક મૂંઢરોએ બહાર પાડ્યું છે. આવા ફેરફાર થઈ મથેલા પાંડ ઉપરથી જ જડ પ્રતિમા પૂજન જૈનમાં હતું એમ સિદ્ધ થતું હોય તો તે માનવું શુદ્ધ બરેલું છે. કારણ ચૈતન્ય ઉપાસક જૈનદર્શને જડ ઉપાસક જનવાનો ઉપદેશ હોય જ નહિ.

મિત્ર, જુઓ, જડ પૂજનની હિમાયત કરનારાના મંથો શું કહે છે.

સમયસાર

ઈર્ષ મર્ષ જીવાદો દેહ પ્રગલ્ભય શુભિરુમુખી ।
મર્ષુદિ કુ સંયુવો વદિવો મર્ષે

તાંજીએજી જીજીજીજી શરીરગુણાદિ હોંતિ કેવલિણે ।
કેવલિગુણે થુણદિ જો સો તમ્ય કેવલિ થુણદિ ॥

ભાવાર્થ:—જીવથી ન્યારા આ પુદ્ગલમય દેહની સ્તુતિ કરવાથી જો સાધુ એમજ માને કે મેં કેવળી ભગવાનનો વંદણા તથા સ્તુતિ કરી તો તે નિશ્ચય યોગ્ય નથી જ; કારણ કે કેવળી ભગવાનના દેહના ગુણો નથી પરંતુ કેવળી ભગવાનના (અનંતમાન) ગુણોની જ સ્તુતિ કરે છે તેણે જ કેવળી ભગવાનની સ્તુતિ કરી છે. આચાર્ય મહારાજને પશુ એજ ઉપદેશ છે કે જૈન ધર્મમાં ગુણ પૂજન એજ એક પૂજન છે છતાં પશુ જડ પૂજનનો ઉપદેશ જૈનાચાર્યો કરતા હોય તો મહાવીરના શાસનની સર્વોત્કૃષ્ટતા ઉપર કલંક બેસાડે છે.

દાહરા.

આચાર્ય મહારાજો વદે દેહ પૂજા નવ હોય;
તીર્થંકર ભગવાનના, ગુણની પૂજા હોય.
જડ પૂજન મિથ્યાત્વ છે, શાસ્ત્ર વિષે નિષેધ;
મહાવીરના શાસન વિષે, ગુણ પૂજન છે એષ.

(સંશય નિવારણ પા. ૪૭.)

ચરમ તીર્થંકર ભગવાન મહાવીર દેવ તે સમયમાં એક ગામથી ખીજે ગામ વિચરતા હતા. અને ચાતુર્માસ કરતા હતા, તેમાં કોઈ જગ્યાએ જૈન પ્રતિમા હોય તેવા દહેરામાં કે મંદિરમાં કે બાગમાં ઉતર્યા નથી, પરંતુ યજ્ઞના મંદિરો હોય ત્યાં ઉતર્યાનું સૂત્ર ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે એજ સાબીતી છે કે તીર્થંકર ભગવાનના સમયમાં જૈન પ્રતિમાની દેવાતી બિલકુલ હતી જ નહીં. જો જૈન પ્રતિમાની દેવાતી તે સમયમાં હોત તો મહાવીર ભગવાન જૈન પ્રતિમાવાળા બાગ, મંદિર કે દહેરાને છોડી ખીજે સ્થાને ન ઉતરત.

મેઘકુમાર આદિ ધણા તપસ્વી નિર્મથોએ પર્વત ઉપર સંયારા

સર્વ ગુણસંપન્ન ભગવાને, અપત્રક્ષણ ક્યાં ઝોછાં છે;
આધક શું તમને તો કહીયે, વિચિત્ર ઝેની લીલા છે.

ભાવાર્થ:—મરહુમ કવિ રાધચંદ વત્સાવે છે કે-ચોટા મમપમાં અદ્ભુત કામ કરવાની તૈયારી કરી રાખો છે. અને કેવળજ્ઞાન સુધીની મહેનત પણ હમણાં કરવા મંડી પડ્યો છું. પરંતુ ભગવાન જે સર્વ ગુણ સંપન્ન તેમાં અપત્રક્ષણ ક્યાં ઝોછા છે? તમોને અધિક વાત શું કરીએ, તેની લીલા વિચિત્ર જ છે.

સુખકાશ: મિત્ર શ્રીમદને ક્યું અદ્ભુત કામ કરવાનું હતું?

શિવજી: મિત્ર, સાંભળો. શ્રીમદને ક્યું અદ્ભુત કામ કરવાનું હતું તે હકીકતનો નિર્ણય આપણે તેના પત્રો ઉપરથી કરી શકીએ તેમ હોય. તેના પત્રોની સંપૂર્ણ સ્પષ્ટતાવાળી સમાસોચના કરવાનું કામ સુલભ નથી કારણ કે પત્રો ઉપાવવામાં એવી સુક્તિ કરવામાં આવી છે કે કેટલુંક અનુસંધાન ગ્રાપવી સમવામાં આવ્યું છે. અને આ અદ્ભુત કામ કરવાની તૈયારી તે માર્ગ ઉદ્ધારક જગતત્રેષ્ઠ પ્રપોત્તમ પ્રથ તરીકે બહાર પડવાની તૈયારી એવો ઠહેવામાં આશય હોય તેમ સમજાય છે. અને તેથીજ શ્રીમદે પોતાના દષ્ટિરાગી સેવકો પ્રત્યે જણાવ્યું છે કે-કેવળજ્ઞાનસુધીની મહેનત અત્રેએ તો નહીં જાય. તેઓ કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા શું મહેનત કરવા લાગી પડ્યા હતા! તપ, જપ, વ્રત, નિયમ, યોગસાધના કરવા કાંઈ પણ પરિશ્રમ ઉદાય્યો હતો કે નહિ તે તેના પત્રો ઉપરથી બીજકુલ નીકળતું નથી; પરંતુ ગપગોળાની ભથ્થેર તોષણમાંથી મોટા મોટા ગપગોળા પોતાના ને-રે નરે જીતવા છે

કર્તા છે નમોઽયં પવત ઉપર ગર્હ યત્ના પૂર્વક સ્થાન લઈ બે હાથ જોડી ભગવાન મહાવીર દેવની મમતા નમણી આલોચણા કરી છે. કાગળ કે તીર્યકર ભગવાન કેવળજાનો કેવળદર્શની છે, લોકલોકનું જ્ઞાન છે. તેમના જ્ઞાનની સમક્ષ શુદ્ધ હૃદયજાવથી પર્વત ઉપર ખેંચી અણુગારોએ મંથાન કરેલ છે. પર્વત ઉપર ને વખતે પ્રતિમાની હૈયાતી હોત તો જડ પ્રતિમા નમત એન્યાનું તથા વાઘાનું તથા પૂજન કર્યાનું સુત્રમા વર્ણન કરેલ હોત. આ ઉપરથી પણ સિદ્ધ થાય છે કે પર્વત ઉપર કે અન્ય સ્થળે પ્રતિમાની હૈયાતી હતીજ નહો. એ રીતે જડ પૂજન એ સામાન્યનર નથી, તેમ મિલ્લ થાય છે. મિત્ર ! શાસ્ત્ર મુજબ અત્યારે વર્તન કરવું નથી અને પોતાનો ખોટો આગ્રહ આગળ કરવો છે. પશુપણ સંવત્સરી પાંચમની કડી છે. છતાં પણ દુરાગ્રહવશાત્ ખામ ચોથની કરવામા આવે છે એ પણ શાસ્ત્રસંમત નથી. અત્યારે જૈન સમાજમા જ્ઞાન રૂપી મૂર્તિ અસ્ત થતો જાય છે. કદાચહીઓ સ્વમત-પોષક પોતપોતાના મન જમાવવા આકાશ ખાતાળ એક કરી રહ્યા છે તેમ દેખાઈ રહ્યું છે.

સુખમાલ : મિત્ર, આપની શાસ્ત્રના જ્ઞાનની શુક્તિસરની દષીમ શાંભળી મને ખાતરી થાય છે કે જડ પ્રતિમા પૂજન એ શાસ્ત્રોક્ત નથી અને શુદ્ધ પૂજન-ચેત-પૂજન એજ જૈન ધર્મની ખાસ વિશિષ્ટતા છે અને તેથીજ જડ પ્રતિમા પૂજન સ્થાપન કરવાના કારણોમાં આ મન્યમાં + + + મોડા દેખાય છે. મિત્ર, આપ આપનું કાલ્પ આગળ ચલાવો.

શીવજી :

અદ્ય સમયમાં અદ્ભુત કરવા, નેપાટી થ' :
કેવળજ્ઞાન મુખીની મદ્દન, દમલ કરવા -

સર્વ ગુણસંપન્ન ભગવાને, અપવક્ષ્ય છતાં ઓછાં િઃ
આધક શું તમને તો હતીયે, વિચિત્ર એની લીલા છે.
ભાવાર્થ:—મરદુમ કવિ રામચંદ જણાવે છે કે-ધોડા મનુષ્ય
અદ્ભુત કામ કરવાની તૈયારી કરી રાખી છે. અને કેવળગાન સુધીની
મહેનત પણ હમણાં કરવા મંડી પડ્યો છું. પરંતુ ભગવાન જે મુર્ખ
ગુણ સંપન્ન તેમાં અપવક્ષ્ય છતાં ઓછા છે ! તમેને અધિક વાન
શું કરીએ, તેની લીલા વિચિત્ર જ છે.

સુખસાધ : મિત્ર શ્રીમદને ક્યું અદ્ભુત કામ કરવાનું હતું !

સિવજી : મિત્ર, સાંભળો. શ્રીમદને ક્યું અદ્ભુત કામ કરવાનું
હતું તે હકીકતનો નિર્ણય આપણે તેના પત્રો ઉપરથી કરી શકીએ
તેમ હીએ. તેના પત્રોની સંપૂર્ણ સ્પષ્ટતાવાળી સમાલોચના કરવાનું
કામ સુલભ નથી કારણ કે પત્રો છપાવવામાં એવી યુક્તિ કરવામાં
આવી છે કે દેટલુંક અનુસંધાન ગોપની રાખવામાં આવ્યું છે. અને
આ અદ્ભુત કામ કરવાની તૈયારી તે માત્ર ઉદારક જગતપ્રેષ્ટ
પુરોહિતમ પુરુષ તરીકે બહાર પડવાની તૈયારી એવો કહેવામાં આવ્યો
હોય તેમ સમજાય છે. અને તેથીજ શ્રીમદે પોતાના દલિરાગી સેવકો
પ્રત્યે જણાવ્યું છે કે-કેવળગાનસુધીની મહેનત અસેએ તો નહીં જાય.
તેઓ કેવળગાન પ્રાપ્ત કરવા શું મહેનત કરવા સામી પડ્યા હતા !
તપ, જપ, વ્રત, નિયમ, યોગસાધના કરવા કાંઈ પણ પરિશ્રમ
હોયો હોતો કે નહિ તે તેના પત્રો ઉપરથી બીજાનું નીકળતું નથી;
પરંતુ મપગોગાનો ભયંકર તોષોમાંથી મોટા મોટા મપગોગા પોતાના
સેવકો તરફ ઉગાડ્યા છે.

સુખસાધ : મિત્ર, આપ જણાવો છો તે તદ્દન સત્ય છે. પરંતુ
આ કવિપંથના પુસ્તકમાં ભગવાનનાં અપવક્ષ્ય આવે છે તે વાત
દૃ સમજી શકે નથી. તે હકીકત અને સમજાવો.

ગીત મિત્ર, ગાબજા હુ થોડોક ખુલાસો કરી છું.
મહાવીરના આ ધર્મ પ્રવર્તક-પ્રભુ અપલક્ષણ જોવે છે;
વિચિત્ર કરવું પ્રભુની લીલા, સ્પષ્ટપણે ઉપદેશ છે.
વિચિત્રતા ને અપલક્ષણની, ઘરની વાતો કાઢી છે;
જેન સિદ્ધાંતે આવી વાતો, કહોને ક્યાં ઉપદેશી છે?

ભાવાર્થ:—તીર્થંકર ભગવાન મહાવીર દેવનો ધર્મ ચલાવ-
વાનું કહેનાર આ ધર્મ પ્રવર્તક પ્રભુના અપલક્ષણ પોતાના જ્ઞાનમાં
જુએ છે, અને સ્પષ્ટ ઉપદેશ કરે છે કે ચિત્ર વિચિત્ર કરવું એજ
પ્રભુની લીલા છે. આવી પ્રભુની વિચિત્રતાની ને અપલક્ષણની વાત
મરહુમ કવિ રામચંદ્રે પોતાના ઘરની કાઢી છે. જો સિદ્ધાંતમાં
પ્રભુના અપલક્ષણની ને વિચિત્રતાની વાતો કોઈ જગ્યાએ આવતી
નથી. તેમજ ભગવાન મહાવીર તીર્થંકરંદે પ્રભુના અપલક્ષણનો
ઉપદેશ પણ કોઈ જગ્યાએ કર્યો નથી.

સુખલાલ : મિત્ર, આ હકીકત સાંભળી હું ઘણોજ અભયમ
થાઉં છું. હું ઘણા વખતથી સાધુનાં પડખાં સેવું છું, બ્યાખ્યાન
સાંભળું છું, પરંતુ કોઈ સાધુ મુનિરાજ પ્રભુના અપલક્ષણ ને તેની
વિચિત્ર લીલાની વાતો કરતા નથી. વળા આ મંદિરમાં પણ પ્રભુના
અપલક્ષણ બતાવ્યા હોય, અને તેની ચિત્ર વિચિત્ર લીલા હોય તે
હેખાડનારા કોઈ પણ દાખલા દર્શાવે વાંચવામાં નથી આવતાં. તેમજ
કોઈ સૂત્રમાં આ હકીકતનો ઉલ્લેખ થયો નથી તેવી હકીકત પણ
જળાવવામાં આવી નથી. તીર્થંકર ભગવાનમાં અપલક્ષણ ને વિચિ-
ત્રતા હોય તો તે ભગવાન સીના કહેવાય ! પ્રભુ મર્ત્યુજી સંપત્ત
અને તેમાં અપલક્ષણ એવી વાતો મહાન મૂખોઆ નિવાય બીજા
કોણ કરે ? જોનાઈનને અંતે બપોરે મર્યામાં મારવા ન્યારે વાતો કર-
વામાં દરિદ્રતા થું સમજી. “વચનેનુ કિં દરિદ્રતા” “મર્યાને ઘેર
મર્યા આખ્યા, મંભરો મર્યાજી. જાર દાવનું ચોમઃ ને તેર દાવનું
બી.” મિત્ર, આવી વાતો બીજાં કરી છે.

ધીરજ : મિત્ર, તારા જે દેવે કે, તે મુજબ મને જે...
 ગુણ સુધેશ જન્મનમાં અવરુદ્ધે: હું. કે જે જે...
 તત્ત્વજ્ઞાનની દૃષ્ટિએ કાંતો અજ્ઞાની અને જે જે...
 જન્મમય દસા સિવાય આવા ઉદ્ધારો ન હોય. આ...
 વ્યક્તિ અજ્ઞાનતાના પ્રતાપે સર્વેશ્વર સર્વ...
 સંકાર કરનારી હતી અને અદંભાવથી ન-મેદ. હજારો...
 'મારી માતા વધ્યા છે' આવા ન્યાયને બધેબેસેલું...
 વદ-તડા સખનાર અને બોલનાર હતી. મનુષ્ય પ્રા...
 ઉપાધિઓમાં હાથે કરીને પડનાર અને એથી દુષ્ટિ...
 વૃત્તિઓથી મૂંઝાનાર છે. છતાં પોતાની તે ઉપધિ...
 પ્રતાપે છે એમ કહેતાં પણ તે વ્યક્તિ નથી...
 કારમી અજ્ઞાનતા સિવાય બીજું કહેવાય પણ...
 શાસને માનેલા દોષમાત્રથી રહિત અને સ્વં...
 ભગવાન શ્રી વિતરાગ પરમાત્મામાં પણ...
 વાત તો ખરેખર એવા અજ્ઞાન અને અદ...
 દુષાવનાર આત્મા માટે દયામય ત્રાસ દેખાઈ...
 યાનીઓ ધોર મિથ્યાદૃષ્ટિ-મહા પાપ...
 સંસારી, અદૃષ્ટ્ય મુખ આદિ અને...
 કે અનંત ગુણોના સાગર અને દેવ...
 વીતરાગ પરમાત્મામાં પણ અને...
 કહેનારાઓએ શું બાકી ગુણ...
 વિચિત્ર કરવા રૂપ પોતાનો દેવ...
 પરમાત્મામાં કરનાર આત્મ...
 તેને બધે બેસતા શબ્દ પણ...

સુખકાલ : મિત્ર, 'જન્મ મરણ ચક્ર'...
 ને પ્રાપ્ત પાકી રવા છે...

મિત્ર, શ્રીમદના આવા અજ્ઞાનતા ભર્યાં લખાણ ઉપર જોન પત્રકારોએ કાંઈ દષ્ટિપાત નહિ ફેંક્યો હોય !

શીવજી : મિત્ર, એ બાબતમાં જોન છાપાઓમાં ખુબ ઉદાપોહ થયેલો છે. અને તે છાપાઓ મારી પાસે છે.

ધડીલાગમાં પાચના ટકોરા થાય છે.

મિત્ર, ત્યારે દરે હું રજા ગ્રહણ.

સુખલાલ : મિત્ર, આપ કાલ ક્યારે આવશો ? શ્રીમદ સંબંધમાં છાપાઓમાં જે જે લખાણ આવ્યું હોય તે મારે સાંજગરું છે.

શીવજી : મિત્ર, હું આવતી કાલે બાર વાગ્યે આવીશ અને માથે તમામ નાહિત્ય લેતો આવીશ.

સુખલાલ : મિત્ર જરૂર આવજો. જયગિનેન્દ્ર.

શીવજી : મિત્ર, જયગિનેન્દ્ર.

પ્રકરણ ૪ થું

જ્ઞાન-ચર્યા

સ્થળ : સુખાનિવાસ

સમય : બપોરના આર

સુ. ખલાલ શેઠ પથરણું પાથરી; બાબુમાં કાચનું પડીયાળું રાખી, સામે મોરપીછાનો સાવરણો રાખી; મુઠપતિ પથરણા ઉપર રાખી, “શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર મંથ” શાન્ત ચિત્તે વાંચી રહ્યા છે, ત્યાં સિવજીભાઈ આવે છે.

“કેમ, સુખલાલભાઈ, શું વંચાય છે ?”

સુખલાલ : મિત્ર, શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર મંથ વાંચું છું, અને વિચાર કરું છું તો મને જરા પણ સમજ પડતી નથી. એક સ્થળે લખાયેલું, બીજે સ્થળે ફરી અંકુ હોય તેમ વિરોધાભાસ ઉભા કર્યા છે. આપ સાહિત્ય લાભ્યા કે ?

શીવજી : મિત્ર, લાભ્યો છું. હમણાં જ વંચાવું છું.

સુખલાલ : વારું ! આપ આપનું કાવ્ય આમળ ચત્રાવો.

સિવજી :

વિતરાગ દશામાં રહ્યા છતાં, વેપાર કરાતો જાય છે, મોક્ષ નિકટપણે વર્તે અમને, નિરાંક વાત જણાયે છે. વેપાર અને સઘળા વહોવટમાં, હરી ધંધાનું કારણ છે, હરીને ખોળે બધું સોંપીયું. હરી કરે તે થાય છે.

હોય છે. તેઓ જણાવે છે કે— વેપાર કદી છું અને જે કાંઈ જમીન વહીવટ કરું છું તેમાં મુખ્ય ઈચ્છા હરીનું કારણ છે. અર્થાત્ હરીની ઈચ્છા ન હોય તો હું વેપાર કરી સફળ નહીં ને મેં હરીને ખોલે જ બધું સોંપું છે અને જે હરી કરે તેજ યાચ છે. આવી રીતે લખી હરી તરફના પોતે અવતાર છે, અને તેના એજન્ટ-પ્રતિનિધિ જન જાણે પગે પગે તેમને હરી તરફથી સૂચનાઓ મળતી હોય, અને તે સૂચના મુજબ સંસાર વ્યવહારનાં કામ થતાં હોય તેવો વિશ્વાસ પોતા પ્રત્યે શ્રીમદ્ પોતાના રાગાંધ મંડળમાં ઉત્પન્ન કર્યો છે. કર્મ કરવાં છે પોતાને અને જોડાડવાં છે હરીને માથે. નૈન તત્ત્વગાનની દૃષ્ટિએ હરીને માથે જોડાડવાનો આ એક મૂર્ખ બકવાદ છે.

સુખલાલ : આપ જે જ્ઞાન ચર્ચા કરો છો તેથી ખૂબ આનંદ આવે છે. આપ કાવ્ય આમળ ચલાવો.

શિવજી :

વાંચનને ઇત્યાદિક ક્રિયા, બધી આપણે જે કરીએ;
તે મિથ્યા છે એમ કહીને, કારણ તેના ત્યાં દુઃખ;
તમને અનુસરતાં સાધુઓને, સમય સમય કહેતાં રહેણ;
આવા પત્રો મુનિ ઉપરે, શ્રીમદ્ને લખતાં જોઈએ.

ભાવાર્થ :—મરહુમ કવિ રામચંદ જણાવે છે કે—વાંચન ઇત્યાદિક જે ક્રિયા આપણે કરીએ છીએ. તે મિથ્યા છે એમ કહીને કારણે આપવા અને તમોને જે સાધુઓ અનુસરતા હોય તેમને સમય સમય કહેતાં રહેવું. આવા આવા પત્રો શ્રીમદ્ રામચંદ્રના મંથમાં મુનિ ઉપર લખાયા છે.

સુખલાલ : મારે આ પત્રો જોવા પડશે. આપ મને જતાવશો કે ?

શિવજી : જુઓ, (શ્રીમદ્ રામચંદ્ર. ૫૪ ૬૫૬).

x x x x આપણે આ બધી ક્રિયા અને વાંચના ઇત્યાદિક

નાખવાની ક્રિયા કરે તો જમન મુક્ત થઈ શકે છે. તે મુક્ત એકલા જાનથી મોક્ષ મળી શકે નહિ પરંતુ તપ કથી દિવાથી કર્મને તોડી નાખે તો જ આત્મા કર્મ મુક્ત થઈ મોક્ષ મેળવી શકે. અને તેથી જ શ્રી જીનેશ્વરદેવે ૧૨ પ્રકારના તપ. (૧ અબધનર અને ૧ બાહ્ય)નો ઉપદેશ કરેલ છે. તીર્થંકર જમવાનના સમયમાં પણ મેધક્રમાર આદિ નિર્મય મહાત્માઓએ આકરામાં આકરી તપસ્યાઓ કરેલી છે. તથા જાનના ધણી જમવાન તીર્થંકર-દેવે પણ ઘેર તપશ્ચર્યા કરી પોતાના કર્મ બાળી નાખ્યા.

વાંચન ઇત્યાદિક ક્રિયામાં-સૂત્ર વાંચન, ગ્રંથગ્રાન્થ વાંચન, ઇત્યાદિક ક્રિયામાં જપ, તપ, ઉપવાસ, સામાયીક, પ્રતિક્રિયા, નોકારસી આવી શકે છે. આવી ક્રિયા કરતાં કષાય તથા મિથ્યાત્વની મંદતા થતી નથી. એમ કહેનારા ધર્મદોહીઓને આપણે ક્યા શબ્દોથી નવાજવા? આવા શબ્દો ક્રિયા કરણીના વ્રત, નિયમ, પચ્ચખાણ કરવાના કાયર મનુષ્યોના છે. આ પ્રસંગે શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર મન્યમાંથી ૩૨૦ પાના ઉપર લખેલો પત્ર વાંચશો તો આપને ઘુરત જ ખાતરી થશે.

“ અમારી દશા હાલમાં કેવી વર્તે છે તે જાણવાની આપની ઇચ્છા રહે છે. x x x x x અત્રે દુઃખમાં લખીએ છીએ. x x x અમે બધાય પદાર્થથી ઉદાસ થઈ જવાથી મમે તેમ વર્તયિ છીએ. વ્રત નિયમનો કંઈ નિયમ રાખ્યો નથી. x x x જેમ હરીએ છપ્પેલો કમ દોરે તેમ દોરાછએ છીએ. હૃદય પ્રત્યે શન્ય જેવું થઈ ગયું છે. નવ પ્રમાણ વગેરે શાસ્ત્રોદ્દ સાંસરતા નથી. કંઈ વાંચતા ચિત્ત સ્થિર રહેતું નથી ખાવાની, પીવાની, બેસવાની, સુવાની, ચાલવાની અને બોલવાની વૃત્તિઓ પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તે છે. મન પોતાને સ્વાધીન કે રમત બેનું વધા ચોગ્ય જ્ઞાન રહ્યું નથી. આમ સર્વ પ્રકાર

સાવાર્ય:—મરદુમ કવિ રાપચંદ જણાવે છે કે, આ રીતે અર્થોત્તર શોકમાં આ પંચમ કાળમાં ચોથા આરાના મુખ્યમાં તીર્થંકરે લખવાન મહાવીરનો અંતર આશય જે હતો તેવો અંતર આશય મુખ્યપણે મારામાં વર્તે છે. એવી અંતરથી દદ પ્રતીતિ થાય છે, કારણ શ્રુત જ્ઞાન અને અનુભવનું જળ વિતરામ-પણું આવે છે. મારે અનુભવથી અમને જણાય છે કે અમે તેના મારા અનુયાયી હોએ.

મુખપ્રાણ: શ્રીમદે તીર્થંકરનો અંતર આશય જાણ્યો હતો, તે કેમ કહી શકાય!

શિવજી: આપ સત્ય કહો છો. તીર્થંકરના અંતર આશય જાણવાનું શ્રીમદ્ જે કહે છે. તે સંબંધમાં પૃષ્ઠ ૨૫૭ ઉપરનો લેખ તપાસવો ખાસ જરૂરી છે.

x x x x એ એકવાર જોે થયા ચોગ્ય આવી જાય તો પછી મને તેમ પ્રવર્તાય, મને તેમ બોલાય, મને તેમ આહાર વિહાર કરામ, તથાપિ તેને કોઈ પણ જાતની ખાધા નથી. x પરમાત્મા પણ તેને પૂછી શકનાર નથી. x x x

શ્રીમદનો અજાનતાના ઉન્માદ સામે પોતાની વિચિત્ર પ્રકારની સાંસારિક પ્રવૃત્તિઓના બચાવ કરવાનો પ્રથમ સ્પષ્ટપણે દૃષ્ટિગોચર થાય છે. અન્યથા થયા ચોગ્ય નિર્વિકલ્પ દશા આવ્યા બાદ મને તેમ પ્રવર્તન કરવાનો, મને તેમ બોલવાનો અને મને તેમ આહાર કે વિહાર કરવાનો સંભવ જ ક્યાં છે! એટલે સ્હેજે એ કલ્પના તરત દોરવાનું પડે છે, કે નિર્વિકલ્પ દશાના નામે મને તેમ પ્રવર્તન કરવાનો, મને તેમ બોલવાનો અને મને તેમ આહાર વિહાર કરવાનો દરવાજો ઉઘાડવાનું કામ જો શ્રીમદ્ ન કરે તો પછી તેની પૂર્ણ પ્રતિષ્ઠાનો લાભસા ક્યાંથી સતોષાય, અને વર્તમાનમાં આ આશયના અધિષ્ઠાતા તરીકે આશય વાસીઓથી પૂર્ણતા વધોતુદ્ધ

સધુરાજ પણ પોતાના સ્વીકારેલા વર્ગોના સંવર્ધનો પરિત્યાગ કરી એક જગીરદાર જેવી સાલજીમાં પડે એ પ્રતાપ પણ આ સાત્ત્વ વિરૂદ્ધ અને સામાન્યમાં સામાન્ય પણ માયા એ મુમુક્ષુના અંતરમાં ન રહે એવી યથેચ્છ પ્રવૃત્તિને ઉપદેશ આપતા આ રાખચંદનો જ હોવો જોઈએ. બાકી એ વાત તો તદ્દન સાત્ત્વ છે કે નિર્વિકલ્પતાના નામે ગમે તેમ પ્રવર્તન કરનાર, ગમે તે જોલનાર અને ગમે તેમ આહાર વિહાર કરનારને પરમાત્મા ન પૂછે. એવા પાપાત્માએને તો પરમાધામી જ પૂછે. નિર્વિકલ્પ દેશના નામે ગમે તેમ પ્રવર્તન કરવું, ગમે તેમ જોલવું અને ગમે તેમ આહાર વિહાર કરવા, એના જેવું એક પણ ભયંકર પાપ નથી વસ્તુતઃ તો એક સામાન્ય ઊંટીનો માર્ગાનુસારી આત્મા પણ ગમે તેમ પ્રવર્તન કરી શકતો નથી, ગમે તેમ જોલતો નથી અને ગમે તેમ આહાર વિહાર નથી કરતો. મિત્ર, તીર્થંકર જે વાત જણાવતા હોય, તીર્થંકર જે ઉપદેશ ન દેતા હોય, તીર્થંકરની જે પરપણા ન હોય તે વિરૂદ્ધ વાતો ઉભી કરી, જગતના ભોળા જીવોને પોતાની પાશ્વરેલી જાળમાં આબાહ ફસાવવાના પારખંડીના પ્રયત્નો હોય છે. પોતાના અનુભવ ઉપરથી એ “કવિ” પોતાને મહાવીરના સામા અનુયાયી તરીકે જાણાવે છે. તે હવે એ અનુભવ માન આપજો જોઈએ એ કવિએ સર્વશુદ્ધ સંપન્ન ભગવાનમાં અપસક્ષણો જોયાં, એ કવિએ ભગવાનની ચિત્ર વિચિત્ર સ્તીસા જોઈ અને પોતાના સર્વ કારણોમાં વેપાન-વર્દાદમાં દર્શનો કરીને જોઈ. માધુની પામે મુત્ર પ્રવળ નાભજવાનો ગિરિપ કયાં અને એ નીચેકન્ના અંતર આશય જનમુનાગએ કરમાનુ કે દરે સુત્ર ને ઉલ્લેખ કરનારો જગદે નરિ પડે અને પોતાને નવો વય (જનન) જમાવવા એ કવિએ મખાદારો એકાદ કયા આ... એ... કવિ 'નુ અનુભવતાન આપજો આમજ જોઈ મયા પ્રાપ્ત. જેન સુરાય નિર્મિત માન

વાંચક પણ પોતાનું હૃદય ખોલી જરૂર કહેશે કે એ અહંકારી કવિ રાયચંદ જૈન શૈલી-સ્પાદવાદ, સમનય તથા મૂત્ર સિદ્ધાંતથી તદ્દન પ્રતિકુળ રીતે વાતો કરેલ છે. એટલે મહાવીરના સાચા અનુયાયી તરીકે પોતાને ઝાળખાવવાનો પોતાના સેવક પ્રત્યે "કવી" એ જે ડાળ કર્યો છે, તે તેના સેવકો સરાગબુદ્ધિએ બસે માને પરંતુ જૈન દર્શનના અભ્યાસીઓ આવી ચિત્ર વિચિત્ર કથોગ કથીત વાતો માની શકે તેમ નથી.

સુખલાલ : "કવી" ને મહાવીરના સાચા અનુયાયી તરીકે માની શકાય તેમ નથી. આપ કાવ્ય આમળ ચલાવો.

શિવજી :

"શ્રોથકી પૂર્વે બંધાયેલું, કર્મ ભોગવી લેવું છે, કરજ કરેલું પૂર્વે ભવેલું, આપી છુટા થાવું છે; ઉદય હૃમેશાં જેવો વર્તે, તે મુજબ વર્તયે છે, સંસાર વિશે મારા રહેવાના, કારણ એહી જણાયે છે."

ભાવાર્થ:—મરહુમ કવિ રાયચંદ જણાવે છે કે: સી જે છે તેનાથી પૂર્વે બંધાયેલું કર્મ મારે ભોગવી લેવું છે. અને કુટુંબનું પૂર્વે ભવેલું કરજ કરેલું તે આપીને છુટા થવું છે. અને જે પ્રમાણે ઉદય વર્તે તે મુજબ હું વર્તું છું. અને હું સંસારમાં રહી છું તેના આ કારણો છે એમ મને જણાય છે.

સુખલાલ : મિત્ર, કવિને આમ કેમ કહેવું પડ્યું ?

શિવજી : અંબજી, કવિને કોઈ ખાસ અનુભવવાળા જૈન દર્શની મળ્યા હશે અને કશું હશે કે તીર્થંકરો અકવર્તીઓ વિગેરે વિગેરે તો રાત્ર્યપાટ, સી, પુત્ર સર્વ સમૃદ્ધિને છાંડી દીક્ષા ગૃહણ કરી ચાલી નિકળ્યા હતા. તમે તો તીર્થંકરનો અંતર આશય સમજ્યાનું, તીર્થંકરમાં જે જ્ઞાન હતું તે જ્ઞાન હોવાનું, તીર્થંકરના કરવા મુજબ કરવાનું અને દેવજ્ઞાન સુધીની મહેનત કરવા માંડવાનું જણાવે છે. પરંતુ ત્યાં જાણ તો તમારામાં બીજી જણાતો નથી. સી

પાત્ર મુજબ તો જ્ઞાન આપીયે, શક્તિ એવી રાખી છે, વિચાર એકજ થાય અમોને, પાત્રની પૂરી ખામી છે.

ભાવાર્થ:—મરહુમ કવિ રાયચંદ જણાવે છે કે: જીવતી જાગતી સજીવન ચૈતન્ય મૂર્તિ ને મહાવીરનો અંતર આશય સમજેલ છે એવો ઉપદેશક આ ક્ષેત્રમાં પંચમ કાળમાં તમને મળેલ છે. તેનાથી તમારો ઉદ્ધાર થશે. અર્થાત્ પાપ કર્મોનો નાશ થશે અને પાત્ર મુજબ જ્ઞાન આપવાની મારામાં શક્તિ છે. પરંતુ એકજ વિચાર થાય છે કે, પાત્રની જેવી જોઈએ તેવી ખામી છે.

સુખલાલ : કવિ તો પહેલાં જડપ્રતિમા પૂજન કહેતાં હતાં ને ?

શીવજી : આપની વાત સત્ય છે. આપ્યારે કવિ જણાવે છે કે જે કાંઈ પણ જીવનો ઉદ્ધાર થઈ શકે તો જાગતી જીવતી સજીવન ચૈતન્ય મૂર્તિ થકીજ ઉદ્ધાર થઈ શકે. અને તે પણ મારા જેવા ઉપદેશક જેણે મહાવીરના અંતર આશય જાણ્યાં છે અને જે મહાવીરના કરવા મુજબ કરવાને તૈયાર થયેલ છે એવા પ્રત્યક્ષ હાજર-સાક્ષી રહી જીવતી થઈ શકે. ખિત્ર, વિચાર તો કરો કે કેટલા અકાંક્ષારૂઢ પૂર્વકના આ વાક્યો છે! જડપ્રતિમા પૂજનથી તમારો કાંઈ ઉદ્ધાર થવાનો નથી. તમોને જડપ્રતિમા પૂજન કાંઈ ઉપકારક થાય તેમ નથી. તમારો જે કાંઈ ઉદ્ધાર થવાનો છે. તે અમ થકીજ થશે. અમારા પૂજન થકીજ તમારા પાપ કર્મોનો નાશ થશે અને મારામાં એવી શક્તિ છે કે હું પાત્ર મુજબ જ્ઞાન આપી શકું છું. આવી આવી વાતો અજ્ઞાન જીવો સમક્ષ કરી પોતે જ કેવળ જ્ઞાની હોય તેવો પ્રગ કર્યો છે.

સુખલાલ : તેમનામાં જ્ઞાન આપવાની શક્તિ હતી કે કેમ ?

શીવજી : સાંમજો.

ગુણાણુ : સમજવા માટે કહેણ છે, ઉપશમ અને હાપક એ જે જાતની બેણિ છે. ઉપશમમાં પ્રત્યક્ષ દર્શનનો સંભવ નથી. હાપકમાં છે. પ્રત્યક્ષ દર્શનના સંભવને અમારે અમોવારમેથી જીવ

પાછો વળે છે, ઉપશમ શ્રેણી ને પ્રકારે છે, એક આદારપ; એ
મામં નવપ્ત વિના સ્વાભાવિક ઉપશમ થવા રૂપ. આદારપ પણ
આત્માગમન સુધી પતિન થયે નથી. પાછળનો કેટ મધ્ય પછી માર્ગને
આત્મજ્ઞપણને લીધે પડે છે. આ નગરે જોયેલી, આત્માએ અનુભવેલી
વાત છે. કોઈ શાસ્ત્રમાંથી નીકળી આવશે. ન નીકળે તો કાંઈ બાધ
નથી. તીર્થકરના હૃદયમાં આ વાત હતી એમ અમે જણ્યું છે.

આ તખાલ્ફ કબો કવિએ પોતાના અજ્ઞાન અને અસત્ય પ્રકાર
કરવા નાથ પોતાની જોડો મહત્તા દેસાવવા માટે જોડી પ્રપંચન
ખીડારી છે. કવિ જણાવે છે, કે ગુણદાણા એ સમગ્રવા માટે
કહેલા છે. પણ ગુણદાણા એ કેવળ સમગ્રવા માટેન નથી પરંતુ
સમજીને ઉત્તમ ગુણસ્થાનકોને પામવાની પ્રવૃત્તિ આદરવાની છે.
એની પણ આ સખનારને ખજર નથી. આવા અજ્ઞાન સખનારા
પાસે સત્ય તત્વના સ્વરૂપની આશા સખનારા નિરાશ થાય
એ સહજ છે. ઉપશમ અને ક્ષપક એ જે જાતની શ્રેણી છે. આ
વાત સાચી છે પણ તે પછી એક સ્વરૂપ અને એના પ્રકાર સખનારામાં
કવિશ્રીએ પોતાની અજ્ઞાનતાનું પ્રદર્શન ખુલ્લું મૂક્યું છે. અન્ન
મદ્યપિ માણસે આમ. 'હેલું' અજ્ઞાન ન કરી શકે પરંતુ સખનારને
તો જેવાનું આ ન અવસ્થા ડાખે, એ ડાખ જે સારો હોય તો
આત્માને બચાવે અને જોડો હોય તો આત્માને વધુ અધઃપાત
કરે. કવિને પણ પોતાના અજ્ઞાનનો ડાખ જરૂર હતો. પણ તે માથે
ન હતો જોડો હતો. એટલે અધઃપાતને કરનારો હતો. એ કારણે
પોતાની અજ્ઞાનતાને માર્ગ કળી ન જાય એ જેટલું જ ન હતું કે-આ
નગરે જોયેલી-અનુભવેલી વાત છે. કવિને આ જાણતા જગજર
પણા. કે-અજ્ઞાનની જગવાન તો મદ્યપિ પણ પામતી
સોયવતા મદ્યપિ આ નિરાશ ન હતો. આ નિરાશ ન હતો
ધૈર્ય વગર પડે મદ્યપિ અને મદ્યપિ મદ્યપિ ન હતો

આત્માને સમદષ્ટિ કહી શકાયજ નહિ. તેમ માનવું એ પણ એક મૂર્ખાઈ છે. ખરેખર પ્રપંચ કળામાં સારી કુશળતાને ધરાવનાર માણસ પ્રપંચ ભળી બીછાવવામાં ખામી નજ રાખે. એ હેતુ અને ન્યાયે પોતાની કહેલી આ વાત ખોટી નથી એમ સમજાવવા માટે જરાપણ સક્રિય વિના બેધક્કપણે અસત્ય લખી નાખ્યું કે કોઈ શાસ્ત્રમાંથી નીકળી આવશે. કવિને ખજર હતી કે આ વાત મેં મનકલ્પિત ઉપજાવી કહેલી છે, એટલે શાસ્ત્રમાંથી નીકળવાની નથી. આથી સાથે સાથે એમને એમ લખવું પડ્યું કે 'ન નીકળે તો કાંઈ બાધ નથી' પણ શાસ્ત્રમાં ન નીકળે તો પોતાની વાતને કોઈ ન માને એ કારણે મૂર્ખાઓને જરમાવવા, 'તીર્થંકરના હૃદયમાં આ વાત હતી એમ અમે જાણ્યું છે' આવો એક મિથ્યાત્વનો મોટો મપગોળો ખૂબીપૂર્વક ધૂષ્ટતાથી ગોઠવો દોધો. આવા મપગોળો મરાઠા-પૂર્વક ધૂષ્ટતાથી ગોઠવનારાને જાની માનનારાઓ એમ નથી વિચારી શકતાં કે જે બક્તિને પોતાની લખેલી અગર કહેલી વાત શાસ્ત્રમાં છે કે નહિ એ જાણવાનું જ્ઞાન નથી, તે વ્યક્તિમાં એવું કયું જ્ઞાન સંભવી શકે કે જે જ્ઞાનદારાએ થી તીર્થંકરના હૃદયમાં રહેલી વાતને જાણી શકે : પણ આવો વિચાર મોઢમાં દસાથેલા રામાંધ ભક્તોને આવતોજ નથી. આવા રામાંધ ભક્તો બીજાનું પણ આક્રમણ કરી બેસે છે.

સુખપ્રાસ : આપના કહેવા ઉપરથી જણાય છે કે કવિના લખાણમાં અજ્ઞાનતા તો છેજ; પરંતુ પાત્ર મુજબ જ્ઞાન આપું છું એમ કેમ કહ્યું દશે ?

દીવજી : સંમતો. સૂતના અભ્યાસીઓ તેમની કલ્પિત વાતોની દાજી દા બહે નહિ. તેઓ તેજ રચને સિદ્ધાંતાનુસાર સત્ય વાત પ્રત્યક્ષ કરી છે અને તેઓ જ્યારે તેમની વાતને અંમોકાર ન કરે ત્યારે શિશીને પોતાના સેવકો પ્રત્યે જરૂર એમજ કહેવું પડે કે

માફક ઝગહળી રહેણ છે. જે શ્રીમદ્ મહાવીરના સાચા અનુયાયી તરીકે બહાર પડવા માગે છે, જે પોતાનો એક નવોજ પંથ રચાવવા માગે છે, જે મહાવીરના કરવા મુજબ કરવા બેઠ બાંધે છે, તેના હૃદયના ઉંડાણમાંથી “જેતું હૈયે તેતું હોડે” એ કહેવત મુજબ રત્ન આપવામાં ના ન પાડું એવું અતિપ્રિય વાક્ય નીકળે છે અને શ્રીમદ્ના સેવકો આ સુંદર વચનામૃતને ગ્રીષ્મી સ્વે છે અને રેમ પૂર્વક આદર આપતા હોય તેમ અંગોકાર કરી વચનામૃત બહાર પાડે છે. વચનામૃતમાં શ્રીમદ્ કહે છે કે ‘છબી પડાવું’ નહિ ‘છતાં’ પણ શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર ગ્રંથમાં રાજચન્દ્રની છબીઓ નજરે આવે છે. એ ઉપરથીજ સ્પષ્ટ સમગ્રય છે કે બોલવું છે બીજું અને કરવું છે બીજું. ‘પરોપદેશે પાંડિત્યમ’ ની માફક છે. તેમના અનુયાયીઓ આજે શ્રીમદ્ની છબીનેજ સર્વસ્વ માની બેઠા છે. શ્રીમદ્ જ્યારે એમ જણાવે છે કે સજીવન મૂર્તિને ઉપદેશકથીજ તમારી ઉદ્ધાર થશે તો પછી આ નિર્જીવ છબીથી શ્રીમદ્ના અનુયાયીઓનો શું ઉદ્ધાર થવાનો? તેટલું પણ તેના રામાંધ સેવકો સમજી શકતા નથી.

સુખલાલ : “દીવસમાં બધી વખત ખાઉં.” એ પણ નીતિ-વચનમાં આવે છે.

શીવજી : આપનું કહેવું સત્ય છે. ત્રિચારો, કે આવા નીતિ-વચનો કોઈ ઝઘી અને ઝાની પુરુષ બહાર પાડે કે? જેમ બને તેમ આહાર ઓછો કરવા, ઉલ્લાહરી કરવા, અને તે રીતે પણ તપ કરવા ઝાની પુરુષોનો બોધ હોય છે. પરંતુ આવા વચનો પોતાની ઈચ્છાનુસાર લખી નીતિ વચનો તરીકે લેખ્યાં અને તેમના અનુયાયીઓએ સર્વગ્ના વચન હોય તેમ માની વધારી લીધા.

સુખલાલ : શ્રીમદ્ના અનુયાયીઓ પ્રકાશક પુસ્તક તરીકે કાને ખાને છે !

ભાગવતા આઘ્યા છે. પરંતુ કાર્ષ્ણ્ય શાસન પ્રવર્તીવનારા અરિહંત પરમાત્માએ એમ નથી કહ્યું કે અમે કહ્યું છે તેવું અગાઉ કોઈએ કહ્યું નથી અને અમે જ સ્વયં છીએ. આ પ્રજ્ઞાવિકા અગાઉથી ચાલી આવી છે. અને અઘાપિ અવિચલ રહી છે. શાના-ચારના આઠ આચાર પૈકીમાં એક આચાર એવો પણ છે કે શાન દાતાનો અપલાપ નહિ કરવો. એટલે શાનીએ કહેલાં વચનને પોતાને નામે નહિ કહેવું. એવો અપલાપ કરનારા પ્રજ્ઞ શાસનની ધોર વિરાધના કરનારા છે, અને પોતે કુળી ખીજને કુખાડનારા છે. આથી જ શાનીઓએ જીન આશાને જ ધર્મ કહ્યો. જ્યાં આ સ્થિતિ છે, જ્યાં આત્મ પ્રતિપાદન છે, ત્યાં પોતાની ભત્તિ કલ્પનાને સ્થાન જ કેમ હોય ? જતાં પોતાની ભત્તિ કલ્પના કોઈ ચક્ષાવે તો એને જૈન શાસનમાં સહજ પણ સ્થાન નથી. જગતમાં સઘળી વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ રહેલી છે પરંતુ ધર્મની પ્રાપ્તિ યહી કઠીન છે. એટલે આરાધના કરવા ઇચ્છનારે પોતાનું આત્મ જીવન શ્રી જીન આશાને જ સમર્પણ કરી દેવું જોઈએ. આવી રીતે આરાધીન મહાપુરોએ અનંતશાની શ્રી અરિહંત પરમાત્માના મામને અવિચ્છીન ચક્ષાવ્યો છે. એવા મામને અનુસરી પોતાનું કલ્યાણ સાધવા ઇચ્છતાં આત્માઓએ તેમના કથન મુજબ જ વર્તવું જોઈએ. પણ તેમાં પોતાની પુદ્ધિની કલ્પના કરી વર્તવું એ ચોખ્ખું નથી. શ્રી જૈન શાસનના આરાધક કહેવડાવવું અને એ શાસનનાં સૂત્રોનો અપલાપ કરવો, તેથી વિરૂદ્ધ વિચાર કરવો, તેથી વિરૂદ્ધ ઉચ્ચાર કરવો, કે તેથી વિરૂદ્ધ વર્તન કરવું એ આરાધકપણાનો દંભ છે. તેમાં આરાધનાને જાહેર વિરાધના થાય છે, અને એમ થતાં હિતને જાહેર અહિત થાય છે. નિન્દવો શાસનના એક પણ અક્ષરથી વિરૂદ્ધ થતાં તો શાસનમાં રહી શક્યા નહિ, અને વિરાધના કરી કુર્મંતિમામી થવા.

એવી સ્થિતિ અજ્ઞાનતા અથવા તો મતિ દોષથી-પોતાની ન થાય તેનો આત્મહિત ઇચ્છનારા આત્માએ ખાસ ખ્યાલ કરવો જોઈએ.

અર્થાત—મૂળ પ્રકાશક પુરુષ તરીકે શ્રી અરિહંત પરમાત્મા જ છે અને બીજો કોઈ નથી. એવી માન્યતા દૃઢ થવી જોઈએ. એવી માન્યતા વિના બીજાને પણ માર્ગના મૂળ પ્રકાશક માનનાર આરાધકને બદલે વિરાધક બને છે. જ્ઞાની મહા પુરુષો તો સ્પષ્ટ રીતે દરમાલે છે કે શ્રી અરિહંત પરમાત્મા વિના જે કોઈ પોતાની જાતને મૂળ પ્રકાશક તરીકે ઓળખાવે તેમજ શ્રી અરિહંત પરમાત્માએ પરપેલા માર્ગનો અપલાપ કરે તે ‘અદૃષ્ટ્ય મુખ’ છે. જ્યાં એવી સ્થિતિ હોય ત્યાંથી બચવું એ અનિવાર્ય છે. અને એ સ્વીકારવું જ જોઈએ, જો એ સિદ્ધાંત ન સ્વીકારાય તો અરિહંત પરમાત્મા મોટા છે એ તો કહેવા પુરતું જ કહેવાય. મારે હૈયામાં એ નિશ્ચિત થવું જોઈએ કે શ્રી અરિહંત પરમાત્મા સિવાય આ શાસનના સ્થાપક, પ્રરૂપક અને મૂળ પ્રકાશક અન્ય કોઈ જ નથી. પરંતુ આ શ્રીમદ્ રાજ્યન્દ્રે પ્રકાશક પુરુષ તરીકે પોતે જ હોવાનું ઇસાગ્ય છે અને પ્રકાશક પુરુષ (શ્રી અરિહંત સર્વોત્તમ) તરીકેની પૂજવાની કૃષ્ણ લાલનાવાળા સાચા વિશ્વ વાતો કરે તેમાં શું આશ્ચર્ય છે ! માયો દિનચિક્ષા આપનારને સીધો ઉત્તર નહિ આપતાં કેવી રીતે એ તર્ક ઉઠાવે છે અને પોતાને મદાન મનાવવા કેવા પામા ફેકે છે. એ આ ઉપરથી બરાબર સમજી શકાય તેમ છે. શ્રીમદ્ને પણ લખનાર જખાવે છે કે, “દસ પૂર્વધર આદિની આગાનું આગમન કરવાની મદારીરહેતી શી આગા છે ?” ત્યારે આ કવિ મિત્થાનિમાની અને પોતાને જ મદાન તરીકે ઓળખાવવાની બાવનાથી બરેલા જખાવે ■ કે એને તો પર્લુચ કમું હતું પણ રહ્યું છે કોઈ” અને પ્રકાશક પુરુષ તો મુદ્ધાવાનમાં છે.

આથી અધિક મિથ્યાભિમાન અને મહાન બનવાની બીજી ભાવના કેવી હોય !

સુખસાહ : આપના કહેવા ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે શ્રીમદે પોતાને હિદેશીને “ પ્રકાશક પુરુષ ” શબ્દ વાપર્યો છે. પરંતુ..... આત્માને વિશે સહજ સ્મરણે પ્રાપ્ત થયેલું જ્ઞાન, શ્રી વર્ધમાનને વિશે હવું એમ જણાય છે. ” પૃ. ૩૨૭. એમ શ્રીમદે શા વાસ્તે જણાવ્યું હશે !

શીવજી : આમાં શ્રીમદ્ એમ જણાવે છે કે પોતાને સહજ સ્મરણે પ્રાપ્ત થયેલું જ્ઞાન એ મહાવીરમાં હવું. આવા પ્રકારની ધૂર્તતા પ્રાપ્ત બીજાને કયો અજ્ઞાન લેખક કરે ! આવા ધર્મ હજો પોતાનું અને પારકાનું બન્નેનું બગાડે છે. પોતાને થયેલું જ્ઞાન મહાવીરમાં હવું એમ તર્ક કરનારા મૂર્ખાનદોને શું કહીયે !

સુખસાહ : આત્મજ્ઞાનથી જ મોક્ષ છે. તો પછી પ્રતનું પ્રયોજન શા વાસ્તે હોવું જોઈએ ?

શીવજી : સાંભળો. પરમાત્મા પ્રકાશમાં પા. ૧૬૩ માં જ આ પ્રશ્નનો જવાબ આપે છે.

“ વહાં પર વહાં કોઈ પ્રશ્ન કરે-પ્રતસે કયા પ્રયોજન હે ? આત્મભાવનાસે હી મોક્ષ હોતી હૈ. ” ભરતજી મહારાજને કયા પ્રત કીયા હા ” એ હો બહીમેંદી કેવલ જ્ઞાન પાકર મોક્ષ મયે. ઉક્ત સમાધાન એસા હે હી ભરતેશ્વરને પહેલે જ્ઞાન હીસા ધારણ હી શીરકે કેલ કુંચન કીયે. હીસાદિ પાપેકી નિવૃત્તિરૂપ પંચ મહા પ્રત આદરે. શીર એક અંતઃ મુહર્ત મેં સમસ્ત વિકલ્પ રહિત મનચયન કાવ રોડને રૂપ નિજ સુદાત્મ ધ્યાન ઉચમેં દહર કર નિર્વિકલ્પ દુએ. ઓર ભોત્રે દુએ ભોત્રી હી વાંછા રૂપ નિદાન. બનદાદિ વિકલ્પસે રહિત દુએ. એસે ધ્યાનમેં તક્ષીન દોહર કેવધી

ધર્મ સમયમાં શુક્લધ્યાન નહિ હૈ. કિંતુ ધર્મધ્યાન હૈ.
 એટલે આ સમયમાં પણ ચારિત્ર ધારણ કરવાવાળા મુનિઓ
 નથીજ એમ કહી શકાય નહી. શ્રીમદ્ ગુરુઓને અને સાધુઓને કુચર
 કહે છે. તે દક્ષ પોતાની આત્મશુદ્ધિ વધારવા; તે સિવાય કાંઈ
 પ્રયોજન નથી.

શ્રીમદ્ સંબંધમાં નવીનરાજ નામનું પુસ્તક મુનિશ્રી આશુદ
 સાગરજીએ બહાર પાડ્યું છે. તે આપે વાંચ્યું છે કે ?

સુખલાલ : મેં એ પુસ્તક નથી વાંચ્યું. એ પુસ્તકમાં શ્રીમદ્
 બાબતમાં શું લખાણ છે ?

શીવજી : સાંભળો. એ નવીનરાજ પુસ્તકમાં શ્રીમદ્ બાબતમાં
 કેંકમાં લખાણ થયેલ છે.

(૧) જીનરાજ કરતાં પણ પોતે (શ્રીમદ્) વધારે ઉપકારી છે.
 અને એટલા માટે તેમની ભક્તિમાં લક્ષ ન અપાયત્મા સુધી આત્મ
 વિચાર ન હોય, એવી કવિની દલીલનું ખંડન કરવામાં આવ્યું છે.
 (૨) કિયાનું છેક જ ઉચ્છેદન કરી ‘આરંભ’ પરિમિત મૈથુન કુટુંબ
 આદિની પ્રવૃત્તિ કરનારને સદૃશ કરાવી સાધુઓને અને શ્રાવકોને
 ધુંટણીએ પાડે છે એ વર્તણૂકને વખોટી કાઢી છે. અને આમ કર-
 વામાં ભેખક શાસ્ત્રનું કારણ રજૂ કરે છે કે-શાસ્ત્રકરો, ઇંદ્રો તથા
 દેવગાં તો એમ કહે છે કે કેવળગાન થયું હોય તો પણ વેષ વિનાના
 મનુષ્યને વંદન કરવું નહી.

દાહરેલ

કેવળ નિજ સ્વભાવનું, અખંડ વર્તે જ્ઞાન,
 દહીયે કેવળજ્ઞાન તે, દહ છતાં નિર્વાણ.

એવી કવિની વ્યાખ્યાના ખંડનમાં ભેખક લખે છે કે:-આ
 જનોથી પોતાનું સરજન આમથી આદિ જરૂરી બાબાનું અગાનપણું

સુખલાલ : શ્રીમદ્ રાજ્યન્દ્ર ગ્રંથમાં સુંદર લખાણ છે કે કેમ ?

શીવજી : શ્રીમદ્ રાજ્યન્દ્ર ગ્રંથમાં શ્રીમદ્નું સુંદર લખાણ નથી એમ એકાંત હું કહેવા માગતો નથી. મનુષ્યમાં ગુણ અવગુણ બન્ને હોય, તેમ શ્રીમદે ધણાં ધણાં સારા વિચારો દર્શાવ્યા પણ છે. નાની વયમાં “ મોક્ષમાળા ” જે લખી છે, તેમાં ધણા સારા વિચારો દર્શાવ્યા છે.

પુષ્પ પાંખડી જ્યાં દુભાય, મહાવીરની ત્યાં નહિ આજાય, સર્વ જીવનું ધુકછો સુખ, મહાવીરની એ શિક્ષા મુખ્ય. એ સિવાય કેટલીક કવિતાઓ પણ ધણી સારી ઉમદા વિચાર દર્શાવવા વાળી છે. શ્રીમદ્નું જે લખાણ સત્ય હોય, સૂત્ર સિદ્ધાંતોની સાથે મળતું હોય તે લખાણ સંબંધે હોય કાઢવા એ યોગ્ય કહેવાય જ નહિ. પરંતુ ભોજન ધણુંજ ઉમદા હોય, પણ તે વિષ મુક્ત હોય તો શા કામનું ? એમ શ્રીમદ્ના વિચારો ધણુંજ સુંદર હોય પણ હિતસૂત્ર રૂપી જેર ભળતું હોય તે શા કામનું ?

સુખલાલ : શ્રીમદ્નું જે લખાણ સૂત્ર અનુસાર હોય તે આપ મને બતાવશો કે ?

શીવજી : જરૂર. શ્રીમદ્નું લખાણ સૂત્ર સાથે મળતું હોય—કયા સૂત્રમાંથી એ ક્ષેત્રાયેલ છે, સૂત્રની વાતને કેટલે અંશે વધારી છે. ઘટાગી છે, કે ફેરફાર કર્યો છે. કયા મન્યમાંની હકીકત શ્રીમદે જણાવેલી છે. એ બધું વિવેચન સમાગમે કરશું. શ્રીમદ્ તરફ દેવ કે તિરસ્કાર મને નથી પરંતુ જે કાંઈ વિરોધાભાસ આવે છે તેજ તમોને દેખાડું છું.

ધર્મીવાગમાં પાંચના ડંકા ચાલ છે.

મિત્ર હું બહુ છું. આપની ઇચ્છા હોય તો હું આવતી કાલે આવું.

સુખલાલ : જરૂર આવજો.

શીવજીભાઈ પોતાને ઘેર જાય છે.

જૈન સમાચાર તા. ૧૮ મી નવેમ્બર ૧૯૦૭

“ જૈન પત્રમાં અપાયેલી ચેતવણી ”

મહુમ કવિ રાયચંદના વિચારોનું અવલોકન.

મહુમ કવિ રાયચંદ કે જે ‘ કવી ’ એવા એક જ શબ્દથી વધારે સારી રીતે ઓળખાય છે, અને જહોમનું રહસ્ય ખુલ્લું કરી જૈન કોમને ચેતવણી આપવા દોષી ગૃતિગક શ્વેતાંબર જૈન વર્ગના મુનિરાજે ‘ નવીનચંદ્ર ’ નામનું નાનું પેન્સિલેટ રચવા ઉપરાંત ‘ જૈન ’ પત્રના તા. ૩૦ મી નવેમ્બરના અંકમાં ‘ સુધરેલી પોલીસીથી લોકોને આડે માર્ગે દોરનારથી બાળકોએ ચેતતા રહેવું ’ ઇત્યાદિ સખો પ્રમટ થયા છે, તે ‘ કવિ ’ લોકોના હૃદય વશ કરવામાં એક ભતનું હીખોદીક્રમ અજમાવતા, એમ લેખનાં લખાણો પુરવાર કરે છે. મતલબ કે જાણી postar (ઇચ્છા શક્તિ) ને કળવવાથી જે કાંઈ ચમત્કારો થયાએ મુરોપીઓ અને અમેરીકનો આજે પણ બતાવે છે. તેમ તેઓ ખાત્ર ઇચ્છા શક્તિ ધરાવતા. પણ તે ઇચ્છા શક્તિને આત્મિક ઉત્કાન્તિની અરધિ તરીકે કેવલ્મગાન તરીકે જીવનમુક્ત દશા તરીકે દરાવવા તેઓ હરેક પ્રકારે પ્રયત્નથી લેતા.

ઇચ્છાશક્તિ અને અધ્યાત્મગાન વચ્ચે લાખો માર્ગો છેડે છે, પણ સામાન્ય પ્રજા તેમ જાણતી નથી. હાથ ચાલાશીના એકને મંત્રનો પ્રવાય સમજવાની શૂલ કરી દિમાલકમાં દોષી સિદ્ધપુરોની શાખમાં દરનાર થયાએ પામરો ખુવાર થયા છે, પરંતુ એવા પામ-

નથી આવ્યા ? મગજના બળવાળા મહાન લેખકો શું દેશદ્રોહી નીવડેલા જોવામાં નથી આવ્યા ? જ્યારે બીજા હાથ પર, મગજનું ધણું જ યોડું બળ ધરાવતા છતાં હૃદયનું બળ ધરાવતી ગામડીઅણુ કુમારીકા (જોન ઓફ આર્ક) એ લડાઈનું કાંઈ પણ જ્ઞાન ન હોવા છતાં લશ્કરની આજેવાની લઈને ઓર્લીઅન્સનો કીલ્સો બચાવ્યો હતો. તે બોલી " મહને ગ્રેરણા થઈ છે કે મારે મહારો દેશ બચાવવો. " ગરીબ બીચારી ગામડીઅણુ ! તહેલે ક્યારે લડાઈ જોઈ હતી ? તહેલે ક્યારે યુદ્ધકળાનાં પોચાનો અભ્યાસ કર્યો હતો ? પણ તેના હૃદયબળે તહેને દરેક શક્તિ આપી અને તહેલે નામ અમર કર્યું.

મગજનું બળ ધરાવનારા ધણાએ માણસો એ બળનો ઉપયોગ બીજાઓને (એક થા બીજા રૂપમાં) હાગવા-હુલવાનો કરતા અવાર નવાર જોવામાં આવે છે પણ હૃદયના બળવાળા મનુષ્યોનું કામ તો એ બળ લોકોને મદદ કરવાને રસ્તે વાપરવાનું હોય છે. એ હૃદય બળવાળા મનુષ્યો કદી એમ નથી કહેતાં કે અમે ઈશ્વર છીએ, કે અમે સર્વશ્રી છીએ.

ઈન્ડિયાશક્તિને કેવલ્ય તરીકે જૂલવી, એ હાથ ચાલાકીને મંત્ર-જાત્ર તરીકે જૂલવા બરોબર છે, એમ જણાવ્યા પછી હવે આપણે જોઈશું કે કવિના લખાણોમાં ચાલાકી વિશેષ છે કે આત્મસિદ્ધિ ?

" કવિ " ના લખાણોની ચાલાકી બતાવ્યાં પહેલાં કહેવાની જરૂર છે કે, હીખોટીક્રમ વિદ્યાનો મોટો આધાર બોધવાની ચાલાકી ઉપરજ છે. સામાને એમ મનાવે કે ત્હારા કરતાં હું વધારે સમર્થ છું, પછી એવા છતાંજ્યા મગજમાં દ્રઢ અવાજથી એવા વિચારો રાખે, કે જે વિચારો ત્હેને માનનીય જ લાગવા જોઈએ. લખણ તરીકે હીખોટીક્રમના વિદ્યાર્થીઓને સહ-આતમાં જ આવે એક પ્રયોગ કરવો પડે કે:-હીખોટીક્રમ (હીખોટીક્રમ કરનાર માણસ) એક માણસને ટટાર

(૧) ૨૪ મા વર્ષે લખાવલા ૬૪ મા લેખમાં લખે છે કે:—

"તીર્થંકર જે સમજ્યા તે અને પામ્યા તે આ કાળમાં ન સમજી શકે અને ન પામી શકે તેવું કંઈ નથી; આ નિર્ણય ધણા વખત થયાં કરી રાખ્યો છે. જે કે તીર્થંકર થવા ઈચ્છા નથી, પરંતુ તીર્થંકરે કયાં પ્રમાણે કરવા ઈચ્છા છે; એટલે જધી ઉન્નતતા આવી ગઈ છે; તેને સમાવવાની શક્તિ પણ આવી ગઈ છે, પણ ચાહીને સમાવવાની ઈચ્છા રાખી નથી."

■   ✕   ✕   ■

"૬૬ નિબંધ કયો છે કે, એ દશાને પામી, પછી પ્રગટ-માર્ગ કહેવો-પરમાર્થ પ્રકાશવો; ત્યાં સુધી નહિ, અને એ દશાને હવે કંઈ આસો વખત પણ નથી. પંદર અંશે તો પહોંચી જવાયું છે."

✕   ✕   ✕   ✕

"વેદોદયનો નાશ થતાં સુધી ગૃહવાસમાં રહેવું યોગ્ય લાગે છે. પરમેશ્વર ચાહીને વેદોદય રાખે છે, કારણ પંચમકાળમાં પરમાર્થની વર્ણનાત્મક થવા દેવાની તેમને યોદી જ ઈચ્છા લાગે છે."

(૨) એજ લેખમાં લખે છે કે દશ પૂર્વાધારી ઇત્યાદિકની આરાધના આરાધન કરવાની મહાવીરેની શિક્ષા વિશે આપે જણાવ્યું તે ખરું છે. એણે તો ધર્મ પુણ્ય કહ્યું હતું; પણ રહ્યું છે થોડું અને પ્રકાશક પુરુષ ગૃહસ્થવાસમાં છે."

પ્રકાશક પુરુષ એકજ છે-અને તે ગૃહસ્થવાસમાં છે. મતલબ કે, ખીજ જગાએ લેખણે કયું છે તેમ, આ યુગમાં પણ મોક્ષ તો છેજ અને જ્ઞેમને મોક્ષ મળશે લેખને રામચંદ મારફત જ મળશે. મતલબ કે મોક્ષ માટે લેખને યત્ન જવું. એ એકજ રસ્તો છે.

આટલું જણાવ્યા બાદ તેઓ ૨૪ મા વર્ષના ૧૫ મા પત્રમાં શરૂ કરે છે કે:—

વધારે ભેરથી હીખોટીઝમ કરે છે કે:-

“ છેવટે આજે, કાલે અને બધે-વખતે આ કહેવું છે કે, આનો (સામંદનો) સમાગમ થયા પછી સર્વ પ્રકારે નિર્ભય રહેતાં ચીખવું. આપને આ વાક્ય કેમ લાગે છે ? ”

પોતાના સમાગમથી સર્વ પ્રકારે નિર્ભય થવાય એમ મન્યુ-તપણે હસાવીને પછી વળી કાલા ચર્મ પૂછે છે. “ હં, આ વાક્ય કેમ લાગે છે ? ” કેમ લાગે છે શું ? ‘ અમૃતની સચોટી નાળાએરી ’ ને તે વળી તેહેત વચન કલા સિવાય ચાલે ? શું આ હીખોટીઝમ નથી ?

ને માટે કવિ રામચંદ કહે છે કે તે ત્યાં નથી, અસહ્ય છે,
રા આશંખન દે છે, પોતે આંધળા હોઈ બીજાને માર્ગ બતાવે
અને જરા માર્મિક રીતે કહે છે કે તે તો અજાણ્ય હતા, એમના
પો કાંઈ શી રીતે તરે ?

સ્થાનકવાસી જૈન વર્ગનું શું આ જોવું તેવું અપમાન છે ?

પોતાને જામતમાંની એકની એક નાવા ઠરાવનાર કવિ
કે રથજે-કહે છે કે:-

“કાંઈ એક સત્ પુરુષ શોધો અને તેના ગમે તેવાં વચનમાં
દા રાખો.”*

પોતે એકાવતારી હોવાનો ખુલ્લી રીતે દાવો કરનાર કેવલ
ની રામચંદ્ર કવી રીતે હીખોટાઈત્ર કરે છે તે જોયા પછી

* દરેક મહાત્મા એમ કહે છે કે “હું કહું છું માટે ખરુંજ
[૩] જોઈએ એમ ન ધારતા, પણ વિચાર કરતાં ખરું લાગે તોજ
ખરું માનજો.” અથવા ‘કવિ’ તો મનાવવા માગે છે કે, અમારા
દમે તેવાં વચનને પણ તેહેત વચન માનો. ભક્તિપરાવણા કાંઈ
બીને પૂર્વ જન્મનો સંબંધ બતાવી પોતાને ભવોભવ ધ્વંષિત કહે
કે. અને તેમની સોજાતમાં હોય ત્યારે સર્વ પ્રકારે જ્ઞેમને આનંદ
રામ તેમ રહેવા તથા વિનોદી સંભાષણ તેમનાથી કરવા ફરમાવે
કે અને પોતે જ્ઞેમને બોધ આપશે તેથી બીજી સંપત્તિઓ પ્રાપ્ત
રવા સાથે તેથી રક્ષણ પણ થશે અને ‘તે દયા જોઈ’ ‘કવિ’
તાજ ‘પરમ પ્રહન’ થશે એમ જણાવે છે. આવાં વચનોમાં સંપૂર્ણ
મહા આંખો મીચીને રાખવી એમ ફરમાવે છે અને હીખોટીકમના
જોમ કષેણ મનુષ્યો પોતા ઉપર આવા પ્રયોગો ખુશીથી અજમા-
વવા દે છે. રમણ સક્તિ, વિચાર સક્તિ, ધ્વંષી સક્તિ આદિ
સાર સક્તિઓનો આ દેવો ઉપયોગ !

જૈન સમાચાર તા. ૧૬ મી ડીસેમ્બર ૧૯૦૭

‘જૈન’ પત્રમાં અપાયેલી ચેતવણી.

મહુમ કવિ રાયચંદના વિચારોનું અવલોકન.

(૫)

કવિ રાયચંદ કે જેનામાં કાવ્ય શક્તિ અને હીપોક્રીટ શક્તિ ઉપરાંત લેખક તરીકેની સારી શક્તિ હતી, તેમણે જો એ શક્તિનો ઉપયોગ પોતાને કૈવલ્યજ્ઞાની અને જગતના એકલા તારનાર તરીકે અપાવવામાં ન કર્યો હોત તો, એમ કરવા માટે સાધુ માત્રને હથકા પાડવાનું પગલું લેખને જરૂર પડત નહિ, પોતાના ખરા ગુણો પણ જેથી ઠંડાર્થ જાય એવી અત્યંત આત્મશાધા કરવી પડત નહિ અને શ્રી વિતરાગના વચનોને કેવળજ્ઞાનની વ્યાખ્યા વગેરે બાબતોમાં ખોટા રૂપમાં સમજાવવા પડત નહિ. પરંતુ એથી ઉત્પન્ન તેઓ બેકનને કાર્ફક મગતા લેખક તરીકેનું માન મેળવી શકત અને જો સંસાર ત્યાગ્યો હોત તો પ્રયત્ન આનંદધનજની તોલમાં પણ આવી શકત, પરંતુ કુદરતે તેમને જણેલી સુંદર શક્તિઓ માત્ર માનના લોભને લીધે ચલુમારને બદલે તેમને બેડીરૂપ થઈ પડી એ સંત-જનોને ખેદ ઉપજાવે તેવું બ-ધું છે. કવિના લખાણોનું અવલોકન કરવા અર્થેજ તર કરાવવા આ લેખમાં અમારે કહેવાઈ ગયું છે કે, એમના વિચારો આદિની ખૂબીઓ-સુંદરતાઓ પણ અને જનાવવામાં આવશે, એ વચન અનુસાર પણ નહીં.

તેમજ વિદ્વાનો પણ અભિમાનમાં ઘડી જઈ ઘણાએ અનયો કરી બેસે છે. સાધુવર્ગમાં કાળના પ્રભાવે હમરો દોષ દોવાનું કયુલ કરીએ તો પણ કાંઈ સર્વ સાધુ તેવા નથી. અને જે દોષિત છે તેમને સુધારવાનો અને હવેથી દોષિત પુરુષોને સાધુ પદ ન આપવા દેવાનો પ્રયત્ન કરવો એજ વિદ્વાનોનું કર્તવ્ય છે, નહિ કે સર્વ સાધુ વર્ગ પર 'હરિની અવકૃપા છે' એમ કહી સાધુઓને છેકળ ધિક્કારો, ત્હેમને 'કુળગુર' કરાવી, અને દરેક પંથને 'કુળધર્મ' કરાવી દુર બેઠાં બેઠાં હાંધી કરવી એમાં પવિત્રતા કે ધર્મિષ્ઠપણું સમાવું હોય. પ્રવૃત્તિના આ જમાનામાં કાંઈ પણ ઉપકાર થવાનો સંભવ હોય તો તે સાધુવર્ગ તરફથીજ થવાનો અને યાવ છે. તે સંસ્થા ઉપરજ લોકોને કંટાળો ઉત્પન્ન કરાવવો એ જખરામાં જખર પાપ અને ધર્મદોહ છે. એમ ન્યાયપક્ષે કહી ચકાય. સાધુ ઉપર તિરસ્કાર જનસમાજમાં ઉત્પન્ન કરાવનારે એટલો તો ખ્યાલ કરવો જોઈતા હતો કે, (૧) પોતાને જે કાંઈ ગ્લાન થયું તે પ્રથમ તે સાધુ મારદતજ થયું હતું. (૨) દોષિત કે નિહીષ પણ સાધુવર્ગ ન હોત તો આજ જૈન ધર્મનો અંશ પણ આપણા સુધી રહેત નહિ. (૩) સાધુ જંધ કરીએ (દહીધ ખાતર ધારોડે) અને પોતાને 'હરિ' માનનારને જ પૂછીએ તો પણ શું દુનિયા તરવાની હતી ? શું તે 'હરિ' અમર છે ? શું તેના પછીના 'હરિઓ' તેના જેવા થશે એમ તે ખાત્રી આપી શકે છે ? શું દાહનાખીયારા (કારણકેદર દેર નેઓની લધુતા સમચંદ કરે છે છતાં ત્હેમનો સત્પાર્થે જગ્યાવ કરનાર પણ દાર્ધ નિદ્રગી નથી આવતું તો ત્હેમને 'નિયારા' નહીં તો ખીન્તું શું દેવું ?) સાધુઓ જેવા અમર તેથી પણ ખરાજ તેઓ આમજ જતાં નહીં અને ? આટલા વિચારો જો કયો હોત તે મદૂમ કવિ રાવચંદ દર નોએના ચખ્ખો ન લખત:—

" જોજ જખ પ્રકારની દખનાઓ મુઠી, પ્રત્યક્ષ સત્પુરુષ

સાધુઓ 'અગ્ની' છે અને એમણે જંગતને 'સાવ' કુળાવી દીધું છે એટલું જ કહીને મૌન રહ્યા હોત તો કદાચ કોઈ હૃદયભાવ સમજવામાં ઓછા પ્રવીણ પુરુષો એમ પણ કહેત કે એમણે તો માત્ર ચાલુ વસ્તુ રિયતિનો ચિતાર આપ્યો છે, ત્હેમને એમાં કરો અંત રવાય નહોતો; પરંતુ 'ઘડો પૂરો ભરાય તે કુટવા માટેજ' એમ અત્યંત માન જ્યારે ઉભરાઈ આવે છે ત્યારે તે માનભંગ થવા માટે સહેજે માણસ ન બોધ્યાનું બોલી જાય છે-જો કે બીજીજ પળે તે બોલવા માટે કદાચ ત્હેને પચાતાપ પણ થાય. તેમ કવિ સાધુઓ ઉપર ટીકા કરી મૌન રહેવાથી પોતાનો આરામ પૂર્ણ કરી ચકે તેમ હોવા છતાં માનની તીવ્ર ક્ષુધાએ ત્હેમને એવું બોલવા પ્રેરીને ફસાવ્યા કે- 'અમારી કહેલી દરેકે દરેક વાત સંભારી સંભારીને વગેરે વગેરે તથા સત્પુરુષના આશ્રયે તેની આગા મુજબ વર્તો (અમારી આગા મુજબ ચાલો) તો ઉપકાર થાય-કલ્યાણ થાય.

મ્હને માનો-મ્હને પૂજો-મ્હને કેવલ્ય જ્ઞાન થયું છે-હું એકાવતારી છું-હું હરિ છું-હું એકબોજ આ કાળનું સદ્ગી જહાજ છું-મારે શરણે આવેલાઓએ કરી ભય રાખવોજ નહીં-આવા વાક્યો 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર'ના આખા પુસ્તકમાં સેંકડો છે. એમાંના કેટલાક પત્રો વાંચતાં જણાય છે કે અમુક પુરુષોને કવિ પૂછે છે કે કેવળ-જ્ઞાન આ કાળમાં હોઈ ચકે કે નહીં એ સંબંધી તમારું શું મત છે? એમ ઉઠેરી ઉઠેરીને પૂછ્યા બાદ પોતે ખુલાસા કરવાનો પ્રયત્ન મેળવીને લખે છે કે મને તે જ્ઞાન છે, અને એ તમારે માનવુંજ નેહંએ. જે પુરુષ આ પુસ્તકમાં સેંકડો વાર લખ્યું છે કે 'ધર્મવાર્તા કરવાની પ્રવૃત્તિ પણ અમલી નથી' તે માણસ વચર પૂછ્યે 'હું' કેવળ જ્ઞાની છું' એમ કહેવા તથા સમજવવા કોશીલ કમોળ કરે એ શું સુચવે છે!

આટલા જવાબ અનર્થમાં મર્દમને ઉતારી પાડનાર મોહરાજની

પ્રકરણ ૬

જ્ઞાન અર્થા

સ્થળ : મુખનિવાસ

સમય : બપોરના ૧૨

સુ. ખલાલશેઠ પંથરણ પાથરી, જાગ્રુમાં કાચનું ધડીયાણું રાખી, સામે મોરપીઠનો સાવરણો રાખી, મુદપતી પંથરણા ઉપર રાખી કીમત રાજચન્દ્ર મંથ ચાન્ત ચિતે વાંચી રહ્યા છે, ત્યાં શીવજી બાધ આવે છે.

“કમ મુખલાલભાઈ, શું વિચાર કરો છો?” શીવજી બાધએ કહ્યું.

મુખલાલ : મંથ વાંચતાં વાંચતાં વિચાર આવે છે પરંતુ કંઈ સમજણ પડતી નથી. સાફ થયું આપ આશ્વા : આપ આપનું કામ્ય ચલાવો.

શીવજી :

પંદર અંશે પહોંચી ગયા છી, મુદપતીના આમદ છાડો : શિક્ષા સાચી પ્રમાણ માની, સદ્ગુણને ચરણે ઢાડો. પંચમ કાળે મોક્ષ મળે નહિ, દિન પુરુષાર્થો બોલે છે; કસી નહિ તમે કોઈ પ્રકારે, અમ બેચા તમ માથે છે.

બાવાઈ : મરદમ ક્ષિ રાચચંદ જણાવે છે કે પંદર અંશે તો

મુખલાલ : સાંભળો. મોરખીજા છે તે બહુજ સુંવાળી વસ્તુ છે. તે જીવદયાના કારણે જ રાખ્યો છે. સુક્ષ્મ નાના જંતુની રક્ષા અર્થે. શિવજી : જો મોરખીજાના સાવરણાથી જીવદયા સારી રીતે પાળી શકાતી હોય, તો તીર્થંકર ભગવાન તો સર્વજ કેવળી હતા. તેઓ શા સાફ મોરખીજાનો સાવરણો રાખવા સાધુને ઉપદેશ ન કરે. અને રજોદરજી રાખવાનો ઉપદેશ કરે. છતાં પણ આપ જીવદયા વાસ્તે રાખવામાં આખ્યાનું જણાવે છે તો મુહપતી જે મુખ ઉપર બાંધવામાં આવે છે તે પણ નાના સુક્ષ્મ વાયુકાયના જંતુના રક્ષણ અર્થેજ. મુહપતી બાંધવાને વાસ્તે. તે સિવાય કોઈ કારણ સૂત્રમાં અપાયેલ નથી. મુહપતી, રજોદરજી, કપડા આદિ આત્મા નથી એ નિર્વિવાદ સત્ય છે પરંતુ એ ઉપદેશની જાંખી કરાવનારાઓ કપડા મુહપતી આદિ કેમ રાખે છે. તેનો વિચાર સરખો પણ કરતા નથી. આત્મવાદનું જ્ઞાન કરાવતા એ મૂઠરથ-સંસારી અગર તો મુનિ કપડા મુહપતી ઇલાદિ રાખતા હોય અને પારકાને ઉપદેશ દેવાતો હોય કે મુહપતી કપડા ઇલાદિ આત્મા નથી તો એ ઉપદેશકે કેવળ પાખંડ ચલાવે છે. 'પરોપદેશો પાંડિત્યમ' જેવી નીતિ અખત્યાર કરે છે. ઉપદેશકો-પંડિતો કે જ્ઞાની પુરોહીની વાણી અને વર્તનમાં ફેર આવે જ નહિ. જો વાણી અને વર્તનમાં ફેર આવતો હોય, બાલ્ય અને અભ્યંતર વર્તન વચ્ચે આશય પાતાળ જેટલો ફેર હોય તો તે ઉપદેશક કે પંડિત મુનિને જનતા જ્ઞાની કહેજ નહિ. એવા જ્ઞાની અગર ઉપદેશકો જનતવાસી જીવોનું કલ્યાણ કરી શકે એમ બાંધે જ માની શકાય. આ મંસારમાં બધા જીવો એક સરખો બુદ્ધિવાળા હોતા નથી. કેટલાએક ભોળા જીવો, અજ્ઞાની જીવો મંદ બુદ્ધિવાળા એકાંતવાદીઓની, પાખંડીઓની ધૂનથીસામાં ફસાઈ જાય પરંતુ સ્વાદાદરથી જિનના જ્ઞાન રક્ષનો શીતળ હથિો મગનું સ્વરથાને પાળી આવી જાય છે. અનંત કરજાગ્રમર તીર્થંકર ભગવાન ખડાવોરંદે રજોદરજી અને મુહપતિ છ શય જીવની રક્ષા અર્થે

મિત્ર, કેટલાક અજ્ઞાનવાદીઓ પોતેજ સમજે છે એવું મિથ્યા-
ભિમાન રાખી એવું જણાવી રહ્યા છે કે મુકપતી ત્યાગી એમાં શું
થયું ! એ તો ખાલી વ્યવહાર છે અને વ્યવહાર હાંડવાનું છે.
અને નિશ્ચય આદરવા જોઈએ છે. અમે વ્યવહારને ઊડીયે તેમાં શું
થઈ ગયું ! નિશ્ચય માર્ગ તો પકડી રાખીયે હોએને ! આવી આવી
આત્મજ્ઞાની પોષ્ટળ વાતો કયાં કરે છે અને આવી દાંભિક વાતો
કરી કેટલાક ભોળા જીવોને અવળું ઠસાવી દે છે. જમતવાસી જીવોને
તપ, જપ, ક્રિયા, કરણોવાળો માર્ગ પસંદ નથી. વ્રત, જપ, પચ્ચ-
ખાણ, ઉપવાસ આદિ ન કરવા પડે અને મોક્ષ મળે તેવો
માર્ગ જાણી લેવો છે. સહેલી રીત જ પસંદ કરવી છે. હથેળીમાં જ મોક્ષ
છે એવી વાતો કરનારા અને માર્ગ જતાવનારા ઉપદેશકો મળે તો
તરતજ તેનો આશ્રય લે છે. જમીનમાંથી નીકળતા માટી આદિ
સહિત સોનાને અગ્નિમાં તપ્ત બની બની શુદ્ધ થવું પડે છે.
તેમજ અનાદિ કર્મથી યુક્ત આ આત્મા તપશ્પી અગ્નિધીજ કર્મ
બળતાં વિશુદ્ધ થાય છે તેમ તેવો ભોળા જીવો સમજતા નથી
અને પોતાનો મત તરતજ ચલાવવા તૈયાર થયેલા ઉપદેશકો તેવી
સત્ય વાત સમજાવતા નથી. તેઓ તો પોતાનો મત ચલાવી
કીર્તિ વધારી પૂજા શ્લાધા કરાવવાના લાલચુ હોય છે. જ્ઞાન છે
એટલે કર્મબંધ નથી એટલે તમોને મોક્ષ છે. એમ એકજ વાક્યથી
ભોળા જીવોને સમજાવે છે. જ્ઞાન છે અમર નથી એ જાણવાની
પહી જરૂર છે અને હોય છે. વ્યવહાર અને નિશ્ચય શું કહેવામ તેનું
પણ જ્ઞાન હોતું નથી. તેમજ તે સમજવા આરા અજ્ઞાનીઓ
પુરુષાર્થ પણ કરતા નથી. શ્રદ્ધાના અંધાએને આવી મત પણ
ક્યાંથી મુઝે !

મિત્ર, મહાનીસીય મુત્ર જણાવે છે કે:—

દર્ત દ્વાનં કિયાદિનં, દર્તં અપ્રાપ્ત યા કિયા ।

પામંતો પંગુલોદિટો, પ્યાયમાણો ઓછલો ॥

સંજોગ સિદ્ધિ સફલં વયંતિ, ન હુષ્કચ્છેણ રદો પવાન
અંધોય પંગોય સમીચ લોષ, તેસિ પદુંતા નમ પઠા. ॥

વ્યવહાર અને નિષ્ક્રય એ મોક્ષરૂપી રચના બે પૈકા છે. જે
એક રચને બે પૈકા સહીસલામત દોષ તો રથ આગળ ચાલી જ
છે. એક પક્ષીને બે પાંખ સહીસલામત દોષ તો ઉડી ધારે રથ
જઈ શકે છે એક મનુષ્યને બે પગ સહીસલામત દોષ તો આગ
ચાલી ધારે રથને જઈ શકે છે. પરંતુ રથનું એક પૈડું ભાંગ
મયુ દોષ, પક્ષીની એક પાંખ તુટી ગઈ દોષ, મનુષ્યનો એક પગ
કપાઈ ગયેલો દોષ, તો એક પૈડાવાળો રથ, એક પાંખ વાળું પક્ષી
કે એક પગ વાળો મનુષ્ય જેમ આગળ વાળી શકતા નથી તેમજ
જીવને મોક્ષનમરીએ પડેલોવા ખારે વ્યવહાર અને નિષ્ક્રય રૂપી બે
પૈકા બે પાંખ બે પગ છે. તેમાંથી એકનો જો નાશ થયો દોષ તે
ધારે રથ:-મોક્ષનમરીએ પડેલો મહાવ નદી. પરંતુ વ્યવહાર
અને નિષ્ક્રય રૂપી બે પૈકા, પાંખ, પગ, મહીસલામત દોષ તે
ધારે રથ:-મોક્ષ નમરીએ પડેલો મહાવ છે અને આત્મચિત્ત મોક્ષી
મહાવ છે અને તથોજ અનંત જ્ઞાની અમરજન તીર્થકરે વ્યવહાર
અને નિષ્ક્રય બે બે નવો મોક્ષ માર્ગ આપ્યો છે એમ ૧૧૬
ઉપદેશ ૭ વ્યવહાર નવના ૧૧.૫ કરવાનો દોષ અને મોક્ષ
નિષ્ક્રયનવનો આઠ કરવાનો દોષ તો તીર્થકરે રેરે જરૂર તે મુજબ
ઉપદેશ કરી દે ન જાનું એકવા નિષ્ક્રયને પકડનાર અને વ્યવહારની
જાણનાર અને વ્યવહાર અને પકડનાર અને નિષ્ક્રયની જાણનાર.
એ ૧૧.૬ આત્મચિત્ત તીર્થકરે ૧૧.૬ને ૧૧ જે અમરજન
નદી એમ ૧૬૬ નો નવો માર્ગ આપ્યો નથી.

મુજબ ૧૧.૬ આત્મચિત્ત તીર્થકરે ૧૧.૬ને ૧૧ જે અમરજન
નદી એમ ૧૬૬ નો નવો માર્ગ આપ્યો નથી. મુજબ ૧૧.૬
આત્મચિત્ત તીર્થકરે ૧૧.૬ને ૧૧ જે અમરજન નદી એમ ૧૬૬
નો નવો માર્ગ આપ્યો નથી.

શીવજી : મુઠપતી મુખ ઉપર બાંધવી જોઈએ તેના પ્રમાણ ધણા છે. પરંતુ આપ જે અંચ વાંચી રજા છો તેમાં મુઠપતી છોડવાના કાંઈ પ્રમાણો આપ્યાં છે ?

સુખલાલ : આ અંચમાં મુઠપતી ત્યાગ કરવાના કાંઈ પણ કારણો નહિ દીધા હોવાથી હું પણ મુંઝવણમાં પડ્યો છું કે આ અંચમાં મુઠપતી ત્યાગના કેમ કારણો નહિ દીધા હોય ! તેમાં શું રહસ્ય હશે.

શીવજી : આપનું કહેવું તદ્દન સત્ય છે. આ અંચમાં તેના કારણો બીજાકુલ નથી દેવામાં આવ્યા તેનું કારણ કે જૈનસૂત્ર-સિદ્ધાંત અંચમાં કોઈ સાધુ સાધ્વી આવક આવીએ મુઠપતીનો ત્યાગ કરી જૈન ધર્મ અંગીકાર કરી અમણોપાસક બન્યા એવા અધિકાર દેખાતા નથી. એટલે મુઠપતી છોડવાના કારણો ક્યાંથી આપી શકાય ? પરંતુ આપે કાંઈને કારણ પૂછ્યા છે ?

સુખલાલ : મેં જ્યારે એ કારણો પૂછ્યા ખૂબ આશ્ચર્ય કર્યો. ત્યારે મને એવોજ જવાબ મળ્યો કે કારણો સમજી શકાય તેવા નથી. પરંતુ સમર્થિત થવો ઉત્પન્ન થાય છે. એમ અમારા મિત્રોનું કહેવું છે.

શીવજી : પરિવર્તન થયા અગાઉ સમર્થિત થવો ઉત્પન્ન થાય છે, એમ આપે સાંભળ્યું હતું ?

સુખલાલ : ના. એમ તો સાંભળ્યુંજ ન હતું.

શીવજી : આટલા વરસો સુધી મુઠપતી બાંધી રાખી ઉપરેસ આપ્યો તો કાંઈ વખત સમર્થિત ઉત્પન્ન થાય તેમ જણાવ્યું હતું ?

સુખલાલ : ના, મિત્ર.

શીવજી : શું જાણવા હતાં અસત્ય ઉપરેસ કમી અને માનુના વેષમાં માયા કપટ સેવ્ય ?

સુખલાલ : એમ તો ખાની શકાય તેમ નથી. જો મુઠપતી બાંધવાથી સમર્થિત ઉત્પન્ન થતા દેખ તો પરિવર્તનના શમય સાં

સુખલાલ : ત્યારે સુરીજીએ યુક ઉડવાને કારણે મુદપતી ખવાતું શા વારતે કહ્યું હતો ?

શીવજી : સુરીજીએ હળીજલો જે મુસ્લીમ ધર્મી હતો, તેને સમજાવવા મુક્તિસર કહ્યું છે. અને ચર્ચાવાદીઓ હંમેશાં પોતાની મુક્તિઓથી પોતાનો પ્રભાવ સામા માણસ ઉપર પાડે છે. અને જણાવ્યું છે કે- યુક મોઢામાં હોય ત્યાં સુધી પાક પરંતુ મોઢાથી બહાર નીકળે ત્યારે નાપાક.

સુખલાલ : હળીજલાએ એવો પ્રશ્ન કર્યો હોત કે, યુક ઉડવાથી નાપાક થયેલી મુદપતી બાંધવાથી ચરેલ નાપાક અવસ્થામાં શા વારતે વ્યાખ્યાન આપ્યો છે ? તો સુરીજીએ શો જવાબ આપ્યો હોત ?

શીવજી : આપનો તર્ક યોગ્ય છે. યુક બહાર નીકળવાથી મુદપતી પણ નાપાક થઈ જાય. અને સૂત્ર વ્યાખ્યાન કરાય નહિ, પરંતુ જો એવો પ્રશ્ન થયો હોત તો જરૂર સુરીજી જવાબ આપત કે-સુદ્ધ વાયુ કાચના જીવોની હિંસા અટકાવવા સારૂ અમારા તીર્થંકર ભગવંતના ઉપદેશ અનુસાર મુદપતી બાંધીએ છીએ. મુદપતી બાંધવાથી બીજા કેટલાએક કાયદા આપણને થતા હોય, પરંતુ તેથી કરીને તીર્થંકર ભગવંતના મૂળ સિદ્ધાંતને છુપાવાય નહિ. આ ઉપરથી આપ સમજી શકશો કે-યુક પાક-નાપાકનો પ્રશ્ન અને જવાબ મુક્તિપૂર્વકનો છે.

સુખલાલ : આપનું કહેવું સત્ય છે. આપ મુદપતી બાંધવી જોઈએ તેના પ્રમાણ જણાવો.

શીવજી : સાંભળો. તેના પ્રમાણ આપું છું. સુરીશ્વર અને સમ્રાટ એ પુસ્તક ઉપરથી પણ સિદ્ધ થાય છે કે અકચરના સમય સુધી તો મુદપતી મુખ ઉપર બાંધવાનો રિવાજ હતો. ચોમચાંચ વર્ષના ૫૪ ૨૬૧માં લખ્યું છે કે ઉપ્પર આસથી વાયુકાચના જીવની હિંસા થાય છે તેની રક્ષા અર્થે મુદપતી ધારણ કરવામાં આવે છે

હાથમાં પાત્ર ધારણ કરવાવાળો, મુખ ઉપર મુખવચ્ચિકા ધારણ કરવાવાળો, શરીર ઉપર મેઘાં વસ્ત્ર ધારણ કરવાવાળો તથા ચોકું બોલવાવાળો એવા જૈન મુનિના લક્ષણ છે. આ ઉપરથી પણ મુખવચ્ચિકા બાંધન સિદ્ધ થાય છે.

મુહપતી અર્થોસાર પૃષ્ઠ-૭૬

અંતિમ પ્રાર્થના.

“આ પ્રકારે મુહપતી બાંધનને લગતા પ્રસંગો વિષેના પૂર્વાચારો કૃત જુદા જુદા પ્રાચીન શાસ્ત્ર મથોના પારોનો મળી આવેલો સંમત સંપૂર્ણ થાય છે. તેથી મુહપતી બાંધન એ જૈનશાસ્ત્ર વિદિત પ્રવૃત્તિ છે. એમ નિર્વિવાદ સિદ્ધ થાય છે. તે સ્વચિંત્ય છે. તે બાંધવામાં ન આવે તો પ્રાપ્તિત આવે છે.”

સુખસાક્ષ : મુહપતી બાંધવા સંબંધમાં આપે જે દાખલા દર્શાવે આપ્યા તે ઉપરથી મારા હૃદયમાં જે કાંઈ વિચારો હતા તે પલટાઈ ગયા છે. મેં આજે પરિવર્તન કરી નાખી, મુહપતીનો ત્યાગ કરી દીધો તેમાં મેં બપોર બૂલ કરી નાખી છે. ઠારણો જોયા તપાસ્યા સિવાય હકત સરાગ જુદાંએ મેં ચીલે ચાલી, એકે ક્યું એટલે મેં પણ આદ્યું એવી રીતે આ અયોગ્ય પરિવર્તન ક્યું છે પરંતુ મારી દૃઢ પ્રતીતિ મર્ધ છે કે મુદ્દમ વાયુ કાપના છવનો રક્ષા અર્થેજ મુહપતી મુખ ઉપર બાંધીનેજ સામાયીક પ્રતિક્રમણ આદિ ક્રિયા વિશુદ્ધતાથી કરવી જોઈએ.

શીવજી : મુહપતીએ છવ રક્ષાનું ધર્મ ઉપકરણ છે. તે વિષે શાસ્ત્રમાં ઘણા દાખલા છે. છતાં પણ કેટલાક સાધુઓ અને તેના અનુયાયીઓ સમજવા છતાં સ્વમતનો પકડ કરી બેસે છે. અને મંદુ પ્રચાર થાય ક્યો કરે છે. જોળઓને નિંદી પોતાના મતના અનુયાયીઓ વધારવા અને જગતને દેખાડવું કે અમે કાંઈક છોએ, અમારા અનુયાયીઓ વધારે સંખ્યામાં થાય છે.

“વિશ્વના દિત માટે સાચી વસ્તુનું જ્ઞાન કરાવનાર અનંતજ્ઞાની
 રમ-પિંચોને અજ્ઞાની અને દિન પુરુષાર્થો દેહનાર લયંદર પાપાત્માને
 શબ્દથી સંબોધવો એનીજ અને તો સમજ નથી પડતી.
 રેખર આવા પાપાત્મા કરતાં તો આપણે કાલ સૌકરિક કરાઈ
 જેવાને પણ ઓછો પાપી કહીએ. કારણ કે તે આત્મજ્ઞાની હોવાનો
 જાણ કરી જોળાઓને વિશ્વાસમાં લઈ અનંત જ્ઞાનીઓના માર્ગથી
 ચલિત કરી અનંતકાળ સુધી સંસારમાં રખડાવવા જેવી
 કાવચી પ્રવૃત્તિ નહોતો કરતો.”

સુખલાલ : આ મંથમાં એક ઠેકાણે એમ પણ જણાવ્યું છે કે
 “આ કાળે મોક્ષ મળે તેવો ઘણો ઓછો સંભવ છે ” છતાં આમ
 એક બીજાથી વિપરીત કેમ જણાવ્યું હતું ?

શીવજી : એથીજ મેં આપને પ્રથમ પણ જણાવેલું છે કે
 આ મંથમાં વિરોધાભાસ ખૂબ આવે છે. એક વખતે કરાયેલી વાત
 બીજે વખતે ફેરવી નાખેલી છે. સમય પ્રમાણે સમય મુજબની
 પાઘડી માથા ઉપર બાંધી બતાવી છે. તેઓ પોતાના સેવકોને
 જણાવે છે કે : તમે કરો નહિ કારણકે અમારા જેવા તમારે માથે
 છે. અમારા જેવા સદ્ગુરને ચરણે હવે તમે આવ્યા એટલે તમારે
 કોઈ જાતની બીક રહી નથી. મોક્ષનો માર્ગજ હું છું. મારી મારફત
 સિવાય કોઈપણ જીવનો મોક્ષ નથી. જુના જમાનામાં પ્રચલિત ધર્મ-
 ગુરુઓ સ્વર્ગમાં જવાની ચીઠી વેચતા એનાથી બાએજ આ ઉત્તરનું
 કહેવાય.

જડા જડાઈ નવ કરે જડા ન બોલે બોલ.

હીરા મુખસે ના કહે કે લાખ હમ્મારા મોલ.

સુખલાલ : આ મંથમાં સદ્ગુરના લક્ષણ બતાવ્યા છે તે
 સાંમળો : ~ પરમશુદ્ધ અપૂર્વ જ્ઞાન દોષ તેજ સદ્ગુર કહેવાય.

શીવજી : પરમશુદ્ધ અને અપૂર્વ વાણી દોષ તે સદ્ગુર કહેવાય

"વિશ્વના હિત માટે સાચી વસ્તુનું જ્ઞાન કરાવનાર અનંતજ્ઞાની પરમ-પિંચોને અજ્ઞાની અને હિન પુરુષાર્થો દેહનાર જળવંદર પાપાત્માને કેવા શબ્દથી સંબોધવો એનીજ અને તો સમજ નથી પડતી. ખરેખર આવા પાપાત્મા કરતાં તો આપણે કાલ સૌદરિક કથાર્થ જેવાને પણ ઓછો પાપી કહીએ. કારણ કે તે આત્મજ્ઞાની દેવાનો રાજ કરી ભોજાઓને વિશ્વાસમાં લઈ અનંત જ્ઞાનીઓના માર્ગથી પતિત કરી અનંતકાળ સુધી સંસારમાં રખાવવા જેવી કાપમી પ્રવૃત્તિ નહોતો કરતો."

સુખલાલ : આ મંથમાં એક ઠેકાણે એમ પણ જણાવ્યું છે કે "આ કાળે મોક્ષ ખજે તેવો ધણો ઓછો સંભવ છે " છતાં આમ એક બીજાથી વિપરીત કેમ જણાવ્યું કરશે ?

શીવજી : એથીજ મેં આપને પ્રથમ પણ જણાવેલું છે કે આ મંથમાં વિરોધાભાસ ખૂબ આવે છે. એક વખતે કરાયેલી વાન બીજે વખતે ફેરવી નાખેલી છે. સમય પ્રમાણે સમય સુજાતી પાપકી માયા ઉપર જાંધો ખતાવી છે. તેઓ પોતાના સેવકોને જણાવે છે કે:- તમે કરોશ નહિ કારણકે અમારા જેવા તમારે મરે છે. અમારા જેવા સદગુણે ચરણે હવે તમે આત્મા એટલે તમારે કોઈ જાતની બીક રહી નથી. મોક્ષનો માર્ગજ દે છે. મારી મુશ્કેલ સિવાય કોઈપણ છવનો મોક્ષ નથી. જુના જમાનામાં ક્રિસ્તિ મન-ગુરુઓ સ્વર્ગમાં જવાની ચોટી વેચતા એનાથી લાજેજ આ દેવનું કહેવાય.

જમ જમઈ નર કરે જમ ન બોલે ભેર
હીરા મુખસે ના કહે કે લાજ હમુ મેર

સુખલાલ : આ મંથમાં સદગુણના લક્ષણ અનુસાર જે સાંત્રણ:- પરમશુદ્ધ અપૂર્વ રાજ દોષ તેજ સદગુણ દેવદત્ત

શીવજી : પરમશુદ્ધ અને અપૂર્વ રાજ દોષ તેજ સદગુણ દેવદત્ત

શીવજી : તેનો અર્થ એવો હું માનું છું કે રૂપોએ યવાને હવે એક આનાની વાર છે. અથવા સોલ કળાનો યવામાં એક કળાની ખામી છે એટલે કેવળ જ્ઞાન યવાને હવે એક કળાની ખામી છે. આમ થીમદે તેના સેવકો ઉપર પત્રો લખ્યા છે જેથી સેવકો જોરમાં રહે. આ ભારી કલ્પના અનુસાર ખુલાસો છે.

સુખલાલ : તેમજ વાત બંધ બેસે છે. આપ આપનું કાવ્ય આગળ ચલાવો.

શીવજી :

સ્વકલ્પનાથી કોઈ પ્રકારે, સત્ વસ્તુ નવ પામી શકે, સજ્જવન મૂર્તિ પ્રાપ્ત થયા પછી સત્ વસ્તુ જીવ પામી શકે. સજ્જવન મૂર્તિ લક્ષ વગરની કરજી નિષ્કળ થાય છે, હૃદય અમારું એમ કહે કે બંધન જીવને થાય છે.

ભાવાર્થ : મરહુમ હવિ રામચંદ જીવાવે છે કે પોતાની કલ્પનાથી જીવ 'સત' વસ્તુ પામી શકે તો નથી પરંતુ સજ્જવન મૂર્તિ પ્રાપ્ત થયા પછી જીવ વસ્તુને પામી શકે છે અને સજ્જવન મૂર્તિના લક્ષ વગરની કરજી-ક્રિયા નિષ્કળ થાય છે. અને તેમ યથા સિવાય તો જીવને બંધન થાય છે એમ અમારું હૃદય કહે છે.

સુખલાલ : શ્રીમદ્ સત વસ્તુનું જ્ઞાન ક્યાંથી પામેલા ?

શીવજી : શ્રીમદ્ને સત વસ્તુનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયુંજ ન હતું, તેમજ કઈ સજ્જવન મૂર્તિ પાસેથી જ્ઞાન લીધેલું તે પણ કાંઈ થીમદ્ મંથમાંથી જાણવામાં નથી આવતું.

સુખલાલ : આ મંથમાં થીમદે કદા સજ્જવન મૂર્તિ પાસેથી 'સત' વસ્તુનું જ્ઞાન લોધું અને સત વસ્તુની પ્રાપ્તિ કરી તેનું કાંઈ પણ જાણ્યું નથી, તેમજ કોઈ સજ્જવન મૂર્તિના નામનો ઉલ્લેખ પણ નથી

સુખલાલ : કેવળજ્ઞાનની મહેનત કરવા માંડી છે એમ શ્રીમદે અગાઉ જણાવેલ હતું ને ?

શિવજી : શ્રીમદે અગાઉ જણાવ્યું હતું કે, કેવળજ્ઞાન સુધીની મહેનત અલેખે તો નહિ જાય.

સુખલાલ : ત્યારે આમ વિરોધાભાસવાળી વાતો શ્રીમદે કેમ કરતા હશે ?

શિવજી : કેટલાક સેવકોને રાજી કરવા શ્રીમદે વિરોધાભાસવાળી વાતો કરી છે. કોઈ જૈન દર્શનના અભ્યાસીએ સેવકોની સમક્ષમાં ચર્ચા કરી હશે અને શ્રીમદેને પૂછ્યું હશે કે કેવળજ્ઞાન સુધીની મહેનત આપે કરવા માંડી છે તો કેવી રીતે મહેનત આદરી છે. આ અને આવી ચર્ચા ઉપરથી શ્રીમદે સેવકો ઉપર લખી જણાવ્યું છે કે મને તો જૈનની મુક્તિ કે મોક્ષ નથી જોઈતો. જૈનનું કેવળજ્ઞાન પણ નથી જોઈતું પરંતુ મારી દશા કોઈ અદ્ભુત વર્તે છે અને મને હવે પરમેશ્વર ક્યું પદ આપશે તેના વિચાર તમે કરજો. આવી રીતે લખી સેવકોને રાજી રાજી કરી દીધા છે. પરંતુ કોઈ સેવકે હિંમત કરી શ્રીમદેને પૂછ્યું હોય તેમ લાગતું નથી કે જૈનની મુક્તિ કે કેવળજ્ઞાન નથી જોઈતું ત્યારે તમારે જોઈએ શું ? ખડીકમાં કેવળજ્ઞાન સુધીની મહેનત કરવા માંગ્યાનું જણાવે છે. ખડીકમાં જૈનનું કેવળજ્ઞાન નથી જોઈતું એમ પ્રતિસ્પર્ધી વાક્યો બોલ્યા કરે છે. આમ દવામાં કિસ્કા ચલે છે ને પાડી નાખે છે. દાંઈ કારણો સમજાવશે કે ? શું તેમને જૈન દર્શનનું કેવળજ્ઞાન નહીં મનનું હોય ? જૈનદર્શન અનુસાર મુક્તિ નહીં મેળવવી હોય ? શું દાંઈ તિરસ્કાર જૈનદર્શન ઉપર આવી મચે હશે ? અગર તો તેમને તિરસ્કારના દાંઈ કારણો ઉદભવ્યાં હશે ? જૈન ધર્મના મુત્ત સિદ્ધાંતો અગ્રિય ધર્મ પદમાં હશે. અગર તો કોઈ અન્ય દર્શનને રાજી કરવા આવે પત્રો લખ્યા હશે એવા એવા અનેક પ્રશ્નો

સુખલાલ : કેવળગાનની મહેનત કરવા માંડી છે એમ શ્રીમદે અગાઉ જણાવેલ હતું ને ?

શિવજી : શ્રીમદે અગાઉ જણાવ્યું હતું કે, કેવળગાન સુધીની મહેનત અણખે તો નહિ ગય.

સુખલાલ : ત્યારે આમ વિરોધાભાસવાળી વાતો શ્રીમદે કેમ રતા હશે ?

શિવજી : કેટલાક સેવકોને રાજી કરવા શ્રીમદે વિરોધાભાસવાળી નો કરી છે. કોઈ જૈન દર્શનના અભ્યાસીએ સેવકોની સમક્ષમાં કરી હશે અને શ્રીમદેને પૂછ્યું હશે કે કેવળગાન સુધીની ત આપે કરવા માંડી છે તો કેવી રીતે મહેનત આદરી છે. અને આવી ચર્ચા ઉપરથી શ્રીમદે સેવકો ઉપર લખી જણાવ્યું મને તો જૈનની મુક્તિ કે મોક્ષ નથી જોઈતો. જૈનનું કેવળ-જીવન નથી જોઈતું પરંતુ મારી દશા કોઈ અદ્ભુત વર્તે છે ને હવે પરમેશ્વર ક્યું પદ આપશે તેના વિચાર તમે કરજો. તે લખી સેવકોને રાજી રાજી કરી દીધા છે. પરંતુ કોઈ મત કરી શ્રીમદેને પૂછ્યું હોય તેમ લાગતું નથી કે જૈનની કેવળગાન નથી જોઈતું ત્યારે તમારે જોઈએ છે શું ? રજગાન સુધીની મહેનત કરવા માંડવાનું જણાવો છો. તેનું કેવળગાન નથી જોઈતું એમ પ્રતિરોધી વાણી છે. આમ હવામાં કિસ્કા ચણો છો ને પાડી નાખો છો. સમજાવશો કે ? શું તેમને જૈન દર્શનનું કેવળગાન નથી ? જૈનદર્શન અનુસાર મુક્તિ નહીં મેળવવી હોય ? મારે જૈનદર્શન ઉપર આવી ગયો હશે ? અમર તો મના કોઈ કારણો ઉદ્ભવ્યાં હશે ? જૈન ધર્મના મુજબ ચર્ચ પડ્યાં હશે. અમર તો કોઈ અન્ય દર્શનને રા પત્રો લખ્યા હશે એવા એવા અનેક પ્રશ્નો

શીવજી : સજ્જવન મૂર્તિનું નામ શીમરે હુપામ્યું હોય એમજ અનુમાન થઈ શકે છે કારણ કે તેઓ સ્પષ્ટ જણાવે છે કે સ્ત્રાવન.એ મત વસ્તુ જીવ પામી શકેના નથી. પરંતુ સજ્જવન મૂર્તિ પ્રાપ્ત થઈ પછીજ સત વસ્તુ પામી શકે છે.

સુખાસલ : આપનો તર્ક અસંધાને નથી. શીમરે જીર પેતરી ઉપકારક મજ્જવન મૂર્તિનું નામ હુપામ્યું છે. પરંતુ મિત્ર! સજ્જવન મૂર્તિ એટલે શું ?

શીવજી : મજ્જવનમૂર્તિ એટલે ચૈતન્યમૂર્તિ દાનાઈન આરીવધારી.

સુખાસલ : આમજ ઉપર જડ પ્રતિમા મંજમમાં કદેરક આમ્યુ છે તે કથન તેઓજ અપત્ય રાગે છે.

શીવજી : આમજ કદેરક મંજમ છે આમજ જડ પ્રતિમા પૂજન મંજમજ નહીં મંજમ નહીં. મંજમ તે ન અપારે એવો ઉદોગ જોઈ છે કે ચૈતન્ય મૂર્તિનું આમજ જડ કિંવા કદેરક આમ તે કદેરક છે અને જડ પૂજન મંજમ નહીં. અને આમજ જડ પ્રતિમા નહીં.

સુખાસલ : આમજ કદેરક આમજ મંજમ.

શીવજી :

પ્રથમ કદેરક આમજ મંજમ નહીં. મંજમ તે જડ પ્રતિમા છે.

અને જડ પ્રતિમા કદેરક આમજ મૂર્તિ નહીં નહીં છે

મંજમ મંજમ આમજ જડ પ્રતિમા. મંજમ આમજ મૂર્તિ.

શીવજી : મંજમ મંજમ કદેરક. કદેરક મંજમ મંજમ.

શીવજી : મંજમ મંજમ મંજમ. મંજમ મંજમ મંજમ.

શીવજી : મંજમ મંજમ મંજમ. મંજમ મંજમ મંજમ.

શીવજી : મંજમ મંજમ મંજમ. મંજમ મંજમ મંજમ.

શીવજી : મંજમ મંજમ મંજમ. મંજમ મંજમ મંજમ.

શીવજી : મંજમ મંજમ મંજમ. મંજમ મંજમ મંજમ.

શીવજી : મંજમ મંજમ મંજમ. મંજમ મંજમ મંજમ.

શીવજી : મંજમ મંજમ મંજમ. મંજમ મંજમ મંજમ.

શીવજી : મોક્ષના અભાવની વાત કરતાં જીવને શંકા થઈ જાય છે અને ખાસી મહત્તનો જીવ શંકાના વમળમાં ગૂંચવઈ ગયો છે એમ શ્રીમદ્દનો કહેવાનો હેતુ છે.

સુખગ્રાહ : દસ બોલ વિચ્છેદ ગયા છે એ વાતની અત્યંતમાં શું કાંઈ શંકા છે ?

શીવજી : દસ બોલ વિચ્છેદ ગયાની વાતની સત્યતામાં બીજકુલ શંકા નથી. જૈન આગમોમાં તથા ગ્રન્થોમાં ૨૫૮ ૨૫૮ વાત જણાવેલ છે કે દસ બોલ વિચ્છેદ ગયા છે છતાં પણ શ્રીમદ્ સૂત્ર વચનમાં શંકા કરે છે. પરંતુ સૂત્ર વચનમાં જે કોઈ શંકા કરે તે પરમ જ્ઞાતાની-સમક્ષીતી કેમ કહેવાય. શ્રીમદે દેવગજ્ઞાન અથવા તો દસ બોલ વિચ્છેદ ગયા છે તેમાંથી એક બોલનો પુરુષાર્થ કરી જમતવાસી જીવોને જતાવી આપ્યું હોત કે પંચમહાગમાં દેવગજ્ઞાન ઇત્યાદિ દસ બોલ વિચ્છેદ ગયાનું જે જૈન ગ્રંથોમાં કહેવામાં આવે છે તે સૂત્રો ખોટા છે અથવા સંશયવાળા છે. તો તો જન્મનવાસી જીવો સત્ય વાત માની શકત. પરંતુ પુરુષાર્થ કાંઈ કરવો નથી. ધર, ત્રી પુત્ર ઈત્યાદિનો સંગ હોડવો નથી. અને સૂત્ર વચનમાં સંશય આવડ્યો છે. આવા પુરુષના જ્ઞાનને અને વાણીને અપૂર્વ જ્ઞાન અને અપૂર્વ વાણી તથા પરમ જ્ઞાત કેમ કહી શકીયે ? આંધરો આંધરુ આંધરો ભૂલે તેવો સંભવ રહે પરંતુ અત્યારે તો દેખતાં માણ્યો દીવો કમળને મિથ્યાત્વના કુવામાં પડ્યા તૈયાર થાય છે.

સુખગ્રાહ : પંચમહાગ રૂપી દગ્ગે કે અરૂપી ? શ્રીમદે તેને જોયેલ દગ્ગે.

શીવજી : પંચમહાગનો હાથ પકડ્યા વાસ્તે શ્રીમદ્ જ્ઞાતપૂર્વક જણાવે છે એટલે શ્રીમદે પંચમહાગના દાઘને જોયેલ દગ્ગે શ્રીમદ્દના કથન મુજબ હાગ રૂપો છે. અને ત્યારે પંચમહાગ કોઈ પુરુષનો મોક્ષ માટે હાથ ઝાલ્યા આવે તો તેના ઉપાય દોમનપૂર્વક કરવા શ્રીમદ્ પોતાના સેવકોને જણાવો રહ્યા છે અને ત્યારે ત્યારે શ્રીમદ્

ઉદ્ભવે છે. મદાતીરનો ધર્મ પ્રવર્તીરવાને કમર કમેલા, તીર્થારા
અંતર આદ્ય જાણનારા, સુવના પાખાં જોઈ લીધેલા, પરમ પુત્ર
અને અપૂર્વ જ્ઞાની શ્રીમદ્ જ્યારે આવા ઉન્નત તાકો જીનાસનને
ન છાજે તેવા જોશે ત્યારે શ્રીમદ્ને જીનાસનના અનુયાયી કહેવાઈ
કોઈ સુદ વિચારવન અનુચ્ચ દિમન પણ કરી શકે તથિ.

સુખનામ મેરોએ શ્રીમદ્ને કાઈ પણ આશુ હતું ?

શિવજી : કમદ ના પરમેશ્વર પામે પદ આશુ છે, અને જે નર્મ
જોઈ રહ્યા અને હા એમ મેરો ઉપર ન્હાટ લખી જાણાવું છે.
અને મેરોએ ન જાણના વિચાર કરવાના છે. પરંતુ પામેથી
કાઈ પણ આશુ હોય તેમ જાણાવ્યું નથી. જો કે પરમેશ્વર પામે
પદ આશુ ના પરમેશ્વરે આપ્યા શ્રીમદ્ને કાઈ પણ ન આશુ.
શ્રીમદ્ ઉપર પરમેશ્વરની કદવળ ના આપી કરી એમ જાહે છે
કાંઈ કે જે કોઈ ના મુખપલ જાણનાના અવગણના વિવા, વિષે
પરમેશ્વરે પદ આપ્યો આપના કદ કરી દેવ કે ભગે ન કાર્ય વિના
કાંઈ. કમદના પરમેશ્વરને અન્ન કરી એ વાત ના જાણ ન

શ્રીમદ્ ના કમદની રહ્યા કે ન કરી નથી ?

સુખસાહ : આપની વાત ઉપરથી મારી દૃઢ પ્રતીતિ થાય છે કે શ્રીમદ્દની એ વખતની દશાએ જ્ઞાન દશા કહેવાય જ નહિ. પરંતુ એ બધા વાક્યો ઉન્મત્ત દશાના છે. તેમના સેવકો પણ જે તટસ્થ દષ્ટિથી મંથ વાંચે તો તેમને પણ શ્રીમદ્દના સંબંધમાં સત્ય ખ્યાલ આવી શકે. જો તેમના સેવકોને અર્થ જરાજર બેસતો ન હોય તો જૈન દર્શનના અભ્યાસીઓ પાસે અગર તો વિદ્વાન આચાર્ય મહારાજ પાસે બેસી તટસ્થ દષ્ટિથી શ્રીમદ્દના મંતવ્ય સંબંધમાં સત્ય ખ્યાલ આપે પરંતુ સેવકોને આવી ઉપાધિ કરવાની શી જરૂર હોય ? તેમને પ્રથમથી જ અવળું દસાવેલું હોય છે.

સુખસાહ : જ્ઞાન ચર્ચા કરવામાં શ્રીમદ્દના સેવકોને શું હરકત આવે !

શિવજી : એવી જ્ઞાન ચર્ચા કરવાથી જૈનદર્શનના સિદ્ધાંત વિરુદ્ધના આચાર-વિચાર ક્રિયા-કરણી હોવાનું દેખાઈ આવતાં જગતમાં હાંસીને પાત્ર બને એ વાસ્તે કવિ પંથના અનુયાયીઓ જ્ઞાન ચર્ચા કરવાને તથા સત્ય વસ્તુ સમજવાને જરા પણ દિમ્મત કે પુરવાર્ય દાખવતા નથી.

સુખસાહ : શ્રીમદ્દના સેવકો કયા મૂત્રો વાંચે છે ?

શિવજી : શ્રીમદ્દના સેવકો શ્રીમદ્દ રાજચંદ્ર મંથને એક મહાન આમમ્મ તરીકે માને પૂજે છે તેથી તે મંથ વંચાય છે. તે મંથમાંના પત્રો વંચાય છે. અને અક્ષર પૂજા કરે છે. શ્રીમદ્દ રાજચંદ્ર મંથમાં ૨૫૯ જલ્લાય છે કે શ્રીમદ્દને પોતાનું એક દર્શન સ્થાપન કરવાનું હતું. તેથી શ્રીમદ્દ રાજચંદ્ર મંથ એજ એક મંથ છે એમ માની તેઓ તેનું રાચ્યન કરે છે.

સુખસાહ : આપનું કહેવું તદ્દન સત્ય છે. શ્રીમદ્દને પોતાનું દર્શન સ્થાપવાની ખાસ હિતેશની હતી. આપ આપનું કાવ્ય આમમ્મ બતાવો.

શિવજી -

શ્રીમદ આવી અપૂર્વ વાણી. પોતાને ઉદેશી કહે.
વર્તમાનમાં જ્ઞાની હોયે. પીછાન તેની ના થાયે.
ભગવાન કદાપી અર્થો આવે તો મનાય નહી કહી આ કાને,
સ્વપામ ગયા પછી એવું બોલે એવા જ્ઞાની ના થાયે.

આવાયું - મરુમ નિ ગયયું જખાવ છે કે અત્યારે પંચજન
કાજમાં જાત પૂરવ દોષ ના પળ ની પે તન વર્તમાનમાં થઈ
નથી. તેમ શ્રીમદ પોતાને ઉદેશીને કહે છે. ભગવાન કદાપી અર્થો
આવે તો પળ આ કાજમાં મનાય નહિ. તેમજ જ્ઞાની સ્વપામ મળ
પછી બોલે છે કે એવા જ્ઞાની થાય નહિ.

શુભચામ આ વાણી જ મહે તાન ઉદેશીને કહેવા બે ।
શિવજી : શ્રીમદ આ વાણી પે તન ઉદેશીને જ કહેવા બે ॥
પેને વર્તમાન જાતે છે એવું કાજમાં વાણીજી હોઆ ॥

શુભચામ : શ્રીમદ આ વાણી જ મહે ॥

શિવજી : મરુમે, શ્રીમદ ક.જ.મ.ક. પુ. ૧૧૮ આ જાતે ॥

જાતે વળાણુએ જાવજાતની, એ તજાણુ જ પાંચ નામ કાજી
કાજી ૧૧ જાતે વળાણુ દેવ પળ જાત ન દેવ ને, કાજી
કાજી નહિ જાત દેવ ને કાજી જાત, જાવજાત જાતુમ એ
જાવજાત જાત, જાતે જાતુ, પેત, એક, ૧૧, એવે ૧૧ જાત
૧૧ જાતે જાત, જાતે વળાણુ જાતે જાતે, જાતે જાતે જાતે
જાવજાત જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે
જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે
જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે
જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે

જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે
જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે
જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે
જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે

મહાત્મ્ય ગાન છે. ભગવાનના સ્વરૂપનું ચિંતન કરવાથી આત્મા જ્ઞાનમાં આવે. પણ ભગવાનના દેહથી જ્ઞાન પ્રગટે નહીં. જેને સંપૂર્ણ ઐશ્વર્ય પ્રમટે તેને ભગવાન કહેવાય. જેમ ભગવાન વર્તમાન હોત અને તમને ખતાવત તો જ્ઞાનત નહિ. તેમ વર્તમાનમાં ગાની હોય તો મનાય નહિ. સ્વધામ પહોંચ્યા પછી કહે કે એવા ગાની થવા નથી. પછવાડે જીવો તેની પ્રતિમાને પૂજે પણ વર્તમાનમાં પ્રતિત ન કરે. જીવને ગાનીનું ઓળખાણ વર્તમાનમાં થતું નથી."

સુખસાસ : આપનું કહેવું તદ્દન સત્ય છે. પરંતુ આપ શ્રીમદ્દના આ લખાણ સંબંધમાં શું કહેવા માગો છો ?

ચિવજી : શ્રીમદ્દ જે જણાવે છે કે-ભગવાન માણસ જેવા માણસ હતા. તેઓ ખાતા, પીતા, બેસતા, ઉઠતા એવો ફેર નથી. અર્થાત્ હું પણ ખાવું, પીવું, બેસું, ઉઠું, માણસ જેવો માણસ છું. એમાં કાંઈ ફેર નથી. પરંતુ ફેર ખીજે જ છે. તીર્થંકર ભગવાન એ વખતે વિચરતા તેમનામાં જ્ઞાન હતું. અત્યારે મારામાં પણ જ્ઞાન છે. આવી હરીકત સેવક પ્રત્યે જણાવી. આ ઉપરથી કોઈ સેવકે પ્રશ્ન કર્યો હશે કે-ભગવાનને તો સમોવસરજી આદિ અતિશયો હતા. ત્યારે શ્રીમદ્દે જણાવ્યું કે એ પ્રસંગો તો લૌકિક ભાવના છે. એમ કહી તીર્થંકર ભગવાનના અતિશયોની વાત દાબી દીધી. પરંતુ વસ્તુ એ છે અને તે તદ્દન સત્ય છે કે જે તેઓ ભગવાન હોત તો જરૂર સમોવસરજી આદિ અતિશયો તેમને થતા હોત, પરંતુ તેમને અતિશયો થતા નહિ હોવાથી જાણ લૌકિક દષ્ટિએ પણ તેઓ ભગવાન હતા. તેમ જ્ઞાનવાને કારણ નથી.

મહાત્મા ગાંધીજીના શ્રીમદ્દ સંબંધમાં ઉદ્ગારો.

"કેટલાં એમ કહે છે કે શ્રીમદ્દ પચોસમા તીર્થંકર થઈ ગયા. કેટલાં એમ માને છે કે તેમણે મોક્ષ મેગવી લીધો. આ બંને માન્યતા અપોગ્ય છે એમ મને લાગે છે. એ માન્યતા ધરાવનારા

શ્રીમદ્ કહે છે કે વર્તમાનમાં ભગવાન હોત અને તમને ખતાવત તો તમે માનત નહિ. એ વાત પણ તદ્દન અસત્ય છે. અત્યારે મહાત્મા ગાંધીજી કે જેની પછવાડે દિંદની તમામ પ્રજા તેત્રીસ કરોડ તેનું વચન માનવાને તૈયાર થાય છે. તો પછી કેવળ-જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી સર્વ શુભ સંપન્ન ભગવાન થયા પછી શ્રીમદ્ તેવો અનુભવ કરી બોધ કર્યો હોત તો એ વાત તદ્દન જુદી હતી પરંતુ તેમ કર્યા સિવાય શ્રીમદ્ જેમ આવે તેમ પોતાની વાક્ય પદ્ધતિ સેવકો આમળ વાપરી રહ્યા છે અને "રાગધિ નૈવ પશ્યતિ" એ મુગ્ધ સેવકો પણ જીહ્વા જીહ્વા બધી રહ્યા છે.

શ્રીમદ્ જણાવેલ છે કે સ્વધામ ગયા પછી કહે કે એવા યાત્રી થયા નથી અને પછવાડેથી જીવો તેની પ્રતિમાને પૂજે. આ ઉપરથી અત્યારે કવિ પંથના કોઈ અનુયાયી સાથે વાત કરીએ તો શ્રીમદ્નું એ વાક્ય આપણને ધરે અને કહે કે જાઈ, એવા યાત્રી થયા નથી. અને શ્રીમદ્ની આડકતરી સૂચના અનુસાર શ્રીમદ્ની પ્રતિમાને પૂજવા તેમના સેવકો લાગી ગયા છે. પરંતુ એ સેવકો એટલોય ખ્યાલ કરતા નથી કે શ્રીમદ્માં એવું કંઈ જ્ઞાન હતું. એવા ક્યા યાત્રી હતા કે તેમની પ્રતિમા સ્થાપી તેમનું વંદન પૂજન કરવાની જરૂર પડે !

શ્રીમદ્ જણાવે છે કે વર્તમાનમાં જીવને યાત્રીની ઓળખાણ થતી નથી. શ્રીમદ્નો સંગ પહેલાં ધણા માણસોએ કરેલ હશે પરંતુ જેમ જેમ વખત જતાં અને જેમ જેમ વધારે પરિચય થતાં શ્રીમદ્ની બાજુ ખુલ્લી થતી ગઈ તેમ તેમ સંગ કરનારાઓએ શ્રીમદ્નો ત્યાગ કર્યો હતો એ ઉપરથી પોતાના સેવકોનો પણ વિશ્વાસ પોતાના ઉપરથી હીન ન થાય તે સાર શ્રીમદ્ આમ વાત કરી છે. પરંતુ યાત્રી પુરુષ હોય તેની ઓળખાણ ન થાય તે વાત માની ચકામ તેમ નથી. હા, એક રીતે વાત સત્ય છે કે શ્રીમદ્ જેવા અહંકારી, નવો માર્ગ કાઢવા વાગા પુરુષને યાત્રી પુરુષની ઓળખાણ કે તેમાં અદા-વિશ્વાસ

ધણા છવો ધર્મ સ્થાનકે કીર્તિને લેલો જતાં હોય, કેટલાક ગુરૂ મહારાજ પાસેથી દાંધ મેળવવાની લાકડે જતા હોય, કેટલાક દુર્ધર્મ કહી છું તેવું લોકમાં દેખાય તો મને ધર્મ કહે અને વેપાર વિગેરેમાં સગવડતા મળે તેવા હેતુથી જતા હોય, કેટલાક ધર્મ કરવાથી વેપારમાં સારો પેસો મળે એવી ભાવનાથી જતા હોય, કેટલાક ખીજી ભાવનાથી જતા હોય. આવા આવા કારણો અટકાવવા ધર્મહેતુએ કર્મની નિર્મરો વાસ્તે ધર્મ ક્રિયા કરવાનું લક્ષ સમજાવવા, 'શ્રદ્ધા પરમહુસ્તકા' એ સૂત્રને યથાર્થ રીતે ધટાવવું જોઈએ.

પરંતુ શ્રીમદ્ કહે છે કે આરામાં શ્રદ્ધા રાખો. તો તે શ્રીમદની વાતમાં શ્રદ્ધા રહે તેવું છે પણ ક્યાં ? જૈન વર્ગ સ્પષ્ટ રીતે જોઈ શકે છે કે શ્રીમદે કોઈ જાતનો ત્યાગ કયો નથી. વ્રત, યજ્ઞબ્રાહ્મ, નિયમ આદિ લીધાં નથી, બાર વ્રતધારી આવક બનેલ નથી કે સાધુ ધર્મેષ નથી. શ્રી પુત્રનો ત્યાગ કરેલ નથી અને સર્વ સુખની સામગ્રીમાં રચ્યાપચ્યા રહ્યા છે. હવે આવી સ્થિતિમાં શ્રીમદ્ બધામાં કુદે કે પોતે વર્તમાન ગાની છે. અમે સધળું જાણીએ છીએ. સૂતના પડખાં જોઈ લીધાં છે. તીર્થંકરના અંતર આશય જાણ્યા છે. ત્યારે જૈન સમુદાયને તેના વાક્યો ઉપર શ્રદ્ધા પણ કેમ બેસે ? શ્રીમદ્માં એવા ક્યા વિસિષ્ટ ગુણો હતા કે જૈન સમુદાય શ્રીમદ્ ઉપર શ્રદ્ધા રાખે અને તીર્થંકર તરીકે માને પૂરે ? એવી કઈ ઉપદેશ બાસ શ્રીમદે અધાવી છે કે ગાની તરીકેનું ગિરદ શ્રીમદને આપી શકાય ? લેવદું તેમણે જે દાંધ કહ્યું છે તે સૂત સિદ્ધાંતથી વિરુદ્ધ કહ્યું છે અને જેમ હીક લાગે તેમ ફેરવે રાખ્યું છે.

શ્રીમદ્ જણાવે છે કે અમારા વિના તમારું કોઈ કદવાણુ નહીં કરી શકે. આવી અહંકારમય અપૂર્વ વાણી શ્રીમદ્ સિત્તાવ ખીજી કોણ કાઢે ? તીર્થંકર ભગવાન જે દેવગજાન દેવગદર્શન પામે તેઓ પણ અહંકારપૂર્વક એમ નથી કહેતા કે અમારા વિના તમ

ગમમાં થોડો પણ કહીશું, અને તે માર્ગ પૂરી રીતે આ જન્મમાં તમને કહીશું, એમ અમને હરીની પ્રેરણા હોય તેવું લાગે છે.”

હરીના એજન્ટ, પ્રતિનિધિ, પેગંબર અથવા તીર્થંકર “મુળ માર્ગ” “પૂરી રીતે” સમજાવવા હરીથી “પ્રેરણેલા છે,” એમ કહી હીપનોટીઝમ વડે-સોક્રાના મન નરમ થેંસ બનાવી પછી પોતાની દરેક વાત તેમની પાસે મનાવે છે.

સુખસાહ—આપ કહો છો તે સત્ય છે. આપનું કાવ્ય આગળ ચલાવો.

શીવજી:

ઉલ્ટા સુલ્કડી આવી વાતો પુસ્તકમાં નજરે પડશે, વિચિત્રતા ને વિરોધના ઉત્સુત્રો તમને દેખાશે, સૂત્ર તણને શ્રીમદ્ વાંચવા સાધુ જે ઉપદેશ કરે, શ્રદ્ધાથી તે ભ્રષ્ટ કરે છે, વિવેકથી ધૃજલાલ હશે.

આવી રીતે ઉલ્ટા સુલ્કડી વાતો શ્રીમદના અંથમાં નજરે તરી આવે છે, તેમાં શ્રીમદે જે જે વાતો કરી છે તે ધણી વિચિત્ર છે. વિરોધાભાસ વાળી છે તથા સૂત્રવચનથી ઉલ્ટી-ઉત્થાપન કરનારી છે, અને સૂત્ર વાંચવાનું છોડી દધને સાધુ કવિ પંથનો અંથ વાંચવા ઉપદેશ કરે તે સાધુ શ્રદ્ધાથી ભ્રષ્ટ કરે છે એમ વિવેક પૂર્વક કહીયે તો જરા પણ ખોટું નથી. જૈન ધર્મના સૂત્ર વાંચન કરનારાઓ જાણી રહ્યા છે કે તીર્થંકરના એક એક વાક્યમાં અનંતા શુદ્ધ તત્ત્વો રહેલા છે, તે ઉપર વાંચી વિચાર કરે તો તે સમય કરતાં પણ મનુષ્ય પ્રાણીનું આયુષ્ય અલ્પ છે. સૂત્ર ઉપર ટપકે વાંચી જવાની આ વાત થતી નથી પરંતુ તેના જ્ઞાનને હૃદયમાં ઉતારવાની આ વાત છે. ઉપર ટપકે વાંચનારા અને બોલનારા કે:-જૈન ધર્મના તમારા માન્ય કર જત્રીસે સિદ્ધાંત એ વાંચ્યા છે, તોએ ૩૨ સૂત્રો ઉપર-ટપકે વાંચવાથી આત્મજ્ઞાન ન થાય, કે કલ્યાણનો માર્ગ સાધી ન શકાય. જ્ઞાનની સાથે તપ પણ દોવો બોધ્યો.

એવો ઉપદેશ થતો હોય કે જ્ઞાનીનો ભોગ એ નિર્જરાનો હેતુ છે તો જ્ઞાની થયા એટલે કર્મરજ ચોટતી નથી તો એ ૩૨ સિક્કોના વાંચ્યા નવાંચ્યા જેવા છે. જેના હૃદયમાં જ્ઞાનની ધમસ હોય, અંતઃકરણ પૂર્વક લગની લાગો હોય, તેની ત્યાગશક્તિ શુદ્ધ કેમ ન હોય! બાલ તથા અબ્યંતર બંને દષ્ટિએ સંયમ શુદ્ધજ હોય. તીર્થકરોએ એવો કોષ ઠેકાણે ઉપદેશ નથી ક્યો કે જ્ઞાનીનો ભોગ એ નિર્જરાનો હેતુ છે, અને તે હેતુથી શ્રીમદ્દના સેવકો બોલી રહ્યા છે કે પ્રજુના નામે જે કાંઈ ક્રિયા થાય તેમાં પાપ નથી, કારણકે અમારામાં જ્ઞાન છે, એમ જણાવી શ્રીમદ્દના ફોટા મૂર્તિ પાસે આરતી ઉતારે છે. વારંવાર પગે લાગ્યા કરે છે, કડતાલથી ધૂન લગાવે છે, પુષ્પ તોડી પૂજ કરે છે, અને હિંસામય ધર્મને આચરી રહ્યા છે. ‘જીવને મારવાથી ધર્મ થાયજ નહિ, છતાં પણ પ્રજુના નામ ઉપર હિંસા કરી, અજ્ઞાનધર્મના પોષક બની રહ્યા છે. જેમ અગ્નિમાં ઘી હોમવાથી ભડકો વધારે થાય છે તેમ હિંસા રૂપી ધર્મ આચરવાથી અજ્ઞાનનો ભડકો અને તેથી સંસાર પરિભ્રમણ વધારે થાય છે. પરમ પૂજ્ય મહાત્મા ગાંધીજી તા. ૨-૧-૧૯૨૧ રવિવારના નવજીવનમાં જણાવે છે કે:—“હિંસા કરીને મને સ્વરાજ મળતું હોય તો તે મને નથી જોઈતું. મોક્ષ મળતો હોય તો તે પણ નથી જોઈતો. ઈશ્વરની ભક્તિ પણ હિંસા કરીને થતી હોય તો મારે તેવી ભક્તિ નથી જોઈતી.”

ચંડકોશીયા નામના મુખ્યમાંથી અમૃત મેળવવાની કોઈ માણસ ઈચ્છા કરે તો જેમ તેને અમૃત મળતું નથી પરંતુ ઝેરજ મળે છે, તેવોજ રોતે મહાવીરના મૂત્ર વચન જે અંધમાં ઉત્થાપન થતા હોય તેવા ચંડકોશીયા નામ જેવા અંધમાંથી જ્ઞાન રૂપી અમૃત નદી મળતાં અજ્ઞાન રૂપી ઝેરજ મળે છે, માટે અજ્ઞાન રૂપી ઝેરને દૂર કરવું, અને જ્ઞાન રૂપી અમૃતને પ્રદણ કરવું, અને અન્ય પ્રથો વાંચવા દૂર કરી

સૂત્રસિદ્ધાંત વાંચવાના ખાસ અભ્યાસી જનવું જોઈએ જેથી આત્મ-
કલ્યાણનો માર્ગ પ્રાપ્ત થાય.

સુખજ્ઞાન : મિત્ર, આજે હું ઘણો ખુશ થયો છું. આપે મને
હેંકમાં કવિપંથના પુસ્તકમાંથી કેટલાક અહંકાર ભર્યા, વિરોધાભાસ-
વાળા, જૈનસૂત્ર સિદ્ધાંતના ન્યાયનો આશય તોડનારા વાક્યો જતાવ્યા
છે, પરંતુ મિત્ર, આ મંથમાં અહીં અધુરા આગળ પાછળનો સંબંધ
તોડી નાખનારા ગુટક પત્રો તેમજ ખીજ પત્રો ઘણા છે તે સંબંધી
હું તમારી પાસેથી ખુલાસો સમજવા ઈચ્છુક છું.

શીવજી : આપ મારી પાસેથી તેમના ખીજ પત્રો સંબંધમાં
ખુલાસો સમજવા માગો છો તો જરૂર કોઈ બીજા પ્રસંગે ખુલાસા
વાર વિવેચન કરી સત્ય વસ્તુ જણાવોરા. હાલ તો આટલી વાતચીત
તમારી જમણા દૂર કરવા વાસ્તે કરી છે.

સુખજ્ઞાન : આપે જે વિવેચન યુક્ત ખુલાસો કર્યો છે, તેથી
મારા મનની શંકા અને જમણા દૂર થઈ છે. અત્યાર મુખીમાં મને જે
હિપ્પેશ મળ્યો હતો કે આ કવિપંથનો મંથ વાંચવાથી મને આત્મજ્ઞાન થશે
અને હું જે જે માણસો મારા સમાજમમાં આવતા તેને કહ્યા કરતો
કે હું આ મંથ વાંચું છું. અને મને આત્મજ્ઞાન થશે. પરંતુ મારી
એ સમજણ જ્ઞાનપૂર્વકની ન હતી, આ મંથ વાંચવાથી આત્મ-
જ્ઞાન થાય તેવું કોઈ દીક્ષતું નથી. એમ તમારી વાત ઉપરથી મને
સ્પષ્ટ સમજાયું છે. મેં જે પરિવર્તન કર્યું છે તે કોઈ ખાસ
સમજણપૂર્વક કર્યું નથી. પરંતુ મારા એક મિત્રે મને ખાનગીમાં
સમજાવેલું કે વરણ નામ નદવાની વાત તો તમે જાણો છો ને ?
માટે પરિવર્તન કરનારાઓનો માથે તમે પણ પરિવર્તન કરો અને
એ દષ્ટિએ મેં મુદપતી જે હું કાયમ જાંધી સામાયીક પ્રતિક્રમણ
કરતો, તે મુદપતી જાંધવી છોડી દીધી અને શુદ્ધ ક્રિયા કરવાનું
છોડી દીધું એટલું તો નહિ પરંતુ સામાયીક પ્રતિક્રમણ કર-

વાનું પણ છોડી દીધું. મને એવું ભારપૂર્વક દસાવવામાં આવેલું કે તમે આ મંથ વાંચો છો તેથી સામાયિક જ છે, પ્રતિક્રમણ જ છે. મારી અગ્નિ સમજણમાં મારા મૂળ ધર્મ ઉપરથી શ્રદ્ધા ઉઠી ગઈ છે. મુદપતીનો ત્યાગ કરી રત્નેશ્વરજીને બદલે મોરપીછાનો સાવરણો રાખ્યો. સૂત્ર સિદ્ધાંત સાંભળવાને બદલે આ કવિ-પંથનો મંથ વાંચવાનું શરૂ કરી ઉપાશ્રયે જવાનું છોડી દીધું. હે દીનદયાળ દીનાનાથ કરુણાસાગર ! મેં ઘણું જ અઘટિત પરિવર્તન કર્યું છે. હું બીજાઓના ભરમાવ્યે ભરમાઈ ગયો. શ્રદ્ધાપૂર્વકની સત્ય ક્રિયા-કરુણીનો ત્યાગ કર્યો. માફ અંતઃકરણ સાફ સાફ અવાજ કરે છે કે આવા મંથ વાંચી મેં અગ્નિરૂપી ઝેરનો ધુંટડો પીધો. મને ઘણો પશ્ચાત્તાપ થાય છે.

શિવજી : આપને હૃદયપૂર્વક પશ્ચાત્તાપ થાય છે. તેજ કદમાણ કરી છે. કારણ કે શુદ્ધ હૃદયથી થતો પશ્ચાત્તાપ આત્માને સમજીએ ચડાવે છે. પરતાવાનો મહિમા અદ્ભુત છે. સૂત્રમાં પણ દાખલાઓ આવે છે. ગોશાળો ભગવાન મહાવીરદેવના સમયમાં (સમકાલીન) હતો. તે પોતાને સર્વથા કહેવરાવતો, જિન-અરિહંત કહેવરાવતો અને તીર્થંકર ભગવાનની નિંદા કરતો. તેણે તીર્થંકર ભગવાનના સમોવસરણમાં બે સાધુઓને તેજુલેશ્યા મુકી બાળી નાખ્યા હતા. પરંતુ મરણ કાળ સમયે તે ગોશાળાને પશ્ચાત્તાપ થયો હતો. આ શુદ્ધ હૃદયનો શુદ્ધ પશ્ચાત્તાપ હતો. તેથી તેણે પોતાના અનુયાયીઓને બોલાવ્યા અને કહ્યું કે હું બોટો છું, હું સર્વથા નથી, હું જિન અરિહંત નથી પરંતુ મહાવીર દેવ કેવળદર્શનના ધરણ્યુદાર છે. તે સર્વથા છે. તે જિન છે, તે અરિહંત છે. મહાવીરે મારા ઉપર ઉપહાર કર્યો છે. પરંતુ મેં તેની નિંદા કયલી કરી અપહાર કર્યો છે, બે સાધુઓને બાળી નાખ્યા છે. ઉપહારી પુરષ ઉપર તેજુલેશ્યા મુકી છો મારા જેવો અધમ-નીચ, પાપી બીજો કાણ દોષ ! તે માટે હવે તમે મારા મરણ

બાદ મારા શરીરને ઘસડજો, મારી હીલના કરજો, નિંદા કરજો, ચોટે ચોટે, શેરીયે શેરીયે પ્રભુ મહાવીર પ્રત્યેના મારા અપકારોને યાદ કરી કરી મારો તિરસ્કાર કરજો, વિગેરે અધિકાર ભગવતી-સૂત્રમાં પ્રસિદ્ધ છે. દુઃકમાં ગોચાળાને અંતિમ સમયે યથેષુ સામ્યુ જ્ઞાન અને દર્શન ઉત્પન્ન થતાં શુદ્ધ હૃદયથી પશ્ચાત્તાપ કરતાં તેણે કેટલાય ભવ કાપી નાંખ્યા. મિત્ર, શુદ્ધ હૃદયથી થતો પશ્ચાત્તાપ ધણીજ પ્રશંસનીય છે.

પસ્તાવો તે શુદ્ધ હૃદયનો, પાપને બાળી નાખે,
પસ્તાવો તે શુદ્ધ હૃદયનો, બંધનો તોડી નાખે.
પસ્તાવો તે શુદ્ધ હૃદયનો, માર્ગ ઉંચે ચઢાવે,
પસ્તાવો તે શુદ્ધ હૃદયનો, આત્મ ઉલ્લાસ લાવે
કારણ પશ્ચાત્તાપનું છે, તેજમય આ લોકનું,
થયેલા દુષ્ટ દુત્યોનો રાખ તે કરી નાખનું.

સુખલાલ : સૂત્રના દર્શાત પૂર્વક પશ્ચાત્તાપના અદ્ભુત મહી-
માની આપે વાત કરી તેમને હૃદયમાં જ્ઞાનપૂર્વક ઠસી માર્ગ છે, અને
હું પણ પત્રિકાઓ છપાવી સકળ સંપ્રદાય એકત્ર કરી જાહેરમાં ખેદ
દર્શાવી શુદ્ધ હૃદયથી પશ્ચાત્તાપ કરીશ. હે ભગવંત ! મુકપત્તી સુખ
ઉપર નહિ બાંધવાયી, અજાતનાએ વાસુ કામના જીવની જે કાંઈ
હિંસા થઈ હોય, રજેદરણનો ત્યાગ કરી મોરખીછાનો સાવરણો
રાખી, સૂત્ર સિદ્ધાંત સાંભળવા છોડી દઈ મંથ વાંચો અધદિત
પરિવર્તન કરતાં તે સંબંધમાં જે કાંઈ દોષ કીધા હોય તે બાબતના
મારા દોષ માફ થાઓ. જેણે જેણે મારો માફક માડરોપા પ્રવાહની
માફક રાગાંધ જની અધદિત પરિવર્તન કરી મુકપત્તીનો ત્યાગ કર્યો
છે. અને મંથ વાંચવાનો નિયમ રાખ્યો છે તેને તેને સમજાવી તેમને
સત્ય રસ્તે ઉપદેશ આપીશ.

મહીવાગમાં પાંચના દોષરા થાય છે.

શીવજી : અજાનરૂપી તિમિરનો આજે મિત્ર, તમેએ નહીં કયો. મુદપત્તી બાંધી શુદ્ધ દિવા-કરણો કરવામાં મોર પીંગનો સાવરણો દૂર કરો સન્મુખ થયાં. આજનો દિવસ મારો સફળ થશે. મારું આગમન સફળ થયું. મિત્ર હું જાઉં છું.

જયજીનેન્દ્ર.

સુખલાલ : જયજીનેન્દ્ર.

પ્રકરણ ૭ મું

હિરાલાલની આત્મગોષ્ઠિ અને સંતદર્શન

સુ. હા બંધુઓ ! સુખલાલ શેઠ અને શીવજીભાઈને 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્રના મંથ બાબતમાં લાવાચર' સહીત હુંકમાં ખૂબ ચર્ચા થઈ અને સુખલાલભાઈને ચચાચર સમજાવી શીવજીભાઈ ઘેર ગયા. પરંતુ સુખલાલ શેઠનું ચિત્ત અસ્વસ્થ બની ગયું છે. તેને મનરૂપી ધોડો થનથનાટ કરી નાચી કુદી રહ્યો છે. અંકુશમાં લાવવા લગામનો ઉપયોગ પણ નિરર્થક નીવડે છે. સમુદ્રનાં મોજાઓ જેમ આવે ને ચાલ્યાં જાય-અદ્રશ્ય થતાં દેખાય છે તેમ તેમ સુખલાલ શેઠના મન તરંગો પણ જન્મે છે અને નાશ પામે છે. સુખલાલ શેઠ હવામાં કીલ્લાઓનું ચણતર કરી રહ્યા છે અને પાકી રહ્યા છે. સુખલાલ શેઠને આ પરિવર્તન અધક્ષિત થયું છે તેની હાડે હાડે થકા બેસી ગઈ છે અને તેનો જ ઉદ્ધાપોહ કયાં કરે છે સ્ત્રી, પુત્ર, નોકર, ચાકર, શેઠ વગેરેને બોલાવે છે. પરંતુ શેઠ પાસેથી તેમને પણ કાંઈ મન માન્યો જવાબ મળતો નથી; પરંતુ તેઓ તો હમેશાં શેઠની સાથે રહેનારા-શેઠના મનોભાવ જાણનારા સમયવર્તી દોષ જાણી ગયા છે કે આજે શેઠની ચમત્ક્રમ કાંઈ અદ્ભુત વિચાર-ચર્ચા બની થઈ હશે અને તેનો દીર્ઘવિચાર કરી ઉદ્ધેષ આબુવામાં મઠ-

મુક્ત બની ગયા છે. સુખલાલ શેઠ આમ વિચારમસ્ત બની ગયા છે તેવામાં શેઠના ખાસ સ્નેહી હીરાલાલભાઈ ધોધાવાળા કે જેણે પણ શેઠના જેવું જ પરિવર્તન કર્યું છે તે શેઠને કેટલીક સમયવર્તી ખાસ સૂચનાઓ આપવા સતના સાડા નવની ટ્રેનમાં આવી પહોંચ્યા. હીરાલાલ ભાઈએ ઘેર આવતાં સુખલાલ શેઠને આમ વિચારમસ્ત દેખ્યા અને શેઠ પાસે એક ખુરસી પડી હતી તેના ઉપર બેઠા. પરંતુ સુખલાલ શેઠે હીરાલાલ ભાઈને કાંઈ આદર આવકાર આપ્યો નહિ. તેમજ શેઠ પહેલાં જેમ હરહંમેશ બોલાવતા, વાતો કરતા, વિચારોની આપ ભે કરતા. તે મુજબ કાંઈ પણ વાતોલાપ હીરાલાલ ભાઈની સાથે શેઠે કર્યો નહિ.

સુર ભાઈઓ! આપણા આ હીરાલાલભાઈ ધોધાવાળા જે કહેવાય છે તે, તે નામથી જ પ્રખ્યાત બનેલા છે. અને જ્યાં જાય ત્યાં તે નામથી જ ઓળખાય છે. પરંતુ તેમનું મૂળ નામ હિરજી છે. નાનપણમાંથી જ તેઓ હીરાભાઈ તરીકે નામના પામેલા, કારણ કે કહેવત છે કે-હિરા ધોધે જન્મ આવ્યો ને ડેલે હાથ દઈ આવ્યો, એ કહેવત મુજબની તેમનો તિલ્લુ બુદ્ધિ હોઈ, ગામના નાના મોટા તમામ માણસો હીરાલાલ ધોધાવાળા તરીકે પીછાની રજા છે. હીરાલાલ ભાઈના માતા પિતા તથા કુટુંબ સંસ્કારી હોઈ, હીરાભાઈને બાલ્યાવસ્થામાંથી જ જૈન દર્શનના સંસ્કારો રેડવામાં આવેલા; પરંતુ હીરાભાઈએ સામાયિક અને પ્રતિક્રમણ એ બંને મુખપાઠ કર્યાં સિવાય જૈન દર્શનમાં કાંઈ પણ માર્થ માર્થ નથી તેમજ જૈન દર્શનના સિદ્ધાંતો જણવાની તેમની તમના પણ નથી. 'મારો લાલો લાભ મને ત્યાં હોય' તેમજ આપણા આ હીરાભાઈ અર્થ લાભ મને ત્યાં હોયો જાય તેવા છે.

મુર ભાઈઓ, હીરાલાલ ભાઈ સંનિધમાં ધણાજ ટુંક પરિચયથી આપને લેણા ધણા માહેતમાર તો કરી, પરંતુ સુખલાલ

શેડે તેમનો તાથે મીન આદ્યું હોઈ, હિરાલાલ બાઈ મનમાં ખૂબ મૂઝાણા; પરંતુ મનને મનાવ્યું કે-હું જ અયમ વાતચીત કરવાની સરખાત કહું. ખેર ! ચઢલાવી ન તદલાવી.

હિરાલાલ : કેમ મિત્ર ! શું વિચારમાં છો ?

સુખલાલ : ઘણા જ ઉંડા વિચારમાં છું.

હિરાલાલ : સંસાર સંબંધી કાંઈ વિચારમાં હશે.

સુખલાલ : ના મિત્ર, હવે સંસારનો કાંઈ વિચાર નથી.

હિરાલાલ : ત્યારે એવા કયા ઉંડા વિચારમાં લીન થઈ ગયા છો કે આસપાસનું વાતાવરણ-કાણ આખું, કાણ મધું, એ કાંઈ પણ ખબર પડતી નથી !

સુખલાલ : હું એજ વિચાર કરી રહ્યો છું કે-મેં આ જે પરિવર્તન કર્યું છે-મુહપત્તીનો ત્યાગ કયો છે. ઉપાશ્રમે જવાનું હોડી દીધું છે, સાંકુ મહારાજનાં જ્ઞાન સાંભળતો નથી, મૂનસિદ્ધાંત વાંચવાનું હોડી દીધું છે, સામાયિક-પ્રતિક્રમણ પણ કરતો નથી અને આ અંધ વાંચવાથી આત્મગ્ધાન થશે એવું તમોએ મને કહી મારી મૂળ શ્રદ્ધા જે ઉઠાડી મૂકાવી છે અને તમારે ચીસે ચીસે માફવાનું કહી આ અધટિત પરિવર્તન, સમાજમાં હાંસીપાત્ર કરાવી મૂક્યું છે, તેનો જ મને વિચાર થાય છે. અરે ! પશ્ચાતાપ થાય છે.

હિરાલાલ : આપને કાંઈ ઉધે રહેતે દોરવી મધું હોય તેમ લાગે છે. એકાએક આ બધી વાતો તમારા મુખથી સાંભળી ફેંધણોજ અજાયબ થાઉં છું. કહો તો ખરા કે ખરી હકીકત શું છે ?

સુખલાલ : અમારા ગામના નગરશેઠ શીવજીબાઈએ મારી પાસે આવી શ્રીમદ્ રાજચંદ્રના અંધ બાળકમાં ચચો કરો ખુલાસા કર્યો છે અને તેમના એ ખુલાસા સાંભળી મારી શ્રદ્ધા ધર્મ છે કે તમોએ મને જે જે વાતો કરેલી અને તમો જે કહી મથેલા તે...

હિરાલાલ : આપનું બોણું હૃદય જરૂર જરમાઈ ગયું છે. તમે
હારી સાથે ગાઓ. આપણે સંત-સમાગમ કરીએ. સજીવન મૂર્તિ
રામરાવનુર ખીરાજી રહેલ છે, તે ખારા તમારા સંસયો, ધીમદ
રાજ્યંદ્ર ગ્રંથ સંબંધના જરૂર દૂર કરશે. ધીમદનો ગ્રંથ ત્યાં
આગળ છે. આપણે પણ સાથે લેતા જઈશું. ત્યાં આગળ ખીમચોની
પણ સહાય આપણને મળશે.

હિરાલાલની આ પ્રકારે વાત ચતાં, સુખલાલ શેઠ મોન
રહ્યા. સુખલાલ શેઠ કાંઈ પણ બોલ્યા નહિ કે જવાબ આપ્યો
નહિ. તેથી હિરાલાલને મનમાં ચથું કે અસારે આ વાત જવા
દેવી જ ઉચિત છે. લાકડું લાકડાના બારે લાંગશે. અને સમય
આવશે કે તુરત જ સુખલાલ શેઠના વિચારપ્રવાહને હું ફેરવી
નાખીશ. ધણા ધણાને મેં ફેરવ્યા છે. ધણા માણસોની મેં મૂળ
કુળધર્મ શ્રદ્ધા ઉઠાડી મુકાવી છે. અને ધણાને મેં સમગ્રવી
પરિવર્તન કરાવી દીધું છે. અષ્ટપદ-આડું અવળું સમગ્રવવામાં
હું ખાવન પાનાની રમત માંહેનો કાળીપુરનો એછો છું. પરંતુ
અત્યારે જેવો ઢોલ વાગે છે તેમ નાચ્યા સિવાય મારે છુટકો નથી.
એમ વિચાર કરી પધારીમાં પોતે આરામ લેવા આઝ પડખે થયા
કે તરત જ ડુંગરા કરતાં નસકોરાં ચાલુ થયાં.

સુખલાલશેઠ પણ પધારીમાં આરામ લેવા સુતા. પરંતુ
હિંમ આવતી નથી. આમ તેમ પધારીમાં આલોટયા કરે છે. પરંતુ
મગજમાં એક જ વિચારની ધૂન આવ્યા કરે છે કે મેં આ
અપરિત પરિવર્તન કરી નાખ્યું ! કેમ કરવું ? શું કરવું ? એ
વિચારના ઉપાયની જ તમના લાગી ગઈ છે. અંતમાં અતિ
પ્રયાસે વિચાર કરતાં કરતાં આત્મ શાંતિનો રસ્તો સુખલાલ શેઠને
દાય આપ્યો. અને તેજ અનુકુળ ઘર્ષ પડશે, એમ ધારી તરત જ
- હાથ ઘર્ષ દખાડ બોલી એક કોરો કામગી તથા એક ખાલી કવર

તેમણે કાઢ્યું. અને કાગળમાં પત્રિકાનું લખાણ લખ્યું. અને ક્વરને બંધ કરી દીધું. તે પછી નીચેથી નોકરને બોલાવ્યો અને કહ્યું કે, જીવણા ! આ ચીડી લઇને ચાન પ્રકાશ છાપખાનાના માલિક સુંદરલાલ પાસે જા. અને કહેજે કે સવારના નવ વાગે તેમાં લખવા મુજબ છાપકામ કરી પત્રિકાઓ લઈ એક નોકરને ઉપાશ્રય પાસે મોકલજો. અને સાધુ મહારાજનું વ્યાખ્યાન પૂરું થયા પછી સભા વિખરાય અને શ્રીતાજનો બહાર નીકળે ત્યારે પુરૂષ અને સ્ત્રીઓમાં દરેકને એક એક પત્રિકા વહેંચે, એવો પ્રબંધ કરી દેવાનો છે. અને જીવણા, તું પણ બરાબર તે સમયે સાથે રહી કામ કરજો. એમ જણાવી સુખલાલ શેઠ વિચાર કરતાં કરતાં મોડી રાત્રે નિદ્રાવશ થયા.

સવારના દિવસ ઉગવાની શરૂઆત થતાં પહેલાં તે હિરાલાલ બાઈ પધારીમાંથી ઉઠ્યા. અને પોતાની ગાંધી થેલીમાં જે પચરણું હતું તે કાઢ્યું અને નીચે પાથર્યું. સામે શ્રીમદ્ રાજચંદ્રનું પુસ્તક મૂક્યું અને તેને અડીને શ્રીમદ્નો ફોટો મૂક્યો. તથા ચાર અમર-બત્તીઓ સળગાવી અને વારંવાર પુસ્તકને તથા ફોટાને પગે લાગવા મંડી પડ્યા, તથા “ નમો ગુરુદેવ, નમો ગુરુદેવ, નમો ગુરુદેવ ” એમ પુનઃ બોલતા જાય અને પુસ્તક ફોટાને પગે લાગતા જાય એ પુનર્મા-તેઓ એટલા મસ્ત બની ગયા કે બાજુમાં શેઠ સુતા હતા, તે પણ આ પુનના અવાજથી જાગી ગયા.

સુખલાલ શેઠે જ્યારે ઉઠીને હિરાલાલ તરફ જોયું તો શેઠ આ દેખાવ જોઈ આભા બની ગયા અને વિસ્મય પામ્યા.

હિરાલાલબાઈની પુન-જડપૂજન-વદન-દિવા નમામ થયા પછી સુખલાલ શેઠે દાથમાં પચરણું મુદપતી ગુચ્છો લઈ પચગ્નામાં બાંધી, હિરાલાલબાઈને કહ્યું કે: આલો, ઉપાશ્રયે.

હિરાલાલ : આપ જવ, મારે આવવાનો વિચાર નથી.

સુખલાલ : તમે સામાયીક કરતા નહિ.

હિરાલાલ : તમારે મારે ત્યાં શું કામ છે ?

સુખલાલ : પાસે બેસજોને.

હિરાલાલ : હું તો નહિ આવું.

સુખલાલ : તમને શી હરકત છે ?

હિરાલાલ : તમે ઉપાશ્રયે જવા માગો છો. ત્યાં આગળ જે સાધુ છે, તેનું સમકિત જુદું છે. અને આપણું સમકિત પણ જુદું છે.

સુખલાલ : કેવી રીતે સમકિત જુદું છે ?

હિરાલાલ : સાંભળ મિત્ર, તે સાધુ આગમ જત્રીસીમાંથી મૂત્ર સિદ્ધાંત સર્ષ વાંચે છે. જ્યારે આપણા સમકિત પ્રમાણે મૂત્ર સિદ્ધાંત વંચાતા નથી. પરંતુ શ્રીમદ્દનો ગ્રંથ તથા તે ગ્રંથમાં ઉલ્લેખ કરાયેલા ગ્રંથો વંચાય છે. એટલે આપણું સમકિત ને તેમનું સમકિત જુદું છે. અને જ્યારે સમકિત જુદું છે ત્યારે વંદન આદિ ક્રિયા પણ લાભદાયી નથી. અને ત્યાં આગળ ઉપાશ્રયમાં આવતાં મિથ્યાત્વી જની જાણી. માટે હું તો ત્યાં આગળ આવવાનો નથી. સમકિતી મટી મારે મિથ્યાત્વી જનવું નથી. માંડ માંડ મને આ સમ્પદ-દર્શન પ્રાપ્ત થયું છે. અને તે પણ ધણા વરસે.

સુખલાલ : પરિવર્તન ક્યાં પહેલાં આપ સાધુ મહારાજને વંદન આદિ કરતા, તેમનો ઉપદેશ સાંભળતા, એ વાત આપને યાદ આવે છે કે ?

હિરાલાલ : એ યાદ આવે છે. પરંતુ સમજ્યા ત્યારથી સવાર ઉપદેશ સાંભળી સાંભળીને મારી આટલી ઉંમર વધી ગઈ. સાધુને વંદણા કરતાં કરતાં આ ધોગા વાગ આવી ગયા. સિદ્ધાંતો સાંભળી

સાંભળી આ કાન પણ હવે યાકી ગયા. પરંતુ કાંઈ આત્મગાન થયું નહિ. આ મુહૂર્તની મુખ ઉપર બાંધી બાંધી ખૂબ સામાયક પ્રતિક્રમણ થત પચ્ચખાણ કર્યા, એક આમથી બીજે ગામ ન્યાં ન્યાં સાધુ સંત ખીરાજતા હોય, ત્યાં જઈદર્શન કર્યા, લાણું કર્યા, સંઘ જમણ કર્યા, પરંતુ કાંઈ સાર ભાળ્યો નહિ. મિત્ર ! આત્મગાન કરવાની ખાસ જરૂર છે અને આત્મગાની સાધુ હોય તેના પડખાં સેવીયે, તો જ કસ્યાણ છે.

સુખલાલ : આપ આ બધી વાતો કરી રહ્યા છે તો આપે ક્યો એવો મહાન લાગ કરી દોષો ! કઈ એવી તપશ્ચર્ચાની ક્રિયા કરી ? કયે ગામ જઈ સંઘ જમણ કર્યા કે મોટા મોટા લાણું કર્યા ?

હિરાલાલ : મેં કાંઈ તપસ્યા ન કરી તેથી શું થયું ? ધણાએ તપસ્યા કરી યાકી ગયા. તેને શું આત્મગાન થઈ ગયું કે ?

સુખલાલ : આત્મગાની કોને કહીયે ?

હિરાલાલ : આત્મગાન જેને થાય તેને આત્મગાની કહીયે.

સુખલાલ : આત્મગાન થયું છે એમ કેમ જાણી શકીયે !

હિરાલાલ : મિત્ર, તારા માપવા માટે જેમ ઘરમોખીટર ધંત્ર જનાવવામાં આવ્યું છે. તેમ આત્મગાન માપવાને માટે આધુનિક ધંત્રકારોએ એવું કોઈ યાંત્રિક સાધન બતાવ્યું નથી. પરંતુ રહેણી કહેણી જોતાં આપણું મન ખાને તો જાણીયે કે એ પુરુષ તો કાંઈ અદ્ભુત આત્મગાની છે, એ પુરુષનો ક્રિયાકરણી જાણ બ્યવહારમાં કાંઈ ફેર લામનો દોષ કે તદ્દાવત આવતો દોષ તો કાંઈ ચિંતા કરવા જેવું નથી. તેમ આત્મગાનની વિશેષતા કાંઈ તેથી ઓછી થતી નથી અને તેથી ઉચ્ચત્ત્વ આત્મગાન મિત્રાવના સાધુને વંદણ કરવી; નમરકાર કરવા; અત્કાર કરવો, એ આપણા અત્કારના

અપ્તીયાર કરેલા સંપ્રદાય (મત) વિરૂદ્ધ છે. અને આ શિખામણુ મેં તમેને ખૂબ ખૂબ આપી હતી. કાનોમાં ખૂબ ફૂંકા મારી હતી. અને પોપટીયો ગુરમંત્ર બજાવ્યો હતો પરંતુ મિત્ર, અદ્વૈતોસ યામ છે કે, આપનું વહાણ અત્યારે ખરાબે ચડી ગયું છે. કાંઈ પ્રતિકુળ દિશાના વાવાઝોડાએ એ વહાણને ભરદરીયે કુખાવવા હાંકી કાઢ્યું છે.

સુખલાલ : એ તો હીક; પરંતુ પરિવર્તન ક્યાં પહેલાં જે સાધુઓના તમે પડખા સેવવાના બણુમાં પુકી રચા છે તે સાધુના મુખથી આત્મા એ જડ છે. એવી જાતનો ઉપદેશ કદી પણ સાંભળેલો કે ?

હિરાલાલ : આત્મા એ જડ છે. એવી જાતનો ઉપદેશ તો મેં કદી સાંભળેલો નથી. પરંતુ આત્મા અને દેહ એ બંને જુદા જુદા છે. આત્મા એ જ્ઞાન-ચેતન્ય-ન્યોતિ છે. અને દેહ જડ છે. ચેતન અને જડ બંનેના ધર્મ જુદા છે. જડ જડભાવે પરિણમે અને ચેતન, ચેતન બાવે પરિણમે એવા તથા તેને અનુસરતો સચોટ ઉપદેશ મેં પરિવર્તન ક્યાં પહેલાં સાંભળેલો.

સુખલાલ : ત્યારે પરિવર્તન ક્યાં પછી આત્મા ને દેહ સંબંધમાં આપ જુદું સાંભળો છો ?

હિરાલાલ : આત્મા અને દેહ-ચેતન્ય અને જડ એ સંબંધમાં તો આપણા મતમાં ને તે મતમાં એક જ માન્યતા છે, બિલ નથી.

સુખલાલ : ત્યારે આત્મજ્ઞાન આપ કેને કહેવા માગો છો ?

હિરાલાલ : એમાં વિશેષ હું કાંઈ અમણું નહિ. તમે અને આડી અવળી વાતો કરીને પકડવા માગો છો પરંતુ હું પણ કાચો પોચો નથી કે તમારી વાતોમાં ફસાઈ જઈ. તમેને તો હું મેંપાટ બજાવવાવાળો છું. પરંતુ તમારે જે સત્ય હકીકત સમજવી હોય તો મારી સાથે આવવા તૈયાર થાવ. આપણે એકાંતમાં ચંત

ગમ કરશું, અને હવે એકાંત સંત સમાગમ કરવાનું જ હિમ્મત માન્યું છે. જેથી આપણી વાત કોઈ જાણી ન જાય અને ત્યાં આગળ તમારા દરેક પ્રશ્નોનું નિરાકરણ થશે. તમે એક વખત આવો અને અનુભવ કરો.

સુખલાલ : આત્મા અને દેહ બંને જુદા છે. એમ જે ભણે છે, અને તેથી શ્રદ્ધા યાય તેજ આત્મજ્ઞાન મળ્યાય અને જે જ્ઞાન થયા પછી ક્રિયા કરણીમાં, કે વર્તનમાં, કે બાહ્ય વ્યવહારમાં ફેર પડે નહિ, અને તમે જે આત્મજ્ઞાનીના લક્ષણ બાંધવા હિમ્મત પૂર્વક તૈયાર થયા છો, તે આત્મજ્ઞાનીના લક્ષણ કહેવાય નહિ.

હિરાલાલ : ધારો કે તમે ઉપાશ્રયે જાવ છો તે સાધુની પરંપરા આત્મજ્ઞાનથી વિરહ નથી. પરંતુ તે આપણા પંથના ન હોવાથી તેમનાથી વંદન આદિ વ્યવહાર કરવો હજી નથી.

સુખલાલ : આપનો આ કદાચ છે. પ્રથમ તો તમે પોતે આત્મજ્ઞાન શું છે! શું કહેવાય! તે સંબંધમાં કંઈ જાણતા કે સમજતા નથી. થોડા વખતથી પરિવર્તન કર્યું એટલે આત્મજ્ઞાની સમક્ષિતી, એવા એવા જૈનદર્શનના શબ્દો જોખી નાખી આત્મજ્ઞાની તથા સમક્ષિતી હોવાનો ટોળ કયો કરો છો; પરંતુ તમે પોતે જ મિથ્યાત્વી યર્ષ મયા છો. તેનું તમને કંઈ જ્ઞાન રહેતું નથી. 'વેદી ડાહીને ચિખામણ આપે' એવી તમારી વાતો હવે હું કબુલ કરી તેમ નથી. પરંતુ હવે હું તમને સત્ય હકીકત સમજાવીશ એમ ખાત્રીપૂર્વક કહું છું. આગમ જત્રીસી વાંચનારા સાધુઓને આ મિથ્યાત્વી કહે છે એજ આપનું પ્રથમ અજ્ઞાન છે અને ત્યાં સુધી સૂત્ર મિદ્ધાંતના વચનો ઉપર આપને શ્રદ્ધા નથી. ત્યાં સુધી તમારું તથા તમારા જેવા બીજાઓનું અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વ ટળવાનું નરો મથોના વાક્યોને આપ પ્રમાણ વાક્યો કહી રજા છો એ તમારું વચર વિચારનું આદર્શોક પદાર્થ છે. અને આમ કટાક્ષમાં બોલી શક

સિદ્ધાંતના વાક્યોને આપ કિંમત વગરના ગણવા હો તેવું આપનું બોલવું સાંભળી ખરેખર હું અભયબ થાઉં છું. સિદ્ધાંત છોડીને મ્રંથ વાંચનારા, તેની હીમાયત કરનારા એ સખળા અગ્રાનીઓ છે. મિથ્યાત્વીઓ છે. મિત્ર, સિદ્ધાંતમાં આત્મજ્ઞાન નષ્ટ થાય તેવી વાત આવે ૬ કે ?

હિરાલાલ : તેવું કાંઈ સાંભળ્યું નથી.

સુખલાલ : ત્યારે સિદ્ધાંત છોડીને મ્રંથો શા વાસ્તે વાંચવા, એ સંબંધમાં આપે કાંઈ માહિતિ મેળવી છે કે ?

હિરાલાલ : ના, મિત્ર. એ જ્ઞાપ્યતમાં મેં કાંઈ ખાસ માહિતિ મેળવી નથી. પરંતુ મિત્ર, એમ યવાનાં શા કારણો હશે ? તે આપના બલુવામાં છે કે ? અને મને સમજાવશો કે ?

સુખલાલ : મિત્ર સાંભળ. પરિવર્તન કર્યું એટલે કાંઈક નવું આચરવું જ નોંધ્યો. પરંપરા રહી અનુસાર સૂત્ર વંચાય, સૂત્રના વાક્યોના રહસ્યો સમજાવાય, તેનો ઉપદેશ અપાય, તો નવો પંથ જન્મે નહિ, નવા અનુયાયીઓ થાય નહિ. મારા તમારા જેવા બોળા હેઠપના માણસો હસાય નહિ અને સૂત્ર વાંચતી જુદા પડતાં મ્રંથ વાક્યો જો બરાબર નવા નવા બાવિકે બકતોને સમજાવાય, હસાવાય તો નવો પંથ આખાદ જન્મે અને નવા પંથના પ્રવર્તક તરીકે પોતાના જ્ઞાન પ્રતિષ્ઠા જન્મે. અને પોતાનો નવો વારો જન્મે. દીપકની જ્યોતમાં જેમ પતંગીયા કુદી પડે તેમ આ નવા વાક્યમાં અનુગામીઓ કુદી પડે. મિત્ર, ઉપાધ્યયે જવાનો હવે સમય થઈ ગયો છે. આપને આવવું છે કે ?

હિરાલાલ : (સ્વગત) ચાલ અત્યારે તો સાથે સાથે ઉપાધ્યયે જાઉં. પરંતુ સમય આવ્યો પાપડી ફેરવી જાંધીસ અને મિત્રની ખુદિમાં હમણાં તાજેતરનો નીચો ચડ્યો છે. તે નીચો પાડી હાઉં.

પયગમદો સમણો પયગમં ણિચ્છિદસ્સ અત્થેસુ ।

ણિચ્છત્તી આગમદો આગમચ્છેદ્ધા તદો જેદ્ધા ॥ (૩૨)

જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રયુક્ત મુનિને જીવ-અજીવ આદિ પદાર્થોનું જે જ્ઞાન થાય છે તે ચાર્યજ્ઞાન સર્વજ્ઞ વિતરાગ પ્રણીત સિદ્ધાંતથી જ થાય છે. તેથીજ સિદ્ધાંતના અભ્યાસની પ્રવૃત્તિ છટ છે.

દેવાણ્ણમિયં ! વિચાર તો કરે ! કેવો વિષમ દુઃખદાયી આ પંચમકાળ છે ! કેવળજ્ઞાન-કેવળદર્શન પ્રાપ્ત થાય તેવા પરમ મહર્ષિઓનો સર્વથા વિયોગ. આવા સમયમાં સિદ્ધાંતના અભ્યાસ સિવાય મોક્ષગામી મુનિઓને માટે બીજો કાર્ધ શ્રેષ્ઠ અને ઉત્તમ માર્ગ નથી.

આગમદ્દોણો સમણો જેવણ્ણ પરં વિયાણાદિ ।

અવિજાણંતો અત્થે સ્સવેદિ કમ્માણિ કિંચ મિફ્ફુ ॥ (૩૩)

જે મુનિને વિતરાગ પ્રણીત સિદ્ધાંતનું જાણપણું નથી તે મુનિ દ્રવ્યકર્મ, ભાવકર્મ, નો કર્મથી રહીત શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વરૂપને જાણી શકતો નથી તથા જીવ, અજીવ આદિ પદાર્થો તથા શરીર આદિ દ્રવ્ય-ભાવ કર્મોને જાણી શકતો નથી. તે મુનિ પોતાના કર્મોને કેવી રીતે ક્ષય કરી શકે !

આગમ ઘકગ્ગુ સાહુ દંદિય ઘકગ્ગુણિ સવ્વમૂદાણિ ।

વેયાય મોદિ ઘકગ્ગુ સિદ્ધા પુણ સવ્વદો ઘકગ્ગુ ॥ (૩૪)

મોક્ષપથે જનારા મુનિઓને વિતરાગ પ્રણીત આગમ જોઈ અમુ છે. સમસ્ત સંભારી જીવોને મન મહીત રૂપથી આદિ ૭ દ્રવ્યો અમુ છે. દેવતાઓને અવધિ જ્ઞાનરૂપી અમુ છે, ન્યારે અટ કર્મ રહીત સિદ્ધ જમવાન સર્વજ્ઞ અમુચાળા છે.

જીવ-અજીવ આદિ પદાર્થો, તેના યુગ પર્વાય-એક વિરામ પ્રણીત આગમમાં રૂપરૂપી રીતે મિલે છે. આ છે અ

માર્ગો મુનિ તે પદાર્થ, તેના બોદ, ગુણ પયોપ આગમ નેત્રથીજ જાણી શકે છે. અધિકારમાં ચાલનારા વટેમાગુને દીપકરૂપી પ્રકાશની જરૂર છે અને તેથી પ્રકાશમાં જેમ તે પોતાનો માર્ગ જૂઠતો નથી તેમ મોક્ષમાર્ગો મુનિને આગમ જ્ઞાન એ દીપક છે, અને એ આગમ જ્ઞાનના પ્રકાશમાં મોક્ષનો સત્ય રસ્તો તે જુઠતો નથી.

"મૂત્રોની જરૂર નથી." એવી વાતોના પ્રચારકો હળાહળ મિથ્યાત્વનું એર ફેલાવી રહ્યા છે. આવા મિથ્યાત્વીઓથી ચેતવાની ખાસ જરૂર છે.

હે દેવાણ્મિત્ર! ચરમ તીર્થંકર ભગવાન મહાવીર દેવના સમયમાં પણ કેટલાક એવા મતવાળા હતા કે જેઓ એકલા જ્ઞાનથીજ મોક્ષ મળે છે એમ પદ્મપથા કરતા.

દાહરો.

અન્યમતો એમ ઘોસતાં, અમ દર્શન નહિ દોષ;

પાપ કર્મ પચખ્યા પિના, ફક્ત જ્ઞાનથી મોક્ષ.

इहमेगे उ मग्नन्ति अप्यच्छकृत्वाय पापयं ।

मापरित्य विदित्ताणं सच्च दुक्खण मुच्चं ॥

(ઉપસામ્મયન સૂત્ર ગાથા ૯ અ. ૧)

આ સંસારમાં કેટલાક જ્ઞાનવાદીઓ એમ માને છે કે પાપનો (પ્રાણાતિપાત આદિ પાપનો) નિરોધ કર્યો સિવાય પણ પોત-પોતાના મતમાં રહેલા અનુદાનને જાળીને જ સરીર અને મન સંજોગી સર્વ દુઃખથી મુક્ત થાય છે. અર્થાત્ મોક્ષ મળે છે. આ જ્ઞાનવાદીઓ ફક્ત જ્ઞાનથી જ મોક્ષ થાય છે એમ માને છે. જ્ઞાન સિવાય અન્યથી જરૂર નથી. અર્થાત્ વ્રત પચ્ચખાણુ આદિ ક્રિયાની જરૂર નથી તેમ માને છે. તો આ જ્ઞાનવાદીઓનો મત પણ સારો નથી. જેમકે કોઈ માણસ ખૂન નિખાર દોષ અને રોગી દોષ તે માણસને

જીવેઈઠિદા દેન યગ્ગાનય ।

[પ્રત્યક્ષ] હા ચાલો. આપનો ન્યારે ખૂબ આગ્રહ છે ત્યારે હું આવું છું. ચાલો જઈએ.

સુખલાલશેઠ અને હિરાલાલભાઈ જન્મે જણા ઉપાશ્રયે ભય છે. ઉપાશ્રયમાં સુખલાલશેઠ વિધિપૂર્વક ગુરૂમહારાજને વાંદી નમરકાર કરી બેસે છે. અને પથરણાનું તથા મુહપતીનું પડિલેલું કરી દબ-ક્ષેત્ર કાળ બાવથી આઠા માગી મુખ ઉપર મુહપતી બાંધી સામાયીક વ્રત આદરે છે. ન્યારે હિરાલાલભાઈ સુપચાપ મૌન સેવી સુખલાલ શેઠની બાળુમાં સાંતિપૂર્વક બેસે છે. જેમ જેમ સમય બરાતો ભય છે તેમ તેમ શ્રોતાજનો ઉપાશ્રયે આવે છે. સુખલાલશેઠને ઉપાશ્રયમાં મુખ ઉપર મુહપતી બાંધી સામાયીક વ્રતમાં પાટથી અતિ નજી નહિ તેમ અતિ દૂર નહિ તેમ બેઠેલાં જોતાં, આવનારા શ્રોતાજનો એકાએક વિસ્મય પામે છે. અને ધણે લાંબે વખતે સુખલાલશેઠ ઉપાશ્રયમાં આવેલા હોવાથી અનેક પ્રકારની વિધવિધ કલ્પનાઓ શ્રોતાજનોના હૃદયમાં યાય છે; પરંતુ તેમના સંશયનું નિવારણ કાંઈ થતું નથી. કોઈ કોઈના મનમાં એવા વિચાર યાય છે કે સુખલાલ શેઠ ખાસ ચચાં જોવા આવ્યા હશે. અને આમ જગત્તા જગત્તે કોણ કયો દેખાય છે. કોઈ કોઈના મનમાં એવા વિચાર યાય છે કે સુખલાલ શેઠને પોતાની જુલ જણાઈ હશે. કોઈ વિચાર કરે છે કે-સુખલાલ શેઠને સાચી વાત સમજવનારા કોઈ મળી ગયા હશે. ત્યાં કોઈ એવા વિચાર પથ કરે છે કે-એના મંડળમાં કાંઈ ખટરામ કે મોટા કજીયો થયો હશે અને શટકુટ પડતાં જગડ્યું હશે. એમ અનેક પ્રકારની કલ્પનાઓ થઈ રહી છે. ત્યાં ઘડીયાળમાં બરાબર આઠના ટકોરા થતાં ગુરૂ મહારાજ બ્યાખ્યાનની રુઝઆત કરવા મૂવ દાષમાં જ્યે છે. શ્રોતાજનો ઉભા થતાં ગુરૂમહારાજ મંમગીક વચન પંચ પરમેષ્ઠિને મંત્ર મંબજાવે છે:—

નમો અરિદ્વંતાજુ

નમો સિદ્ધાણં

નમો આયત્રિયાણં

નમો ઉવચ્ચાયાણં

નમો લોએ સંવ સાધુણં.

રોદય નાયપૂત્ત ઘયણે, અપ્પસમે મણ્નેજ્જ છપ્પિકાણં ।

પચ્ચ ય ફાસે મહવ્વયાહં, પચ્ચાસવ-સંવરણં જે સ મિપ્પણૂ ॥

(સુત દય. અ. ૧૦. ગા. ૫)

હે દેવાણુમિય ! સાધુ કોને કહીએ ? ખરે સાધુ કોણુ કહેવાય ? તેનું પદાર્થ સ્વરૂપ આ ગાથામાં વર્ણવ્યું છે. ત્રિલોકના નાથ, પરમ ઉપકારી તીર્થંકર ભગવાન મહાવીર દેવના વચનને જે સત્ય કરી માને અને છકાવના જીવને પોતાના આત્મા સમાન લેખે, પાંચ મહાવતને પાળે અને પાંચ આશ્રવને રૂંધે તેનેજ સાધુ કહી શકાય. આ શુણે જેનામાં ન હોય તેનું સાધુત્વ દોષ અને ખામીવાળું છે. અત્યારે કેટલાય એવા સાધુઓ છે કે જેમને ભગવાન મહાવીર દેવના વચનો સત્યરૂપ જાસતા નથી. અને સ્વચ્છંદ આચાર વિચાર કરી રહ્યા છે. આવા સ્વચ્છંદ પોષકોને સૂત્ર અભ્યાસ ક્રમ રૂંધે ? સ્વચ્છંદતા પોષાય તેવા મંથ વાંચવા ગમે. આવા સાધુઓ આ પંચમ કાળમાં ખરેખર દયાપાત્ર છે. પ્રભુ મહાવીરના વચનોજ સત્ય હિ તેમ માનવું અને તે પ્રમાણેની અંતઃકરણ પૂર્વકની શ્રદ્ધા ધરી આ કાળમાં બહુ ફુલ્લ છે. સમકિત રત્ન મહા મોંધું છે. આવા વેપધારીઓ ભગવાન મહાવીરના મુત્રિને થોથાં કહે, તેથી તેની સત્યતાને જરાપણુ જાંખપ લાગતી નથી. આવા વેપધારીના અનુયાયીઓ સૂત્રથી ઉપદેશ આપવાની જરૂરત બંધ ઘર્ષ મર્ષ હિ એમ જણાવે એમાં કંઈ આશ્ચર્ય નથી. તેઓ પોતાનું અગાન જ્ઞાતા સમક્ષ પ્રગટ કરે છે. "પ્રવચનચાર"માં કુંદકુંદાચાર્યે પણ જણાવ્યું છે કે—

ઔષધનું જ્ઞાન હોય તો તે ઔષધના જ્ઞાન માત્રથી આરોગ્યવાન
 તથા રોગથી મુક્ત થઈ શકતો નથી. પરંતુ ઔષધને જાણી, તેનું
 સેવન કરવાથી તે રોગમુક્ત બને છે. તેવી જ રીતે માત્ર જ્ઞાન (જ્ઞ-
 વાથી જ) થી જ મોક્ષ થતો નથી, પરંતુ જ્ઞાન સહિત ક્રિયા કરવાથી
 તેને મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે. જેમ કેઈ માણસ ક્રુધા વેદનાથી પીડાતો
 હોય, તે માણસને જ્ઞાન હોય કે અજ્ઞ આદિ આહાર મળે તો ક્રુધ
 વેદનાનો નાશ થાય, તો તેવા માણસને આહારના માત્ર જ્ઞાનથી જ
 ક્રુધા વેદના નાશ પામતી નથી. પરંતુ આહારનું ભોજન કરતાં
 ક્રુધા-વેદના નાશ પામે છે. તેમ એકલા જ્ઞાન માત્રથી જ કાચું સરું
 નથી, અર્થાત્ નિર્વાણ પ્રાપ્તિ થઈ શકતી નથી; પરંતુ જ્ઞાન સહિત
 ક્રિયા કરવાથી જ કલ્યાણ માર્ગ પ્રાપ્ત થાય છે. અર્થાત્ જ્ઞાન
 જ્ઞાનનો જ ઉપદેશ કરનારા-જ્ઞાનથી જ મોક્ષ મળી રહે છે તેજ
 ઉપદેશ કરનારા શુદ્ધ જ્ઞાનીઓ છે. જેમકે એક માણસ છે. તેને
 અમુક ગામે જવું છે. તે બંને આંખોએ સારી રીતે દેખે છે, પરંતુ
 તેના બંને પગ અપંગ છે. તેથી તે હાલી ચાલી શકતો નથી. તે
 અપંગ માણસ રસ્તો જાણવા છતાં જેમ જઈ શકતો નથી. તેમ
 એકજુદ જ્ઞાન કે જાણપણું ક્રિયા વચરનું પાંગળું-અપંગ છે. તેવી જ
 રીતે એક માણસ સરીરે રૂદ્રપુષ્ટ છે. બંને પગો સહીમસામન છે,
 અને જોરાવર છે, તેને એક ગામ જવું છે, પરંતુ આંખે
 આંધળો છે. તો તે માણસને તે ગામ જવાનો જેમ માર્ગ મળતો
 નથી. અને આડે અવળે રસ્તે ચડી ગોઠા ખાવાનો સમય તેને આવે
 છે. તેમ એકલો ક્રિયા પજુ જ્ઞાન વચરની આંધળો છે. પરંતુ તે
 માણસને જો બંને આંખોએ જરાજર દેખાનું દોષ અને પગે અપંગ-
 ત્વા ન દોષ. અર્થાત્ સહીમસામન દોષ તો જેમ તે માણસ ધારે
 રચતે પડે છે, તેમ જ્ઞાન અને ક્રિયા એ બન્ને વસ્તુ સહિત મનુષ્ય
 મોક્ષ નમરીએ પડેથી રહે છે. પરંતુ એક પજુ વસ્તુની ખામી દોષ
 તો મોક્ષ નમરીએ પડેથી રહાય નહિ. એટલે જ્ઞાન, અને ૧૩૧

એ બંનેની જરૂર છે. જો કોઈ એકલા જ્ઞાનને સ્થાપતા હોય અને ક્રિયા માર્ગને હિઝાડતા હોય; અમર ફક્ત ક્રિયા માર્ગને સ્થાપી, જ્ઞાન માર્ગને હિઝાડતા હોય તો તેઓ જન્મે તીર્થંકર ભગવાનના બતાવેલા સત્ય માર્ગને સમજી શક્યા જ નથી; પણ પાખંડ મતને પોષી રહ્યા છે.

મળન્તા અકરેન્તા ય યન્થ મોક્ષ પદ્ધિણિ જો ।

વાયાચિરિયમેત્તેણં સમા સાસેન્તિ અપ્પયં ॥

(ઉત્તરાધ્યયન સુત્ર માથા ૧૦ અ. ૬)

જ્ઞાન જ મોક્ષનું કારણ છે. એમ બોલતાં પણ મોક્ષના ઉપાયનું અનુજ્ઞાન નહિ કરતાં તથા બંધ મોક્ષની પ્રતિજ્ઞા કરતાં એટલે બંધ અને મોક્ષ છે એમ માત્ર મોટેથી બોલતાં એવા તેઓ માત્ર વાણીના પરાક્રમે કરીને જ પોતાના આત્માને આશ્વાસન આપે છે.

આ જ્ઞાનવાદીઓ મત, તપ, નિયમ, પચ્ચખાણુ આદિ કંઈ કરતા નથી. ફક્ત મોક્ષના તમાકા મારવામાં યરાપૂરા હોય છે અને ખાસી તમાકા મારવામાં જ પોતાનું જ્ઞાન ફેરવે છે. પરંતુ વર્તનમાં મૂકી ઉપવાસ, તપ, નિયમ, પચ્ચખાણુ આદિ કંઈ કરતા નથી. તેઓ ફક્ત પોતાના આત્માને ખાસી આશ્વાસન જ આપી રહ્યા છે. આવા વાણીના પરાક્રમી પુરુષો પણ મોક્ષ મેળવી શકતા નથી. કારણ કે જે પ્રકારે બોલવામાં આવતું હોય તે પ્રમાણે વર્તનમાં મૂકવામાં ન આવતું હોય તો બોલવાનો કંઈ અર્થ નથી. તેવા માણસો આ જગતમાં વિશ્વાસપાત્ર ગણાતા નથી. કારણકે તેઓને એક જ સિદ્ધાંત હોય છે કે જ્યારે વાણીના મઝીદા વાળવા ત્યારે મોજા શા વાસ્તે વાળવા. “વચનેષુ કિં દરિદ્રતા” આ માણસો વિચારના રોખમચ્છી ગણાય છે.

ત્યાગ ધર્મની વાતો કરીને, ઓ સંગ્રાધે વસવું;
બંને દરબી કેમ બને લે, લોહ ફાકવો ને જસવું.

ધણા એવા પુરુષો હોય છે કે જેઓ આત્મજ્ઞાનની વાતો કરે, સાક્ષાત્તીર્થકર ભગવાન જેવા હોવાનો ડાળ કરે અને બીજા માણસોને પોતાની વાતોમાં આંજી નાખે એવી વાક્ય ચાતુરી વાપરે, પરંતુ સ્ત્રી-કામિની છોડી શકતાં ન હોય, અર્થાત્ તે ઉપર આસક્તિભાવ અને પ્રેમ રહેતો હોય તો તેવા પુરુષોમાં આત્મજ્ઞાન મનાય ખરું કે ? કુટુંબ કળીસો, પુત્ર પરિવાર, સ્ત્રી આદિના સંગમાં રમ્યાપમ્યા રહે અને બીલકુલ વ્રત પવ્યખાણુ કે લાગ ન હોય છતાં તેવા પુરુષને આત્મજ્ઞાની માનતા હોય તેવા પણ ધણા અજ્ઞાનીઓ આજે જૈન સમાજમાં નજરે પડે છે. આવા અજ્ઞાનીઓને આપણે વિશેષ ધ્યાન કહીએ ! મૂરખને માથે કાંઈ શીંગડાં ઉમતાં નથી, કે જેથી તે મૂરખ છે તેમ ઓળખાય. તેમજ અજ્ઞાનીઓના માથે પણ શીંગડાં ઉમતાં નથી. સાર-અસાર આવા અજ્ઞાનીઓ કાંઈ તારવી શકતા નથી. આવા અજ્ઞાનીઓ ધાંચીના બળદની માફક છે. આખો દહાડો ધાંચીનો બળદ ફરે પણ ત્યાંને ત્યાં જ. આજા અજ્ઞાનીઓને મને તેટલી શીખામણુ દઈએ તો પણ પોતાનું ઉંઠું છોડે નહિ. આજ કદામહી અજ્ઞાનીઓને સમજવવા એટલે કાળર્થોદ પત્થરને પાણીમાં નરમ કરવા. કાળર્થોદ પત્થરને જેમ પાણીમાં પલાળી નરમ કરવાનું કાર્ય અશક્ય છે, તેમ આવા કદામહીઓને નમજવવાનું કાર્ય અશક્ય છે. આવા પુરુષો કદાચ આત્મજ્ઞાનની વાતો કરના હોય અને તેમ તમને કાઢીને કાંઈ પરાક્રમ દેખાતું હોય, તેમ જનવા પણ સંભવ છે, પરંતુ જ્યારે સંજીવણનો રોમ થાય છે ત્યારે દગ્ગી ખૂબ જોઈ કરે છે અને તેજ-પરાક્રમ દેખાય છે પરંતુ એ જપ્તા ચિદા મનુજ છે. એમ ત્યામ વચર ફક્ત આત્મજ્ઞાનની વાતમાં તેજ દેખાતું હોય, પરંતુ એ જપ્તા ચિદા મંસાર પરિભ્રમણ કરવાનાં છે.

એક જાણકારના હરજારમાં એક હજુગી હતો. તે જાણકારે મીઠી હતી. તે મીઠીને જાણકારે કહ્યું કે આજણા શહેરમાંથી જે મીઠી

સારો રૂપાળો છોકરો હોય તેને તું આંહી લાવ. એટલે સીદીભાઈ મહોત્સે મહોત્સે-ચકલે ચકલે ફર્યા. પરંતુ તેની નજરમાં કોઈ રૂપાળો છોકરો આવ્યો નહિ. એટલે તે યાકીને ઘેર આવ્યો અને બાદશાહ પાસે જઈ પોતાના છોકરાને હાજર કર્યો અને કહ્યું કે બસ, આ છોકરાથી કોઈ છોકરો રૂપાળો નથી. અર્થાત્ પચ્ચખાણુ કે ત્યાગ વગરના આત્મજ્ઞાનનો વાત કરનારા આ સીદી ભાઈના દાખલા જેવા અજ્ઞાનીઓ છે.

આવન્ના દીદ્ધમજ્ઞાણં સંસારમ્મિ અણન્તપ્પ ।

તમ્હા સવ્વદિસં પસસં અપ્પમત્તો પરિવ્વપ્પ ॥

(ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર અ. ૬ ગાથા ૧૩)

આવા જ્ઞાનવાદીઓ દુઃખના સ્થાનને પામે છે. તે જ્ઞાનવાદીઓ આ અનંત એવા સંસારને વિશે અનેકાનેક ભવમાં ભભવારૂપ દુઃખને ભોગવે છે, એટલે આ જ્ઞાનવાદીઓ જે પરપણા કરે છે કે ફક્ત જ્ઞાનથી જ મોક્ષ મળે છે. ક્રિયાની કોઈ જરૂર નથી. તેવી તેની પરપણા સત્ય નથી. અને તેઓ મોક્ષ સુખને પામી શકતા નથી.

(મહીમાગમાં ટન-ટન-ટન નવના ટકોરા થાય છે.)

એવું જાણી વિતરાગ વચન શ્રદ્ધાપૂર્વક અંગીકાર કરનારા બધા પ્રાણીઓ આ સંસારના દુઃખને છેદી અનંતા સુખને પામશે.

શ્રોતાજનો બ્યાખ્યાન પુરૂ થતાં હિમા થાય ॥ એટલે ગુરૂ મહારાજ સૌ સૌના ધાર્પી પ્રમાણે પચ્ચખાણુ આપે છે.

બાદ શ્રોતાજનો સામાયિક વ્રત પારી જહાર નીકળે છે, ત્યાં ઉપાશ્રયના બારણા પાસે એક માણસ જેમ જેમ શ્રોતાજનો જહાર નીકળતા જાય છે તેમ તેમ તે દરેકના હાથમાં એકેક પત્રિકા આપી રહ્યો છે. સુઠ બાઈઓ ! આપના મનમાં જરૂર સંઘપ થશે કે એ પત્રિકામાં શું લખ્યું હશે ! શી બાબતની પત્રિકા હશે. તો આપનો સંઘપ ટાળવા તે પત્રિકાનું લખાણ આપના સમક્ષ મુક્યું છે:-

બહાર વિસ્થાપિત.

જેન તથા જેનેતર લાઠીઓને વિનંતી કરવાની કે—આજરોજ મહાજનવાડીમાં જપોરના બે વાગ્યે મુઠપતીનો ત્યાગ અને પરિવર્તન એ વિષય ઉપર એક અસરકારક લાપણુ થશે, તેા સર્વે સદૃઢરહેતે પધારવા વિનંતિ છે.

લી. શેઠ સુખલાલના જયજીનેન્દ્ર

ઉપરની પત્રિકાનું લખાણ શ્રોતાજનોના વાંચવામાં આવ્યું આનંદ આનંદની લાગણીઓ ફેલાઈ રહી છે. “સુખલાલ શેઠ અતે સમજ્યા. સુખલાલ શેઠે આ એક સાહસ ખેડ્યું હતું અને ભરમાઈ જઈ પરિવર્તન કર્યું હતું. અને મુઠપતીનો ત્યાગ કર્યો હતો. પરંતુ હજુકર્મો ખગ, સત્ય માર્ગ અતે પકડી લીધો,” એમ અનેક તરફની વાતો કરતાં કરતાં શ્રોતાજનો પોતાને ઘેર જાય છે. સુખલાલ શેઠ અને દિરાલાલભાઈ પણ વાંતા સાલગતા સાંભળતા ઘેર ગયા.

પ્રકરણ ૮ મું

મહાજન વાડીમાં થયેલાં લાપણો

શ્રી પમરૂતુનો સમય છે. પ્રથમ મુખ નવા રંગ છે એ વાગવાનો મમય થવા આવ્યો છે. સુખલાલ શેઠ આજે બે વાગ્યે જાયજી છે, એટલે મુઠપતી દોડદોડા પા નદી છે ઉત્તર-પૂર્વ ત્રેન વચ્ચે પડેરી દાડમાઈથી માણમે મહાજનવાડી તરફ જઈ રહ્યા છે. કોડીવાર ઉમંગલ નેમ માણમેના ન ના ઉત્તર માર્ગ રહી છે. આંખોનાં દોળાં પણ સુખલાલ શેઠનું જાયજી નાતરવા ઉન્નેન્દર જનતાં સુદાસિન વચ્ચેમાં આવ્યાં રહ્યા છે. જેન તથા સ્વર્ગમેશ મંડળ પણ પોતાનાં મેવા જગજગ જગતનો રંગ છે અને સર્વે જનિતું વાનાવજી પધારક રંગ છે. એમ મહાજન મ

વાગ્દાનો સમય થતાં તો મહાજન વાડી માણસોથી ચીકાર ભરાઈ ગઈ છે. ત્યાં સુખલાલ શેઠ, શીવજીભાઈ તથા હોરાલાલ ભાઈ બરાબર બેને ટકોરે સમય થતાં મોટરમાં આવી પહોંચ્યા. થોડોવારે સુખલાલ શેઠ સહાજનો સમક્ષ ભાષણ કરવા ઉભા થયા. પાંદડું હાલે તો પણ ખબર પડે તેવી શાંતિ સર્વત્ર ફેલાઈ ગઈ.

સહધર્મી ભાઈઓ અને બહેનો !

આજે હું ધણા લાંબા સમય પછી તમારી સમક્ષ બોલવાને ઉભો થયો છું, તમારી સાથે ધર્મ સંબંધી વાતચિત કરીને ધણો લાંબો વિરહ પડી ગયો છે, પરંતુ એ બધા કારણો મારા સંબંધમાં કેમ ઉત્પન્ન થવા પાડ્યા; તેનાથી આપ સર્વેને હું જરૂર વાકેફ કરીશ.

મને તમે સંસારી કામ સંબંધમાં ભલે હુંશિયાર માનતા હો, પ્રત્યેક કામમાં ભલે મારી સલાહ લેવાતી હોય, મારા વચમાં પડવાથી કામ સુધરે છે એમ તમે સર્વેને ભલે લાગતું હોય, ધર્મસંબંધી ચર્ચામાં તમે મને ભલે પંડિત લેખતા હો; પરંતુ હું ખુલ્લે હૃદયે આપ સર્વની સમક્ષ પોઝાર કરીને જણાવું છું કે હું તેવો હુંશિયાર કે પંડિત નથી. અથવા એવો સાબવેતા નથી. પરંતુ હું એક મૂળ ધર્મથી તદ્દન અજાત છું. જલ્દીથી ફસાઈ પડે, ભરમાઈ જાય તેવું માઈ ભોળું હૃદય છે.

મેં મુદ્દપતિ બાંધવાની પ્રયાનો ત્યાગ કર્યો અને સામાયિક પ્રતિક્રમણ કરવાનું છોડી દીધું, રમેશ્વરજીને બદલે મોર પીછાનો સાવરણો રાખ્યો, સૂત્ર સિદ્ધાંત વાંચવાને બદલે શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર મંથ વાંચવાનું શરૂ કર્યું. એ બધું પરિવર્તન શુદ્ધ ધર્મની ક્રિયા કરણીથી વિરૂદ્ધ, મેં જે અયોગ્ય રીતે આદર્યું તે બદલ મને ધણો જ પશ્ચાત્તાપ થયો છે. અને મારા હૃદયના ઉત્તરા સહિત, હું મારો ખેદ આપ સર્વની સમક્ષ આજે બહેર કરૂં છું. અને મેં જે જે કર્યું, ધર્મ વિરૂદ્ધનું આચરણ મારાથી જે જે થયું, તે સર્વ બદલ હું આપ સર્વની હાજરીમાં શુદ્ધ હૃદયથી મારી માગું છું.

આપ સર્વેની સમક્ષ હું મારી ભૂલ કબૂલ કરું છું. હું તે ભૂલ કબૂલ ન કરત, મારી સમજણ ઠેકાણે ન આવત, પરંતુ કૃપાથી શીવજી ભાઈએ મારી સાથે શ્રીમદ્ અંચ સંબંધમાં જ્ઞાન ચર્ચા કરી મારી પાસે કબૂલ કરાવ્યું કે, મેં જે પરિવર્તન કર્યું છે તે અધિકૃત છે, અયોગ્ય છે. શાસ્ત્રના દાખલાઓથી તેમણે મને સચોટ સમજાવ્યું અને મારી ખાતરી થઈ ત્યારે જ લાંબા વાદવિવાદ પછી મેં મારી ભૂલ કબૂલ કરી છે. તે બદલ હું તેમનો હંમેશને માટે ખુશી બન્યો છું.

શીવજી ભાઈનું શાસ્ત્ર જ્ઞાન, તર્કશક્તિ ઘણી સારી છે. આ સ્થળે હું તેમના વારંવાર અતિશયોક્તિવાળા વાક્યો વાપરી પ્રસંસા નથી કરતો, પરંતુ મને મારા હૃદયમાં જે કંઈ લાગણી થઈ છે, તે લાગણીઓ મારે જરૂર વ્યક્ત કરવી એમ મારો અંતરાત્મા મને સૂચવે છે. જેને આધિન થઈ આ શબ્દો હું આજે ઉચ્ચારી રહ્યો છું.

ભાઈઓ ! નવું દર્શન, કે નવો પંથ સ્થાપવાવાળાને તમને સહવાસ થાય તો તમે તેનાથી ડરતા રહેજો, ચેતતા રહેજો, તેઓનો સહવાસ પણ ઈચ્છતા નહિ, કારણ કે જૈનદર્શન એજ સર્વોપરિ-દર્શન છે. અને જૈનદર્શનના નામે, જૈન દર્શનના બદલે નવા નવા વાગ વધારવાવાળાઓ અજ્ઞાનીઓ છે. અને તેઓ પોતાની પૂર્વ જ્ઞાપા અર્થે મરડી મચડી સૂત્રના વાક્યોને ગાતાની ઈચ્છા મુજબ ફેરવી નવો વાગે ઉમેરો કરે છે. પોતાની ગેલેલી જગમગ અજ્ઞાની જીવોને ફસાવે છે. જેમ પાગાંડીની જગમગમાં મુમત્સુ બનાવ છે તેમ પાખાંડીની જગમગમાં અજ્ઞાની જીવો ફસાવ છે, અને નમન મુક્તિને સત્ય માર્ગ મળવો મુશ્કેલ થઈ પડે છે.

ભાઈઓ ! હું પણ અજ્ઞાનવશ થઈશો ખટ બન્યા દો. પરંતુ મુર્ખના પ્રયત્નનાપમા દેખાતાં મુમત્સુઓ જેમ સ્વાન કીપતી નથી અને દાંતિ ખજતી નથી, તેમ જિનેશ્વરદેવના સૂત્ર નિદાન ૩૯ માનમુર્ખના પ્રકાશમાં ઉત્સુક પ્રયત્નથી મુમત્સુઓ માનનુષ ઓળખી નથી. આજેને દાંતિ ખજતી નથી. મારે માનનુષ ઓળખવો

ધ્વિજનાર મુમુક્ષુએ સૂત્ર સિદ્ધાંતનું વાંચન કરવું જોઈએ ને મંથવાંચન સર્વદા છોડી દેવું જોઈએ. જ્ઞાન એ અમૃત છે અને અજ્ઞાન એ ઝેર છે. તો સિદ્ધાંતના વાંચનથી હંમેશા અમૃત જ મળે અને સિદ્ધાંત સિવાયના મંથે વાંચવાથી અમૃત નહિ મળતાં ઝેર મળે, તે ધ્યેયને સદા સર્વદા સન્મુખ રાખવું જોઈએ.

ભાઈઓ ! આરંભમાં આટલી હકીકત જણાવી હું મૂળ વિષય પર વાત કરૂં છું. મુહપતી (મુખવસ્ત્રિકા) એ જૈન દર્શનમાં સિદ્ધ વસ્તુ છે. સૂત્ર સિદ્ધાંતોમાં રથજે રથજે તેની હકીકત આવે છે. તે વાયુ હાવના જીવની રક્ષા અર્થે છે. એવો વીર ભગવંતનો સાદ સાદ સ્ત્રી ઉપદેશ છે. અને તે સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, આદિ ધર્મની ક્રિયા કરતી વખતે મોટે બાંધવી જોઈએ. અર્થાત મુહપતીનું બંધન મુખ ઉપર જ હોવું જોઈએ તે પણ પ્રમાણ સિદ્ધ વાત છે. છતાં પણ હાથમાં રાખવાનો જે કાંઈ વિચિત્ર પ્રચાર કરવામાં આવે છે, તે સૂત્ર ન્યાયથી વિરુદ્ધ છે. પગમાં રક્ષણ અર્થે જે કાંઈ પહેરવામાં આવે છે તેને પગરખાં કહેવાય છે. કાંઈ માથા-રખાં દોઈ કહેતું નથી. તેમજ અંગ ઉપર તેનું રક્ષણ કરવા જે કાંઈ પહેરવામાં આવે છે તેને અંગ-રખા કહે છે, પરંતુ હાથ-રખા કહેતા નથી. તેમજ જો મુહપતી હાથમાં જ રાખવાની હોત તો હાથ-પતી કહેવાત. મુહપતી હાથમાં રાખવાનો જો સર્વજન-દેવજાની તીર્થંકર ભગવાનનો ઉપદેશ હોત, તો સૂત્ર સિદ્ધાંતમાં મુહપતી યજ્ઞ નહિ વપરાતાં હથ-પતી યજ્ઞ જરૂર વપરાયો હોત. અને તીર્થંકર ભગવાનને હથપતી યજ્ઞ કહેવામાં કાંઈ હરકત જેવું પણ હોય નહિ. પરંતુ તીર્થંકર ભગવાને મુહપતી કહેલ છે. મુખથી નીકળતાં વચનથી વાયુકાવના જીવની રક્ષા અર્થે છે. મુહ એટલે મુખ અને તેના ઉપર વાયુકાવના જીવની રક્ષા અર્થે જે બાંધવામાં આવે છે તેજ મુહપતી કહેવાય છે. અને આ બાજતમાં સધળા આધાર સહિત ૨૫૮ સખખવતો એક સંવાદ પણ જહાર પડ્યો છે. જે મેં વાંચ્યો.

છે. તેમાં ધણીજ સુંદર રીતે સમજાવવાનો સફળ પ્રયાસ થયેલો છે. અને તમને બધાને તે વાંચવા હું ભલામણ કરું છું. કારણ કે મુહપતી મુખેજ બાંધવી જોઈએ. અને તેમ કરીને ધર્મક્રિયા કરવા તત્પર થવું જોઈએ. મેં જે કાંઈપણ પાપદોષ મુહપતીનો ત્યાગ કરતાં, જાણતાં અજાણતાં કર્યા હોય તે સર્વે દોષોને ક્ષુદ્ર કરી, શુદ્ધ અંતઃકરણથી પચાતાપ કરી, માશી માગું છું અને હવેથી જો કોઈ આપણને મુહપતી મુખથી દૂર કરવાનું જણાવે, અગર હાથમાં જ રાખવી જોઈએ એવો ઉત્સુક ઉપદેશ કરે તો તેની શબ્દ જાગરૂ નહિ હસાતાં તાજેતરમાં પ્રસિદ્ધ થયેલો સંશય નિવારણનો સંવાદ વાંચવા તેને કહી દેવું એટલે તે આપોઆપ સમજી જશે.

બાધઓ! અત્યારે સમાજમાં આત્મજ્ઞાની કહેવાવવાનો માણસોને મોહ લાગ્યો છે. સુદનો ગાંગડો હાથમાં આપ્યો કે ગાંધી ધર્મ જવું છે. આત્મજ્ઞાની શબ્દ જ્યાં કોઈના મોઢામાંથી નીકળે ત્યાં તો મોઢું માલપુઆ ખાય. આ આત્મજ્ઞાનીઓ મફત વસ્ત્રમાં સુસજ્જિત થયેલા હમ ભમતો છે. ક્રિયા કરણીમાં આત્મજ્ઞાન ન ઉતરે, તો તે આત્મજ્ઞાન શીનું? એ આત્માનું જ્ઞાન કે અજ્ઞાન? એક કહેવત છે કે *A man of words, not of deeds, like a garden of words* અર્થાત્ કહેવું કાંઈ ને કરવું કાંઈ બીજું.

વચન મુખથી નીકળ્યા, વર્તનમાં ન મુકાય,
નિશ્ચયથી એમ જાગ્રીયે, અજ્ઞાની કહેવાય.

The man of honour has but one word. જ્ઞાની માણસે તે શરૂ નહિ. અને માણસ શરૂ ને જ્ઞાની નહિ. ખરે આવા યોગપાત્ર જ્ઞાની તમારું કુલંદર દેખે. કારણ કે વાકમાં હાથ પાતવાથી જેમ કાંઈ વચને જેમ આવા યોગપાત્ર જ્ઞાની કહેવાઈતાં પ્રતિભા વાક્યો કાંઈ મજબૂત છે.

ભાઈઓ ! હું આપની પાસે હૃદયપટ જોડીને એક અતિ-મહત્વની મારી બૂલની વાત કરું છું. મારી આ બૂલ ઉપર તમે કોઈ હસશે નહીં. કારણ કે મેં સમગ્રજી અને શ્રદ્ધા વગર એ બૂલ કરી નાખી છે. તે બૂલ ધણી ભયંકર છે. હું જે મિત્રોના સહવાસમાં આવ્યો, તેની વારંવારની ટકોરથી તથા અંધ-શ્રદ્ધાએ મારા જેવા હૈયાપુટા અને કાનના કાચા માણસથી એ બૂલ થવા ધામી છે. તે બૂલ એ છે કે, હું જડ પૂજનનો હિમાયતી બની ગયો. જડ વસ્તુને અંધ બની પૂજવા લાગી ગયો. અને ચૈતન્ય જ્ઞાનમૂર્તિને વીસરી ગયો. આરણ્યોથી જેમ કાંકરા અને કણુ જુદા પડે છે. તેમ જૈન દર્શનની આરણ્યોથી ચૈતન્ય અને જડ જુદા પડે છે. અર્થાત્ કણુને મૂકી, હું કાંકરા ખાવા મંડી પડ્યો. જે જે હિમાયતીઓ ચૈતન્ય પૂજન ન કરતાં, જડ પૂજનની મહત્તા ગાયા કરે છે અને તેનો આદર કરે છે, તેઓ ચૈતન્ય અર્થાત્ કણુ છોડી જડ કાંકરા ખાવાનું પસંદ કરે છે. જૈન દર્શન એ ચૈતન્ય પૂજારી છે, ચૈતન્ય ઉપાસક છે. ચૈતન્ય સિવાય જડથી છૂટવા જે હિમાયત કરે છે તે દર્શનના અનુયાયીઓ જડ પૂજનની હિમાયત કરે, તો તે જૈન દર્શનની હાંસી કરી રહ્યા છે. તીર્થંકર દેવના પર્યેસા ધર્મની અવમજાના કરી રહ્યા છે. અને તેથીજ જડપૂજન એ જૈન દર્શન અનુસાર શાસ્ત્રોક્ત નથી અને જૈન દર્શનમાં જડ પૂજન છે એમ કહેનારા જૈન દર્શનને-ચૈતન્યવાદને-મહાવીરના સિદ્ધાંતને વધાર્થ સમજવા જ નથી.

જડ પૂજન એ જૈન દર્શન અનુસાર શાસ્ત્રોક્ત તો નથી, પરંતુ અન્ય દર્શનોંઓ પણ જડ પૂજન ન્યાયસર નથી, પ્રમાણિક નથી એમ સિદ્ધ કરી રહ્યા છે. મહર્ષિ દયાનંદે તો જડપૂજનના હિમાયતી-ઓને ખૂન ખૂન પ્રહાર કર્યો છે. આપણે ઘણાંએ ઇતિહાસ વાંચ્યા છે, ઠાપાઓ પણ વાંચીએ છીએ અને સાંભળીએ છીએ કે, અમુક મંદિરમાંથી મૂર્તિઓ ઉપડી ગઈ, પ્રભુજી ઉપડી ગયા, ચોરાઈ ગયા, અમુક બાદશાહના વખતમાં મૂર્તિના કંડકા કરી નાખવામાં આવ્યા.

વગેરે વગેરે મૂર્તિના ખંડન ખૂબ સાંભળ્યા છે. જો આ જડ પત્થરના કાંઈ પણ દેવતા હોત તો આ પત્થરના કટકા બનતજ નહિ. પત્થરના પ્રભુએ કે મૂર્તિઓ ચોરાઈ જત નહિ. પરંતુ વાસ્તવ્યમાં જડ જડજ છે, જડજ રહેશે, તે ચેતન્ય નહિ થાય, થયેલ નથી અને લવિષ્યે થશે પણ નહિ. ઘણાંઓ બોલે છે કે પત્થરો ફળે નહિ પરંતુ અઢા ફળે. એટલે પત્થર કે પત્થરની મૂર્તિ કાંઈ ફળતી નથી કે કાંઈ કરતી નથી, પરંતુ અઢા જ ફળે છે. એટલે આ ઉપરથી પણ સિદ્ધ થાય છે કે પાપાણુ મૂર્તિ બીન જરૂરી છે. કારણ કે જડની અઢા કરતાં જડ બની જઈએ એટલે જડ પૂજન એ જૈનદર્શન અનુસાર પ્રમાણુ સિદ્ધ નથી. પરંતુ ચેતન્ય જ્ઞાન ધ્યાન-પૂજન એમ એક સર્વોત્કૃષ્ટ પૂજન છે.

જૈનદર્શન એ અદિમાના નિર્દાન રજુ કરતું દુનિયામાં મર્વ દર્શનોમાં શ્રેષ્ઠ દર્શન છે. જડ પૂજનની નિહિ કરવા માર કાટ પાપાણુની મૂર્તિની સ્થાપના કરવી. તેને અંગે મોટા મોટા મંદિરો બનાવવા ઈયાદિ આરંભ સમારંભની પ્રવૃત્તિ કરતાં, પૃથ્વી, પાણી, આદિ હકાય છવોની પાત થાય, એટલે જૈન દ્રષ્ટિએ એ પ્રવૃત્તિ વિસામય છે. તેથી મૂર્તિની સ્થાપના કરવાના કે તેના વારને મોટા મંદિરો બનાવવાનો અથવા તે જે વડે હકાય છવોની દિગ્ધ થાય તેવો ઉપદેશ જૈનદર્શને દોષ સ્વજ નહિ ત્રીયકર પ્રમુખ એક વચનો દોષ શકેજ નહિ. અને જો તેણે ઉપદેશ જૈનદર્શને દોષ છે જગતના સર્વ દેશોમાં શ્રેષ્ઠ દર્શનનું ધ્યાન જૈનદર્શન મેગરી દો નહિ. જૈન દર્શન અનુસાર અમુક કાર્યની પ્રવૃત્તિ વિનામય મજૂરી દોષ, અમર તે જોગ અન્ય દર્શન અનુસારની પ્રવૃત્તિ હનામય દોષ દોષ તે ને જને વિનામય પ્રવૃત્તિ એ વિનામય ન. જૈન અને જૈનદર્શનની વિનામય જાગતમાં તથાવત જૈન ગમ્યો ન ન. ને જૈનદર્શન. અમર ઉપદેશમાં મારી ઉપદેશનું તત્ત્વ એ છે કે, જૈનદર્શન અનુસાર દોષ વિનામય પ્રવૃત્તિને વિનામય છે. અમર જૈનદર્શન

નુસાર થતી હિંસામય પ્રવૃત્તિને હિંસામય ન કહેવી, એવો પક્ષપાત હોવો જોઈએ. એવો પક્ષપાત કરવો એ નરી બેવકુફી છે. તીર્થંકર ભગવાન મહાવીરનું એવું પક્ષપાતી દર્શન નથી. એ દર્શનમાં ત્યાં મદેષનો સર્વથા અભાવ છે ત્યાં પક્ષપાત શેનો હોય !

જૈનદર્શનમાં જડપૂજન તીર્થંકર ભગવાન મહાવીરદેવના નિર્વાણ છી, કેટલોક સમય વિષે બૌદ્ધ તેમજ અન્ય-દર્શનીઓની દેખા-ખીએ, જૈનાચાર્યોએ ધુસાડેલ છે, એમ પ્રસિદ્ધ ઇતિહાસકારો પથુ પર્ણવી રહ્યા છે. અને ધણા પુસ્તકોથી એ વસ્તુ સિદ્ધ પણ થયેલ છે. પરંતુ લાંબા કાળનો રોગ જેમ ગુરતમાં નાશ પામતો નથી તેમ જડ પૂજનનો સડો (રોગ) લાંબા કાળથી જૈન શીરકાના સંપ્રદાયમાં ધુસવા પામ્યો છે. તે સડાની (રોગની) પણ તેવી જ સ્થિતિ છે. જેમ રોગ લાંબાય તેમ વધુ જોર કરે, તેમ જડ પૂજનનો રોગ અત્યારે જોર કરી રહ્યો છે. રોગની શરૂઆત વખતે રોગને છાપી દેવા કાંઈ પણ ઇલાજ વેદ ન કરે તો તે વેદ જેમ દોષીત છે. તેમ જડપૂજન-રોગની શરૂઆત વખતે વેદ રૂપી જૈનાચાર્યોએ તે જડપૂજનના રોગને નષ્ટ કરવા કાંઈ પણ ઇલાજ ન લીધા તેમાં જૈનાચાર્યો જ દોષીત છે. અને આ રીતે અત્યારે મહાવીર દર્શનમાં અનેક મત-મતાંતરો-ગૂઝલ વાડાઓ જગતાં શંકા પડ્યા અને મહાવીર દર્શનને છિન્નભિન્ન કરી નાખ્યું.

પરંતુ ભાઈઓ, આપણે ધણા ભાગ્યવાન છીએ. આપણા પરમ ઉપકારક પુરુષ-શ્રીમાન લોકાચાર્ય મહાવીર દર્શનની છિન્નભિન્નતા જોઈ અને સ્વયં રસ્તે ચડાવવાના પ્રયત્ન કર્યો. જેને પ્રતાપે આજે આપણે જડપૂજનથી વેગળા રહ્યા છીએ. મારા તમારા સર્વેના એ પરમ ઉપકારક પુરુષ શ્રીમાન લોકાચાર્યને આજના દિવસે વંદન હો ! લાંબા સમયનો જીર્ણ રોગ હટાવવો હોય તો કડવી દવાનું સેવન અનુભવી વેદ જરૂર કરાવે અને દરદી તેના કડવા ધુંટડા ઉતારે

તોજ રોગ મુક્ત થઈ શકે. અન્યથા નહિ. એ મુજબ શ્રીમાન દેવે
શાદે અનુભવી વૈદ બની, કડવી દવા (મસ સિખામણ) આપી
અને રોગથી (જડપૂજનના રોગથી) મુક્ત કર્યાં.

ભાઈઓ ! જડપૂજન ઉપર જોટલું બોલવા ધારીએ, તેજ
બોલી શકીએ તેમ હીએ, કારણ કે જડપૂજન એ જૈન સિદ્ધાંત
અનુસાર નથી, એ દુ અનુભવથી પણ તમારા પ્રત્યે બાર દર્શિત
જણાવું છું.

ભાઈઓ, હવે મારા પરિવર્તનમાં એક રજોદરણના પરિવર્તનની
પણ વાત છે. દુ ખાસ પચ્ચખાણપૂર્વક સામાયિક નડોનો કારણ
તરુ આત્માના બાવમાં બેસેના અને પાસે રજોદરણને બાજે મોર-
પીઠાનાં સાવજો રાખેના. 'ચોથું' તડ કે બાવા ગંમદાસનું' એ
મુજબ મોરપીઠાનો સાવજો રાખી નવું જ તડ દેખાય એવો મોર
પ્રવાળ દેના. સ્વેનાચ્છરી, સાધુઓ તોમજ તેમના અનુવાદી કારણે
રજોદરણ ગણે . મોરપીઠાના સાવજો નથી રાખનાં, એ દુ
નાં નીચે જાણનાં હોના, છતાં કાંઈક નવિન રીત પડીએ તે
જમનાના આ કાર્ક નવું તુનીય' હશે તેની ખબર પડે.

જાણ્યું પૂછ્યું મૂક્યું જ નહિ. એવો મમની હવે દુ
નો પેનપોનનો કક્કો ખરો કહે, પરંતુ દુ તે આ
મને નમસ્તે જેમ આજની રાત્રે તેમજ બોલી રહી છું. આ
અનુભવ મને જે જે ઉદ્દેશો મળ્યા આવે છે, તે તમારા સમક્ષ
જણાવું છું કે, આપણે મંપ નાદથી રહેતાં,
પૂજના, નાદાદી દેતાં, દુ આપના નિર્દેશો મળે
જાણ્યું પૂછ્યું મૂક્યું જ નહિ. એવો મમની હવે દુ
નો પેનપોનનો કક્કો ખરો કહે, પરંતુ દુ તે આ
મને નમસ્તે જેમ આજની રાત્રે તેમજ બોલી રહી છું. આ
અનુભવ મને જે જે ઉદ્દેશો મળ્યા આવે છે, તે તમારા સમક્ષ
જણાવું છું કે, આપણે મંપ નાદથી રહેતાં,
પૂજના, નાદાદી દેતાં, દુ આપના નિર્દેશો મળે
જાણ્યું પૂછ્યું મૂક્યું જ નહિ. એવો મમની હવે દુ
નો પેનપોનનો કક્કો ખરો કહે, પરંતુ દુ તે આ
મને નમસ્તે જેમ આજની રાત્રે તેમજ બોલી રહી છું. આ
અનુભવ મને જે જે ઉદ્દેશો મળ્યા આવે છે, તે તમારા સમક્ષ
જણાવું છું કે, આપણે મંપ નાદથી રહેતાં,
પૂજના, નાદાદી દેતાં, દુ આપના નિર્દેશો મળે

હાડે થઈ ગઈ છે. જાણપણું અને તે વર્તનમાં મૂકવું ઘણું જ દોહણું છે. પત્યરને જમકું ભરવા જમએ તો જરૂર દાંત પડે અને ચંદ્રમાનું વેર સેવા ધર સગાગાવી દમએ તો આપણું જ ધર જાણે, પણ વેર તેવી રીતે સેવાય નહિ. એ ગૂઢ વાત દરેક જાણીએ જાણ સમજવા જેવી છે.

જાણીએ, મેં આપનો સમય ખૂબ લીધો છે. વ્યર્થ ખાવણાં ટાવણાં ક્યાં નથી. પરંતુ જે જે કહેવું ઘટે, તે તે કીધું છે. જે જે જૂલો થઈ છે, તે તે કબુલ કરી, શુદ્ધ હૃદયથી પશ્ચાત્તાપ કરેલ છે. તમે સર્વે જાણીએની શુદ્ધ અંતઃકરણપૂર્વક માફી માગું છું. કદાચ માગ કાલાધેશ વાક્યો આપને ખાવણાં ટાવણાં લાગ્યા હોય, આપ કોઈ જાણનું અંતઃકરણ દુભાયું હોય તો મને આપ સર્વે ક્ષમા કરશો. અંતમાં આપ સર્વેએ પધારી માફ આત્મનિવેદન સાંભળી મારા ઉપર જે ઉપકાર કર્યો છે તે અનહદ ઉપકાર હું શબ્દોથી વર્ણવી શકું તેમ નથી અને આપ સર્વેની પુનઃ પુનઃ ક્ષમા ચાગી માફ નિવેદન સદર્પ હું પૂરું કરું છું.

(સુખલાલ શોનું જાણણ ચાલતું હતું તે વખતે હીરાલાલ જાઈના હાથમાં 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર'નું પુસ્તક જોતાં સિવજીજીએ વિચાર કર્યો કે સુખલાલ શોનું જાણણ પૂરું થયા પછી હું થોડું ઘણું જાણણ કરીશ. એટલે સુખલાલ શો જાણણ કરી બેસી જતાં સિવજી જાઈ ઉભા થાય છે. અને સખા સમક્ષ બોલે છે.)
સદર્પ જાણીએ અને જ્ઞેનો!

આપ સર્વેની સુખતિ હોય તો મારે એક કુંક જાણણ કરવા વિચાર છે. મારો મૂળ વિચાર તો જાણણ કરવાનો ન હોય, પરંતુ અમારા મિત્ર હીરાલાલ જાઈના હાથમાં શ્રીમદ્ રાજચંદ્રનું પુસ્તક જોતાં થોડું ઘણું બોધવાનો મારો વિચાર થયો છે. તો આપ સર્વેની અનુમતિ હોય તો મને બોધવાનો રત્ન આપરો.

કામિનીના નહિ ત્યાગી એવા સંસારીના લખેલા, પોતાનો પક્ષ રજૂ કરતા અંધ એ બાવળીયા સમાનજ છે. ત્યાંથી તો હંમેશા દાંડા વાગે. માટે જ્ઞાનવતોએ એવા બાવળના દાંડા સમાન અંધો દુઃખ-દાયક માની દૂર કરવા જોઈએ. અમૃત વસ્તુમાં જેર લગે તેવી વસ્તુ પણ જ્ઞાનોજનોએ દૂર કરવી જોઈએ અને જેમ બને તેમ સિદ્ધાંત-માંથી કેવળ જ્ઞાનામૃત મેળવવા શુભ પ્રયાસો કરવા જોઈએ.

બાઈઓ, હીરાની પરીક્ષા કેવળ અનુભવી ઝવેરી જ કરી શકે. અનુભવ વગરનો ઝવેરી ન કરી શકે. એક સાધારણ પત્થર પણ અનુભવ વગરના પુરુષના હાથમાં આવ્યો હોય તો તે અનુભવ વગરનો પુરુષ તે પત્થરને હીરા સમાન માની રાખી મૂકે, સંતાડી મૂકે, કારણ કે સાચા ખોટાનું તેને પારખું નથી. તેના મનમાં તો જે મળે તે સરખું જ છે. પરંતુ જ્યારે એ પત્થર અનુભવી ઝવેરીના હાથમાં જાય છે ત્યારે તે અનુભવી ઝવેરી એ પત્થરને કોડીની કિંમતનો પણ નથી તેમ કહે છે સારે જ તે પુરુષને સમજણ આવે છે કે આ પત્થર ખોટો છે, સાચું રત્ન નથી; એવી જ રીતે તમે સૂત્ર સિદ્ધાંતના જાણુ એવા અનુભવી આચાર્ય મહારાજો પાસે જાવ અને શ્રોમદ્ સભ્યવંદના પત્રો ઉપર અભિપ્રાય માગો, તો જરૂર તમોને કહી દેશે કે સૂત્ર સિદ્ધાંત રૂપી સાચા રત્ન પાસે આ અંધ કોડીની કિંમતનો પણ નથી, પરંતુ આ અંધના રાખનારાઓને સાચા ખોટાનો જ્યાં પરીક્ષા કરાવવી જ નથી, ત્યાં કાઈ ઉપાય નથી. તેઓ પેલા અનુભવ વગરના પુરુષની માફક ખોટા પત્થર રૂપી અંધ રાખી રહ્યા છે, તેવા કહીએ તો તેમ કહેવામાં જરા પણ અતિશયોક્તિ નથી.

બાઈઓ, શ્રોમદ્ને કેટલાક જ્ઞાની કહી રહ્યા છે. અને આ કહેનારા રહ્યા તેના અનુયાયીઓ છે. જેમ વરને તેની મા વખાણે તેમ આ અનુયાયીઓ મહા પુંછ પકડી બેસા છે, પરંતુ તે સંબંધમાં

અત્યારે હું કાંઈ પણ અભિપ્રાય આપતો નથી; કારણ કે સામે બેઠા હો, અગર તો શાસ્ત્રોક્ત દલીલ થતી હોય અને જનતા અભિપ્રાય બાધે, એવી સ્થિતિમાં હું મારો અભિપ્રાય બહાર કઈ તે સ્થાને મણાય. તેમનામાં અવધાન શક્તિ સારી એકી સાથે સૌ અવધાન તેઓ કરી જાયતાં, એ વાત નિર્વિવાદ પરંતુ એ મુજબ તો અત્યારે સાધુ માર્ગી શ્વેતામ્બરી સંપ્રદાય પાંડિત મુનિવર રત્નચંદ્રજી મહારાજ પણ ચતાવધાની છે. મુનિ સૌભાગ્યચંદ્રજી પણ ચતાવધાની છે, પરંતુ તેઓ કાંઈ ઠેકાણે પોતે જાની હોવાનો ખોટો ડોળ કરતા નથી, કે તેવો ડોળ કરતાં કાંઈ સાંભળ્યા નથી. તેમ જ તેઓ ઓમદનો જેમ જણાવનાર કે "અમારે અમારે દશન જુદું મનાવવું" છે, અમે જોઈ લાધું, અમાગમા અધા શક્તિ છે, તીર્થકરના આશય અમે જાણી લાંબા." ફક્ત ચતાવધાનની ક્રિયા જાણવાથી તીર્થકર ભગવાનનો અંતર આશય જાણી સેવાતો કે ખમ જાની થઈ શકાતું નથી આ તો ચતાવધાનની ચાત પરતુ મદનજી (એક દલગર) અવધાન કરવા લાગના દાખલા આપણામાં માન્યા ન તો ના તમા કથા કરવાયા તમને વધારે વધારે જાની માની લાગે જાનીની એમ કમલદા ન દોષ. એ ત્રાજવામાં ન જોવાય જાનીની કમલદા જાણ્ય કરી જોવા માંધે વર્તન પણ જાણ મુજબનું દે ન જાણ માન્યમા તમા વા બોલો જોયું એટલે જાની ન જોવાય જાણનાર ન જોવાય જોવા મારી રને કઈ જોયું એટલે ન જોવાય જાણના પુરુષ વ.મ. જોયું એટલે જાણના ન જોવાય જાણના જાણના વાળી દાખલા જોયું જાણનાર ન જોવાય જાણનાર ન જોવાય જાણનાર રો.ત. રો.ત. જા. ૩૧. ૩૩ જાણનાર ન જોવાય જાણનાર જા. ૩૩ જોયું એટલે જાણનાર ન જોવાય જાણનાર જા. ૩૩ જોયું એટલે જાણનાર ન જોવાય જાણનાર

સભામાંથી અવાજ:-જ્ઞાની કહેવાય નહિ. જ્ઞાની કહેવાય નહિ. સાંભળો ભાઈઓ, સાંભળો. આપણે તીર્થંકર ભગવાન યાત્રાપુત્રના અનુયાયીઓ છીએ. મહાવીરના ધર્મરૂપી સામ્રાજ્યમાં આવા મંથ-રૂપી નિશાચરો ન પેસી જાય એ જોવાની આપણી સદુની એક સરખી દુરત છે. રથજે રથજે મહાવીરના સત્ય ધર્મને ખાતર સમાજો ભરી સત્ય માર્ગ સમજાવવાનો પ્રયાસ યાચ તેવું મંડળ એકત્ર કરવા આપ સર્વે ભાઈઓને હું વિનંતિ કરું છું અને આપ આવું એકાદ મંડળ સ્થાપશે તો હું પણ મારી અફસ સેવા આપની રાશ્ત્ર ખુશી હશે તો હરહંમેશ દેવા ખડે પગે તૈયાર છું.

ભાઈઓ, તમે જૈન કહેવડાવો છો. તો જૈનદર્શનના અભ્યાસી બનો. જૈન દર્શનના ઝવેરી બનો. અને ચોકસી લોકો જેમ ઠસો-ડીધી સુવર્ણ અને પિત્તાળની પારખ કરી સુવર્ણ તથા પિત્તાળને જુદા જુદા કરી દે છે તેમ જૈનદર્શનમાં જ્ઞાનરૂપી સુવર્ણને હાથ કરી અજ્ઞાનરૂપી ખોટા પિત્તાળને દૂર કરો.

ભાઈઓ, કુસિંધાર અનુભવી વેદ જોમ રોગીને રોમથી મુક્ત કરવા સારી દવાનું સેવન કરાવે અને ખાવા પીવામાં આકર્ષ પથ્ય પાળવાનું જણાવે, પરંતુ તે રોગીના હિતને જ વારતે હોય છે, તેમ જ્ઞાનમાં સ્થવીર થયેલા મુનિરાજ આપણને સત્ર મહેથી સારી શીખામણ આપે અને ક્રિયા-તપશ્ચર્યા, વ્રત પચખાણુ આદિ કરવાનું જણાવે તે આપણા આશોક તથા પરશોકના લક્ષ્યને ખોટું જ હોય છે, અને રોગી જો અનુભવી વેદની આગા મુજબ ન વર્તે તો જોમ તે દુઃખી થાય છે તેમ આપણે પણ સુપાત્ર સાધુ મુનિરાજ-જ્ઞાન સ્થવીરની આગા મુજબ ન વર્તીએ, તો કલ્યાણ માર્ગ સાધી શકતા નથી. પરંતુ અભ્યારનો સમય જ જુદો છે. માર્ગ રોગીને એવો વેદ મળે કે તારે પથ્યાપથ્ય પાળવું પડે નહીં ને તારો રોમ મટાડી દઈ, તો રોગી તરતજ તે વેદ પાસે દોડી જાય; તેમ પ્રમાણે અભ્યારે એવા કેષ સાધુ મળે કે આવો મારી પાસે.

વ્રત પચ્ચખાણુ, નિયમ, તપ, જપ કાંઈ કરવા નહી, અને મોખ
અપાવી દઈ, તો પેલા રોગીની માથક તરત જ તે સાધુની પાસે
માણુસોનો દરોડો પડે, પરંતુ પેલા રોગી જેમ પથ્ય પાળ્યા સિવાય
સ્વચ્છંદથી આહાર પાણી ભોગવતાં રોગથી મુક્ત થઈ નિરોગી
બની શકતો નથી; તેજ પ્રમાણે પેલા માણુસો પણ તે સાધુની
કથન મુજબ તપ-જપ-ઉપવાસ-પચ્ચખાણુ આદિ ક્રિયા નહિ કરતાં
મોક્ષ માર્ગ મેળવો શકતા નથી.

ભાષ્યો, આ પ્રયમાં ઠકાણે ઠેકાણે આત્મશ્લાધાની વાત
આવે છે. ડાહ્યા પુરુષો આત્મશ્લાધા કરે નહિ. પોતાની બાઈ પો
કરે જ નહિ, અને આત્મશ્લાધા કરતાં પુરુષો શાનીની કસોટી
ઉભા રહેવાને પણ લાયક નથી. શ્રીમદ્ મંથના વાચનારાઓને કું
વાંતો કરી જબરજસ્તીથી માડે કહે. કમન કરાવવા મામતો ના
હું જાણું છું કે જાંખે કણખીએ મામ ન વમે દૂ તો તમેને ખૂ
આહવાન આપુ છું કે તમે નત્ય અમત્યનો નિર્જય કરો, પર
નદીના આવતાં ડોળાં પૂરમાં અંધ બની ફરી ન પડો અને પ્ર
દમાં ન તણાઓ.

ભાષ્યો, કેટલાક શ્રીમદ્ના પુસ્તકમાર્થી જ્ઞાન મેળવવા
કશ્ચ કરે છે. તેઓને તો એટલું જ કહીએ કે મામગની કો
કાંઈ રત્ન મળે કે ઉકરડો વિંજરાથી વખને ભોમે જાન રત્ન મ
જલ્દ એવી નિષ્ફળ આશાના સ્વપ્નાં શા વાગે મંચા જા. કે
નિર્દાનથી રત્નખાણો તમારી પામે મોજુદ છે. તમને જ્ઞાન મે
વવાની માચી પમચ થતી દેવ તો જ્ઞાનમાં રથવીર અરા મ
મહાગજ પામે જ્ઞાનો. આમમ જર્મીની મદિના નિર્દાતની વાચન
પુસ્તક કરો, અર્થ પામે; ત્યામ, નિવમ, મન આરો તો
મારો પશુ મનપારી કપેજાઓનાં મન હેમવાનાં દેવ, મ
જ્ઞાનમિત્ર. તેઓને જ્ઞાન નહિ મળે. માત્ર માથે કરનાં મન
ક વોર પેનના મન હોડી દે, તે તે જાવકને જ્ઞાન થવું મન

અગ્નિ ? ગ્નિ યતો મત નિયમમાં જોજાય આવે એવા દાખલા આપે કોઈ જગ્યાએ સાંભળ્યા છે કે ? ગ્નિ સાધુની સાથે ફરતાં શ્રાવણે મત નિયમ અદિ મૂળી દીધા. એવાં દૃષ્ટાંતો સૂત્રમાંથી કોઈ સાધુ આપી શકશે કે ? જાણ્યો, આ જાણ્યાં ચિન્હો જૈનદર્શન અનુસાર અધઃપતનનાં છે.

નવો મત સ્થપાવાને ક્ષેત્ર એ પ્રથમ પગથીયું છે. જેમ વિનય એ ગ્નિનું મૂળ-પ્રથમ પગથીયું છે, અને એવું ક્ષેત્રમય વાતાવરણ નવા ફાંટો કઢાવે છે. જેટલા જેટલા નવા પંથ નીકળ્યા, અને જ્યારે જ્યારે નીકળ્યા ત્યારે ક્ષેત્રમય વાતાવરણ નહોતું થયું એમ કોઈ કહી શકે તેમ નથી. અને તેથી સંપ્રદાયમાં-સંઘમાં ઝગઝગ થાય તેમાં નવાઈ નથી, પરંતુ એ ઝગઝગના મૂળ ઉત્પાદક નવો પંથ કાઢવાવાળા જ ગણાય છે, અને પછી સાધુ પ્રત્યેના અંધ શ્રદ્ધાળુઓ સંપ્રદાયમાં ઝગઝગ ચલાવ્યા કરે છે; અને કુસંપ્રમય વાતાવરણ બનાવી દે છે. તેઓ જુદા તક કરે છે, જુદા પક્ષ રચે છે, મોટો કોલાહલ મચાવે છે અને દિન રાત એ કાર્યની પાછળ પોતાની શક્તિ વેચી નાખે છે અને એ રીતે બહાદુરી બતાવે છે. તેઓ પોતાના આત્માનું કલ્યાણ અંતમાં પણ સાધી શકતા નથી. કારણ કે રાગદ્વેષ રૂપી ક્ષેત્ર જગાવવાની તેમની પ્રવૃત્તિ બંધ થતી જ નથી. અને કોઈ સમજાવવા જાય તો સમજતા નથી. પણ મીયાં-બાઈવાળું નાકું જાણી બેઠા હોય છે. જાણ્યો, આવું અગ્નિ આ જૈન સમાજમાંથી ક્યારે દૂર થશે ! મુકપતીની પ્રથામાં તંત કરી પરિવર્તન કર્યું. રત્નેશ્વરજી સંજંધમાં તંત કરી પરિવર્તન કર્યું. અમર તો બીજી બાજનામાં તંત કરી પરિવર્તન કર્યું. તો આજ તંત કરવા તે આધુ પુરુષને જાણે કે ? તંત ત્યાં સંત નહિ અને સંત ત્યાં તંત નહિ. તંત પછે તે સંત-સાધુ જ નથી.

જાણ્યો, કે આજે આપની સમક્ષ જે કોઈ પણ બોલ્યો છું.

પોતાની ચાલ પણ બૂલી જાય. આપણે આ મૂળીકન કરી તે ઘણું જ સારું કંઈ છે. દેખાદેખીના ઝેરમાંથી આપણે બચી ગયા, નહિતર આપણી શી દશા થાત ! ત્યાં કાંઈ શ્રોતાજનો બોલી રહ્યા છે કે કાંઈ રાંચા પછી જ ડહાપણ આવે ને ! કણુખીનો દીકરો કારતક મહીને ડાહ્યો થાય તેવી સ્થિતિ તો કાંઈ આપણી યર્ષ નથી, નહીતર આપણે તો 'ધોખીનો કુતરો નહિ ધરનો કે ધાટનો' એવી દશા પામત. વળી કાંઈ શ્રોતાજનો એમ બોલી રહ્યા છે કે આ સંઘ દ્વારકા નહિ પહોંચે. સુખલાલ શેઠ જેવા પણ સત્ય સમજી ગયા. પહેલે કાળીયે જ માખી આવી હતી તે દૂર યર્ષ ગર્ષ. વળી કેટલાક શ્રોતાજનો બોલી રહ્યા છે કે સુખલાલ શેઠ કેમ ન સમજે ? હાથ લેવા જવી ને દોણી સંતાડવી તે કેમ કામ આવે ! ઝપાટાબંધ સુખલાલ શેઠે સમા સમક્ષ જણાવી દીધું કે 'ભારી ભૂલ યર્ષ છે. હવે મને પરતાવો થાય છે !' ત્યાં કાંઈ ઈચ્છે જાણેલા યુવાન બોલે છે કે A rod for a wise a rod for a fool. સુખલાલ શેઠ તો ચાણુ છે. સાનમાં સમજી જાય તેવા છે. આવી આવી વાતો કરતાં શ્રોતાજનો ઘેર જાય છે. સુખલાલ શેઠ, હીરાલાલભાઈ, શીવજીભાઈ વગેરે પણ ચાલી રહ્યા છે. તેઓ સર્વે પોતપોતાને ઘેર જાય છે. શીવજીભાઈ પણ સુખલાલ શેઠની રમ લઈ જુદા પડી પોતાને ઘેર જાય છે.

હિરાલાલ : મિત્ર, તમારે હું આપની રમ લઈ લું.

સુખલાલ : એમ જવાય નહિ. આવ્યા છો તો અહવાડિયું રોજાઈ જાય. આપણે સાથે રહેશું, હજશું, મજશું, આનંદ કરશું અને જ્ઞાન ચર્ચા કરશું.

હિરાલાલ : પણ મને કાંઈ આનંદ આવતો નથી. તેમજ આજની સમામાં પણ મને આનંદ આવ્યો નથી.

સુખલાલ : કેમ મિત્ર, આપને આનંદ આવ્યો નહિ ?

હિરાલાલ : આપનું નિવેદન તો મને નિઃકૂલ પસંદ પડ્યું

સનેા આપતાં. અને તેમ કરીનેજ તમે મને ભરમાવ્યો. તમે પહેલી પહેલ કરો. પછી દુનિયા ઝખ મારે. અને તમારા એ વિશ્વાસેજ મેં પહેલ કરી. નહિંતર મારે આ સર્પના દરમાં હાથ નાખવાની શી જરૂર હતી ? તમે કહેતા હતા કે હું મંત્ર તંત્ર બધું જાણું છું અને વખત આવ્યે ચમત્કાર પણ કરી બતાવીશ. આવી જે જે વાતો આપ કરતા હતા તે આજે ક્યાં સંતાઈ ગઈ ? તમોએ તો મને ઉંડા કુવામાં ઉતારી વરતડી કાપી નાખી ! મિત્ર, તમને વધારે શું કહું ?

હિરાલાલ : મેં તમને કાંઈ ઉંડા કુવામાં ઉતાર્યા ન હતા. તમારે સાડી સાત વખત ઝરજ હતી ત્યારે તમે ઉંડા કુવામાં ઉતર્યા. તમારે તો અમારા બધાની પરેવાઈ જોઈતી હતી. પરંતુ અમોએ ક્યાં ના પાડી હતી ? અમે તમને કતો હતો રચાપ્પા હતા. અમે તમારું માન જળવતાં, તમારી સરભરા કરતા, તમારી સાથે સારી સારી વાતો કરતાં. પરંતુ આ બધું બેંસ આગળ ભામવત જેવું થયું. આમ કરી તમોએ તો પાણી ફેરવી દીધું. આમ એકાએક કુહાડાનો ધા નહોતો કરવો. તમારો અચાનકનો-અણચિંત્યો આ ધા અમને કેવો બપુંકર અને આફતકારક નીવડશે તેની તમને કાંઈ ખબર છે ?

સુખલાલ : મારે કાંઈ પરેવાઈ શ્વેવાની ધૂંધા ન હતી. પરંતુ તમે મને પરાણે એ લશ્કર લગાડવા માગતા હતા. અને તેણું લશ્કર વળગાડવાનું એજ કારણ હોવું જોઈએ કે હું પાછો ગૃહસ્થ કરેલો વાડો તણ ન શકું. અને વિરૂદ્ધ અભિપ્રાય આપી ન શકું, પરંતુ મિત્ર, હું તો મારો અભિપ્રાય ફેરવવા માગતોજ ન હતો. તેમજ મારો અભિપ્રાય હું ફેરવીશ તેમ મને સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ ન હતો; પરંતુ સોવજ્ઞાનએ મને વધાતથ્ય ખુલાસો આપી, મારા મનમાં થતાં સંદેહો દૂર કર્યા અને તેથીજ મારે મારો અભિપ્રાય ફેરવવો પડ્યો. મને હવે સત્ય વાત સમજાઈ ગઈ છે, જેથી હવે અસત્ય વાતને જાણવા હતાં પકડી રાખવી, એ મારાથી કેમ જની શકે ?

હિરાલાલ : મિત્ર એ શીવજીભાઈથી કોણ અમણ્યું છે? એમણે તો ભલા-ભલાને પાણી પાઈ દીધું છે અને પોતાના મનમાં ફસાવ્યા છે. શીવજીભાઈની વાક્ય જાળમાં તમે પણ ફસાઈ ગયા છો અને શીવજીભાઈની જાળમાં ફસાઈ જનારાઓ પાછળથી ખૂબ પરતાવે કરે છે. માટે તમે પણ પાછળથી પરતાવો કરશો. શીવજીભાઈને શું સૂત્રજ્ઞાન છે? શો અનુભવ છે? કે તમે તેની સાથે જ્ઞાનચર્ચા કરવા બેઠા અને તેની હાથે હા ભણી ગયા?

સુખલાલ : આપ શીવજીભાઈ સાથે જ્ઞાનચર્ચા કરો અને પોતે મને કહેા કે શું સત્ય છે.

હિરાલાલ : એ શીવજીભાઈને હું પણા વરમથી જાણું છું. તેમની બોલવાની એવી ચતુરાઈ છે કે આપણે હા બખરી ન પો, અને તેથીજ હું તમને કહું છું કે તમે તેની જાળમાં ફસાઈ ગયા. હું તો તેમની સાથે જ્ઞાનચર્ચા કરવા મામતોજ નથી.

સુખલાલ : શીવજીભાઈ સાથે જ્ઞાનચર્ચા કરવામાં આપને શી દરજ્જા છે?

હિરાલાલ : એમાં માત્ર મમજિત જ્ઞાન. અત્યારે મારી જોડે પદાઈ ન બહાઈ જી જ્ઞાન અને મારે પણ તમારા જેવો વખત આવે. કાલે જમાડી નાદિ અને પંચાંગનુ તે જરૂર મુંઝવડ.

જ્ઞાન સ્થવીર આચાર્ય તમને સૂત્ર સિદ્ધાંતમાંથી ઉપદેશ આપતા હોય અને સાત્ય શીખામણ આપતાં હોય તો તેઓ સ્વયં ઉપદેશ ગૃહણ કરવામાં કોઈ તમારું સમકિત ચાહ્યું જાય નહિ. અને તમે પોતે ક્યાં નથી જાણતાં કે આ પરિવર્તન ક્યું તે અચોક્કસ છે, ખોટું છે, ખોટા ખોટી અને તંત્ર પકડી ક્યું છે. તો પછી મૂળ ધર્મ ને હતો તેની બદલ, પરપણા, રચિ કરતાં તમારું સમકિત ક્યાં ચાહ્યું જાય તેમ છે? સત્ય કહીએ તો અભારે જ તમે શ્રદ્ધા (સમકિત)થી ભ્રષ્ટ થયેલ છો; માટે તમારે સમજવાની ખાસ જરૂર છે.

સુખલાલ શેઠના આવા વાક્યો સાંભળી હિરાલાલભાઈ વિચારમાં લીન થઈ જાય છે. પરંતુ હિરાલાલ ભાઈ એક દળીને બે થતા નથી. તેઓ પોતાની વાત છોડતા નથી.

હિરાલાલ : મિત્ર, આપણે એ જાણતમાં રાત્રે ચર્ચા કરીશું.

સુખલાલ શેઠના પરિવર્તન સંબંધમાં આવું વાતાવરણ જોતાં હિરાલાલે વિચાર ક્યો કે ખારાથી સુખલાલ શેઠ સમજે તેમ નથી. માટે પ્રેમજી શેઠને તરત તેડાવું એટલે પ્રેમજી શેઠ તેમને સમજાવશે. એમ વિચારી હિરાલાલ ખીસ્સામાંથી એક પોસ્ટ કાર્ડ કાઢી તીચે મુજબ હામગમાં લખે છે:—

શ્રી ગુરુદેવાય નમઃ

સહજનંદી શેઠ પ્રેમજીભાઈના ચરણ હમગમાં,

લી. શેઠ હિરાલાલ ધોધાવાળાના આત્મજ્ઞાન પૂર્વકના નમસ્કાર લખવા વિનંતિ કે હું હમણાં સુખલાલભાઈને કેટલીક અગત્યની સૂચનાઓ કરવા આવ્યો હતો, પરંતુ અત્રે શ્રીવજીભાઈના પ્રયાસથી વાતાવરણ ખરબચડું થઈ ગયું છે. અને સુખલાલભાઈનો હૃદય-પલટો થઈ ગયો છે. આપણે જે સ્વખાઓ સેવતાં હતાં—જે જે મુશરો

ખાંધી હતી, તે જમીન દોસ્ત થઈ ગયેલ છે. સો ટકા તો તેમાં હવે ફેરફાર થાય તેવું લાગતું નથી. સુખલાલભાઈને આપણે એકલાવાયાં છોડ્યાં તેવું આ ગંભીર પરિણામ છે. તમને કેઈ ચમત્કાર પ્રાપ્ત થયો હોય અગર તો સિદ્ધિ કે મંત્ર કળામૂલ દશે હોય તો અજમાવવાને આ સોનેરી તક છે. ડાહ્યા માણસો હંમેશાં તકને જૂલતા નથી. તમારે ત્યાં આગળ ગમે તેવું કામ હોય, તો પણુ છોડીને તરત જ અત્રે આવશો, સાથે યાનના પુસ્તકો એ મોટા ઈસ્કોતરામાં ભરી લેતા આવજો. કારણ કે, કદાચ ચર્ચા કરવાની જરૂર પડે તો ઈસ્કોતરો ખોલી પુસ્તકોમાંથી યાન ગોતી ખતાવી શકાય. હું અત્રે બે ચાર દિવસ રોકાવાનો છું. દરમિયાન તમે આ પત્ર મળતાં, પવન વેગે ઉડીને પણુ જરૂર નરે અત્રે આવશો.

હું સુખલાલભાઈને ત્યાં ઉતર્યો છું.

લી. અવિનાશી આત્મ સ્વરૂપી હીરાલાલ.

ઉપર મુજબનો કામળ લખી હીરાલાલભાઈએ કોઈને ખબર ન પડે તેમ સુપચાપ એકાએક ટપાલમાં રવાના કરી દીધો. અને રાત્રે સુખલાલ શેઠ સાથે ખૂબ ચર્ચા કરવા વિચાર કર્યો.

રાત્રીના સુખલાલ શેઠ અને હીરાલાલભાઈ સાથે બેઠા. હીરાલાલ ભાઈ સુખલાલ શેઠ માથે યાન ચર્ચા કરવાનો વિચાર કરી રહ્યા છે. ત્યાં શેઠના નોકર જીવજીએ આવી ખબર આપ્યા કે આરતી કાલે સવારના મુઠ મદારાજ વિદાર કરવાના છે.

સુખલાલ શેઠ આજે જરાજર થાકેલા પાકેલા હતા અને મુઠ મદારાજના વિદાગના અભાચાર સાંભળી તે અંજની વિચાર કરતાં કરતાં સુખલાલ શેઠ પચારીમાં નિદ્રાવશ થઈ ગયા. પરંતુ હીરાલાલભાઈને પચારીમાં જીવ આવતી નથી. સુખલાલ શેઠને

નિદ્રાધિન થયેલા જાણીને તેમણે વિચાર કર્યો કે હવે આવતી કાલે જ્ઞાન ચર્ચા થશે. પરંતુ સુખલાલ શેઠ પોતાના પક્ષમાં કેમ આવે. સામાવાળાનો પક્ષ કેમ છોડે, હું તેમને કેવી રીતે સમજાવીશ, એ સંબંધમાં અવનવા વિચારો હિરાલાલભાઈ પોતાના મનમાં કરી રહ્યા છે. પરંતુ કોઈ પણ રસ્તો કે માર્ગ તેમને પ્રાપ્ત થતો નથી. છેવટે આ બધું કાર્ય પ્રેમજી શેઠના માથે નાખીશ, પ્રેમજી શેઠને સમજાવીશ, તેઓ સુખલાલ શેઠને સમજાવશે, એવા એવા વિચારો કરી પોતાના મનનું સમાધાન કર્યું, છતાં નિદ્રાદેવીએ તો હિરાલાલભાઈ ઉપર મહેરબાની કરી નહિ. છેવટે આખરે આજોટતાં આજોટતાં સાવ મજાસરે હિરાલાલભાઈને અર્ધ જાગૃત અવસ્થા જેવી નિદ્રા આવી.

મકરણ હ મું

આત્મજ્ઞાનીઓની ધૂન

સુખલાલ શેઠને તે રાત્રીએ ધસધસાટ ઉંઘ આવી મઈ. તેમને એવી તો યાંત્રિકી નિદ્રા આવી હતી કે એકજ ઉંઘે સવાર, જ્યારે સવારમાં શેઠ જાગ્યા તે વખતે ધરીયાળમાં ૬ ના ટકોરા ઘડ રહ્યા હતા, આ સમયે શેઠે હિરાલાલની પધારી તરફ જોયું તો હિરાલાલભાઈ બર ઉંઘમાં હતા અને જોર જોરથી નાકના ડુંદાગ મારી રહ્યા હતા, એટલે તેમને બર નિદ્રામાંથી જાગૃત કરવાનું સુખલાલ શેઠને યોગ્ય લાગ્યું નહિ.

પધારીમાં જ બેઠા બેઠા સુખલાલ શેઠે પંચ પરમેષ્ઠિ નમસ્કાર મંત્રનું રમરણ કર્યું, તથા ચોવીસ તીથકરનું સ્તવન કર્યું. સ્તવન

પ્રાર્થના પૂર્ણ થતાં તેમણે ઉપાશ્રયે જવાની તૈયારી કરી. સરીએ પહેરેલાં કપડાં બદલી, શુદ્ધ સફેત ધોયેલાં વસ્ત્રો પહેર્યા.

શુર મહારાજ આજ પ્રજાતમાં જ વિહાર કરવાના હતા, એણે સુખલાલ શેઠે હિરાલાલ ભાઈને સાથે લેવાનો વિચાર કર્યો; પરંતુ લગભગ અડધા કલાકના સમય દરમિયાન પણ હિરાલાલ ભાઈ જાગૃત ન થયા એટલે લગભગ સાડા છ પછી સુખલાલ શેઠે એક જ ઉપાશ્રયે ગયા.

ઉપાશ્રયે જઈ વિધિપૂર્વક વંદન નમસ્કાર કરી તેઓ બેઠા. ત્યાં શુર મહારાજને વંદન કરવા, એક પછી એક ભાવિક આવક શ્રાવિકાઓ આવતા ગયા અને થોડા સમયમાં તો ઉપાશ્રય આવક શ્રાવિકાઓથી ચિકાર ભરાઈ ગયો.

બરાબર સાડા સાતના ટકોરે શુર મહારાજ તથા ઠિપો ઉપાશ્રયમાંથી બહાર નીકળ્યા. ગામ બહાર નિર્દોષ સ્થાનકે સીમે શુર મહારાજના મુખથી મંગળીક વચન સાંભળ્યાં. શુર મહારાજે શિવપુરીના રસ્તા તરફ વિહાર કર્યો અને આવક શ્રાવિકાઓ તે તે આપ્યા હતા તે દરેક પોત પોતાને ઘેર જવા સાદ પાડી દ્યાં. આ પ્રસંગે સુખલાલ શેઠે શીવજીભાઈને પોતાને મોકલે દૂધ વગેરે લેવા સારી રીતે આમંત્રણ કરતા, શીવજીભાઈએ આમલનો રવીંગ કર્યો અને તેઓ સુખલાલ શેઠની સાથે તેમના મોકલે આવવા દીધા સાથે ચાલ્યા.

સુર વાચકો! સુખલાલ શેઠે લગભગ સાડા છ ના મુખે ઉપાશ્રયે જવા પોતાને મોકલેથી રવાના થયેલા, તે વખતે હિરાલાલ ભાઈ જાગૃત થવા ન દત્તા; પરંતુ અર્ધ કલાક વિના બાદ રિપ્ત લાલભાઈ જાગૃત થવા તેમણે બેઠા થઈ જોયું તો સુખલાલ શેઠે પચાસીમાં જાળ્યા નહિ એટલે અમામીમાં આવી નીચે દટિ કરી તે ત્યાં જ સુખલાલ શેઠે જોવામાં આપ્યા નહિ. વિચાર કરતાં વાં

યાદ આવી ગઈ કે જરાજર, એ તો ઉપાશ્રયે ગયા છે. ઠીક થયું કે હું મોડો જાગ્યો અને મને ઉંઘમાંથી ઉઠાડ્યો નહિ. નહિંતર મારે પણ સાથે સાથે ન છૂટકે આજે ઉપાશ્રયે જવું પડત. એમ વિચાર કરી તેમણે પોતાની ગાંધી ચેલીમાંથી પથરણું કાઢ્યું. પથરણું પાથરી તેના ઉપર બેસી, સામે એક મંથ રાખ્યો અને અગરબત્તીઓ સળગાવી, ધૂપ કર્યો. ધૂપ કર્યા પછી હિરાલાલભાઈ ઉઠ્યા અને બે હાથમાં બે મંજીરા રાખી, પથરણા ઉપર નાચતાં કુદતાં "કષ્ટ હરે ! મમ કાજ કરે ! ગુરુદેવાય નમઃ" એ મંત્રની ધૂન લગાવી અને તે ધૂનમાં ખૂબ મસ્ત બની ગયા.

સુખલાલ શેઠ તથા શીવજીભાઈ હિરાલાલ ભાઈની ધૂન સાંભળે છે તેવામાં ઘેર આવી પહોંચ્યા, તેમણે મેડી ઉપર જતાં જોયું તો હિરાલાલભાઈ ધૂનમાં મસ્ત બની ગયા હતા. એક પગ ઉંચો ધામ ત્યાં ખીજો પગ નીચો જાય. એમ તાલબંધ ધૂન પથરણા ઉપર લાગી રહી હતી. એ ધૂન જોઈ સુખલાલ શેઠ તથા શીવજીભાઈએ આરામ ખુરસીઓ ઉપર દિવાનખાનામાં બેઠક લીધી; પરંતુ ધૂનમસ્ત હિરાલાલ ભાઈને સુખલાલ શેઠ તથા શીવજીભાઈ આવ્યા એ સંબંધમાં કંઈ પણ ખબર પડી નહી.

સુખલાલ શેઠ તથા શીવજીભાઈ થોડો સમય બેઠા. હિરાલાલની આવી ધૂન જોતાં સુખલાલ શેઠ હસી પડ્યા. બંને મિત્રો પેટ પકડી ને ખૂબ દસ્તા અને આવી રીતે તેમનું હાસ્ય તરતમાં જ બંધ ન થયું. આ હાસ્યનો અવાજ હિરાલાલ ભાઈના કર્ણ પર અચડાયો. તેઓ ચમક્યા અને જોયું તો સુખલાલ શેઠ તથા શીવજીભાઈ હસી રહ્યા છે. આ દસ્યે હિરાલાલભાઈમાં ક્રોધ ઉત્પન્ન કર્યો અને તરત જ ક્રોધાવેશમાં આવી હિરાલાલભાઈ બોલ્યા કે— "શું મારી મસ્કરી કરો છો ?" પરંતુ સુખલાલ શેઠ તથા શીવજીભાઈએ આનો કંઈ પ્રત્યુત્તર આપ્યો નહિ. એટલે તરતજ હિરાલાલભાઈએ પોતાની ધૂન બંધ

કરી અને સર્વે સામગ્રી પથરણામાં બાંધી, પથરણું ગાંધી ચેલીમાં મૂક્યું અને મોઢા ઉપર તોળેરા ચઝાવ્યો હોય તેમ મુખ બગાડી સ્થાન વધને ખુરસી ઉપર સુખલાલ રોહની સામે મૌન્ય ધારણ કરી બેઠા.

સુખલાલ રોહની સાથે હિરાલાલભાઈએ બોલચાલ શરૂ કરતાં, તથા હિરાલાલની મુખાકૃતિ જોતાં સુખલાલ રોહને પણ વિચાર થયો કે- 'આ તો જોડું ચયું.' હિરાલાલ રોહની તરીકે અહીં આવ્યા છે અને મેં આગ્રહ કરી તેમને રોક્યા છે એટલે મારાથી આ અવિચારી કાર્ય થઈ ગયું છે. મારા હસવાથી તેમના મનમાં એમ જ ઠસી ગયું છે કે મેં મસ્કરી કરી; તો આ બાબતમાં મારે હિરાલાલભાઈની મારી માગી સેવી જોઈએ, એમ વિચારી તેમણે હિરાલાલભાઈ સાથે બોલવાનો વિચાર કર્યો.

સુખલાલ : કેમ ! આમ વિચારમાં ગમગીન થઈ બેઠા છો !

હિરાલાલ : આપે મારી મસ્કરી કરી છે તે બીલકુલ બ્યાનમાં કહેવાય નહિ. હું તમારે ત્યાં એક સ્નેહિ-મિત્ર તરીકે રહી છું અને મારી આત્મમસ્ત ધૂન ચાલતી હતી તે વખતે તમે મારે ભયંકર અપમાન કર્યું !

સુખલાલ : આપનું કહેવું સત્ય છે. આપની અજ્ઞાન ધૂન જોઈ મને ખૂબ દમવું આવ્યું ગયું. તે હું કયુત્ત કરું છું; પરંતુ આપની હા મસ્કરી કરવી તેવો ઇરાદો મારા દારવમાં કનો જ નહીં. આપને મારા તરફથી તે બાબતમાં કાંઈ જોડું લાગ્યું હોય તો હું મારી માગું છું.

ગીરજી : હિરાલાલભાઈ, આપને મારા પ્રત્યે કાંઈ પણ મનુષ્ય થયું હોય તો હું પણ આપની મારી માગું છું.

હિરાલાલ : મારે કાંઈ આપની પાસે મારી મનાવરી નથી પડતી અને આત્મમસ્ત ધૂનને આપ અજ્ઞાન ધૂન કેમ કહે છે.

સુખલાલ : આપ કઈ ધૂન ચલાવી રહ્યા હતા ?

હિરાલાલ : મારી ધૂન મંત્ર સિદ્ધ કરવાની હતી; કારણ કે તમારી સાથે જ્ઞાનચર્યા ચલાવી હતી તે વખતે હું જ્ઞાનચર્યામાં પરાજય ન મેળવું, તે સારું હતું. ધૂન લગાવી રહ્યો હતો; પરંતુ મારી ધૂનમાં તમે ભંગાણું પાડ્યું અને તમે જે વખતે હારી પડ્યા તે વખતે હું ધણો કોપાતુર બની ગયો, જેથી મંત્ર સિદ્ધ કરવાની મારી મહેનત નિષ્ફળ ગઈ.

સુખલાલ : આપ કહો છો કે હું મંત્ર સિદ્ધ કરવા ધૂન લગાવી રહ્યો હતો, પરંતુ હરકોઈ પ્રકારની નિદાનયુક્ત ક્રિયા એ આત્મજ્ઞાન પૂર્વકની ક્રિયા કહેવાય જ નહિ તેમજ તે ક્રિયા કાંઈ મોક્ષનું લક્ષ રાખી કરવામાં આવતી નથી; તેથી તે ક્રિયા અજ્ઞાન ક્રિયાજન કહેવાય.

શીવજી : ચમત્કાર બતાવવા કે મંત્રો સિદ્ધ કરવા અને તેમ કરી ભોકાને વશ કરવા કાંઈ પણ ક્રિયા કે સાધના કરવામાં આવે તે અજ્ઞાન તપ મણી શકાય, કે જે ક્રિયા કે તપ મોક્ષના હેતુક્રમ હોતા નથી.

હિરાલાલ : આપની વાત મને ખીલકુલ માન્ય નથી. કારણ કે ચમત્કાર વગર નમસ્કાર નથી. માટે મંત્ર સિદ્ધ કરવાની તેમજ ચમત્કારો એકદમ કરવાની ખાસ જરૂર છે. જૈન સાહિત્યના પ્રમાણથી આપ અભયવા છો. આપે શ્રીમદ્ અંશ નથી વાંચ્યો લાગતો, શ્રીમદે પોતે ચમત્કાર એકદમ કરેલા.

સુખલાલ : શ્રીમદે એકદમ કરેલા ચમત્કારો કોઈને બતાવેલા કે અજાણેલા ખરા કે ?

હિરાલાલ : એ વાત તો હું જાણતો નથી તેમજ તેવી કાંઈ પણ વાત મારા જાણવામાં આવી પણ નથી. પરંતુ શ્રીમદ્ અંશ સાર સાર જણાવે છે કે શ્રીમદે ચમત્કાર એકદમ કરેલા.

શીવજી : એ ચમત્કાર એકદા કરવાની વાત તદ્દન પોશ્વપોશ્વ જેવી છે. વાંસ જાળ પાણી ત્યાં કાંકરા જેવી વાત છે.

હિરાલાલ : (ક્રોધાવેશમાં) બસ, તમે એમ કેમ બોલો ?

સુખલાલ શેઠે હિરાલાલ બાપને ક્રોધિત થયેલા જોતાં, વચ્ચે પડી શાંત પાડ્યા અને વધુ વાદવિવાદ કોઈ પણ રીતે હાથ તરત નહિ કરવા શીવજીબાપને તથા હિરાલાલબાપને સમજાવ્યા અને જીવણા નોકરને અવાજ કરી બોલાવી, દંતમંજન તથા પાણી મંગાવ્યું. શીવજી બાઈ, હિરાલાલબાઈ તથા સુખલાલ શેઠે દંતમંજન કરી સુખ પ્રક્ષાલન કર્યું, કે તરત જ મરમાગરમ ફેસરી દૂધ આવ્યું. જે દરેકે પોતપોતાની રચિ અનુસાર લીધું. પછી સુખવાળ વાઈ સુખ નાક કર્યું.

હિનવાવ : નાગમીબાઈ અહીં નથી કે ?

સુખવાવ : તેઓ અહીંજ છે.

હિનવાવ : મમામા કેમ દેખાયા નહિ !

સુખવાવ : તેઓ મમામા આવ્યા હતા, પરંતુ જરા મોઝા અવે એટલે પડવાં બેરેલા.

હિનવાવ : ત્યારે મને કેમ મળવા નહિ આવ્યા હોય !

સુખવાવ : નમર તેમને નહીં હોય ?

હિનવાવ : એમ નમર તેમને તમામ આવ્યાના ખબર નહિ હોય.

સુખવાવ : હવે મમામા પાસે જવું છે. આપ શ્રી

આપ જાણવા જરૂર ઇન્તેજાર દરો, તેથી તેમની ટુંક ઓળખાણ કરાવું છું.

આ નાગસીભાઈ એ સુખસાધ શેડના કાકાના દીકરા ભાઈ થાય છે, તેઓ પૈસે ટકે જેવા કહીયે તેવા સુખી નથી. ઘર, જમીન તથા ખેડુતોની ધીરધારમાં તેમની મોટી મોટી રકમો રોકાઈ ગઈ છે, અને નવા નવા રક્ષણ આપનારા કાયદા પસાર થતા, હાલમાં કાંઈ પણ રકમ હાથ આવતી નથી. પુત્ર પરિવારનું જોઈએ તેવું સુખ નથી, પરંતુ નિર્વીહ સુખે સુખે ચાલે તેવી તેમની સાધન સંપત્તિ છે.

જૈન ધર્મ સંબંધી તેમને કાંઈ ખાસ જાણપણું નથી. સામાન્યિક પ્રતિક્રમણ રહી મુજબ બાલ્યાવસ્થામાં તેઓ શીખેલા, આચાર્ય શરૂ મહારાજ વગેરે ગોમમાં ખીરાજતા હોય છતાં પણ ઉપાશ્રયે આવવું જવું અનિયમિતજ, સ્વભાવે હડામહી, લીધી વાત છોડે નહિ તેવા. સુખસાધ શેડે મુહપતી ત્યાગી પરિવર્તન કર્યું, એટલે આપણા નાગસીભાઈએ પણ દેખાદેખી અને સમજવટથી એકઠો ધુંટી પરિવર્તન કર્યું છે અને ત્યારથી ઉપાશ્રયે જવાનું, બ્રાહ્મણ સાંભળવાનું સામાન્યિક પ્રતિક્રમણ કરવાનું તેમણે છોડી દીધું છે અને શ્રીમદ્ અંધવાંચન, મોર પીછાનો સાવરણો, ધૂપ આદિ ક્રિયા કેમ કરવી તે સંબંધીનું જ્ઞાન સહપંથી મિત્રો પાસેથી મેળવી રાગાંધ બની પરિવર્તનની ક્રિયા કરવામાં હમણાં તો તેઓ નિયમિત બની ગયા છે. સવારમાં બરાબર સાગ સાતના સમયથી લગભગ બે કલાક સુધી આત્મજ્ઞાનની ક્રિયા નિયમિત કરે છે. આવું વ્યવહાર વર્તન અત્યારે નાગસી શેડ કરી રહ્યા છે.

સુખસાધ શેડ તથા હીરાલાલ ભાઈ નાગસીભાઈને ઘેર જવા ને રવાના થયેલા તે નાગસીભાઈને ઘેર આવ્યા. ત્યાં નાગસી શેડ પથરણું પાથરી તે ઉપર બેઠેલા હતા. સામે શ્રીમદ્-અંધ પડેલા હતા. અમરજીઓ સગમી રહી હતી. ઘીનો દીવો પ્રકાશી રહ્યો

હતો. શ્રીમદ્દની છબીઓ ત્યાં આગળ રાખી હતી અને ધૂન સમારો
નીચે પ્રમાણે બોલી રહ્યા હતા:—

ધૂન
“ સહજનંદી આતમજ્ઞાની અવિનાશી આત્મ સ્વરૂપ ”
“ સહજનંદી આતમજ્ઞાની અવિનાશી આત્મ સ્વરૂપ ”

ઉપરની ધૂન બરાબર ચાલી રહી છે. ત્યાં હિરાલાલ બાપુ
જોતાંજ નાગમોહાર્થ બોલી ઉઠ્યા કે પધારો, પધારો, હિરાલાલ
બાપુ બેસો. એમ કહી પોતાની ધૂન સમાપ્ત કરી પથરણું, મંથ, છબી
વગેરે બાધી, ગાંધી થેલીમાં મૂકી ખીલી ઉપર તે થેલી લટકાવી દીધી.
નાગમો : અહો હો હો ! હિરાલાલ બૂલા પડી ગયા કે !

દિગ્ગનાથ : હું ચાહીનેજ તમોને મળવા આવ્યો છું; કારણ કે
તમે કમળ દેખાતા નથી !

નાગમો : મેં તો નખામાં પણ તમને દેખ્યા હતા. પરંતુ
મને એમ લાગ્યું કે સુખલાલ શેઠની મારફત તમે પણ હસાર્થ મળ
દે... તમે ન તમને જોવાનું નહિ.

નાગમો : ના. આપણે એમ ક્યાં હસાર્થ મેળવે
અહીં ક્યાં તેમાં પાછી પાની કરવી જ નહીં.

સુખલાલ : બે કલાક કેવળગાન મોકું મને એમ કેમ કહો છો ?

નાગસી : કેમ બાઈ ! એ તો હું કેવળગાન મેળવવાની મહેનત કરી રહ્યો હતો. મારી ધૂન તો કેવળગાન મેળવવાની, આત્માની સ્વરૂપ સ્થિતિની ધૂન છે. “ચાદશી ભાવના મસ્ય સિદ્ધિર્ભવતિ તાદશી” મને કેમ કેવળગાન ન મળે !

સુખલાલ : કેવળગાન આજકાલમાં મળે કે ?

નાગસી : બાઈ, શ્રીમદ્નું પુસ્તક આપે નથી વાંચ્યું ? શ્રીમદ્ કેવળગાન મેળવવાની મહેનત કરતા હતા તેમ હું પણ ધૂન લગાવી મહેનત કરું છું. તો શું મને કેવળગાન નહિ મળે એમ તમે કહેવા માંજો છો ?

સુખલાલ : બાઈ, મહેનત કરતાં શ્રીમદ્ને કેવળગાન થયેલું કે ?

નાગસી : મેં મંથ સંપૂર્ણ વાંચેલ નથી. પરંતુ વાંચ્યા પછી કહીશ.

સુખલાલ : કેવળગાન એટલે શું ? એ આપ જાણો છો ?

નાગસી : બાઈ, તમારી સાથે હું વાદ વિવાદ કરવા માગતો નથી. પરંતુ તમારો વાદ વિવાદ કરવાનો વિચાર હોય તો હું અમારા મંડળમાં તાજેતરમાં બનેલા વિદ્વાન આત્મજ્ઞાનીને બોલાવું.

સુખલાલ : બાઈ, ખુશીથી બોલાવો. પણ કહો તો ખરા કે આપ કોને બોલાવવા માંજો છો ?

નાગસી : બાઈ, વિદ્યાસપુર નિવાસી શ્રીમાન ચાતુરત્ન લાલજી બાઈને, કે જેઓ ખાસ હવા ફેર અર્થે અત્રેથી એકજ માઈલ દૂરની વાડીમાં તંબુ નાખી થોડા વખતથી રહે છે.

સુખલાલ : હું તેમને જાગૃત્ છું. ખુશીથી બોલાવો.

સુખલાલજીએ ચાતુરત્ન લાલજીબાઈ સાથે વાદવિવાદ કરવા વાસ્તે સંમતિ જતાવી, એટલે નાગસીજીએ લાલજીબાઈ ઉપર નીચે પ્રમાણે પત્ર લખ્યો:—

શ્રીમાન, સાસ્ત્રરત્ન આત્માર્થી સ્વરૂપસ્થિત લાલજીભાઈ,

લી. શેઠ નાગસીના આત્મગાન પૂર્વકના-આત્માના ભાવ સહિતના દંડવત પ્રણામ.

આપ ત્યાં આગળ ખાસ હવા ફેર કરવા આવ્યા છો તે સમાચાર મને અઠવાડીયાથી મળેલા, પરંતુ હમણાં કેટલાક અનિવાર્ય સંજોગોને લઈને હું આપની પાસે રૂબરૂ આવી શક્યો નથી.

આપણા મંડળના શ્રીમાન ઉત્સાહી આત્માર્થી મુમુક્ષુ હિરાલાલ ભાઈ ઘોષાવાળા અત્રે આવ્યા છે. તેઓ આપણા મંડળને જોરદાર બનાવવા ખૂબ પ્રયાસ કરે છે. પરંતુ આપણે જાણીએ છીએ કે તેમની વાણીમાં કડવાશને અંગે આપણું સમજી શકાય નથી.

આપણા મંડળમાં સુખલાલભાઈ તદ્દન નિર્જીવ બની ગયા છે, એમ ખાન ભારપૂર્વક જણાવું છું. તેઓએ થોડા દિવસો પહેલાં એક સભા ભરી ભાવણ આપ્યું હતું. તેમાં આપણા મંડળ બાળની ઝીણી મોટી બાળતો ઉપર ખૂબ જોરદાર ભાવણ આપ્યું હતું અને શીવજીભાઈ રૂપી ભાંગરો તેમાં બળી ગયા છે.

આપણે આપણા મંડળ મંજૂરમાં કાંઈ પણ હિસચાસ નહિ કરીએ, ને જે જે પ્રયાસો વેડી, અપમાનો સહન કરી, ટાક તડો સહન કરી, ચોતરફ દોડાદોડ કરી મુઝી મંડળ જમાવ્યું છે, સેવા મેવિશ્યો તૈયાર થયાં છે અને જે કાંઈ થોડું પાતું જોર જામ્યું છે તે બાંગી પડશે અને આઠાસમાં તારાઓ જેમ એક પછી એક પડી વખત ખરના જોઈએ છીએ તેમ આપણા મંડળના તારાઓ પણ તે મુજબ ખરી પડશે. આપણા મંડળમાં સુધારા વધારા કરવા પણ પળા જરૂરી છે. જે નમામમે ચર્ચા

આપની દાબગીની ખામ જરૂર છે. તમે અત્રે કયાંયે રો' પરંતુ આપ ખાન હવા ફેર અર્થે અત્રે આવ્યા છો, ત્યાં ના

બોલાવવા પમ્મા છે; કારણ કે આપ શાસ્ત્રરત્ન છો અને શા પૂરા છો. તેથી તમારા સિવાય કોઈ પણ ચર્ચા કરી વિનય મે રોકે તેમ નથી, અને જો તમે નહિ આવો તો આ મંડળના મમતા તારાઓ અસ્ત પામશે તેની અચુક નોંધ લેશો.

આપની પાસે જ્ઞાનના પુરતકો હશે, ન હોય તો આ લાવનાર લાઈ સાથે ખબર આપજો કે જેથી જ્ઞાનના પુરતકો મે સેવાય અને બીજા કોઈ આત્મજ્ઞાની લાઈઓને બોલાવવા હો તે બાબત પણ લખજો. હુંકમાં આપણે કામ કમાવ કરવું છે. આપણા મંડળનું નામ આત્મજ્ઞાની મંડળ રાખવું છે.

જવાબ તરત આપજો.

વસંતપુર | લી. વાદવિવાદમાં વિનયના સ્વપ્ના સેવ
નાગ-નિવાસ | સહજનંદી વિતરાગી—નાગસી.

ઉપરનો પત્ર લખી એક કવરમાં બંધ કરી, પોતાના રતનીયાને બોલાવી, તેના હાથમાં કવર આપ્યું અને ચંપાવાડીમાં લાલજી રોક રહે છે ત્યાં જઈને તેને આપજો. એ કવર પહોંચાડવા રતનીયાને તુરત મોકલી દીધો.

મુખલાલ રોક અને હિરાલાલભાઈ પણ રત્ન માગી ધેર જવા ઉઠ્યા થયા, અને જારણામાંથી બહાર નીકળ્યા પોરે દૂરથી માણસોનું એક ટોળું ચાલ્યું આવતું હોય તેમ તે ટોળાની તફન નજર આવતાં જોયું તો મોખરે ત્રણ ચાલ્યા આવતા હતા. જેમાંના એક સાધુએ મુકપતી બં નહું. ઉપાડે મુખ હતા તથા બે સાધુઓએ મુકપતી બંધ હનું. તેમની પછગાડે પાંચ સાત માણસો તથા તેની સાત આઠ સ્ત્રીઓ ચાલતી હતી. મુખલાલભાઈ શીવજીભાઈ આ ટોળાની સાથે સાથે ચાલવા લાગ્યા.

કે, આવો વિચિત્ર દેખાવ કોઇ દિવસ જોન સંપ્રદાયમાં જોયેલો નથી કે-મુહપતી ત્યાગી સાધુ સાથે મુહપતી બાંધેલા સાધુ રહે. આમ ચાલતાં ચાલતાં છેવટ સાધુઓ મંદિર પાસેના સ્થાનકમાં ઉતર્યા અને સીવજીભાઈ ત્યાંથી પોતાને ઘેર ગયા. સુખસાક્ષ શેઠ તથા હિરાલાલભાઈ સુખ નિવાસ તરફ જવા રવાના થયા.

બપોરના લગભગ બે વાગ્યાનો સમય થઈ ગયો, છતાં રતનીયો આવ્યો નહિ. એ વિચારમાં નાગસી શેઠ લીન થઈ ગયા હતા. અને કાંઈ કાંઈ વિચારો ગોઠવી રહ્યા હતા. લાં તો રતનીયો આવી ગયો અને લાલજીશેઠની લખી આપેલી ચીઠ્ઠી નાગસી ભાઈના હાથમાં આપી. ચીઠ્ઠીમાં નીચે પ્રમાણે લખેલું હતું:—

આત્માર્થી બન્ધુ,

તમારી ચીઠ્ઠી પહોંચી. આપે મને યાદ કર્યો અને તેડાવ્યો તે સમાચાર જાણ્યા છે.

આપણા મંડળમાંથી સુખસાક્ષ શેઠ છુટા પડી ગયા, તે સમાચાર સાંભળી હું ધણો જ નાખુશ થયો છું. ખેર ! આપણા મંડળનું જોડું ભાવિ' હરિ પ્રભા બજવાન છે. હરિ કરશે તે મશે. આપણું કંઈ કાંઈ થવાનું નથી. અદિ' મારી પાસે કાંઈ પણ જ્ઞાનના પુસ્તકો નથી. જે પુસ્તકો હતા તે મારા આશ્રમ સ્થાને છે, માટે તમે પ્રેમનગરના પ્રેમજીભાઈને ખાસ બોલાવશો અને જ્ઞાનના પુસ્તકો મંગાવશો. તથા ખાત્ર જે જે ભાઈઓને બોલાવવાની જરૂર હોય તેઓને પુસ્તકો બોલાવી લેજો અને આ વાત પવનથી પણ ગુપ્ત રાખજો.

હું આવના મનીવારે મતારમાં આવીશ. બધું તેવાગ કરી રાખજો. અમારા વિષેનો હાલમાં બહુ વાતો કરશો નહિ વિદેશી સંપ્રદાય.

૪૨ રવિવરચંદ્રચંદ્રના નમસ્કાર.

(સાતજી)

ઉપરના સમાચાર શ્રીમાન લાલજી શેઠ તરફથી મળતાં નામથી શેઠ ખૂબ હર્ષિત થયા. તેમણે રતનીયાને બોલાવ્યો, અને દુકાનેથી ઉમેદ-અંદજાઈને બોલાવવા મોકલ્યો. ઉમેદઅંદ આવતાં તેનો સાથે મંત્રણુ યજ્ઞાવી. તે પછી સઘળા આત્મજાની મિત્રોને બોલાવવાનું અને હાજર રહેવાનું આમંત્રણુ આપવા તરત જ મોટર દ્વારા તેઓ રવાના થયા.

પ્રકરણ ૧૦ મું

વ્યાખ્યાનમાં થયેલો કોલાહલ

રતનીના સાડા આઠનો જરાજર સમય છે. ગરમીથી કંટાળેલા મનુષ્યો હવા ખાવા બહાર નીકળી પડ્યા છે. નવ યુવાનો લાંગો Wall (પર્ક) લઈ, ધર તરફ પાછા ફરી રહ્યા છે. કેટલાક વૃદ્ધી આજરોજ રતનીના નવ વાગ્યાના સુમારે 'ભાવણુ' છે એવી વાતો કરી રહ્યા છે. સુખલાલ શેઠ તથા હિરાલાલભાઈ જેઓ બહારની હવા લેવા ફરવા નીકળેલા, તેઓના કથુંપટ ઉપર ભાવણુના ચબ્દોના ભણકારા આવતાં તેમણે એક વૃદ્ધને પૂછ્યું કે, આજે કોનું ભાવણુ છે? જે ઉપરથી જવાબ મળ્યો કે અહિંયા બે મુહપતી ભણેલા અને એક મુહપતીના ત્યાગી એમ ત્રણુ સાધુઓ આવેલા છે. તેઓ મંદિર પાસે આજ રતનીના નવ વાગ્યાના સમયે એક વ્યાખ્યાન આપવાના છે. આ વાત સાંભળી સુખલાલ શેઠે તથા હિરાલાલે વ્યાખ્યાન સાંભળવા જવાનો વિચાર કર્યો અને તે રસ્તે ચાલવા લાગ્યા. સાં તો ધણુ મનુષ્યો એ તરફ જતાં તેઓએ જોયા. મંદિર પાસે આવતાં તેની નજીક એક વંડાના ખારણે ડીટસન ઇમર્સન જતોનો પ્રકાશ પડી રહ્યો છે. અને ત્યાં આગળ જ વ્યાખ્યાન થવાનું છે. તેવા ખજર મળતાં સુખલાલ શેઠ તથા

હિરાલાલભાઈ એ વંડમાં દાખલ થયા. અંદર માણસોની ભીડ જમી રહી હતી. શીવજીભાઈ, નાગસીભાઈ વગેરે ત્યાં જોવામાં આવ્યા, એટલે મહા મુશીબતે શીવજીભાઈની બાબતમાં બંને જણાએ જગ્યા મેળવી.

બરાબર નવના ટકોરા થતાં ઓતાજનો સમક્ષ એક મુકપતી બાંધેલા સાધુ આવ્યા. તેમણે પાટ ઉપર પોતાનું આસન લીધું. અને પંચ પરમેષ્ઠિ મંત્રની માંગલિક પ્રાર્થના કર્યા પછી વ્યાખ્યાનની શરૂઆત કરતાં તેમણે કહ્યું કે:—

દેવાણ્મિયા ! જૈન ધર્મ શું છે, એ સંબંધમાં કેટલાક જૈનો પણ આ કાળમાં અજ્ઞાન છે. પરંતુ જૈન ધર્મ એ ધણો પ્રાચીન ધર્મ છે. તે ધર્મમાં ચોવીસ તીર્થંકરો થઈ ગયા, એ તેની પ્રાચીનતા સિદ્ધ કરી બતાવે છે. આ ધર્મમાં હેતુસા તીર્થંકર ભગવાન મહાવીર દેવ થઈ ગયા. જેમને નિર્વાણ પામ્યા આજે ૨૪૬૩ વરસો થયાં. તેમનું આ શાસન આસે છે.

જૈન ધર્મમાં ધર્મમાં મુત્રો છે. ઉત્તરાધ્યયન આદિ મુત્રો જ્ઞાનથી ભરપૂર છે, પરંતુ મુત્રો વાંચતાં પહેલાં મથો વાંચવાની ખામ જરૂર છે. કાગળ કે મથો વાંચવાથી કેટલાક તક વિના કરવાની બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય અને તેવી બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય, તે જ સુખ નિર્વાનનું રહસ્ય મમળનય, મારે જ જ્ઞાની આચાર્યો કેવળ સુષ ઉપર જ અવધાન નહિ રાખતા, મથોને વાંચી, મન્દો વાંચવાની દિમાયન કરી રજા છે.

આજ મન્દો વાંચવાનો જરૂર વિચાર કરવો. અને ૬ મંત્ર પૂં ત્યાં મુઠી ના મારી રહીય આવેને વ્યાજબી લાગી જ.

આજ મન્દોનું વાંચન કરે ન પહેલા મારે ૨૫૪ ૨૫૪ ૧૬૬ ૫૩ ૭ ૧, જૈન મહાકવિત્વના પદ્યો મન્દો પ્રસિદ્ધ થયા છે નાજી

બધા મન્યો વાંચવાનું સાહસ કોઈ પણ મનુષ્ય આ છાંડગીમાં કરી શકે નહિ તેથી તેમના વાસ્તે એક જ બધામણ કરવાની છે કે શ્રીમદ્ રાજચન્દ્રનો મંથ તેઓએ વાંચવો. તે મન્ય, તેમાંના પત્રો ખૂબ ખૂબ વાંચવા, વિચારવા; કારણ કે આ મન્ય આત્મજ્ઞાનથી ભરપૂર છે, અને આ મન્યમાં જેટલું આત્મજ્ઞાન બધું છે તેટલું આત્મજ્ઞાન ખીજા કોઈ મન્યમાંથી મળી શકે તેમ નથી.

શ્રીમદ્ના ખાસ પરિચયમાં હું આવેલો કે નહિ, એ કહેવા હું નથી માનતો; પરંતુ તેઓ એક જ્ઞાની પુરુષ હતા. અને જ્ઞાની પુરુષ હંમેશાં પૂજ્ય છે; તેથી તેમની પૂજા થતી હોય, તો કોઈ ખોટું નથી, તેમ કરવું જ જોઈએ. વળી કદલાક મુમુક્ષુઓએ અગાસમાં રાજચન્દ્ર આશ્રમ પણ બંધાવેલો છે.

આત્મજ્ઞાનના પુસ્તક તમે વાંચશો તો હું તમને બારપૂર્વક કહી શકું છું કે મુદ્ધપતીનું બંધન કે તેનો ત્યાગ, રત્નેહરણ રાખવો કે ન રાખવો, અથવા મોર પીછાનો સાવરણો રાખવો કે ન રાખવો, અથવા એવી જાતનું કાંઈક પરિવર્તન કરવાથી સંપ્રદાયનો મોહ અને તેની વળગણ રહેતી જ નથી. અને ત્યારે આવું પરિવર્તન થાય ત્યારે જ સમજી શકાય કે આત્મજ્ઞાન થયું છે. અને આ આત્મજ્ઞાન થવાના મુખ્ય લક્ષણો છે. જો સાધુ અવસ્થામાં પરિવર્તનના વિચારોના જન્મ ન થાય, તો સમજવું કે તે સાધુમાં આત્મજ્ઞાનની સંપૂર્ણ ખામી છે.

દેવાણ્ડિયા ! હું કોઈના પણ લઈને આ પ્રભાસે બોલતો નથી. એક મુનિના વેષ પરિવર્તનને અંગે મારે આટલું બોલવું પડ્યું છે એવો ખ્યાલ પણ આપ ન રાખશો. પરંતુ જે પરિવર્તન થયું છે તે યોગ્ય જ થયું છે.

શીવજી : (ચાલતા બ્યાખ્યાને હિસા થઈને) મહારાજ

સાહેબ ! આપ આ શું બોલો છો ? પરિવર્તનમાં મુહપતીનો ત્યાગ મોરપીછાનો આદર ! આ બધું આપને શું યોગ્ય લાગે છે !

મહારાજ : મોરપીછાના સાવરણીની વાત એક બાબતે મૂકો, પરંતુ મુહપતી સંબંધમાં તમે ચર્ચા કરવા માગતા હો તેથી મને તમારા બોલવામાં દેખાઈ આવે છે.

શીવજી : જીહા. હું મુહપતીના વિષય ઉપર ચર્ચા કરવા માગું છું.

મહારાજ : દેવાણુમિયા, કરો સરખાત.

શીવજી : આપ મુહપતીનું બંધન કરવું જોઈએ, એ બાબતમાં શું કહેવા માગો છો ?

મહારાજ : હું એ જ કહેવા માગું છું કે મુહપતી મુખ ઉપર બાંધવાની બિંદુલ જરૂર નથી.

શીવજી : જો મુહપતી મુખ ઉપર ન બાંધવી જોઈએ એમ આપ કહેતા હો તો આપે મુખ ઉપર શા વારતે મુહપતી બાંધી રાખી છે ?

મહારાજ : હું તેના કારણે અત્યારે આપવા માગતો નથી, પરંતુ હું જણાવું છું કે મુહપતી મુખ ઉપર ન રાખવી જોઈએ.

શીવજી : મુહપતી મુખ ઉપર બાંધવામાં આપને આડે તિરસ્કાર છે, તો પછી તમે તેનો ત્યાગ કેમ કરતા નથી ?

મહારાજ : હું પડીના છું! કામમાં મમલ આપમે ત્યાં કરી છું તેમ છું. મારામાં તેવું પરાક્રમ છે, મમલપા !

શીવજી : ત્યારે શું મુહપતી ત્યાગ કરવાનું આપને મુશ્કેલ નથી આવતું ?

મહારાજ : એ બાબત આપને પૂછવાની કાંઈ જરૂર નથી.

શીવજી : તો પછી આપ ચર્ચા કરવા જોઈ રહ્યા છો કે નહીં ?

માગતો નથી. ત્યારે કારણો આપવામાં ન આવે, ત્યારે એમ જ સમજાય કે તમારી પાસે કંઈ કારણો નથી, તેમજ બ્યાનબી દલીલો નથી.

મહારાજ : જો તમે એમ જ માનતા હો કે મારી પાસે મુદપતી મુખ ઉપર ન બાંધવી જોઈએ તે વાસ્તે કંઈ દલીલ તેમજ બ્યાનબી કારણો નથી, તો પછી હું તમને પૂછું છું કે અગાઉ સાધુઓ મુદપતી બાંધતા એનું પ્રમાણ તમે જણાવી શકો છો ?

શીવજી : આપનો પ્રશ્ન બ્યાનબી છે. આપના પ્રશ્નનો એ જ જવાબ કે આપે મુદપતી બાંધી છે, તો આપના શરૂ મુદપતી બાંધતા હશે અને તે મુજબ મુદપતી બાંધવાની પરંપરા સાબીત થાય છે. જો મુદપતી બાંધવાની પરંપરા ન હોત તો આપના શરૂ મુદપતી મુખે શા વાસ્તે બાંધત અને આપ પણ મુદપતી શા વાસ્તે બાંધત ?

મહારાજ : એ પ્રમાણ હું સ્વીકારવા તૈયાર નથી.

શીવજી : જો આપ એ પ્રમાણ સ્વીકારવા તૈયાર ન હો, તો તેના કારણો આપવા જોઈએ, એટલું જ નહિ પણ આપ જણાવી શકો છો કે મુદપતી મુખ ઉપર ન બાંધવી તેના સબળ પ્રમાણો સૂત્રકારોએ આપ્યા છે.

મહારાજ : પહેલાં તમારે મારા પ્રશ્નનો જવાબ દેવો જોઈએ. તમે શું મને દબાવવા માગો છો ?

આમ જ્યાં પ્રશ્નોત્તરો થઈ રહ્યા છે, ત્યાં તો સભામાં મોટા કોલાહલ મચ્યો. માણસો ઉઠ્યા થઈ ગયા અને સંઘળા મડબડ કરવા મંડી પડ્યા, જેના જેવી અને તાણા તાણી થવા લાગી. સંપ્રદાય વાદ ઉભો થયો જાણી મામલો વિશેષ ગંભીર ન બને તે સાર નામસીમાઈ તથા હિરાલાલભાઈએ ઉભા થઈ સભાજનોને શાંતિથી સમજાવી બેસાડી દીધા અને સભા વિસર્જન કરી. સભા વિસર્જન થઈ રહ્યા બાદ સુખલાલ શેઠે મહારાજ પાસે જઈ નિવેદન કર્યું કે

મયા તો કપુરચંદભાઈ, પાનાચંદભાઈ, પુનમચંદભાઈ, દોપચંદભાઈ, હરીચંદભાઈ, અમયાભાઈ, કસ્તુરભાઈ, ધરમચંદભાઈ, રતનચંદભાઈ સર્વે ને લઈ ઉમેદચંદભાઈ આવી પહોંચેલા જોયા. એક બીજા સપ્રેમ ભેટયા અને આત્મચાનપૂર્વકના કુશળ વર્તમાન પૂછયા. સર્વે મિત્રોને ઉમેદચંદભાઈ દિવાનખાનામાં લઈ ગયા. લાલજીભાઈ તથા પ્રેમજીભાઈએ પણ કુશળ વર્તમાન પૂછયા અને દેશપરદેશની પરિસ્થિતિની વાત કરવા લાગી પડ્યા.

નાગસી શેઠ રસોડાની તપાસ કરવા ગયા, તો રસોઈ તૈયાર હતી. એટલે રસોડામાં પાટલા નંખાવી દોધા અને દિવાનખાનામાં આવી સર્વે મિત્રોને જમવા તેડી ગયા. સર્વે મિત્રોએ ખૂબ હોંશ-પૂર્વક ગપાટા સપાટા મારતાં મારતાં લાડુ-મિષ્ટાન્ન ઉડાવ્યાં. મોજન લઈ મુખવાસ લીધા પછી સર્વે મિત્રો દિવાનખાનામાં આરામ લેવા આડા પડખે થયા.

મિત્રોને આમ આરામ લેતાં જોઈને લાલજીભાઈએ જણાવ્યું કે આપણે જે કામ સારૂ એકઠા થયા છીએ, તે કામ ત્યાં સુધી પાર ઉતરું નથી ત્યાં સુધી આપણે આરામ કેમ લઈ શકીએ ! માટે વિચાર કરવાની અને મંત્રણા કરવાની ખાસ જરૂર છે. આ ઉપરથી બધા મિત્રોએ તરત જ શું કરવું તે સંબંધી નણી કરવા ઠરાવ કર્યો અને એકરો એકર બધા બોલી ઉઠ્યા કે લાલજીભાઈ, આપ જણાવો તેમ કરીએ. આમ મિત્રોના કહેવા ઉપરથી લાલજીભાઈ ઉભા થયા અને બોલ્યા:—

આત્મજ્ઞાની મિત્રો !

આપણે અત્રે બધા ભેગા થયા છીએ તે એકજ કારણ વાસ્તે, કે આજરોજ સુખલાલ શેઠ તથા સીવજીભાઈ સાથે આપણે જ્ઞાન ચર્ચા કરવાની છે. અને આપણા પક્ષના સુખલાલ શેઠે હમણાં આપણા મનમાંથી પરિવર્તન કર્યું છે, તેને પાછા આપણા મતમાં

આવતી કાલ ઉપર આ ચર્ચા મુલતવી રાખીએ અને ધાંધલ ન બને તથા શાંતિ જળવાય તેવી શરતો રાખી આપને અનુકૂળ પડે તે જગ્યાએ ચર્ચા કરીએ. જે આપ ઇચ્છતા હો તે અમે કેટલી શરતો રજુ કરીએ.

મહારાજ : સુખલાલભાઈ, અમારે આવતી કાલે વરેલી સવારમાં અત્રેથી વિહાર કરવાનો છે. અને અમે અહિં વધારે વખત રોકાઈ થકીએ તેમ નથી.

સુખલાલ : જેવી આપની ઇચ્છા.

આ પછી તરતજ મહારાજ સાહેબ હિમા યયા અને પોતાને સ્થાનકે ચાલ્યા ગયા. સુખલાલ શેઠ, નાગસીભાઈ, શીવજીભાઈ તથા હીમલાલ ભાઈ વગેરે પોત પોતાને ઘેર જવા ઉપડ્યા.

પ્રકરણ ૧૧ મું

આત્મજ્ઞાની મિત્રો નાગસી શેઠની મુલાકાતે

નગરના સમગ્ર માણસાતનો પ્રભવ છે. મુખના પદા હીમજી પૂજ્યો પદ માનેને પ્રકાશ પાડી રહ્યા છે. નવરે દેવ નમરના નમરગેડ રમજીભાઈ કુકાનના ગારી તરીયા ઉપર આ પડખે આરામથી પડ્યા છે ત્યાં દપાલીએ આવીને એ પોતાના આપ્યું. સુગ ભાઈએ 'આ પોરટકાડ' તે આપજી પિરામજી પોપાવાળાએ સમેલુ તમ. પ્રમજી શેઠ પોરટકાડ' એ વખત, તે વખત, એમ ત્રણ વખત ખારી ખાગીને લાંચુ અને એ પ્રેતો નિમામે મુખે. જલ્દે વિગતો પડી દેવ તેમ તેઓ દનાઈ કરી મવા. મેના નેહા ગામએ જલ્દુ કે કાઈ અમંતગ મુખ ૧૧ આપ્યો હશે તે મનમાં હિંમ નિમાના આથે તિયાર કરવા કરી મવા કે હરે શુ કનું અને કામગામ: પવન વેરે તેણે છે. જલ્દ પુનરોન્ને: હોદેનો: ભાવવા જલ્દુ છે જે નહિ લખ જલ્દુ તે કી

લેવા છે અને શિવજીભાઈને શાનચર્યામાં પરાજય આપી આપણ
પથનો વિજય જ્વજ્વ કરાવવો છે; પરંતુ હું કેટલું અદ્ભુત મ
કરી ગયો છું, તેની તમને હજી સુધી માહિતી નથી એ
મારા અદ્ભુત કામની કદર તમે કરી શકો તે સાર એક વાત તમ
વાંચી સંભળાવું છું. —

શ્રીમાન નાદજીનંદી ત્રિશગી શાસ્ત્રરત્ન લાલજીભાઈ !

યર્ષ મથેલી છે અને એવા આવકો પણ ભેટયા છે કે એક વખત ને આ મંથની વાત ઉચ્ચારીયે તો આવકો પાછા ઉપાધ્યયમાં પગ પણ મુકતા નથી. એક વખત વ્યાખ્યાનમાં " સ્ત્રી સંબંધમાં મારા વિચાર " એવા મથાળાવાળો જ્ઞાનમંથમાં એક પત્ર છે તે પત્ર મેં ઘણી જ અદ્ભુતતાથી વાંચ્યો.

(શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર પૃ. ૨૦૭)

x x x સ્ત્રી એ સંસારનું સર્વોત્તમ સુખ માત્ર આવર્ણિક દૃષ્ટિથી કલ્પાયું છે, પણ તે તેમ નથી જ. સ્ત્રીથી જે સંયોગ સુખ ભોગ-વવાનું ચિન્હ તે વિવેકથી દૃષ્ટિગોચર કરતાં વગન કરવાને યોગ્ય ભૂમિકાને પણ યોગ્ય રહેતું નથી. જે જે પદાર્થો પર જુગુપ્સા રહી છે, તે તે પદાર્થો તેના શરીરમાં રહ્યા છે, અને તેની તે જન્મ-ભૂમિકા છે. વળી એ સુખ ક્ષણિક, ખેદ અને ખસના દરદ રૂપ જ છે. તે વેળાનો દેખાવ હૃદયમાં ચિત્રાર્થ રહી હસાવે છે કે, શી આ ખૂલવણી ! કુંઠામાં કહેવાનું કે તેમાં કંઈ પણ સુખ નથી. અને સુખ હોય તો તેને અપરિચ્છેદ રૂપે વર્ણવી જુઓ, એટલે માત્ર મોહ દશાને લીધે માન્યતા યર્ષ છે એમ જ જણાશે. અહીં હું સ્ત્રીના અપ-વાદ આદિ ભાગનો વિવેક કરવા બેઠો નથી. પણ ત્યાં ફરી આત્મા ન ખેંચાય એ વિવેક થયો છે તેનું સહજ મૂલ્યન કર્યું છે. સ્ત્રીમાં હોય નથી. x x x પણ પૂર્વોપાર્જીત હજી સુધી મને પ્રવર્તે છે, ભાં સુધી મારી શી દસાથી શાંતિ થાય, એ વિચારમાં મને નીચે પ્રમાણે સમાધાન થયું:—

* * * *

" સ્ત્રીના સંબંધમાં કંઈ પણ રાગદ્વેષ રાખવાની મારી અંશ માત્ર ઈચ્છા નથી, પણ પૂર્વોપાર્જીત સુધી મને પ્રવર્તનમાં અટકવો પડે..."

આ ઉપરથી ખૂબ ક્ષણાદય થયો. કેટલીક આવિશ્વાસોએ મને

દેવા કે અને ગિવજીભાઈને શાનચર્યામાં પરાજય આપી આપણા
પથનો વિજય જ્વજ કરાવવો છે, પરંતુ હું કેટલું અદ્ભુત માન
કરી રહ્યા છું, તેના તમને હજી સુધી માહિતી નથી મેં
મારા અદ્ભુત કામની કદર તમે કરી શકો તે સાર એક પત્ર તમને
પાઘી મળ્યાનું છે —

શ્રીમત્ત નાદજીન દી વેંગી શાસ્ત્રરત્ન લાસજીભાઈ !

યર્ષ મયેલી છે અને એવા આવકો પણ ભેટ્યા છે કે એક વખત
જો આ મંથની વાત ઉચ્ચારીએ તો આવકો પાછા ઉપાગ્રયમાં પડ
પણ મુક્તિ નથી. એક વખત વ્યાખ્યાનમાં “ સ્ત્રી સંબંધમાં મારા
વિચાર ” એવા મથાળાવાળો જ્ઞાનમંથમાં એક પત્ર છે તે પત્ર મે
ધણી જ અદ્વૃત્તતાથી વાંચ્યો.

(શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર પૃ. ૨૦૭)

× × × સ્ત્રી એ સંસારનું સર્વોત્તમ સુખ માત્ર આવર્ણિક દૃષ્ટિથી
કલ્યાણ છે, પણ તે તેમ નથી જ. સ્ત્રીથી જે સંયોગ સુખ ભોગ-
વવાનું ચિન્હ તે વિવેકથી દૃષ્ટિગોચર કરતાં વમન કરવાને યોગ્ય
ભૂમિકાને પણ યોગ્ય રહેતું નથી. જે જે પદાર્થો પર જીગૃક્ષા રહી
છે, તે તે પદાર્થો તેના શરીરમાં રહ્યા છે, અને તેની તે જન્મ-
ભૂમિકા છે. વળી એ સુખ ક્ષણિક, ખેદ અને ખસના દરદરે રૂપ જ
છે. તે વેળાને દેખાવ હૃદયમાં ચિત્તાર્થ રહી હસાવે છે કે, શી આ
બૂલવણી ! હુંકામાં કહેવાનું કે તેમાં કંઈ પણ સુખ નથી. અને સુખ
હોય તો તેને અપરિચ્છેદ રૂપે વર્ણવી જીઓ, એટલે માત્ર મોહ
દશને લીધે માન્યતા થઈ છે એમ જ જણાશે. અહીં હું સ્ત્રીના અપ-
વાદ આદિ ભાગને વિવેક કરવા બેઠો નથી. પણ ત્યાં ફરી આત્મા
ન ખેંચાય એ વિવેક થયો છે તેનું સહજ સ્વયં કર્તુ છે. સ્ત્રીમાં
હોય નથી. × × × પણ પૂર્વોપાર્જીત હજી સુધી મને પ્રવર્તે છે,
ત્યાં સુધી મારી શી દશાથી શાંતિ થાય, એ વિચારમાં મને નીચે
પ્રમાણે સમાધાન થયું:—

* * * *

“ સ્ત્રીના સંબંધમાં કંઈ પણ રાગદ્વેષ રાખવાની મારી અંશ
માત્ર ઈચ્છા નથી, પણ પૂર્વોપાર્જીત ઇચ્છાના પ્રવર્તનમાં
અટકો થું...”

આ ઉપરથી ખૂબ કલ્પાદય થયો. કેટલીક આવિકાઓએ મને

રણો નહિ રાખવાનું જણાવ્યું. હિરાલાલ ઘોષાવાળાએ તો મને પરિવર્તન કરવા ખૂબ ખૂબ સમજાવ્યો હતો, પરંતુ તમારા આત્મ જ્ઞાનમાં આ અદ્ભુત વાત યાદ આવી ગઈ તે ખૂબ પ્રશંસનીય છે.

હવે તો કોઈ આશ્રમ બંધાવાય, તો ત્યાં આગળ સ્થિર થઈ જઈએ અને આત્મજ્ઞાનનું રટણ કર્યાં કરીએ. સમય-સારનું એક દિવસ વાંચન કર્યું ત્યાં તો તે રાત્રે અદ્ભુત સ્વપ્ન આવ્યું કે—હું કુંદકુંદાચાર્યનો એકો હતો. વગેરે વગેરે લખ્યું જાય તેમ નથી. એક રાત્રે એવું સ્વપ્ન આવ્યું કે—તમે ગુફાનિવાસી થયા છો. લીલા જ્ઞેન, રાધા જ્ઞેન, અનસુયા જ્ઞેન વ્યાખ્યાન સાંભળવા આવ્યાં છે અને આપ આત્મજ્ઞાનની વાતો કર્યાં કરો છો, અને તમેને સારી સારી રકમો અને વસ્તુઓ ભેટ મળે છે. તેવામાં આંખ ઉઘડી ગઈ. તો હવે તમે પોતે ન જઈ શકો તો બીજા બે આત્માથી બાઈએને જાહેર ઉધરાણું કરવા જરૂર મોકલશો. જેને જેને શોખ ભરવો હશે તે શોખ ભરશે. થોડા વખતમાં મોટી રકમ એકઠી થઈ જશે અને તમે પણ સારામાં સાફ-મોટી રકમનું ઉધરાણું કરી શકશો. તો આ પ્રશ્ન ઉપર આપે વિચાર કરવાનો છે. હાલમાં બીજી કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ હાથ ન ધરતાં આ કામ પહેલી તકે કરશો, અને મારું લિંગદેહજન્ય જ્ઞાન અનુભવથી કહે છે કે તમે આ કામમાં પ્રવૃત્તિ કરો, અને ફળની આશા રાખો નહિ. મારે હવે આત્મજ્ઞાની દીક્ષા લેવાની છે અને તેમ કર્યું જ છુટકો છે. બીજો ઉપાય નથી. તો હવે તે સંબંધમાં મને ખતર આપશો કે જેથી આત્મજ્ઞાની દીક્ષા સ્વીકારી વેચ પરિવર્તન કરી નાખું ! કિં બદના !

લી. આત્માર્થી મુનિ દ્વિવેગસભ્ય.

પત્ર વાંચી લાલજીભાઈએ કહ્યું: મિત્રો, આ જાગૃતમાં તમારો શો અભિપ્રાય છે ? આત્માર્થી મુનિ તરફથી મને પણ પત્ર મેં તમને વાંચી સંભળાવેલ છે.

પ્રેમજી : જ્ઞાનચર્યા તો કરવી જ જોઈએ. હું તો ધરમી
ભરીને મોટા મોટા પુસ્તકો લાવ્યો છું.

લાલજી : આત્માર્થી મુનિ જે કાંઈ પત્રમાં લખે તે ખોટું
વિચારવા જેવું છે. કાળો કરવાનો આ ખાસ યોગ્ય સમય છે. તમે
જાણો છો કે લક્ષ્મી વિના આપણો નવો પંથ આગળ ચાલી શકે
નહિ, આપણે આશ્રમે બંધાવવાં પડશે ને વળી રસોડાં પણ ખૂબ
મૂકવાં પડશે.

નામસી : લાલજીભાઈનું કહેવું તદ્દન સત્ય છે.

કપુરચંદ : ચર્યા કરવાનું મુસ્તરી રાખીએ. લક્ષ્મી પ્રેમચર્યા
પહેલું ધ્યેય રાખીએ; લક્ષ્મી હશે તો ઘણા લક્ષ્મીનંદનો આ
સાધારણ જનતાને આપણે આપણા પંથના અનુયાયી બનાવી શકીએ.

એક પછી એક બધાનો એ જ અભિપ્રાય થયો કે જ્ઞાન
ચર્યાની વાત મુસ્તરી રાખવી અને સાંજના ચાર વાગ્યે રતનજીના
ધર્મશાળામાં બધા મિત્રોએ ભેગા થઈ આત્મજ્ઞાન પંથ મંજૂર
વિચારોની આપણે તથા કેટલાક સુધારા વધારા કરવા માટે જે
મળતું. એ મુજબ ફરાર થતાં લાલજીભાઈ, પ્રેમજીભાઈ વગેરે
મિત્રો આશ્રમ ભેગા દિવાનખાનામાં આઠા પડ્યે થયા. નામસી
રતનીવાને ધર્મશાળામાં ખુરશી, ટેબલ, પેન્સીલ, કામગીર, તત્કાલ
વમેરે લઈ જતા, અને ચોરોડા આશ્રમ કરવા જતા. અને તે
પણ આશ્ચર્ય થયું.

પ્રકરણ ૧૨ મું

ત્રિકોણ પરિપદ અને હિરાલાલનો વોકઆઉટ.

૨ તનખાઈની ધર્મશાળાનો વચ્ચે જોરડો રતનીયાએ આજે સાફ સુદ ડયો છે. જોરડાના ભોંયતળીયે એક રંગેલી ચિત્રામણ-વાળો શેતરંજ પાથરી દીધી છે. એક ત્રણ ખુણીયું ટેબલ જોરડાની વચ્ચે વચ્ચે મૂક્યું છે. અને આગળનાગુમાં લગભગ દોઢ ડઝન ખુરસીયો ગોઠવી દીધી છે. ટેબલ ઉપર એક રેશમી ટેબલ ક્લોથ ગોઠવ્યું છે. નાનો પડીયાળનો ડબો તથા પેનસીસ, કામળ, હોદ્દર, શાહીના ખડીયાઓ, પેપરવેટ, ટેબલ ઉપર ગોઠવી દીધા છે. જોરડો ઘણી સુંદર રીતે રતનીયાએ સજ્જાઓ છે.

જરાજર ત્રણને પચાસ મીનીટ ચાર ઘોડાગાડીઓ ધર્મ-શાળાના દાટક પાસે આવી પહોંચી. લાલજીભાઈ, કપૂરચંદભાઈ, પ્રેમજીભાઈ, નાગસીભાઈ, ખીમચંદભાઈ, ઉમેદચંદભાઈ વગેરેને મીટીંગના જોરડા તરફ રતનીયો લઈ ગયા. બધા મિત્રોએ પોત-પોતાની બેઠક લઈ લીધી. એટલે લાલજીભાઈ ઉભા થયા અને જોડવા કે જે જે જાઈએને જે જે વિષય ઉપર ચર્ચા કરવી હશે તે તે ચર્ચા કરવાની છૂટ છે. સુધારા-વધારા તથા આપણા પંથને વિશેષ ઉત્તેજન મળે તેવા દર્શાવ કરવાની, મંડળના ધારાધોરણ બનાવવાની, જે કંઈ ઈચ્છા હશે તે તેવા સવાલો પણ બહુમતીથી આ મંડળમાં પસાર કરવામાં આવશે.

હિરાલાલ : આ મંડળના પ્રમુખ તરીકે લાલજીભાઈ પ્રમુખ-સ્થાન લે, એવી હું વિનંતિ ગુનઈ છું.

પ્રેમજી : હિરાલાલભાઈની દરખાસ્તને હું ટેકા આપું છું.

દરેક મિત્રોનો ખત લેવામાં પ્રમુખસ્થાન લાલજીભાઈએ સ્વીકારવાનું મંજૂર થયું.

લાલજી : મિત્રો, આપે મને પ્રમુખ તરીકે આ સભામાં ચુંટ્યો છે. તો હું નિષ્પક્ષપાતપણે જ કામ કરીશ. આપ મિત્રોને જે જે સલાહો ચર્ચવા હોય તે તે ચર્ચવાની અને મદુમનીએ કરાવ કરાવવાની છૂટ છે. દરેક મિત્રોએ ઉભા થઈને પોતાનો વક્તવ્ય કરવો તથા સભ્યતા જાળવવી.

કપુરચંદ : મિત્રો, હું આ તાજેતરમાં નીકળેલા નવા પંથમાં હમણાં જ જાણ્યો છું. પરંતુ મને કંઈ ખાલીતિ નથી તેમજ મોં પથ્થુ રીતે ખાસ જાણવામાં આવ્યું નથી કે આપણા પંથમાં મોર પીછાનો સાવરણો શું કામ રાખવો જોઈએ, ખાટે આ વિષય ઉપર ખાસ ચર્ચા થવાની જરૂર છે.

લાલજી : એ મોરપીછાનો સાવરણો રાખવામાં આવે છે તે આપણા પંથનું મુખ્ય ચિન્હ છે. આપણે દિગંબર જૈન સંપ્રદાયના કહેવાઈએ.

નાગસી : દિગંબર અર્થાત્ દિશાર્પી વસ્ત્ર જેના છે જો. તેનો અર્થ થાય છે. તે સંપ્રદાયના અનુયાયીઓ પણ દિગંબર રહેતા જતાં છે, અને આ સંપ્રદાયના મુનિઓ દિગંબર રહે છે. તે મારા જાણવામાં આવ્યું છે. આવા દિગંબર સાધુઓને રાજદારી અનેથી નીકળતા અટકાવવાના મનાઈ દુકમે સરકારી કોરીઓ, તરારથી કાયદેમર ખજા દોવાનું હું જાણું છું. આપણે પણ દિગંબર થઈ પડી, કાગળ કે 'જગાવ મોઘ મમો દોડાવ ઉમગાવ મમો' નામને જ મોઘ મને એમ તેમનું મુખ છે, એનું એ મોઘનું છે એટલે દિગંબર થવા નિવાર આપણને પણ મોઘ નહિ મળે.

જીવજી : મિત્રો, મારો કહેવાનો આટલો જ જાણી છે. તમે કંઈ જાણતા નહોતો.

જીવજી : જી. જી. જી. આટલો જ તે જાણી છે.

લાલજી : મિત્રો, સાંભળો. ગોરખીછતો સાવરણો કેટલાક કારણસર રાખવો જરૂરી છે. એ વાતો એવી છે કે તમે કોઈ ન સમજી શકો. ડાહ્યા માણસો ખાસ સમજી શકે છે.

નાગસી : તો પછી આપણે દિગંબર સંપ્રદાયના છીએ એમ શા માટે કહેવરાવવું જોઈએ ?

કપુરચંદ : ત્યારે આપણો સંપ્રદાય કયો ?

ત્રેમજી : શ્રીમદ્ પંથ.

નાગસી : એ નામ બરાબર બંધ બેસતું આવતું નથી. આપણે કોઈ સારું નામ શોધી કાઢવું જોઈએ.

લાલજી : સાંભળો મિત્રો ! કબીરના અનુયાયીઓ કબીરપંથી કહેવાય છે. નાનકના અનુયાયીઓ નાનકપંથી કહેવાય છે. શિવના અનુયાયીઓ શિવપંથી કહેવાય છે. એમ આપણે રાજચન્દ્રના અનુયાયીઓ રાજપંથી કહેવાઈએ. મિત્રો, આપને આ નામ અનુકૂળ આવે છે ?

નાગસી : મિત્રો ! રાજપંથી તરીકે ઓળખાવવામાં મારો અભિપ્રાય વિરૂદ્ધ છે. મારો તો વિચાર છે કે શ્રીમદ્ એક કવિ હતા અને તેમની કવિત્વ શક્તિ ધણી જ અદ્ભુત હતી, માટે જે મનુષ્યમાં જે કોઈ વિચિત્ર શુભ હોય તે નામથી આપણે ઓળખાઈએ, તો ધણું જ સારું, મતલબ કે આપણે કવિપંથી તરીકે ઓળખાઈએ એ વધારે ધિગમ્બીર જોઈએ.

કપુરચંદ : મિત્રો, હું તો આપના મંડળમાં હમણાં જ ભાગ્યો છું. પરંતુ આપના મંડળમાં નામ પાડવામાં પણ ધણું જ વાંધા દેખાઈ રહ્યો છે. આ મંડળને નામ શું આપવું તેનો પણ તોડ વર્ષ થઈ ગયો નથી. તો પછી આ મંડળ આમજી આવશે કેવી રીતે ?

હિરાલાલ : મિત્રો, નામ રાખવામાં જ ખરી ખૂબી છે. નામ રાખવું એ કોઈ જેવી તેવી વાત નથી. પ્રમુખ સાહેબ, હું આપને વિનવિ કરું છું કે, આપણા મંડળના સિદ્ધાંતો જૈન સંપ્રદાયના કોઈ પણ મંપ્રદાય સાથે મળશે નહિ, માટે બહુ વિચાર કરવા જેવું છે; અને ઘણી ડહાપણપૂર્વકની વિચારણા પછી આપણા મંડળને “આત્મજ્ઞાની મંડળ” તરીકે ઓળખાવવું, એમાં જ આપની તથા મારે મિત્રોની મદદતા છે. આવું નામ રાખવાશે આપણા મંડળનો તો દરેક રચશે સર્વે બાપી બની રાશે, પણ મારા મિત્રોની જવાબદારી.

૧૩ મિત્રો, હિરાલાલજીનાર્થનું કહેવું પ્રમાણ યુક્ત છે. “આત્મજ્ઞાની મંડળ” એ, આપણા મંડળનું નામ આત્મજ્ઞાની મંડળ નહીં, આત્મજ્ઞાની મંડળ માનવ સાથે છે. આપ સર્વે આ બાબતમાં મારા મિત્રોની મદદ આપજો.

એક વાત એક બધા મિત્રોના મત લેવાર્તા. “આત્મજ્ઞાની મંડળ” નામ નામમાં મારે મિત્રો એકમત થયા.

કેસવ.

૧૪ મન એવો હસલ પમાર કરે છે કે — “આત્મજ્ઞાની મંડળ” તરીકે ઓળખવામાં આવે.

૧૫ નો નાવરજો દા વારને રાખે. યશ જરૂરી છે.

૧૬ રાત જાંબ કરો. એ પ્રથમે જ નામના હસલ પમાર કરે.

૧૭ નામના હસલ પમાર કરે.

લાક્ષણ : સાંભળો, નાગસીભાષ્મો આ પ્રશ્ન ધણે જ અગત્યનો છે. અસારે જૈન દર્શન એટલે આત્મચાની દર્શનમાં ધણા સંપ્રદાયો છે. તેમાં મુખ્યત્વે સ્વેતાંબરી સંપ્રદાય તેમાં (૧) મૂર્તિપૂજક સ્વેતાંબરી, (૨) અમૂર્તિપૂજક સ્વેતાંબરી અથવા સાધુ-માર્ગી (૩) દિગંબર સંપ્રદાય. આપણા ધર્મગુરુ તો એવા હોવા જોઈએ કે સ્વેતાંબર તેમજ દિગંબર બંને સંપ્રદાયમાં ભળી શકે; એટલે તે મુજબ વર્તન કરી શકે તેવા પુન્યવાન આત્માઓ આપણા ધર્મગુરુ તરીકે રહી શકે.

કપુરચંદ : તેમણે વેષ કેવો રાખવો !

લાક્ષણ : મિત્રો, એવા આપણા ધર્મગુરુએ મોરપીછાનો સાવરણો, સફેદ કપડાંમાં ચોસપટો અને પછેડી, દડો, કમંડળ એ મુજબનો વેષ રાખવો. આ સુક્તિ એ ધણા હહાપણુપૂર્વક શોધી કાઢી છે.

નામસી : આવો વિચિત્ર વેષ રાખવાનું શું કારણ !

લાક્ષણ : આપણે જે નવો પંથ કાઢીએ છીએ તેમાં તેવો વેષ રાખવાની ખાસ જરૂર છે. વેષ વિચિત્ર હોય તો જનતા સાધારણ રીતે પૂછ પરછ કરે અને કાંઈક નવિન જાણુવા પ્રયત્ન કરે અને નવી નવી વાતો જાણુવા માટે માણુસો પૂછ પરછ કરવા આવે કે તરતજ તેમને આપણા આત્મચાની મંડળના અમરકારો ખતાવી આપણા મંડળમાં સામેલ કરી શકાય. નવ પુવાનો આપણા મંડળમાં તરતજ ભજરી અને જો આપણે વિચિત્રતા નહિ રાખીએ તો આપણું મંડળ આગળ પ્રવૃત્તિ કરી શકશે નહિ.

નામસી : મિત્રો, વેષ એ તો વ્યવહાર છે. અને વ્યવહાર જોરો છે. વ્યવહાર ખૂબી દેવાય તેમાં કાંઈ ખોટું નથી અને નિષ્કપ્ત એજ સત્ય છે. શું તમેજો આત્મચાનનો આવો ઉપદેશ નથી

સાબર્યો કે દે મારે' તો કહેવું છે કે આપણા ધર્મગુરુ પણ આપણી માલક કેટલો, કોટ, અમરણ, ધોતીયું વગેરે પહેરી શકે.

કપુરજી : નાગમીઆઈનું કહેવું સત્ય છે.

પ્રેમજી : નાગમીઆઈનું કહેવું સત્ય છે. અને તે વાતને મગતા થાકે છુ વ્યવહાર ખોટો છે અને નિમય એજ સત્ય છે. વેષ એ તો વ્યવહાર છે અને તેથી વેષ પરિવર્તન કરી શકાય.

દત્તજી : હું નાગનાઆઈની હકીકત સાથે મગતો આવું.

પ્રેમજી : નાગનાઆઈની વ્યવહાર ખોટો છે અને નિમય સત્ય છે.

દત્તજી : ધોતીયું વગેરે પહેરવા મંજૂરમાં ફરિયાદ થાય છે.

પ્રેમજી : નાગનાઆઈની વાત સત્ય છે.

પ્રેમજી : નાગનાઆઈની વાતને ખામ રોકો આપું છું.

દત્તજી : નાગનાઆઈની વાતને નકલિ, એક પછી એક.

પ્રેમજી : નાગનાઆઈની વાતને નકલિ અને નાગમીઆઈનો મગતો.

કે ગૃહસ્થીના વેષમાં પણ કેવળગાન થાય છે. શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર પણ સંસારી-ગૃહસ્થી હતા અને તેઓ પણ ગૃહસ્થીનો વેષ રાખતા.

લાલજી : મિત્રો, આપણે પુનમચંદ ભાઈના સુધારાવાળા ઠરાવને ટેકા આપવો જ જોઈએ, કારણ કે આપણું મંડળ તદ્દન અપરિચિત જોવાનું છે અને આપણે ધણું ધણું કામ કરવાનું છે. પુનમચંદભાઈ ડાહ્યા અને વિદ્વાન છે. તેમના સુધારાના ઉંડાણમાં શુભ રહસ્ય છુપાયેલું છે. સંસારી અને સાધુમાં થોડાક ફેર રાખવો જોઈએ.

નાગસી : આત્મગાનીઓને તેવું કંઈ જોવાની જરૂર નથી. આપણે આત્મગાની મંડળના સભાસદો હોઈએ.

હિરાલાલ : મિત્રો, નાગસીભાઈનું કહેવું અને ચોખ્ખું લાગે છે.

લાલજી : નાગસીભાઈની દલીલને હિરાલાલભાઈ ટેકા આપે છે, પરંતુ સાધુ અને સંસારીમાં ફેર હોવો જોઈએ; એમ ઠરાવવું વધારે વ્યાજબી છે. માટે આપ સર્વે વિચાર કરશો અને આપને જે મત આપવો હોય તે પૂર્ણ વિચાર કરીને આપશો.

સર્વ મિત્રોના એક પછી એક મત લેવાતાં જલ્દીથી આ ઠરાવ પસાર થયો.

(૩) આ મંડળ જલ્દીથી ઠરાવે છે કે આત્મગાની મંડળના ધર્મગુરુ શ્વેતાશ્વરી સાધુના જોવા વેષ રાખવા ધારે તો રાખી શકે.

પ્રેમજી : મિત્રો, આપણા ધર્મગુરુ ક્યાં રહે છે અને તેના વાસ્તે કંઈ કરવું ?

લાલજી : મિત્રો ! આપણા ધર્મગુરુને વાસ્તે આશ્રમ જમાવવો અને ત્યાં આગળ તેઓ રહે. આ ધર્મગુરુઓને ધિક્કારી કહેવા.

કપુરચંદ : આશ્રમ જમાવવામાં હું સંમત છું.

હિરાલાલ : હું પણ સંમત છું.

સર્વ મિત્રોના એક પછી એક મત લેવાતાં સર્વજનમતે ઠરાવ પસાર થયો.

(૪) આ મંડળ સર્વાનુમતે ઠરાવે છે કે: આત્મજ્ઞાની મંડળ ધર્મશુદ્ધ આશ્રમમાં રહે. અને તેમને બ્રહ્મચારી તરીકે ઓળખા અને સંબોધવા.

હિરાલાલ : મિત્રો, સ્ત્રીઓ આપણા મંડળના સિદ્ધાંતાનુસાર બ્રહ્મચારિણી થઈ શકે કે ? અને તેઓ ક્યાં રહે ?

પ્રેમજી : જરૂર. સ્ત્રીઓ બ્રહ્મચારિણી થઈ શકે અને આપમર્મ ન તેઓ રહે. પરંતુ તેઓનો નિવાસ બ્રહ્મચારીથી અલગ રાખવામાં આવે.

કપુરચંદ : મિત્રો, આપણું મંડળ તો નહિ ત્રણમાં, નહિ તેરમાં, કે નહિ ઇપનના મેળમાં, એના જેવા ઠરાવ પસાર કરે છે ? આમ તે હોય ?

લાલજી : કપુરચંદભાઈ તમે આ મંડળ ઉપર બોલો બાકે કરો છો. આપણું મંડળ આત્મજ્ઞાની મંડળ છે. તમારા જેવ વિદ્વાન આવા સખ્તો ઉચ્ચારે એ દિલગીર થવા જેવું છે. સ્ત્રીઓ બ્રહ્મચારિણી થઈ શકે. અને તેઓને વાગતે આશ્રમમાં ન એક શુદ્ધ નિવાસ કરી આપવાનો પ્રયત્ન કરવો એમાં શું ખોટું છે ?

પ્રેમજી : કપુરચંદભાઈએ તેમના બોલોવા સખ્તો પાછા ખેંચે એવા જોઈએ.

કપુરચંદ : મિત્રો, જાગ સખ્તોથી આપને કામ ખેંચી શકે હોય તો તું તે સખ્તો પાછા ખેંચી લઈ જા.

પાંડુજી : આપમર્મ ન બ્રહ્મચારિણી રહે. આ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ રૂપા આશ્રમની જરૂર નથી.

નરેં વિદ્યન. એક પત્ની એક જન હોવાનું આપમર્મ ન બ્રહ્મચારિણી રહે. આ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ રૂપા આશ્રમની જરૂર નથી.

(૧) આ મંડળ સર્વાનુમતે ઠરાવે છે કે: આત્મજ્ઞાની મંડળ ધર્મશુદ્ધ આશ્રમમાં રહે. અને તેમને બ્રહ્મચારી તરીકે ઓળખા અને સંબોધવા.

અહ્યારિણીઓ રહી શકે. તેને વાસ્તે આશ્રમમાં જ બંદોબસ્ત કરાશે. અને તેઓનો નિવાસ પુરુષ અહ્યારીઓથી જુદો રાખવામાં આવશે.

પ્રેમજી : આપણા મંડળના અહ્યારીઓ તથા અહ્યારિણીઓએ સોચ કરવાની જરૂર નથી એવો મારો અભિપ્રાય છે. પરંતુ આ બાબતમાં ખાસ ઠરાવ થવાની આવશ્યકતા છે.

લાલજી : આપણા મંડળના અહ્યારી હજમત કરાવી શકશે, તથા કાતરથી વાળ કતરાવી શકશે, પરંતુ અહ્યારિણીઓ હજમત કરાવી શકશે નહિ પણ માત્ર કાતરથી વાળ કાપી નાખે, એવો પ્રબંધ થાય એ મને ઇષ્ટ લાગે છે.

હિરાલાલ : મિત્રો, આપ જે વાત કહો છો તે મને કબુલ નથી. અહ્યારી વાળ કતરાવે, હજમત કરાવે, અથવા વાળ મોટા અતિત બાવા જેવા રાખે, તેમાં કંઈ ફરક નથી. એ તો બધી વ્યવહારની વાત છે. અને વ્યવહાર છેડવા જોમ છે, માટે આવી નકામી ચર્ચા ન કરવી જોઈએ.

પ્રેમજી : ત્યારે શું વાળ વધાર્યે જવા ?

કપુરચંદ : એમ જ મિત્ર ! તેથી શી ફરકત છે !

ખીમચંદ : આત્મશાનીની તો બસીદારી ! તેઓ તો મરજીમાં આવે તેમ વર્તન કરી શકે એવો મારો અંગત અભિપ્રાય છે.

સર્વે મિત્રોના એક પછી એક મત લેવાતાં બહુમતીથી હિરાલાલભાઈનો ઠરાવ પસાર થયો.

(૬) આ મંડળ બહુમતીથી ઠરાવે છે કે અહ્યારી તથા અહ્યારિણીઓ પોતાના કેચ (વાળ) રાખવા, વધારવા કે કાઢવા સંબંધમાં જોમ થોડા લાગે તેમ વર્તવા મુખતીયાર છે. તેમને સોચ કરાવવાની જરૂર નથી.

પ્રેમજી : મિત્રો ! અહ્યારી-અહ્યારિણીને દોષા કેવી રીતે આપવી !

હિરાલાલ : આત્મચાની બ્રહ્મચારીઓને ખીમ કોઈ આશ્રમમાં જરૂરી કામસર જવાનું થાય તો કેવી રીતે જવું ! શું તેઓ રેલમાં મુસાફરી કરી શકે કે ?

પ્રેમજી : બ્રહ્મચારીઓ ખુશીથી રેલમાં મુસાફરી કરી શકે. ધણા ધર્મના બ્રહ્મચારીઓ રેલમાં મુસાફરી કરે છે.

કપુરચંદ : મુસાફરી કરવામાં કોઈ હરકત નથી. મહાવીરદેવના સમયમાં રેલ્વે ન હતી. જો રેલ્વે હોત તો જરૂર રેલમાં બેસી ઉપ-દેશાર્થે સ્થળે સ્થળે વિચરવાની પ્રભુએ છૂટ આપી હોત.

લાલજી : મિત્રો ! માફ પણ એમજ માનવું છે કે તેઓ રેલમાં મુસાફરી કરી શકે.

સર્વે મિત્રોના એક પછી એક મત લેવાતાં સર્વાનુમતે રેલમાં મુસાફરી કરવાનો ઠરાવ પસાર થયો.

(૮) આ મંડળ સર્વાનુમતે ઠરાવે છે કે આ મંડળના બ્રહ્મચારીઓ રેલ્વે માડીમાં મુસાફરી કરી શકશે.

કપુરચંદ : મિત્રો ! આપણા સંત બ્રહ્મચારીની આપણે ઘેર પધરામણી કરાવી શકાય કે કેમ ? અને કોઈ દ્રવ્ય ધરી શકાય કે કેમ ?

લાલજી : આપણે જરૂર આપણા સંત બ્રહ્મચારીની આપણે ઘેર પધરામણી કરાવી શકીએ અને તેમને જે કોઈ દ્રવ્ય ધરીએ તે બ્રહ્મચારીએ નહિ રાખતાં આશ્રમફંડમાં આપી દેવું. મિત્રો ! આ બાબતમાં આપ સર્વે પૂર્ણ વિચાર કરશો અને પછી મત આપજો.

હિરાલાલ : લાલજીભાઈનું કહેવું માર્ગ છે.

પ્રેમજી : હું લાલજીભાઈના વિચારને મળતો જ છું.

નામસી : હું પણ લાલજીભાઈને ટેકા આપું છું.

એક પછી એક સર્વે મિત્રોએ લાલજીભાઈના ઠરાવને ટેકા આપતાં ઠરાવ પસાર થયો.

(૯) આ મંડળ સર્વાનુમતે કરાવે છે કે કોઈ પણ આત્મજ્ઞ મુમુક્ષુ, આત્મજ્ઞાની બ્રહ્મચારીની પધરામણી પોતાને ધેર કરાવી દેતો પરંતુ આ પ્રસંગે જે કોઈ દ્રવ્ય પધરામણી નિમિત્તે અપાપ તે કમ આશ્રમમંડમાં જમા થશે.

પ્રેમજી : મિત્રો, આપણે પૂજામાં કોની મૂર્તિ રાખવી ?

કપુરચંદ : આપણે પૂજામાં મૂર્તિ રાખવાની જરૂર નથી. કારણ કે આત્મજ્ઞાનીઓને મૂર્તિ રાખવાની જરૂર હોતી જ નથી.

જાનજી મિત્રો, મૂર્તિની તો ખાસ જરૂર છે.

દિનાનંદ : આપણા ધર્મગુરુ, સત્ત્વ રસ્તો દેખાડનાર સ્વરૂપ

૧ મંદિર

... નાર્યકગ્રહેવ ભગવાન મદારીની મૂર્તિ રાખવી

... નાર્યક ભગવાનની મૂર્તિ રાખવી હોય તેની રાખવી

... મિત્રો આપણા પરમ ઉપદેશક અને પરમ કા

... ભગવાન છે. માટે તેમની જ મૂર્તિ રાખવી

... આપણે કોઈક પણ મંદિરમાં

... જવી અને તેમની ઉપાસના કરવી

... નથી.

આ ઉધરાણા વાસ્તે બહાર ગામ વાચાળ મુમુક્ષુએને મોકલવા જોઈએ. આપ જાણો છો કે આટલા આટલા વખતથી અને વર્ષોથી હું કામ કરતો આવ્યો છું, પરંતુ બહાર કાળામાં કે ઉધરાણામાં મેં અઘાપિ પર્યંત કંઈ પણ ભરેલ નથી અને જો આત્મજ્ઞાની સલાહદોષે કાળામાં રકમ ભરવી એવું દરાવશે તો પછી મારે ન છુટકે નીકળી જવું પડશે, અને પછી આ મંડળનું અસ્તિત્વ પણ રહેવા પામશે નહિ.

કપુરચંદ : મિત્ર હિરાલાલ, તમારી ધમકી અરથાને છે. અમારું મંડળ ધણું જ જોરદાર કામ કરી રહ્યું છે. તમારા જેવા નીકળી જાય તો અમને શી ખોટ જવાની છે ?

ખીમચંદ : ધમકી બતાવનાર એ આત્મજ્ઞાની કહેવાય નહિ, અને એવા ડોળધાણુ આત્મજ્ઞાનોને આપણા મંડળમાં દાખલ ન થવા દેવા જોઈએ.

પુનમચંદ : હું હિરાલાલ જાણને સવિનય જણાવું છું કે તેઓ તેમના બોલેલા ધમકીના ચબ્દો પાછા ખેંચી લે.

પ્રેમજી : હું હિરાલાલ જાણને સવિનય જણાવું છું કે જો તેઓ તેમના મનમાં કંઈ બી મગરૂની રાખતા હોય તો તે કાઢી નાખે. અને તેઓ પોતાના બોલેલા ચબ્દો પાછા ખેંચી લે.

લાલજી : મિત્ર હિરાલાલ ! આપ ધમકી બતાવો છો તે અરથાને છે. આવા ચબ્દો વ્યાજબી કહેવાય નહિ.

નાગસી : હિરાલાલજાણના સ્વભાવ ધણો કડક છે; પરંતુ તેઓ નિખાલસ હૃદયના છે. તેઓ આ મંડળ ઉત્થ કરનાર ઉત્સાહી શર્પકર્તા છે. માટે આપણે તેમના ચબ્દોની ઉપેક્ષા કરવી જોઈએ.

ખીમચંદ : બીજકુલ નહિ.

લાલજી : મિત્રો, મંડળનો સભ્યતા તો હિરાલાલે ખાસ જાળવવી જ જોઈએ. હિરાલાલ તમે તમારા ચબ્દો પાછા ખેંચો છો.

હિરાલાલભાઈ ધોધાવાળા ચમકેલી વીજળી અદસ્ય થાય તેમ અદસ્ય થઈ ગયા. નાગસીભાઈને અનહદ દુઃખ થયેલું હોય તેમ તેમની મુખાકૃતિ ઉપરથી જણાતું હતું. વિશેષમાં તેમની આંખો અશ્રુભીની હતી. તે જોઈ લાલજીભાઈ તથા સધળા મિત્રો વિચારમાં લીન થઈ ગયા.

લાલજી : કેમ નાગસીભાઈ! હિરાલાલભાઈના જવાબી આપને દુઃખ લાગ્યું કે ?

નાગસી : મિત્ર, હમણા એ વાત જવા લો. આપણે આપણું કામ આગળ ચલાવીએ.

ખીમચંદ : ઉધરાણાના ફાળા જાળતમાં જે કાંઈ દરાવ કરવો હોય તે કરો.

સર્વે મિત્રો એક પછી એક બોલી ઉઠ્યા કે લાલજીભાઈ જે દરાવ કરે તે અમારે કશુંલ છે.

(૧૨) આ મંડળ સર્વાનુમતે દરાવે છે કે બોજનાથે રસોડું ચાલુ કરવામાં ધ્યાયક્રિત ફાળો આપવા ઈચ્છતા હોય તેઓ ખુશીથી આપી શકે છે. કોઈને ફરજિયાત આગ્રહ કરવામાં નહિ આવે.

કપુરચંદ : મિત્રો, શ્વેતાગ્નર જૈન સમ્રદાયમાં સાધુઓ એક જગ્યાએ રિયર રહેતા નથી. પરંતુ આપણા બહાર્યારી આત્મતાનીઓ આશ્રમમાં રવાબી રહી શકશે કે પછી તેઓને વિહાર કરવો પડશે ?

ખીમચંદ : આપણા બહાર્યારીઓ આત્મતાની દોષને, તેઓને વિહાર કરવાની જરૂરત રહેશે નહિ. તેઓ આશ્રમમાં રવાબી રહી શકશે.

પુનમચંદ : આશ્રમમાં જ શાંતિ મને અને શાંતિ હોય તો રાન વધે. મારે બહાર્યારીઓએ આશ્રમવાસી જ બનવું જોઈએ.

વિનાશી. બીજું નહિ. હું મારા સખ્તો પાછા ખેંચી
માગેલાં નથી. હું કશું પણ કહું છું કે આ મંડળ આમટાની
મંડળ નથી. હું આ મંડળમાં રહેવા પણ ઇચ્છતો નથી. હું
હવે અંધા પોત પ્રકટ કરોશ.

નમસ્કાર મિત્રા, હું આપને વિનંતિ કરું છું કે આ
દિન નાનું - નાનું મંડળમાં ગણવાથી બચ્યા અનર્થ થશે. આપને
જાણી છે કે પછે નમનો બોયલા આસવાની રીતકાત
મંડળ ના નાનું મંડળ મળ્યા હશે કે નહીં. આપણને—આપણે
મંડળ ના નાનું મંડળ મળે છે. તો આપ સર્વે સંમત થના કે
... .. હું આપણે વિનંતિ કરીએ કે દિવસમાં આપણે
... ..

ખીમચંદ : મોરપીછાનો સાવરણો રાખવો. કારણ કે તે રાખવાથી આપણું મંડળ જુદું છે તેમ દેખાઈ આવે, તેમજ આપણા મંડળના પ્રહારીઓ પણ ઓળખાઈ શકાય. આપણે યા વારતે શ્વેતાશ્વરી જૈન સાધુઓના રીત રિવાજ મુજબ ચાલવું જોઈએ ! આપણું મંડળ તો આત્મજ્ઞાની મંડળ છે, તેને કોઈ અંધશ્રદ્ધા માધે લાગતું વળગતું નથી.

હપુરચંદ : મોરપીછાનો સાવરણો રાખવો જોઈએ. દિગંબર સંપ્રદાય વાળા તે રાખે છે. તેઓ રજોહરણ રાખતા નથી.

નામસી : મિત્રો, હપુરચંદ બાઈની વાત સત્ય છે. આપણે રજોહરણ રાખવાની જરૂર નથી. આપણે મોરપીછાની સાવરણી રાખવી.

લાલજી : રજોહરણ અને મોરપીછાની સાવરણી બંને રાખવા.

સર્વે મિત્રોનો એક પછી એક મત લેતાં લાલજીભાઈ જે દરાવ કરે તે હપુરજી છે એમ દરેક મિત્રે જણાવ્યું, જે ઉપરથી દરાવ કરવામાં આવ્યો કે-

(૧૫) આ મંડળ સર્વાનુમતે દરાવે છે કે આત્મજ્ઞાની પ્રહારીઓ મોરપીછાની સાવરણી રાખવી, ઉપરાંત રજોહરણ રાખવાની ઈચ્છા હોય તો તેનો પ્રતિબંધ નથી.

પરીવાળમાં હજાર દડોરા ચાલે છે.

કોઈપણ સભ્ય કોઈ પણ ચર્ચા કરતા નથી. બધા શાંત થઈ બેસે છે. એટલે લાલજીભાઈ હિસા ચલાવે. તેમણે જણાવ્યું કે મિત્રો ! આપણું આ મંડળ ચલાવવામાં પૈસાની ખાસ જરૂર છે. અત્યારે આપણી પાસે કોઈ મિલકત નથી કે આપણે અથમો બધાવી શકીએ કે રસોડા ખોલી શકીએ. આપણા મંડળમાં અથમ કે રસોડા ખોલાય નહિ ત્યાં સુધી આપણા મંડળની કારકીર્દી વધે તેમ નથી. તેથી

નામન . જાહ્યારીઓએ આશ્રમમાં સ્થિર રહી રહેવું એ જો
યોગ્ય સામનું નથી

પ્રમથ : એવા નાકરપી વિહાર કરવાની આત્મચીને
જરૂર નથી.

નવેં મિત્રાન. એક સ્ત્રી એક મત લેવાતા જડમતીથી જાહ્યારીઓએ આશ્રમમાં સ્થિર રહેવાનો ઇંગર પસાર થયો.

(૧૩) આ મ. જાહ્યારીઓએ ઇંગર કરે છે કે આત્મચીને
જાહ્યારીઓએ સ્વેતામયો જોન સાધુઓની માફક વિહાર કરવાની
જરૂર નથી, તેઓ આશ્રમમાં સ્થિર રહી રહેશે.

ખીમચંદ : સ્વેતામયો જોન સપ્રદાયમાં કેટલાક સાધુઓ
સપ્રદાયના મુનિઓ મુખ ઉપર મદપત નામે છે અને કેટલાક
તપગચ સપ્રદાયના મુનિઓ કેવળ હાથમાં જ શીલા સાર મુકપતી
રાખે છે, અને વળી કેટલાક જોડતી વખતે મુખ આમગ સપ્રદાય
પ્રથા સ્વીકારે છે, તો આપણે આ જા.નતમ કેમ કરવું !

લાલજી : મિત્રો, આપણે એ મુકપતીને આમક જ છોડી દે.
નામસી : મુકપતી હોય અમર ન હોય તો આત્મચીનીને તે
શું તુકથાન ?

કપુરચંદ : આત્મચીનીને મુકપતી ગામરન જરૂર જ નથી
સર્વે મિત્રોનો આ જાણતમા મત લેવાતા સર્વાનુમતે
પસાર કરવામાં આવ્યો કે:-

(૧૪) આ મંડળ સર્વાનુમતે દરાવે છે કે આત્મચીની જાહ્યારીઓએ
મુકપતી રાખવી જ ન રાખવી એ જાહ્યારીઓની ઉચ્ચ
ની વાત છે. આત્મચીની મંડળ તેમાં દરમિયાનગીરી કરશે નહિ.

લાલજી : મિત્રો, સ્વેતામયો જોન સાધુઓ હાથમાં રાખે
રાખે છે. આપણા જાહ્યારીઓએ રાખેદરખુ રાખવો કે કેમ ?

કપુરચંદ : હું પણ મારો દેહ આત્મજ્ઞાની મંડળને અર્પણ કરવા તૈયાર છું. ઉધરાણાનું કામ ફતેહમંદ રીતે અમે પાર ઉતારશું.
લાલજી : મિત્રો, આજની બેઠકનું કામકાજ ખતમ થાય છે.
તાળીયોના મડગડટ.

મિત્રો, આજની બેઠકના કામકાજમાં આપણે શાંતિપૂર્વક ધણા અગત્યના ફરાવો પસાર કર્યા છે. અને આપણું આ પહેલવહેલું જ સંમેલન થયું છે. હવે જગતમાં આત્મજ્ઞાની મંડળ કેવું અદ્ભુત કામ કરશે તેની જાણ થશે. મિત્રો, આપ જેવા ડચ્છા છો તેવાજ શાંત પ્રકૃતિવાળા છો, તેમજ બહાદુર પણ છો. વળી આપનું બુદ્ધિ-બળ પણ ધણું જ તારીફ કરવા લાયક છે. આત્મજ્ઞાનીઓને કાંઈ ખાસ ધર્મ હોઈ શકેજ નહિ. આત્મજ્ઞાનીઓ ગમે તે ધર્મમાંથી સાર-તત્ત્વ શોધી કાઢે, એવી રીતે આપણા મંડળે પણ સાર તત્ત્વ શોધી કાઢી, આત્મજ્ઞાની મંડળના સિદ્ધાંતો ખરા કર્યા છે.

આપ જાણો છો કે બોલી બતાવવા કરતાં કરી બતાવવું તે ધણું જ સાફ છે, તે મુજબ આજના શુભ દિવસે આપણે આપણો ડોકો વગાડ્યો છે. આપણાથી આજે એક કામ એવું થઈ ગયું છે કે કદાચ કાંઈ કાર્મનું તેથી દિલ દુઃખાયું હશે; અને તે કાર્ય એજ કે, મો. હિરાલાલ ધોધાવાળાને આપણે દૂર કર્યાં. તેઓ જતાં જતાં પણ કેટલાક ગેરબ્યાજબી સબંદો બોલતા ગયા. અને ધમકી પણ આપતા ગયા. પરંતુ મિત્રો, Barking dogs never bite બસતાં કુતરાં કરડે નહિ, એટલે હિરાલાલના કાંઈ પણ સબંદો ઉપર આપણે વિચાર કરવાની જરૂર નથી. વળી આપણું પીત્તળ એટલું બધું વધી પડ્યું છે કે હિરાલાલથી ભુન્યો પાપડ બાંધે તેમ નથી. આપણે આપણા મંડળની એક અલ્પાડીયા પછી બીજી મીટીંગ કરવાની ખાસ જરૂર છે અને તે મીટીંગ પ્રિમનમરમાં કરવાની છે. તે

ચનિવારે સર્વે આત્માથી

કપુરચંદ : હું પણ મારો દેહ આત્મશાની મંડળને અર્પણ કરવા તૈયાર છું. ઉપરાણાનું કામ ક્ષેત્રમંદ રીતે અને પાર ઉતારણું. સાલજી : મિત્રો, આજની બેઠકનું કામકાજ ખતમ થાય છે. તાળીયોના ગડગડાટ.

મિત્રો, આજની બેઠકના કામકાજમાં આપણે શાંતિપૂર્વક ધણી અગત્યના દરાવો પસાર કર્યા છે. અને આપણું આ પહેલવહેલું જ સંમેલન થયું છે. હવે જમતમાં આત્મશાની મંડળ કેવું અદ્ભુત કામ કરશે તેની જાણ થશે. મિત્રો, આપ જેવા ઝણા હો તેવાજ શાંત પ્રકૃતિવાળા હો, તેમજ બહાદુર પણ હો. વળી આપનું બુદ્ધિ-બળ પણ ધણું જ તારીફ કરવા લાયક છે. આત્મશાનીઓને કાંઈ ખાસ ધર્મ હોઈ શકેજ નહિ. આત્મશાનીઓ ગમે તે ધર્મમાંથી સાર-તત્ત્વ શોધી શકે, એવી રીતે આપણા મંડળે પણ સાર તત્ત્વ શોધી શકી, આત્મશાની મંડળના સિદ્ધાંતો ખડા કર્યા છે.

આપ જાણો છો કે બોલી બતાવવા કરતાં કરી બતાવવું તે ધણું જ સાફ છે, તે મુજબ આજના શુભ દિવસે આપણે આપણો ડોક વગાડ્યો છે. આપણાથી આજે એક કામ એવું થઈ ગયું છે કે કદાચ કોઈ બાઈનું તેથી દિલ દુઃખાયું હશે; અને તે કાર્ય એ જ કે, મો. હિરાલાલ ધોખાવાળાને આપણે દૂર કર્યા. તેઓ જતાં જતાં પણ દેટલાક ગેરવ્યાજબી શબ્દો બોલતા ગયા. અને ધમકી પણ આપતા ગયા. પરંતુ મિત્રો, Barking dogs never bite લસતાં કુતરાં કરડે નહિ, એટલે હિરાલાલના કાંઈ પણ શબ્દો ઉપર આપણે વિચાર કરવાની જરૂર નથી. વળી આપણું પીગળ એટલું બધું વધી પડ્યું છે કે હિરાલાલયો જુન્યો પાપડ બાંને તેમ નથી. આપણે આપણા મંડળની એક અદ્વાડીયા પહો બીજી મીટીંગ બરવાની ખાસ જરૂર છે અને તે મીટીંગ પ્રેમનમરમાં બરવાની છે. તે આવતા સનિવારે સર્વે આત્માર્થી

બંધુઓએ ત્યાં આવવાનું છે. ત્યાં આગળ મુનિશ્રી ક્ષેત્રપાત્રએ આત્મજ્ઞાની દીક્ષા આપવાની છે, અને આવું કામ પહેલુ વહેલું થતું હોઈ, આપ સર્વે ત્યાં આગળ કોઈ પણ જાતનું બહાનું કાઢ્યા વગર જરૂર ફાજર થાશે.

આજની મીટીંગના ખર્ચ તથા યથેચ્છા દગલોના ખર્ચ ન્યાં મોકલવા જરૂરી છે, ત્યાં ત્યાં મોકલી આપીશ અને મુનિશ્રીને પણ ખર્ચ મોકલીશ.

અંતમાં પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા પાસે આપણા મંડળની પ્રગતિ વાસ્તે પ્રાર્થના ચુમકે છું.

તાળીઓના મડમડાટ.

મીટીંગ વિસર્જન થતાં સર્વે મિત્રો નામસીંહાદિને ઘેર ગયા. સર્વત્ર આનંદની ઉર્મિઓ ઉભરાઈ રહી હતી. પ્રેમજીભાઈએ પોતાનો ખટારો તૈયાર કરાવ્યો. રામાએ તથા શીવપ્રસાદે બેગા મળી ઈસ્કોતરો ખટારામાં ચડાવી દીધો, અને પ્રેમજી શેઠ પ્રેમનંદને માર્ગે ઉપડ્યા. લાલજીભાઈ સર્વે મિત્રોને નમસ્તે કરી ચંપાવાડી તરફ ઉપડી ગયા. અને કપુરચંદભાઈ, અમયાભાઈ, પાનાચંદ ભાઈ, ખીમચંદભાઈ, વગેરે પોતાને ઘેર જવા રોશન તરફ વિદાય થયા.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

હિરાલાલને હૃદય પડતો

હિરાલાલ યોધાવાળાએ આત્મજ્ઞાની મંડળની મીટીંગમાંથી **Walkout** (વોક આઉટ) કરી, મીટીંગ છોડી ચાલી નીકળ્યા, અને ધર્મશાળા બહાર આવ્યા. આ સમયે સુખલાલ શોને ઘેર જવાનું તેમને યોગ્ય લાગ્યું નહિ એટલે તેઓ સામેની જ ધર્મશાળામાં ગયા અને ત્યાં આજગ રાત્રી કાઢવા નિશ્ચય કર્યો.

તેઓએ ધર્મશાળામાં જઈ ચોતાની પધારી કરી. પરંતુ તેમનો કોપાગ્નિ હજુ શાંત પડ્યો ન હતો. "આત્મજ્ઞાની મંડળના સભ્યોની હું પૂરેપૂરી ખબર લઈશ, તેમનું ધર્મીય જરૂર બહાર પાડીશ, તેઓની દરેક કિલ્યાણને તોડી પાડીશ; તેમના દરેક સભ્યોને કળથી મા જળથી સમજાવીને મારા પક્ષમાં લઈશ, આ બધાનો ઉત્પાદક હું જ છું, છતાં હું તેઓ મારું અપમાન કરે ? આ અપમાનનો બદલો વાળ્યા સિવાય મને શાંતિ થાય તેમ નથી. ક્યો રસ્તો લેવો ! કમ કરવું !" વગેરે વિચારોની પરંપરામાં હિરાલાલે આખી રાત્રી પસાર કરી.

સવાર થતાં સૂર્યનારાયણે દેખાવ દીધો. તેનાં બાલ કીરણોનો સોનેરી પ્રકાશ પૃથ્વીપટ ઉપર પડી રહ્યો હતો. આ સમયે હિરાલાલ ભાષ્ણે વિચાર કર્યો કે બસ, અત્યારે શિવજીભાઈ પાસે જાઉં, તેઓ મને કાંઈક રસ્તો બતાવશે. એ વિચારથી તેઓ શિવજીભાઈ પાસે આવવા રવાના થયા અને શિવજીભાઈને ઘેર ગયા. ત્યાં શિવજીભાઈ ઉપાશ્રયે જવાની તૈયારી કરી રહ્યા હતા. પથરણ હાથમાં રહી ગયું હતું. હિરાલાલ ભાષ્ણને જોતાંજ તેઓ બોલી ઉઠ્યા કે, અહોહો ! અત્યારમાં ક્યાંથી ! ઉપાશ્રયે આવવું છે કે ?

હિરાલાલ : આપ મને ધણેજ ઉપદેશ આપો છો, પરંતુ મારા હૃદયમાં તે ઉપદેશ કેમ અસર નહિ કરતો હોય !

શીવજી : સાંભળો. તમારા હૃદયના મલ્લિન ભાવ જ્યાં સુધી નષ્ટ ન થાય ત્યાં સુધી સાચો ઉપદેશ તમારા હૃદયમાં વાસ કરી શકે તેમ નથી.

હિરાલાલ : મારા હૃદયના ભાવ મલ્લિન છે, એમ આપ શા ઉપરથી કહો છો ?

શીવજી : આપ ક્યાં નથી જાણતાં ! જગલમતના મંડળ સાથે જ હા જ હા કરવા આપ લાગી પડ્યા હતા ! આપના હૃદયની આરસીનું પ્રતિબિંબ ક્યાં છુપું રહે તેમ છે ? સંત પુરોને ઉપદેશ અવળું સમજાવી, તેમની સાથે અજ્ઞાન શેતરંજ રમી, તેમની મુક્તિ પતી છોડાવવી અને વેષ પરિવર્તન કરાવી તેમને સ્થિરવાસ કરાવી દેવા, આથી વિશેષ કશું અજ્ઞાન ?

હિરાલાલ : આપ કહો છો તે વાત સત્ય છે.

શીવજી : આપ જ્યારે સમજો છો કે હું જો કહું છું તે સત્ય છે, તો આપ સત્ય રસ્તો શા વાસ્તે અંગીકાર કરતા નથી ?

હિરાલાલ : સત્ય રસ્તો જરૂર અંગીકાર કરું છું. મારા વિચારો હવે પલટાયા છે. અને હું સોગનપૂર્વક જણાવું છું કે, જૈન સંપ્રદાયના કોઈ પણ મુનિ મહારાજને હું અવળે રસ્તે ચડાવવા પ્રયત્ન કરીશ નહિ.

શીવજી : આપના હૃદયનું આમ એકાએક પરિવર્તન થાય છે તે દેખી મને ઘણુંજ આશ્ચર્ય થાય છે ! આપને સમજાવવા ઘણા ઘણા પ્રયત્ન અગાઉ થયા હતા, પરંતુ આજે તો આપનો હાતમહા માર્ગ પણ મતની ખેંચાખેંચ અને તાણાતાણ સિવાય દૂર થયો.

હિરાલાલ : હવે હું આપને સત્ય વાત પ્રકટ કરું છું. માર્ગ કાલે ગતજાપની ધર્મશાળામાં આત્મજ્ઞાની મંડળની મીટીંગ હતી. તે મીટીંગમાં અમારા જવા મેન્બરો એકત્ર થયા હતા. અને એ મીટીંગમાં વિચિત્ર ઠરાવો થતાં, તેમજ પૈસા મેળવવાની ધમકી

મેતાં મારે કેટલુંક બોલવું થયું. જેને પરિણામે મારે ફરજિયાત વોક-આઉટ કરવો પડ્યો. હવે હું આપને ખાત્રી પૂર્વક જણાવું છું કે, હું એ આત્મજ્ઞાની મંડળના મેમ્બરોની બધી પોલ ઉઘાડી પાડીશ.

શીવજી : આત્મજ્ઞાની મંડળને આપ જોડી રીતે વગોવવા ક્ષમિષ્ટા રાખતા હો તો તે આપને માટે ચોખ્ખું નથી. આપ કોઈના માથાં મક્કા તક્કા બોલી, જોડી ફજેલી કરો, તેમાં મૂખોઈ કહેવાય. પરંતુ સત્ય વાત નીડરપણે કહેવામાં હરકત નથી.

હિરાલાલ : હું ખાત્રીપૂર્વક જણાવું છું કે આત્મજ્ઞાની મંડળની જોડી ફજેલી કરવા હું માગતો નથી. પરંતુ તેની ખામીઓ જાહેરમાં બોલીને દૂર કરાવીશ.

શીવજી : ઉપાશ્રયે આવવું છે કે કેમ ? સમય ચર્ચા ગયો છે.

હિરાલાલ : આશો, આવું છું.

આમ કહેતાં બાળુમાં પથરણું, મુઠપતી, ગુચ્છો, છત્યાદિ ઉપકરણ પડ્યાં હતાં, તે સર્થ બંને મિત્રો ઉપાશ્રયે ગયા. ગુરૂ મહારાજને વિધિપૂર્વક વંદન નમસ્કાર કરી, પથરણું પાથરી, દ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવથી સામાયિકની આગા મોગી બંને મિત્રો મુઠપતી બાંધીને બેઠા. જેમ જેમ વખત જતો ગયો તેમ તેમ શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ આવતા ગયા. સુખલાલ શેઠ આવ્યા. તેઓ શિવજીભાઈની બાળુમાં બેઠા. સુખલાલ શેઠે જોયું તો હિરાલાલ ભાઈને સામાયિક વ્રતમાં દેખ્યા. તેમણે વિચાર કર્યો કે જરૂર શીવજીભાઈએ હિરાલાલને સમજાવ્યા હશે એમ વિચારી તેમણે સામાયિક વ્રત આદર્યું. થોડાજ સમયમાં શ્રાવક શ્રાવિકાઓથી ઉપાશ્રય સંપૂર્ણ ભરાઈ ગયો. અને ધડીલાજમાં જરાજર આદના ટકોરા થતાં, ગુરૂ મહારાજે વ્યાખ્યાન આપવાની શરૂઆત કરી.

“ નમો અરિહંતાણ્, નમો સિદ્ધાણ્, નમો આયરિયાણ્, નમો ઉવહટ્ટયાણ્, નમો લોએ સન્ન સાહુણ્. ”

એગં મિ ઉદ્ધગ બિંદુ મિ, જે જીવા જિજ્ઞુસવરે હિં પત્રતા ।
તે જર્ઘ સરિસવ મિતા, જંબુ દીવે ન માયંતી ॥

એક પાણીના ટીપામાં થી જિનવર દેવે જોટલા જીવ કહેલા છે તે દરેકનું શરીર જો સરસવ જેવડું કરીયે તો તે આ જંબુ ટીપામાં સમાય નહી.

ભગવાન મહાવીર દેવની વાણી થોડા વરસો પહેલાં કેટલાક માણસોને સમજાવવી તથા સમજવી ઘણીજ કડિન અને સંશય વાળી સાગતી હતી, પરંતુ અત્યારના વિજ્ઞાનના જમાનામાં એક પાણીના ટીપામાં સંખ્યાતા ત્રસ જીવો છે, એમ શોધખોળ થતાં જણાયું, એટલે સાધારણ મનુષ્ય પણ એક પાણીના ટીપામાં કેટલા જીવો છે, તે જણી શકે છે. પરંતુ કેટલાક જૈનાચાર્યોના સાવધ ઉપદેશથી, કેટલાક જૈનો તીર્થંકરની પાપાણુ પ્રતિમાને સ્નાન કરાવે છે અને આવી રીતે તીર્થંકરને નવરાવતાં પુન્ય ઉપાર્જન થાય તેવું સમજાવી ધોર દિંસામય પ્રવૃત્તિ આદરી રહ્યા છે. પાણીના જીવોની હિંસા કરવાથી પુન્ય થાય એમ માનનારા અગ્રાનીઓ આજે બીજાકુલ દીર્ઘ-દષ્ટિ વાપરતા નથી. તીર્થંકર દેવે દીક્ષા લીધા પછી અસ્નાન વ્રત આદરેલું, એ તીર્થંકર દેવને સ્નાન ઘટે કે ?”

સાંતિલાલ : શુદ્ધેવ ! જૈનશાસ્ત્ર સિવાય બીજા ધર્મના શાસ્ત્રો પાણીના ટીપામાં જીવ છે, એમ માને છે કે ?

શ્રી મહારાજ : સાંભળો. ઉત્તર મિમાંસામાં જણાવ્યું છે કે—

હુતાસ્ય તંતુ ગલિતે, યે બિંદોસતિ જંતવઃ

સુક્ષ્મા સ્મર માનસ્તે, નૈવ માતિ ત્રિવિધયે.

કેરાળીયાના મુખમાંથી નીકળેલા તંતુઓથી મલેલા જળના બિંદુઓમાં જે જંતુઓ છે, તે એટલા જાધા સૂક્ષ્મ છે કે, જો તે દરેકને ભર જેવડી ડાપાવાળા કરીયે, તો ત્રણ જમતમાં સમાય નહિ.

સંખ્ય મનમાં પણ જણાવ્યું છે કે—

પદ ત્રિશદ્ગુલાયામ્, વિંશત્યંગુલ વિસ્તૃત
દદંગલનકં કાર્યં, બૂયો જીવાનવિશોધયત.
છત્રીસ આંગળ લાંબુ અને વિંશ આંગળ પહોળું એવું મારું
રાખવું અને તે વડે વારંવાર જીવોને શોધવા અર્થાત્ પાણી મળવું.
સિંગ પુરાણમાં જણાવ્યું છે કે:—

ત્રિશદ્ગુલ માનંતુ, વિંશત્યંગુલ માયતં
તદ્વસ્ત્રં દ્વિગુણી કૃત્યં, ગાલયિત્વોદકં પિબેત.
તસ્મિન્ વસ્ત્રે સ્થિતાન જંતુન્ સ્થાપયેન્નજલમધ્યતઃ
એવં કૃત્વા પિબેતોયં, સયાતિ પરમાં ગતિમ્
ત્રીસ આંગળ લાંબુ અને વીસ આંગળ પહોળું વસ્ત્ર બેસું
કરીને તે વડે જળને મળાને પછી પીવું. તે વસ્ત્રને લાગેલા જીવોને
પાછા જળની મધ્યમાં નાખવા. એમ કરીને જે જળ પીવે છે તે
સદ્ગતિ પામે છે.

પુરાણમાં પણ કહ્યું છે કે:—

સંવત્સરેષુ ચત્રપાપં, કેવર્તસ્યેહ જાયતે
એકા હેન તદ્દાપ્નોતિ, અપૂત જલ સંમ્રહી.
મઝહીમારને એક વર્ષમાં જેટલું પાપ લાગે છે તેટલું પાપ
ગળ્યા વગરના જળને સંમ્રહી રાખનારને એક દિવસમાં લાગે છે.
દેવાણ્મિયા ! જૈન તેમજ જૈનેતર શાસ્ત્રો પાણીના દીપામાં
ધણા જીવો છે તેમ પ્રમાણિકપણે ઠરાવે છે, અને દરેક ધર્મી પાણીના
એ જીવને જ્યાવવાનો ઉપદેશ આપે છે. અર્થાત્ અદિસાનો ઉપદેશ
એજ સત્ય ઉપદેશ છે. દરેક પ્રાણીને સુખ વ્હાણું છે, અને કુઃખ
અગ્નિય છે, છતાં પણ પ્રજાના નામ ઉપર જીવાત્માઓને કુઃખ
આપવું અને દિસા કરવી એ તો ધોરાતિધોર પાપ છે. અદિસાના
ઉપદેશ કરનારા જગવાન મહાવીર દેવ દિસાના કૃત્યથી કદાપિ
પ્રસન્ન ન જ થાય.

‘ સિદ્ધ પદાર્થ વિજ્ઞાન ’ નામનું એક પુસ્તક, જે અલ્હાબાદ ગવર્નમેન્ટ પ્રેસમાં છપાયું છે તેમાં લખ્યું છે કે-પાણીના એકજ ટીપાંના ચિત્રમાં કેપ્ટન રોસેન્બી સાહેબે પોતે ફર્મીનથી ૩૬૪૫૦ ત્રસ (હાલતાં ચાલતાં) જીવો દીધા.

તીર્થંકર ભગવાન દેવે પોતાના જ્ઞાનમાં જે જોયેલું તે આધુનિક યુગમાં કેટલાક વિદ્વાનોને અસત્ય લાગતું હતું, પરંતુ પશ્ચિમ દેશના વિદ્વાનોએ જ્યારે સિદ્ધ હકીકતો બહાર પાડી ત્યારે ભગવાન તીર્થંકર દેવના અગાધ જ્ઞાનની આધુનિક વિદ્વાનોને ચત્કિચિત્ત ખબર પડી.

દેવાણ્મિયા ! જિનેશ્વર ભગવાને દયા મૂળ ધર્મ કહ્યો છે. સુયમકાંઠ સૂત્ર. શ્રુતસ્કંધ ૨. અધ્યાય ૧ માં ભગવંત તીર્થંકર દેવે - ૨૫૪ શરમાવ્યું છે કે-પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ વનસ્પતિ અને ત્રસ એ છ કાય જીવની હિંસાથી કર્મબંધ થાય છે, અને દષ્ટાંત આપ્યું છે કે-જેમ કોઈ મને (તીર્થંકર ભગવાનને) પથ્થર મારે, કાંકરો મારે, મુશિ પ્રહાર કરે, દંડ પ્રહાર કરે, કુઝ આપે, હિંદગ હિપજવે, શરીરના વાળ ખેંચે-હિંચે, કાયા જીવ રહિત કરે, તો જેવું કુઝ તથા ડર મને થાય, તેવું જ સર્વ જીવને થાય છે, એમ હે જગત-વાસીઓ ! તમે જાણો. અને એમ જાણી સર્વ પ્રાણુ-જૂત-જીવ-સત્ત્વને મારો નહિ, કિંદામના હિપજવો નહિ, કુઝ આપો નહિ. જે જે તીર્થંકરો જૂતકાળમાં ઘર્ષ મયા, વિઘ્નમાન વર્તતા હોય અને ભવિષ્યે થાય તેઓ આ હિપદેશ આપે છે. આવો દયામય ધર્મ નિશ્ચય છે-નિલ છે-શાશ્વત છે-સત્તાતન છે.

વળી સારાં સારાં સૂત્રો પાસે હોય, સમજવાને જ્ઞાન હોય; પોતાનામાં યક્તિ હોય, છતાં પણ અજ્ઞાનને સેવનાર સમુહ, જ્ઞાન-વંત એવા સાધુ મહારાજોના ચારિત્રને પણ કંઈક બેસાડે છે, અને આવી આવી વ્યતી આપણે ખૂબ સાંજગીયે હોએ. પરંતુ એક પણ સમયનો પ્રમાદ નહિ કરવાનો પ્રજા મહાવીરે શી ઓતમને

ઉપદેશ આપ્યો છે. કેટલાક અગ્રાની સાધુઓ આત્મદાનનું નાડું ઝાંચી ક્રિયાને નિષેધે છે. 'ક્રિયા એ તો વ્યવહાર છે, અને વ્યવહાર છાંડવા યોગ્ય છે, એમ જણાવી અગ્રાની જીવોને પોતાની ભગવંતે દેખાવે છે. પરંતુ "ક્રિયાહીન" ગુરુસ્ત્યજેતુ" ક્રિયા વગરના ગુરુને અગર તો જે મંડળના સભાસદો ક્રિયાને છોડવા માન્ય હોય તે મંડળના સભાસદોને તાત્કાલિક છોડી દેવા એમ મુખ્ય ન્યાય છે.

જઈ જિહ્વમયં પવનજહુ, તામા વયહાર નિમ્મએ મુખક વયહાર ન ઓમ્મએ, તિથ્યુમ્મએ જમ્મો હોમ.

જે તમે જિનેશ્વર ભગવાનના મતને અંગીકાર કરતા હો તો વ્યવહાર અને નિશ્ચય એ બંનેને ન છોડો. કારણ કે વ્યવહાર નયનો ઉચ્છેદ વધારી, તીર્થોનો ઉચ્છેદ યાચ છે. શાસ્ત્રકાર નિશ્ચય અંગીકાર નહિ કરવાથી, શાસનનો નાશ થશે એમ કહેતા નથી. વ્યવહારથી જે મિદ્ધિ ગતિ પ્રાપ્ત થવાનાં કારણો હોય તે અતિ આત્મ પૂર્વક પ્રાપ્ત કરવા, તેમ કરવામાં જરા પણ પ્રમાદ કરવો હજી નથી. પરંતુ આપી કરીને એવો નિર્ણય નથી આવતો કે વ્યવહારિ કામોનાં અગર તેના સેવનારાઓનો અનાદર કરવો કે તેઓના હિત અર્થાત્ત સર્વ - વ્યવહારથી તેઓને છોડાવી દેવા.

મમકં પતિનિ સંવા, આણાવજ્જતિ ભવદ્દસા ચેવ નિશ્ચયદ્ધં મેણુવિ; ન તત્તઓ સાત દુધેસા

તીર્થંકરે બતાવેલી છે જ નહિ અને તેથી સંસાર પરિભ્રમણ રૂપી ફળને તે આપે તેમાં કંઈ નવાઈ જેવું નથી.

મુગ્ધસ્ય લોકોઽપિ હિ યત્રમાર્ગે ।
 નિવેશિત સ્તત્ર રતિકરેણિ ॥
 ધૂર્તસ્ય વાક્યૈઃ પરિમોહિતાનાં ।
 કેથાં નિચિતં ભ્રમતીહુલોકે ॥

દેવાણ્પ્રિયા ! આ જગતમાં લોકો પ્રાયે મુગ્ધ હોય છે, તેથી તેને જે માર્ગે ચલાવીએ, તે માર્ગે ચાલે છે. તેમાં જ સર્વસ્વ માને છે. ધૂર્ત લોકોના વાક્યથી મોહ પામીને કોનું ચિત્ત ભ્રમિત થતું નથી ! બધું આવા ધૂર્તોના વાક્યોમાં લોકો જલદીથી ફસાઈ જાય છે.

જરા જાણ ન પીઢેર ચાહી જાણ ન ચઢૂર ।
 જાઘિયદિયા ન હાવંતિ, તાવધમ્મં સમાયરે ॥

જ્યાં સુધી આ શરીર સ્વરથ-નિરોગી છે, જુદાવરથા આવી નથી. ઉદ્ધિયોની શક્તિ હજાર્ધ નથી અને આયુષ્યનો ક્ષય થયો નથી. ત્યાં સુધીમાં તીર્થંકર ભગવાનનો ઉપદેશોક્તો ધર્મ આચરવામાં જરા પણ વિલંબ ન કરો, કારણ કે જ્યારે આગ લાગે ત્યારે કુવો બોલાવવાનો ઉઘમ નિરર્થક છે. તેવી જ રીતે જ્યાં સુધી કાળરૂપી સિંહે હક્કો નથી કર્યો તે દરમિયાન સાવધાન થઈ ધર્મનું શરણું સ્થો.

પડીયાળમાં નવના ટકોરા થાય છે.

“આવો કેરળી પરખો ઉત્તમ ધર્મ પામો શુદ્ધ શ્રદ્ધા રાખી, ધર્મ આરાધતાં આ લોક પરલોકમાં અનંતા સુખને પમાય છે.”

વ્યાખ્યાન પૂરું થાય છે, એટલે શ્રોતાજનો ઉમા થતાં ગુરુ મહારાજ સદુના ધાર્મી પ્રમાણે પચ્ચખાણુ આપે છે. અને આવક આવિકાઓ સામાન્યક વત પાળે છે. એ વખતે હીરાલાલ ભાઈએ શીવજીમાધને જણાવ્યું કે મારે આજે જપોરના ત્રણ વાગે લાલ-

વાડીમાં આત્મજ્ઞાન એ વિષય ઉપર બાપણુ આપતું છે, માટે આ હકીકત તમે જાહેર કરો. એટલે શીવજીભાઈ ઉભા થયા અને જણાવ્યું કે :—

સહધર્મી ભાઈઓ અને બહેનો !

આજરોજ જાપોરના ઠ ને સમયે લાલવાડીમાં 'આત્મજ્ઞાન' એ વિષય ઉપર શ્રી. હિરાલાલ ધોધાવાળા બાપણુ આપશે. તે સર્વેને પધારવા વિનંતિ છે.

સામાયિક વ્રત પારી આવક-આવિકાઓ પોતપોતાને ઘેર જાય છે. સુખલાલ શેઠ, હિરાલાલ, શિવજીભાઈ પણ સાથે સાથે ચાલે જાય છે, ત્યાં રસ્તામાં નાગસીભાઈ મળ્યા, એટલે એક બીજાને સમ્રેમ નમસ્કાર કર્યા.

નાગસી : કેમ હિરાભાઈ ? ક્યાં જઈ આવ્યા ?

હિરાલાલ : ઉપાસ્રયે ગયો હતો. ગુરુદેવનું વ્યાખ્યાન સાંભળ્યું.

નાગસી : કાંઈ નવિન સાંભળ્યું કે ?

હિરાલાલ : આપને ક્યાં અસર થાય તેમ છે ! આપ નથી જાણતા ? ગઈ કાલે મીટીંગમાં માઈ અપમાન થયું, છતાં તમે હિંમતપૂર્વક કાંઈ બોલી શક્યા નહિ ?

નાગસી : મને ધણું જ લાગી આવ્યું હતું. મારી આંખો એ વખતે અંધુ સારી રહી હતી. હું પણ તમારી જેમ Walkon કરવા (ચાલ્યો જવા) તૈયાર થયો હતો. પરંતુ તેમનું માથું કમકાજ, થતાં કરાવો વગેરે સાંભળ્યા બાદ મારે એ આત્મજ્ઞાની મંડળમાંથી નીકળી જવું એવો વિચાર રાખ્યો હતો.

હિરાલાલ : હવે આપે શું વિચાર રાખ્યો છે ?

નાગસી : આપનો જેવો વિચાર. આપના દરેક કાર્યમાં મારી સહાનુભૂતિ છે. મારા અને તમારામાં આપ જરા પણ ભેદ બાવ ન રાખ્યો.

હિરાલાલ : તમેએ મંડળમાંથી છૂટા થવાની ખબર આપી

નાગસી : ના, મિત્ર ! આજરોજ હું તેમને ખગર આપીશ. ઉપર મુજબ વાતચીત થવા બાદ સર્વે સુખલાલ શેઠના ઘેર ગયા. મઈ કાલની મોટીમની હકીકત અને તેમાં થયેલા કામકામની હકીકતથી નાગસીભાઈએ સુખલાલ શેઠને વાકેફ કર્યા. હિંદુભાઈના થયેલ અપમાનથી સુખલાલ શેઠનું મન પણ દુઃખાવું. અને ત્યાં આમગ એક કામગ લઈ નાગસી શેઠે આત્મતાની મંડગમાંથી નીકળી જવાનું નીચે પ્રમાણે રાજનામું લખ્યું:—

આત્મતાની મંડગના પ્રમુખ સાહેબ,
જત, આપને વિનંતિ સાથે જણાવવાનું કે આત્મતાની મંડગમાં થયેલા કેટલાક દરાવો અને બીકુલ ગ્રાન્ય નથી, અને તે સામે મારો સખ્ત વિરોધ છે. તેમજ સ્વમાન ભંગ થાય તેના કરતાં આ મંડગમાંથી જલ્દી છુટકારો મેળવવો એ યોગ્ય દેખાતાં આ રાજનામું મોકલ્યું છે. તો આપના મંડગમાંથી હું છુટો થાઉં છું. તેની નોંધ લેશો.

લી. વિતરાગી,
નાગસીના નમસ્તે.

ઉપર મુજબની ચીઠી લખી કવરમાં પેક કરી, શેઠના નોકર જીવણને બોલાવી, શ્રીમાન શેઠ લાલજીભાઈનું સોરનામું લખી આપી ચંપાવાડીમાં પહોંચાડવા નોકરને મોકલ્યો. એટલામાં નીચેથી દૂધ આવ્યું તે સર્વે મિત્રોએ લીધું, તાર બાદ મુખલાલ લીધા પછી સર્વે મિત્રો પોતપોતાના ઘેર જવા જુદા પડ્યા.

પ્રકરણ ૧૪ મું લાલવાડીમાં હિરાલાલનું લાપણું.

ગ્રી યમ ઝડપનો સમય છે. સૂર્યના પ્રયંડ કીરણો તપી રહ્યા છે. હિરાલાલ ધોધાવાળાનું આંજી લાપણું છે. એટલે શહેરમાં વિવિધ વાતો ચર્ચાઈ રહી છે. આત્મજ્ઞાની મંડળના શહેરમાં રહેતા કેટલાક સલાસદો આમ તેમ દોડા દોડી કરી રહ્યા છે. ઉજળા દૂધ જેવા સ્વચ્છ વસ્ત્રો પહેરી ઠાઠમાઠ અને બપોળાથી નવપુવાનો લાલવાડી તરફ જઈ રહ્યા છે. વૃદ્ધો પણ ધીરે ધીરે જતાં જોવામાં આવે છે. રંગબેરંગી સાડીઓમાં સજ્જ થયેલી સ્ત્રીઓ પણ લાપણું સાંભળવા લાલવાડી તરફ જઈ રહી છે. યુવક મંડળના સ્વયંસેવકો પણ સાયકલ ઉપર આંટા ફેરા ખાતી રહ્યા છે.

બરાબર ત્રણનો સમય થતાં લાલવાડી ઓતાજનોથી ચીકર બરાઈ ગઈ નગરશેઠ સુખલાલભાઈ, શીવજીભાઈ, હિરાભાઈ, નાગસીભાઈ વગેરે તે સ્થળે આવી પહોંચ્યા. સર્વત્ર શાંતિ પ્રસરી રહી. હિરાલાલ શેઠ લાપણું કરવા ઉભા થયા. આત્મધર્મી બંધુઓ અને જહેનો !

હું તો એક પરદેશી માણસ છું. પરદેશી એટલા પુરતો કે આપ મને ઓળખતા નથી તેથી. વળી આપ મને ન ઓળખતા હો તે સ્વાભાવિક છે. મેં આત્મજ્ઞાન મેળવવા ધણું પ્રયત્ન વાંચ્યો છે. આ મારા હાથમાં જે પુસ્તક છે તે 'શ્રીમદ્ રામચન્દ્ર'નું પુસ્તક પણ વાંચ્યું છે. પરંતુ પુસ્તક વાંચીને આત્મજ્ઞાન થઈ જાનનારા ધણાએ બદ્ધિને આપણે જોઈએ છીએ.

આત્મજ્ઞાન એટલે આત્માનું જ્ઞાન. દેહ અને આત્મા જુદા છે; એમ માનવામાં આવે. અર્થાત્ જડ ચેતનની વહેંચણી

કરતાં આવડે અને તે જાણવાનું જે જ્ઞાન થાય તેને જ આત્મજ્ઞાન કહેવાય. આ આત્મજ્ઞાન તે શુદ્ધ આત્મજ્ઞાન છે. કારણ કે દેહ અને આત્મા જુદો છે. એમ તો એક નાનામાં નાનો અજ્ઞાન મનુષ્ય પણ માને છે. એક સાધારણ લણેલો ગણેલો પણ આપણને જણાવે છે કે દેહ અને આત્મા ભિન્ન છે.

પાપાણ્યેષુ યથા હેમ, દુગ્ધ મધ્યે યથા દૂત;
તિલ મધ્યે યથા તેલ, દેહ મધ્યે યથા શિવ,
કાષ્ટ મધ્યે યથા વન્દિ, શક્તિ રૂપેણ તિષ્ઠતિ;
અયમ્ આત્મા શરીરેષુ, જે જાનાતિ સઃ પન્ડિતઃ ॥

જેમ કાષ્ટમાં અમ્મિ, તેલમાં તેલ, એવી જ રીતે દેહમાં આત્મા છે. બોલો, અમારામાં પણ આત્મજ્ઞાન છે ને? આ આત્મજ્ઞાન તે રક્ત બોલવા પુરતું અને તેવા રક્ત ડોળધાલુ આત્મજ્ઞાનીઓનો આ જમાનામાં રાહડો ફાટયો છે. આજે એવા કેટલાક દંભી મનુષ્યો આત્મજ્ઞાની શબ્દ કંઠસ્થ રાખે છે, અને સમય આવ્યે આત્મા એટલે ઈશ્વર, પરમજ્યોતિ, પરમેશ્વર, સિવ, નિરંજન, નિષ્કલંક, અક્ષય, અવ્યય, શુદ્ધ, બુદ્ધ, અવિનાશી, અનુપમ, અચ્છેદ્ય, અભેદ્ય, પરમ પુરુષ, નિરાખાંધ, સિદ્ધ, સત્યાત્મા, ચિદાનંદ, સર્વજ્ઞ, અહર્ત, જિન, આપ્ત, ભગવાન, ઈત્યાદિ ઈત્યાદિ શબ્દો બોલો કેટલાય બોળા આત્માઓને રૂસાવે છે. અને આવી રીતે પોતાની વાક્ય ચાતુરીમાં આંજી નાખી પોતાના ઉપર વિશ્વાસ એસે એવી અજ્ઞાનીઓના હૃદયમાં છાપ પાડે છે. અને પછી પોતાની ઈર્ષ્યા મુજબ શક્તિ વાપરી આવા અજ્ઞાનીઓને નસાવે છે. અને પોતાના પંથમાં ભેગવે છે. એટલે દષ્ટિ રાખી અજ્ઞાનીઓ હાથ તગાક, હાથ તગાક લખે કરે છે.

આત્મજ્ઞાની થવું એટલે જડથી છૂટવું અને ચેતનના સંગમાં રહેવું. ત્યાં જ અમર આત્મજ્ઞાન ન ઉદ્ભવે. આત્મજ્ઞાની થવું એટલે

ચેતનના ઉપાસક બનવું. આજે કેટલાક આત્મજ્ઞાનીઓ ચેતનના ઉપાસક નહિ બનતાં જડ પૂજન કરી, જડના ઉપાસક બને છે. સાંભળો:—

છાપઘ.

પરવત સે પાપાણુ, સિલાવટ ખોદ કે લાધા,
રચી ગાય અરૂં સિંહ, ઠાકુર તીજા નિરમાયા,
ગાય જો દેવે દુધ ઓ, સિંહ ઉઠ કર સંહારે;
હોવે જો થહ સત્ય તો, ઠાકુર નિશ્ચય નિસ્તારે;
કારણુ હોતુ સારખે; શીર કારણુ તું જોય;
રામચરણુ યુગ અસત હૈ, શીર એક સત્ય કીમ હોય.

એક રાત્રી—કારીગર પર્વતમાંથી પથર ખોદી લાવ્યો અને તેની ગાય મિહ તથા દેવ એમ ત્રણ મૂર્તિઓ કરી. ગાય જો દુધ દે, અને મિહ ઉઠીને ગાયને મારે, અને તે વાત સત્ય બને તોજ એ પથરના પ્રબુજ તારે. આત્મજ્ઞાનની બધીહારી છે ! એ પથરની ગાય સામે જોયો ગમે નેટલી લાવના લાખ્યા કરો તો દુધ દે નહિ, એ સત્યના નામે જોયો ગમે તેવી લાવના કરો, તો પણ નિશ્ચય નિસ્તારે. આત્મજ્ઞાનના પથરના પામે ગમે તેવી

અખા ભગત કહે છે કે, ધાતુ કે પત્થર પૂજતાં કોણ કસ્થાણ કરવાનું છે ? પત્થર પૂજનારાઓનો જન્મ અરુણ છે. આમ કડક ભાષામાં પણ હિપદેશ દેવાનો એક જ હેતુ છે કે ચૈતન્યના હિપાસક બનો અને જડ વૃત્તિનો ત્યાગ કરો.

ગૌરખતાયનું ભજન પણ આત્મજ્ઞાનથી ભરપૂર છે.

“મનસા માલણુજીરે ગૌરખ જાગતા નર સેવીયે,
જાગતા નર સેવીયે, તુને મળે નિરંજન દેવ.
પત્થર પૂજે હરી મીલે તો, મેં પૂજું ગીરીરાય,
એ પહાડ કી ચક્રી બનત હે, પીસ પીસ જગ ખાય. મં

ભાઈઓ, સાંભળો. આ ભજન કહે છે કે જો પત્થર પૂજે ભગવાનનું સ્વરૂપ ગ્રાહ થતું હોય તો તો હું મોટો પહાડ પૂજું.” અર્થાત્ આ પત્થર પૂજવાના ઢોંગ બધા અજ્ઞાનના છે.

“માલણુ કુલડ, એનો કળીએ કળીએ જીવ,
એહી કુલ દેવનકું ચડતે, દેવજ પોતે શીવ-મનસાં

આ કુલની કળીમાં જીવ છે. અને કસ્થાણકારી મંત્રજકારી જે દેવ તેને આ જીવહિંસા કરી કુલમાં ચઢવાય કે ?

“માલણુ લાવી કુલમાં તે ધર્યા દેવની વાસ.

એ દેવ મેં સાચ હોય તો, કેમ ન આવે પાસ-મનસાં

આ કુલમાં દેવને ધર્યા, જો એ પત્થરના દેવમાં સાચ હોય તો કુલ એની મેળેજ કેમ ન આવે. એટલે પત્થરના પ્રશુજી કરવા, કુલ ચઢાવી જીવ હિંસા કરવી, એ બધું પાખંડ છે. એમ જતાવે છે.

ટંકણ દઈ પત્થર ઘડ્યો, ધર્યો છાતી પર પાય,
એ દેવમાં એ સાચ હોય તો, ઘડનારાને ખાય

કારીગર લોકોએ પથર ઉપર પગ રાખી ટાંકણા મારી મારીને પ્રબુ બનાવ્યા. હવે જો આ પ્રજામાં સાચ હોય તો તેની છાતી પર પગ મુકનારને કેમ ન ખાય ?

પથરના દેવને દીજે જળમાં ઠાલ,
આપ બુડે તો કોને તારે, કોણ કરે સંભાળ—મનસા
પૂજારીના ઓશીયાળા, ઠાકર ઠામે ઠામ,
બદીવાન મંદિરના ઠાકર, કેવાના ભગવાન—મનસા
એવ મુવાળી ને રાંધી ને ધરી દેવની પાસ,
જમનારો ના જમી રહ્યો ને દેવને ન આવી વાસ—મનસા
એક બચ્ચો હુજો બચ્ચો, ભૂચ્ચો સળ સંસાર,
એક ન મચ્ચો નેત્રી ગોરખો, ડરી ભજન આધાર—મનસા

૮૧ બાપામા રથ ઉપદેશ કરીને જમતના અઢાનીએને
ચૈતન્ય ઉપાસક મનાવવાના આ પ્રયાસો છે.

છેપય.

મનહર છંદ

લકડા કી અસી લેઈ, શૂરો સેના માંહી જાય,
કહો એ તો શૂરો, સેના કેટલી સહારશે !
ચિતારે ચીતરી સરસ પુતલીઓ સદનમાં,
કહો એતે સુંદરી અથ કશે સારશે !
કંદોઈની કારીગીરી, ખાંડની બનાવી ગાડી,
કહો એતે બોજ પંથ, કેટલો વિહારશે !
તેમ કરી પાપાણી, પ્રતિમાને પૂજે જન,
અમરચંદ કહે એ કેમ કરી તારશે !

આમ જડ પ્રતિમા પૂજનનો દરેક આત્મજ્ઞાની ધર્મ નિષેધ કરી રહેલ છે. છતાં પણ જડ પૂજનની હિમાયત કરનાર વ્યક્તિને સુવર્ણ પાત્ર કહેવામાં આવે તે પણ અજ્ઞાનતા નહિ તો ખીણું શું ! શ્રીમદ્ રાજચન્દના પુસ્તકને આત્મજ્ઞાનના પુસ્તક તરીકે માને અને તેમાંથી બોધ મળે કે:-જડ પૂજનના હિમાયતી બનો, અમારા પંથમાં આવો, અહિંજ મોક્ષ છે, કેવળજ્ઞાન આ કાળમાં ન મળે તેવી વાતો કરનારા પુરુષાર્થહીન છે ! તીર્થંકર દેવના જ્ઞાનને ખોડું કહેનાર, વિદ્વાન આચાર્યોને જુઠા કહેનાર વ્યક્તિને સુવર્ણ પાત્ર કહી શકાય કે ? સુધારા માર્ગે નવો પંથ કાઢનારા બોજના આત્માનું અહિત કરનારા સુવર્ણપાત્ર ધવાને લાયક જ નથી. જૈન દર્શન જડ પૂજનને અંગે શું કહે છે, તે સાંભળવા તમે ઈન્તેજર હો એમ હું કલ્પના કરું છું. જરૂર હું તમને સંભળાવીશ. જૈન આચાર્યના બનાવેલા મામળી-પ્રાકૃત ઉપરથી રહેલા આ દોહરા છે.

દેવ નથી દેવાલયે, નથી તીર્થમાં દેવ,
મૃત કેવ, મ બાળવ્યાં, સત્ય વચન છે એક.

દેવાલય તે દેહ છે, આતમરાજ તે દેવ,
 જીન દર્શન પોકારતું, દેહ દેવળમાં દેવ.
 દેહ રૂપી મંદિર વિષે, ચૈતન્ય મૂર્તિ જિન,
 પથર મંદિરો વિષે, જડ મૂર્તિ નહિ જિન.
 મૂર્તિ ચિત્ર જે દેવના, મંદિરમાં દેખાય,
 તેને દેવ જે માનતા, અજ્ઞાની કહેવાય,
 સાચા દેવ ધીરાજતાં, દેહ મંદિરની માંહી,
 તેને દેવ જે માનતા, બુદ્ધ પુરુષ કહેવાય.
 પ્રતિમા પથર કાપ્પની, સ્થાપન મંદિર થાય,
 મુઠ પુરુષ એમ બોલતા, તે જિન દેવ ગણાય.
 મોટા પહાડ ને મંદિરે, નથી જિનના દેવ,
 તન મંદિર માંહે વસ્યા, નિશ્ચય જિનના દેવ.
 દેવ રહ્યો નીજ પાસમાં, જાણે હોય જો જ્ઞાન,
 જડ પાસે જઈ માગતો, કહો કેવું અજ્ઞાન!
 આતમ રાજ જાણીયે, ત્રિલોકનો છે નાથ,
 જડની પાસે માગતો, મહા ખેદની વાત.
 નૃપતિ હોય જે રાજ્યનો, શિદ્ધિ સંપન્ન પાસ,
 બિક્ષા તે નહિ માગતો, ધર્મ નિર્જીવનો વાસ.
 સમ્યક્ દર્શન જ્ઞાનને, ચારિત્ર ત્રીમુનું જાણ,
 રત્નત્રય આરાધનાં, મોક્ષ માર્ગ દર્યાળ.
 રત્નત્રય આરાધકો, ઉત્તમ તીર્થ તું જાણ,
 અવર તીર્થ ન શાસ્ત્રમાં, શાસ્ત્ર વચન તું માન.
 ગાધુ ને વગી આપતો, આવક આવિક્ષ જાણ,
 રત્નત્રય આરાધકો, ચાર તીર્થ પ્રમાણ.

પર્વત પંચમ તીર્થનો, જો ઉપદેશ કરાય,
જૈન દર્શન ઉત્થાપીયું, નિશ્ચયથી કહેવાય.
પંચમ તીર્થ છે પર્વતો, ને મોટા મંદિર,
સૂત્ર વિશે નહિ લાખતાં, તીર્થંકર મહાવીર.
તીર્થ તેજ ગણાય જો, માર્ગે જતાવે મોક્ષ,
જડને તીરથ માનતા, કહો ને ઠેવો દોષ.
નાવિક ઉત્તમ આત્મા ઉત્તમ વહાણ છે દેહ,
મહાસાગર સંસારનો, પાર પામતો તેહ.
બ્રહ્મ સાધુ થઈ જાય તે, દેવ મૂર્તિ ઉપદેશ,
સુર ખંધુઓ જાણજો, ઝેર તણો ઉપદેશ.
શ્રદ્ધા રાખો વીરના, અમૃત વાક્યો જોહ,
શુભ પૂજા પ્રભુની કરો, ભવ દુઃખ કાપે તેહ.

બાધ્યો, આત્મજ્ઞાન કોઈ ધર્મશાળામાં મંદિરમાં કે
મસીદમાં, ઉપાશ્રયમાં કે દેરાસરમાં, પહાડ કે પર્વતમાં, નદીમાં કે
સમુદ્રમાં, ખાખોચીયામાં કે મોટા સરોવરમાં બરાબ નથી બેઠું,
તે તો તમારી પાસે જ છે. તમારા દેહ મંદિરમાં ખીરાજોલા
દેવને ઓળખો.

શ્રીમાન સુંદરદાસે કયું છે કે—

કોડેક જાવત પ્રયાગ જનારસિ, કોડે ગયા જગનાથહિ ધાવે !
કો મયુરા બદરી હરિદ્વારસું, કોડે ગંગા કુરુક્ષેત્ર નહાવે
કોડે પુષ્કર બૃહ પંચ તીરથ, દોરિહિ દોરિનું દારિકા આવે,
સુંદર વિતગડયો ઘર માંહિસું, બાહિર હુંડત કયું દરી પાવે

કોઈ જનારસ કે પ્રયાગ જાય કે જગનાથ જાય તેમાં કસ્યાણુ
નથી. કોઈ મયુરા, બદરી, હરીદ્વાર કે ગંગામાં નહાય, તેમાં કસ્યાણુ
નથી. કોઈ દોડી દોડીને દારિકા આવે તો તેમાં પણ કસ્યાણુ નથી.
પરંતુ કસ્યાણુનો રસ્તો તો તમારા ઘરમાં જ છે. અર્થાત્ આ

દેહમાં જ આત્મદેવ ખીરાજી રહેલ છે; છતાં બહાર હુંદવા પ્રપલ્લ થાય છે. એ બધું અજ્ઞાન છે. ભાગવતમાં સ્પષ્ટ જણાવ્યું છે કે નદી, નાળાં, પર્વત અને મકાનમાં તીર્થનો સમાવેશ કરનારા પણ જોવા છે.

જંગમં સ્થાવરં ચૈવ, દ્વિવિધિ તીર્થં મુચ્યતે,

જંગમ રૂપય સ્તીર્થં, સ્થાવરં તં નિષેવતે.

તીર્થ એ પ્રકારના, એક જંગમ અને બીજું સ્થાવર. જંગમ તીર્થ એ ઋષિઓ પોતેજ છે. જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રયુક્ત ઋષિમુનિઓ એ સ્થાવર તીર્થ છે. અને ઋષિમુનિઓ જેનું નિરંતર સેવન કરે છે તે સ્થાવર તીર્થ છે.

અહિંસા સત્યમસ્તેયં, બ્રહ્મચર્યં મુસંધમં,

ભિક્ષાવૃત્તિ વ્રતાયે ચ, તં તીર્થં જંગમં સ્મૃતં.

અહિંસા, સત્ય, અદત્તવ્રત, બ્રહ્મચર્ય, ઉત્તમ પ્રકારનો સંયમ અને ભિક્ષાવૃત્તિથી જીવનનિર્વાહ કરવાના ગુણવાળાઓ જંગમ તીર્થ કહેવાય.

ચાલવા માટે તો જેમ અંતર વધતું જાય, તેમ જડના પૂજારીઓ જડની વિશેષ પૂજા કરતાં આત્મજ્ઞાન તેઓનાથી દૂર જતું જાય, એ સ્વાભાવિક સમજી શકાય તેવી બાબત છે. નિર્મલ ધર્મના જાણુ શ્રાવકો ચૈતન્ય ઉપાસક નહિ બનતાં જડપૂજના રાશી બને, તે શ્રાવકો નિર્મલ ધર્મના જાણુ કેમ કહી શકાય ? જડના સંસર્ગથી છૂટવાનો વિચાર જ્યાં સુધી નથી આવ્યો ત્યાં સુધી સમક્ષિતનું સ્વરૂપ સમજાયું જ નથી, એમ નક્કી માનો.

ભાઈઓ ! જડપૂજન સંબંધી હું તમને ચોક્કસ વધુ બજનો સંબંધાવું છું:—

મનહર છંદ.

ઝટ હી પ્રવિન નર, પટકે બનાયે કીર,
તાહ કીર દેખ કર, બીલી હુન મારે હૈ.
કાગજ કે કોર કોર, ઠોર નાના રંગ તાહ,
કુલ દેખ મધુકર, દુર હિતે છારે હૈ.
ચિત્રામણુકા ચીતા દેખ, સ્વાન તાસોં ડરે નાહ,
બનાવટકા અંડા તાહ, પક્ષી હુન પરિહૈ;
અસલ હુ નક્કલ કૈ, જાને પશુ પક્ષી રામ,
મૂઢ નર જાને નાહ, નક્કલ કૈસે તારિ હૈ. ૧

છપ્પો.

નથી પત્થરમાં પ્રભુ, નથી પિતલમાં પેઠા,
ઠનકની મૂર્તિ કરે, નથી ઈશ્વર મહિ બેઠા.
નથી ઘોરામાં પીર, નથી જૈનોને ટરે,
અસલ જોવે નહિ કોય, સડ નકલોને હરે,
છે રામ નામ અક્ષર અસલ, બીજું નકલ દહેવાર
કહે નરજોરામ ગુરૂ યદો, પ્રેમે પ્રગટજ થાય છે.

કાફી.

હુનિઆ તો દીવાની રે, બ્રહ્માંડ પાખંડ પૂજે,
કર્તા વસે પાસે રે, મૂરખને ન સૂઝે. (૧)

જીવ નહિ તેને શિવ કરી માને, પૂજે કાષ્ઠ પાષાણ,
ચેતન પુરૂષને પૂઠે મૂકે, એવી હુનિઆ અંધી જાણ;
અર્કને અજવાલે રે, પારસમણિ નવ સૂઝે. હુનિઆ ૨

પત્થરનું નાવ નિરમાં મૂકી, સો વાર પટકો શિથ;
કોટિ ઉપાયે તરે નહિ એ, બુડાડે વિશ્વાવિથ,
વેલુમાં તેલ ક્યાંથી રે, ધાતુની ધેનુ કેમ ફૂજે. હુનિઆ ૩

અંતર મેલ ભર્યો અતિ પૂરણ, નિત્ય નિર્મલ જલે નહાય,
સાપ ડસીને દરમાં પેઠા, પછી રાફડો કુટયે શું યાય,
ઘાયલ ગતિ ઘાયલ રે, જાણે કોઈ જ્ઞાની રૂઢે. હુનિઆ ૪

દૂર નથી નાથ છે નજીક, નિરંજન પંડમાં હું પેખ,
દિલ દેદાર સુધારી લે તારો, તારા અંતરમાં હું દેખ;
ધુરંધર ઘણી ધીરાનો રે, જગતમાં જાહેર સૂઝે. હુનિઆ ૫

ભાઈઓ, જ્યારે તમારા હૃદયમાંથી જડ વસ્તુ તરફનો મોહ
છૂટે ત્યારે જ તમને આત્મજ્ઞાન ચર્ષ થકે. જડ પૂજનના દિમાવતી
બનતાં આત્મજ્ઞાન કદાપિ થાય જ નહિ. કોઈ આત્મજ્ઞાનને પામેલા
પુરો જડ પૂજન કરવાનો બોધ આપતાજ નથી.

આત્મજ્ઞાનના વિષય ઉપર મેં આપને થોડું ધણું સંભળાવ્યું
છે. અને પ્રમંથ આત્મે વિશેષ મંભજાતીય કારણ કે મન્ય ઉપરાંત
હું બોલ્યો છું. મારા બોલવામાં કોઈ બૂલચૂક થઈ દેવ તો અપની
માફી માગી, હું આપની રજા લઉં છું.

તાળીયોના મડમડાટ.

દીગસાતમાર્કનું જાણજી મમામ થર્ના માજીમો વિજગવા લાઝ
સુખવાસ મો, નામમીમાર્ક, ગીવજીમાર્ક વનેરે પોત પોતાને ઘેર
પેડાંમો. દિગવાસે સુખવાસ મોની રજા લીધી અને ધે.પા નંદર
જ્યા રોટન તરફ ગયાના થવા

પ્રકરણ ૧૫ મું

પ્રેમનગરમાં મુનિ-પરિવર્તન

આજરોજ આત્મજ્ઞાનીઓની મીટીંગ હોવાથી, પ્રેમજી શેઠ સવારમાં ઉદતાંજ કૃષ્ણનિવાસને ચણુગારવામાં મથાગુલ બની ગયા છે. નોકર પાસે કચરો કઢાવી રહ્યા છે, તથા કમ્પાઉન્ડમાં પાણી ઇંટકાવી રહ્યા છે. પ્રેમનગરના નાગરિકો આ દસ્ય તીરછી નજરે જોતાં જાય છે.

મુખ્ય પ્રવેશ દરવાજો ખુલ્લો ફરકી રહી છે. હારમજરાથી સન્નિવૃત્ત-કેળના ચાંબલાના દરવાજા શોભી રહ્યા છે. કૃષ્ણનિવાસના ઓરડામાં ટેબલ, ખુરસી, કાગળ, પેન્સીલ, ચાહી, હોલ્ડરો બરાબર ગોઠવી દીધેલ છે. રાત્રીના મુખ્ય ઓપીસરોને મળી, રમીંગવાળા ખુરસીઓ ખેંકીને વાસ્તે મંગાવી છે. ગાડાં, જનજન વગેરે ભોંત-ળાયે ખીજાવી દીધેલ છે. એ રીતે આત્મજ્ઞાની મિત્રોની તમામ પ્રકારની સગવડતા સાચવનારા સાધનો પ્રેમજી શેઠે તે સ્થળે એકત્ર કરી દીધા છે.

સમગ્ર દસ વાગ્યાનો સમય થતાં તે સ્થળે મુનિશ્રી ક્ષેત્ર-પાલજી આવી પહોંચ્યા અને તેમને કૃષ્ણનિવાસના એક ઓરડામાં ઉતારો આપ્યો.

અગીયાર થયા ત્યાં તો ચાર ઘોડાગાડીઓમાં શ્રીમાન શેઠ લાલજીભાઈ, કપુરચંદભાઈ, ખીમચંદભાઈ, રાયસીભાઈ, પ્રેમજીભાઈ વગેરે આવી પહોંચ્યા. પ્રેમજી શેઠે સર્વે સદસ્યો ભાઈઓની સાથે આત્મજ્ઞાન પૂર્વકના નમસ્કાર કરી અને ચણુગારેલા ઓરડામાં સર્વે આત્મજ્ઞાની ભાઈઓને લઈ ગયા ત્યાં બિરાજેલા મુનિશ્રી ક્ષેત્રપાલજીને સૌએ વંદન નમસ્કાર કર્યા.

આશરે દસેક મીનીટ તેઓ ઓરડામાં બેઠા હશે, એટલામાં તો રસોડામાં આવીને કહ્યું કે—જમવા પધારો. એટલે પ્રથમ મુનિશ્રીને આહાર પાણી વહોરવાની પ્રકટ ભાવના બાવી, મુનિશ્રીને આહાર પાણી વહોરવાના અને પછી આત્મશાંતિ મિત્રો રસોડામાં બોજન લેવા બેઠા.

પ્રેમજી શેઠે સુરતી રસોડા રાખી, ઉત્તમ પ્રકારની રસોડા તૈયાર કરાવી હતી. ઉંચી જાતના પકવાન વગેરે જમ્યાબાદ મુખવાસ લઈ સર્વે મિત્રો ખીંચાલેલ ગાડામાં આરામ લેવા આગ પડખે બસ અને બરાબર ત્રણ વાગ્યે મીટીંગનું કામકાજ હાથ લેવાનું નક્કી કર્યું.

પોણા ત્રણનો સમય થયો ત્યાં પ્રેમજી શેઠ ગરમાગરમ ચા તૈયાર કરી લાવ્યા અને સહધર્મી બાઈઓને જગાડ્યા. તેઓએ આંખોએ ઠંક પાણી ઊંટી કોમળાં કરી મુખ સાફ કર્યું અને મરમાગરમ ચાને ન્યાય આપ્યો. ત્યારબાદ પાન સોપારી આદિ મુખવાસ લઈ સૌ સ્વસ્થ થયા.

ત્રણનો સમય થયો એટલે લાલજીભાઈએ જણાવ્યું કે મુનિશ્રીને બોલાવો. આથી ખીમચંદભાઈ મુનિશ્રીને બોલાવી લાવ્યા. મુનિશ્રી નીચે બેઠા એટલે લાલજીભાઈએ ઉભા થઈ જણાવ્યું કે મિત્રો, આજે આપણે જે કામ કરવાનું છે તે એજ કે આપણામાંના બે સભ્યો જાહેર કામો કરવા માટે જવાના છે, તે માટે આપણે એક જાહેર નિવેદન પડવાનું છે તો આપ સર્વે વિદ્વાતમયી બાવાઈ એક નિવેદન તૈયાર કરો અમર તો આપ સર્વેની ઈચ્છા દોષ તે એક નિવેદન યાદિના સમયમાં પડી રાખ્યું છે તે આપ મરેની નમણ ચંચા ન જમાવ્યું.

કુરુચંદ આપ નિવેદન લાવ્યા હતા તેજ ચાંચેલ.

તેને વિદ્યાએ એક પડી એક નિવેદન ચાંચવાનું કહેતાં, લાલજીભાઈ ન જમાવ્યું નિવેદન ચંચા ન જમાવ્યું છે.—

જાહેર વિજ્ઞપ્તિ

૧. જૈન સમાજમાં અસારે અત્યંત કોલાહલ મચી રહ્યો છે. માં મુખ્યત્વે ત્રણ મોટા સંપ્રદાયો છે. (૧) સાધુમાર્ગી શ્વેતામ્બરી જૈન સંપ્રદાય. (૨) મૂર્તિપૂજક જૈન સંપ્રદાય. (૩) દ્વિગમ્બર જૈન સંપ્રદાય. આ ત્રણ સંપ્રદાયોમાં પણ ઘણા કાંટા છે જેને પરિણામે ઘણા ગરબ અને વાડાઓ આ કાળમાં અસ્તિત્વ ધરાવે છે.

૨. સમેત શીખર અને શેત્રુંજય આ બે પહાડના ઝધડામાં લાખો રૂપિયાની ખરબાદી મૂર્તિપૂજક જૈન સંપ્રદાયોએ કરી છે અને પણ ખડા કયાં છે. તેમજ લાખો રૂપિયાની રકમ પેઢીના નામે જમા પડી રહે છે. જેને પરિણામે નવયુવકો આજે પરિવર્તનનો પોકાર કરી રહ્યા છે.

૩. કેટલાક અસાધારણ કારણો અમે ધ્યાનમાં લીધા છે અને આ કસેશમય વાતાવરણ અટકાવવા એક નવો સંપ્રદાય ઉભો કરવા અમે નિર્ણય કયો છે. આ સંપ્રદાયનું નામ અમે વિતરાગી સંપ્રદાય રાખ્યું છે અને તે સંપ્રદાયના સભાસદો તથા તેનું મંડળ જાહેરમાં આત્મજ્ઞાની મંડળ તરીકે ઓળખાશે.

૪. જૈન સમાજમાં દીક્ષાના નામે હજારો રૂપિયાની ખરબાદી થાય છે. તે અસારના સંજોગોમાં બીજાનું અનિચ્છનીય છે તેથી અમારા સંપ્રદાયમાં મોટા મોટા વરધોડા ઠાઠયા સિવાય, અને મોટા ખરબા કયાં સિવાય કંઈ પણ ચપ્સ દીક્ષા લઈ ચકરો અને આ દીક્ષા સેનાર વિતરાગી સંપ્રદાયમાં તથા આત્મજ્ઞાની મંડળમાં જાહેર-ચારી તરીકે ઓળખાશે.

૫. વિતરાગી સંપ્રદાયના સાધુ-જાહચારી, શ્રીમદ્ રાજચંદ્રના મંથના પત્રો વાંચી બાપ્તમાન કરશે તથા દ્વિગમ્બર સંપ્રદાયના મથો વાંચી બાપ્તમાન કરશે. તેમજ શ્વેતામ્બરી જૈન સૂત્રો પણ લક્ષમાં રેશે તથા બીજા આત્મજ્ઞાનીઓના પુસ્તક વાંચશે.

૬. વિતરાગી સંપ્રદાયના સભાસદોનો કોઈ પણ જોઈ નથી. તેઓ દિગમ્બર સંપ્રદાયની મૂર્તિની પૂજા કરશે, મૂર્તિપૂજા શ્રવે. જૈન સંપ્રદાયની મૂર્તિની પૂજા કરશે અને આપણને સત્તેજ બતાવનાર ગુરુદેવ શ્રીમદ્ રાજચન્દ્રની મૂર્તિની પણ પૂજા કરશે.

૭. વિતરાગી સંપ્રદાયના જીજ્ઞાસુ મોરપીછાનો સાચો રાખશે. મુકપતી રાખવાની જવાબદારીમાંથી મુક્ત છે, પરંતુ સંબંધમાં ખાસ આચાર વિચાર રાખવાનો આત્મશાની મંત્રણા વિરોધ કરે છે.

૮. કોઈ પણ સ્ત્રીને આ સંપ્રદાયમાં દીક્ષા ભેરી હશે તે શકાશે અને જીજ્ઞાસુ તરીકે તે ઝોળખાશે.

૯. વિતરાગી સંપ્રદાયના જીજ્ઞાસુ-જીજ્ઞાસુઓ કરવાની ફરજમાંથી મુક્ત છે. તેઓ અલ્પ શ્રમથી વાળ કાઢી શકે.

૧૦. વિતરાગી સંપ્રદાયના જીજ્ઞાસુઓને વિકાર કરવાની નથી. જરૂર જણાતાં તેઓ રેશ્વે ટ્રેનમાં બેસી મુસાફરી કરી શકે.

૧૧. વિતરાગી સંપ્રદાયના જીજ્ઞાસુઓ આશ્રમમાં ગિર રહેશે અને જીજ્ઞાસુઓ આશ્રમમાં તેમના અલગ નિવાસમાં રહેશે.

૧૨. વિતરાગી સંપ્રદાયના મહામતો પોતાના મંત્રણા મંત્રણ વાસ્તે જૈન શીશુના કોઈ પણ પણ માથે ખામ મળે શકે વાદ વિવાદ કે ચર્ચા કરવા તૈયાર રહેશે.

૮૫૦ મુજબના નિયમો તથા બીજા યજ્ઞ સુધારા વિનયમાં સંપ્રદાયના છે, પરંતુ આ સંપ્રદાય તાત્કાલિક રીતે રહેશે. તેઓ આશ્રમ જાણવાની તથા જરૂર પડે રમણ કરવાની જાન આપવાના છે, તે જૈન જીનેતર મંત્રણા વિનય આપનાર, ભગવાનની શ્રી દેહલી રમણ આવા ધર્મશાળામાં

આપી પુન્યનો રસ્તો અંગીકર કરવાની ખાસ જરૂર છે, તો કુલ નહિ તો છેવટ કુલની પાંખડી સહર્ષ આપી વિતરાગી સંપ્રદાયના સિદ્ધાંતોને અપનાવી મદદ કરશો.

પ્રેમનગર } લી. આત્મજ્ઞાની મંડળના પ્રમુખ
વિતરાગી લાલજીભાઈ.

કપુરચંદ : આપે ધણુંજ સાચું નિવેદન ધડ્યું છે.

ખીમચંદ : હવે આ નિવેદનમાં કાંઈ સુધારો વધારો કરવાની જરૂર નથી.

પુનમચંદ : નામસીભાઈ કેમ આવ્યા નહિ હોય ? તેમના કાંઈ સમાચાર છે કે ?

લાલજી : મિત્રો, હું કહેતા જૂલો ગયો. નામસીભાઈએ મને પત્ર લખ્યો છે અને તેઓ આત્મજ્ઞાની મંડળમાંથી દૂર થવા માગે છે.

રાયસી : તેમને છુટા કરી દો.

ખીમચંદ : આપણા મંડળમાંથી હીરાઓ ચાલ્યા જાય છે.

પ્રેમજી : અફસોસ કરવાનું કાંઈ કારણ નથી.

મુનિ ક્ષેત્રપાલજી : ‘મદ્દલાવી ન તદ્દલાવી’ જે થાય છે તે સારા માટે. તમારે સૌને બહાદુર બનવાનું છે. ‘હરિનો મારગ છે ધરાનો, નહિ કામરનું કામ જોને’

લાલજી : મિત્રો ! આપ સર્વેની હકીકત સાંભળી હું નામસીભાઈને આપણા મંડળમાંથી મુક્ત કરું છું.

કરાવઃ—આત્મજ્ઞાની મંડળ સર્વાનુમતે નામસીભાઈને આ મંડળમાંથી મુક્ત કરે છે. નામસીભાઈ સાથે આત્મજ્ઞાની મંડળે કાંઈ જાતનો સમાગમ કરવો નહિ કે આત્મજ્ઞાની મંડળના કાંઈ પણ દરારોથી તેને વાકેફ કરવા નહિ. આ દરાવ લાગતે વળતે ખાતે જાણ સારૂ મોકલી આપવો.

ઘડીયાળમાં ચારના ટકેરા ચતાં લાલજીભાઈએ જાણ્યું કે, હવે મુનિશ્રી ક્ષેત્રપાલજીને આત્મજ્ઞાની દીક્ષા સ્વીકારવાની છે. વળી શુભ મુહૂર્ત તથા શુભ ચોઘડીયું બેસી ગયું છે. નક્કર ત્યાં ધણું જ ઉચ્ચું છે. તો આપણે સર્વે કંપાઉ-ડમાં જઈએ અને તે આગળ સર્વ ક્રિયા કરીએ. આથી સર્વે મિત્રો કંપાઉ-ડમાં ગયા.

૪-૧૫ મીનીટ મુનિશ્રી ઉભા થયા અને બોલ્યા:—

હું પરમાત્માની સાક્ષીએ, આ આત્માની સાક્ષીએ, અને આત્મજ્ઞાની મિત્રોની સાક્ષીએ સર્વ સિદ્ધીને નમસ્કાર કરું છું.

મેં મુકપતી તથા રત્નેહરજી રાખવાવાળા સંપ્રદાયમાં દીક્ષા લીધેલી; પરંતુ હવે તે સંપ્રદાયનો મને મોહ રહ્યો નથી. હે મહાન પુરુષોત્તમ પુરુષો! તમારા મંથે વાંચવાથી મારી મૂળ મહા રી મઈ છે. તેથી તમોને પણ મારા નમસ્કાર છે.

હે આત્મજ્ઞાનને પામેલા આત્મજ્ઞાનીઓ! તમારો ઉપોદ્દેવજી મત્સ્ય છે. હે ધીરા ભગત, બોળા ભગત! તમોએ મત્સ્ય જ કયું છે. તેથી તમોને પણ હું નમસ્કાર કરું છું. હું પશુપાદ રહેવા માગતો નથી.

હે કુંડકુંડાચાર્ય! હું જાણું છું કે તમે યશ સિદ્ધિ અને મોક્ષ નહિ મને. વળી તીર્થંકર પણ તમે થાવ તો જ તેઓ મેં મેગરી રોકે; પરંતુ અત્યારના મનેજો બીજાનું અનુકૂળ નહિ તેથી હું વચ્ચે ગયું છું.

મેં મારા મુર પામે દીક્ષા લીધેલી અને અભ્યાસ કરેલો. આત્મજ્ઞાનને હું જાણ નિર્જાળી અપ્યું છું. અને મુરને: ૧૧૮.૧ થાં છું. હે મહારીર! તમે જાણથી માગ મુર છે અને હું તમારો મિત્ર છું. જાણથી હું આત્મજ્ઞાની, વિનયથી મહાવ. ૧૪૩ છું.

એમ કહેતાંની સાથે તેમણે મુઠપતી નીચે મૂકી દીધી તથા રજેહરણ પણ નીચે મૂકી દીધો; એટલે લાલજીભાઈએ ઉમા ધર્મ, તે બંને ઉપકરણો હાથમાં લઈ લીધા અને ચોતે મોરપોળાનો સાવરણો જે લાગ્યા હતા તે આધ્યો. અને સર્વે મિત્રોએ આત્મ-શાંતી મંડળની જે બોલાવી. લાલજીભાઈએ કેમેરાથી આ દૃશ્યના ફોટો ખેંચ્યા.

ખીમચંદ : ધન્ય છે મુનિને ! આત્માર્થ સાધ્યો !

કપુરચંદ : હવે તો બ્રહ્મચારી થયા, મુનિ ન કહેવાય.

પુનમચંદ : મિત્રો, આપણા મંડળમાં હરિજનોને દાખલ કરવા કે કેમ ?

ખીમચંદ : આપણા મંડળમાં હરિજનો દાખલ ન થઈ શકે.

પુનમચંદ : વિતરાગી સંપ્રદાયમાં આલડછેટ કે અસ્પૃશ્યતા ને તિર્સાંજલી આપવી જોઈએ.

લાલજી : મિત્રો, એ મહાત્મા માંધીજીનું કામ આપણે ભેવું રહેવા લો. તેમને એકલાને જ કરવા લો.

ત્રેમજી : આપની વાત સત્ય છે. એવો ઢેઢવાડો આપણા આત્મશાંતી મંડળમાં નથી દાખલ કરવો.

પુનમચંદ : મિત્રો ! અહિંસા ધર્મના પૂજારી ભગવાન મહા-વીર દેવે અહિંસાનું વ્યાપક સ્વરૂપ ક્યાં નથી સમજાવ્યું ! કોઈ પ્રાણીના હૃદયને દુઃખવું એ પણ ક્રિસ્ટા છે, હરિજનોનો તિરસ્કાર કરી તેને હડધુત કરી આપણા મંડળમાં ન આવવા દઈએ તો આપણો સંપ્રદાય વિતરાગી કેમ કહી શકાય ? આપણે આત્મ-શાંતિનું જોશ કેમ મેળવી શકીએ ? જન્મતમાં અનુષ્ઠ પ્રાણી ઉત્તમ છે. એ ઉત્તમ અને સરકાર પામેલા અનુષ્ઠો અનુષ્ઠને તરછોડે એવો કોઈ ધર્મ જન્મત ઉપર દોષ શકે નહિ. એવા ધર્મનું અસ્તિત્વ સમાજને નુકસાનકારક છે.

જૈન ધર્મના તત્વશાનીઓ મનુષ્ય ભાવે જ મોક્ષ મળી શકે તેમ સ્પષ્ટ બતાવવી રહ્યા છે. એવા ધર્મમાં મનુષ્યને ન અડી સમાધિ, આભડછેટ લાગી જાય એવી એવી કપોળ કલ્પિત વાતો કરવી તે મહાવીરના ઉત્તમ આદર્શને લાંછન લગાડવા જેવું છે. કર્મ વાળે પ્રધાનપદ આપનારા જૈન ધર્મના મહાન મહાત્મા હરિજીની મુનિ જાતના ચંડાલ હતા. ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના બારમા અધ્યયનમાં તેમનો સ્પષ્ટ અધિકાર છે.

મેતારજ મુનિ પણ ચંડાલ જાતિના હતા.

જૈન ધર્મમાં આવા ઉચ્ચ તપસ્વી મહાત્માઓ ધર્મ મળે છે. જૈન ધર્મમાં જાતિનાતિનો ભેદ નથી. જે હરિજનોના કોનો ચંડાલ મરખા ન હોય તેને ફક્ત જાતિના જ ભેદથી આત્મશાની મંડળમાં દાખલ ન કરવા તે બિસ્ફુલ ધ્વજીનીય નથી. મનુષ્ય કર્મથી ચંડાલ; કર્મથી સાધુ તથા કર્મથી વૈશ્ય ધર્મ થો છે. માટે આપ વિચાર કરો.

ખીમચંદ : બિસ્ફુલ નહિ. હરિજનો દાખલ ન ધર્મ થશે.

સાલજી : પુનમચંદભાઈનું કહેવું અમને ચોખ્ખા સામનું નથી.

આ વિષય પર દરેક મિત્રોના મત સેવાતાં પુનમચંદભાઈનો દગલ ઉડી ગયા.

કરોબ :—આ મંડળ મવાનુમતે દસાવે છે કે, આત્મશાની મંડળમાં હરિજનોને દાખલ કરવામાં આવશે નહિ.

પુનમચંદ : મિત્રા, હું આપના મંડળમાંથી ભૂટા થયા માગું છું.

સાલજી : જો આપની ઇચ્છા.

ખીમચંદ : તમને ભૂટા કરી દો.

કરોબ :—પુનમચંદભાઈ નાજુલનીથી આત્મશાની મંડળમાંથી જતા થયા અને છે તો આત્મશાની મંડળમાંથી તેમને જતા થયા અને છે. આત્મશાની મંડળમાંથી તેમને મોક્ષ મળશે.

હવેથી સંબંધ નથી. આ દરાવના ખજર લાગતે વળગતે જાણુ સારું મોકલવા.

ઉપરનો દરાવ ચલા બાદ પુનમચંદલાઈ મીટીંગ છોડી ગયા.

લાલજી : મિત્રો ! આપ ઉધરાણ કરવા ક્યારે જશો ?

ખીમચંદ : અમે આવતી કાલેજ અત્રેથી બને જાણુ ઉપડશું.

આ પ્રમાણે નક્કી થતાં, મીટીંગનું કામકાજ ખત્તાસ થયું.

લાલજી : મિત્રો, આપણા મંડળનું કામકાજ ખતમ થાય છે.

તાળીયોના ગડગડાટ.

આપણે આજે ઘણું જ સારું કામ કર્યું છે. મુનિશ્રી ક્ષેત્ર-પાલજીને આપણા સિદ્ધાંતાનુસાર આત્મચાની પ્રજ્ઞચારી બનાવ્યા છે. આ કામ કાંઈ સહેલું ન હતું, ઘણું જ વિકટ હતું; પરંતુ આપણા મંડળને ગુપ્ત દેવી મદદ છે. એમ સ્પષ્ટ જણાય છે. નામસીમાઈ તથા પુનમચંદલાઈ છૂટા થયા છે. પરંતુ તેથી આપણા મંડળને કાંઈ નુકસાન થયું નથી, અને હવે તો આ પ્રજ્ઞચારીજી સ્થળે સ્થળે જઈ આપણા મંડળના સિદ્ધાંતોનો ખૂબ ખૂબ પ્રચાર કરશે. અને કેટલાય સરળ સ્વભાવી ભોળા આત્માઓને પ્રજ્ઞચારીજી આપણા મંડળની દીક્ષા અપાવશે, એટલે અમ્મ સમયમાં આપણે પંથ સારો જામી જશે.

ખીમચંદલાઈ તથા કપુરચંદલાઈ ઉધરાણ કરવા જાય છે, તેમાં સારી રકમ થશે એવા ચિન્હો જણાય છે કારણ કે આપણું દરેક કાર્ય સરળ થાય છે તે જોતાં જ એ કાર્ય પણ સરળ થશે અને પછી આપણે આશ્ચર્યો જાણીશું.

અંતમાં પરમાત્મા આપણા મંડળને મદદ કરે એવી પ્રાર્થના કરું છું. (એમ કહી લાલજીમાઈ બેસી જાય છે.)

તાળીયોના ગડગડાટ.

ઉપર પ્રમાણેનું કામકાજ ખતમ થતાં સર્વે મિત્રો આનંદ-પૂર્વક પોતપોતાને ઘેર જતા વિદાય થયા.

પ્રકરણ ૧૬ મું.

આત્મજ્ઞાનીઓ ઉદ્ધરાણાના પંથે !

આત્મજ્ઞાની મંડળના ઠરાવ મુજબ કપુરચંદ્રભાઈ તથા ખીમચંદભાઈ રાત્રીના દસ વાગ્યાની ક્ષણમાં વિશ્વાસપુર જવ રવાના થયા. બંને મિત્રોએ વિતરાગી સંપ્રદાયમાં સારી રાખ એકઠી કરવા દીર્ઘદષ્ટિ વાપરી વિચાર કર્યો કે આપણે ત્યાં જાને એક જાહેર બાપણ કરવું. જેથી આપણું મીથન પાયાદાર બને, એટલું જ નહિ પણ જાહેર બાપણની પત્રિકાઓ છપાવીને વહેંચાર દેવી. આ ઉપરાંત આપણે સવારમાં ત્રણ ચાર જગ્યાએ જા કાળો કરી આવશું, અને બાકીનો કાળો તો સભામાં જ ઘડી નદે. આ રીતે આપણું કામ નિર્વિધે પાર ઉતરશે અને આપણે સારી રકમ એકઠી કરી શકીશું.

સવારના સાત થયા ત્યાં તો સ્ટેશન આવો પદોંક્રમ. બંને મિત્રોએ બહાર નીકળી મોટર કરી, માન્ડ દોરેણમાં પેનાલે ઉતારો કર્યો. તે પછી તેઓ ત્યાંથી તરત જ મદાવીર વિજય પ્રીન્ડીંગ પ્રમથા મવા અને પ્રેસના માલીકને મળી, ભકતના પત્રિકાઓ છપાવવા આપી. અને તે તૈયાર થયે તેનું નં. ૪ પણ આપી દીધું. જાહેર ખજારમાં નીચે પ્રમાણે લખાણ હતું:—

જાહેર ખજાર.

આજરોજ માંજના પાચ વાગ્યે નવારના મેદાનમાં જાને દાનો મહા પેનાના વિવરાગી સંપ્રદાયના મિત્રોએ જાને જાને જાને કર્યો. તે જાને-જાનેના આત્મજ્ઞાનીઓ તરફ કર્યો મહા-જાને પદોંક્રમ આપ વિનિ ઉ.

૯. આત્મજ્ઞાની મંડળના ઠરાવો

ઉપરની જાહેર ખજાર વહેંચવા માટે સાત આઠ ફેરીયાઓને રાખ્યા, જેઓએ શહેરના તમામ જાહેર રસ્તાઓ પર ફરીને સર્વત્ર પત્રિકાઓ વહેંચી દીધી. બીજી તરફ પ્રસ્તુત બંને મિત્રો મોટર કરીને અનુસુયા બહેનનાં મકાને ગયા. ત્યાં અનુસુયા બહેન ચા તૈયાર કરી રહ્યા હતાં. ખીમચંદભાઈ તથા કપુરચંદભાઈને દેખી તેઓ ખૂબ હર્ષ પામ્યા અને તેમનું સ્વાગત કર્યું. બંને મિત્રોએ દંતમંજનથી મુખ સાફ કર્યું. એટલામાં રતીલાલ શેઠ પણ જાગ્યા. તેઓએ પણ દંતમંજન કરી મુખ સાફ કર્યું. એટલે તરત જ ચઢા આવી. ચઢા પીતાં પોતાં રતીલાલ શેઠે કહ્યું:—કેમ શેઠ, ક્યાંથી આવો છો ?

ખીમચંદ : વસંતપુરથી.

રતીલાલ : નાગસી શેઠના શું સમાચાર છે ?

ખીમચંદ : તેઓ આનંદમાં છે, અને તમોને ખાસ યાદ કરીને મદદ કરવા જણાવ્યું છે, એમ કહી જાહેર નિવેદન આપે છે.

તે વાંચી રતીલાલ શેઠ મોટા નિસાસો મૂકે છે.

ખીમચંદ : કેમ શેઠ, નિસાસો મુક્યો ?

રતીલાલ : ધર્મનું સત્યાનામ કાઢવા ઉભા થયા છે, પંચમ કાળમાં શું થશે તેની કાંઈ ખજાર પડતી નથી.

અનુસુયા : તમો ધર્મમાં કાંઈ સમજતા જ નથી. આમાં શું બોલું થાય છે ?

ખીમચંદ : બેન, સાચું કહો છો.

રતીલાલ : તમે જ ધર્મમાં સમજો છો. સાધુઓને ચારિત્રથી બ્રહ્મ કરનારા સિદ્ધાંતો ! હવે તો હદ આવી ગઈ !

અનુસુયા : તમે એમ બોલો છો. એ જાણ દાઈ મૂખીઓ નથી કે એવું કરે ! તમારે જો આવવું હોય તે આપોને !

રતીલાલ : આમાં હું એક પાઠ પણ આપવા માગતો નથી.
ખીમચંદ : શેઠ, તમે વિચાર કરો, સંપ્રદાયનો મોઢા છે.

રતીલાલ : મેં વિચાર કર્યો છે. આવા પાખંડમાં ખરી
અનુમોદના પણ ન હોય.

અનસુયા : આપણે ઘેર આવેલાને ખાસી કાઢે ન
જવા દેવાય.

રતીલાલ : તેમાં તમે ન સમજો. મને ખજર નહોતી કે
તમે પણ આવા પાખંડને ઉત્તેજન આપો છો !

અનસુયા : હું તો એજ ધર્મ પાળીશ.

રતીલાલ : મારા ઘરમાં એ નહિ ચાલે. સ્ત્રી એ પુણી
ધર્મપત્ની અને અર્ધાગના કહેવાય છે. મારો ધર્મ એ તમારો ધર્મ.
જો ધર્મ કારવામાં આવે તો આ મનુષ્ય ભવ નકામો જ છે.

અનસુયા : હું તો સત્ય ધર્મ અંગીકાર કરીશ. તમે તમારો
ધર્મ પાળો. હું મારો ધર્મ પાળું.

રતીલાલ : એક આનખા બે તરવાર ન સમાય. માટે મમળે.

ખીમચંદ : શેઠ, તમે જગા મમળો. અને આત્મદાનનો
વિચાર કરો.

રતીલાલ : તમને એક પાઠ પણ નહિ મળે, તમારે જુ
દોષ તો પુછીશો જાવ.

આમ રતીલાલ મોઢા કહેતા જાને મિત્ર ત્યાંથી જવા નીકળ્યા
અને નીચે જતા એક મોટર કારે કરી, કદ મેરીન સોફા બેઠાને ત્યાં
મવા. તે વખતે મોઢા બેઠા મટલ મગમાનો આ નિવાર કરી રા. ૬૮.
મ. ૧૫૬ મોઢા બેઠા બેઠા પુસ્તક ધર્યા રવા દેતા કુટુંબીજાને
જુલુ. ૫૬ ૧૦૦૦ બેઠાને. તમને જ મ. ૧૫૬ નવ બેઠા. કુટુંબીજાને રે.
૭૩૫૧૫.૩, ૭૨૫ ૭૨.૬૧

કપુરચંદ : અત્યારે તો ગ્રેમનગરથી આવું છું.

રાયચંદ : ગ્રેમજી શેઠ શું કરે છે ?

કપુરચંદ : ખુશીમાં છે. અને તમને ખૂબ માદ ક્યાં છે.

લીલા : આ પીણા કે ?

કપુરચંદ : આ તો નથી પીવી. હમણાં જ પીધી છે. આટલું બધું મોકું કેમ !

લીલા : ગર્હ કહે સીનેમા જોવા ગયા હતાં. દેવદાસની દિલ્લમ હતી; એટલે જરા મોકું ઉઠાયું છે.

રાયચંદ : મને શા વારતે માદ ક્યાં હતા ?

ખીમચંદ : આ એક નિવેદન છે, તેમાં આપની સલાહ લેવી હતી. સ્ત્રી, વાંચો, એમ કહી ખીમચંદલાઇ રાયચંદ શેઠના હાથમાં પત્રિકા મૂકે છે.

રાયચંદ શેઠ નિવેદન વાંચી મૌન રહે છે.

ખીમચંદ : આમાં આપને જે મદદ કરવી હોય તે કરો.

રાયચંદ : ધર્મનું અપમાન કરનારા આવા મંડળને કાંઈ પણ મદદ ન આપવી જોઈએ !

લીલા : જ્યારે હોય ત્યારે તમે આમ જ કહો છો. તમારા હાથે ક્યાં એક પાઈ પણ છુટે છે ? મરી ગયા પછી આ બધું સાથે લઈ જાઓ.

રાયચંદ : તમે સાથે લઈ જાઓ. આવા પાખંડ ધર્મને મદદ કરવી એ પાસત્યાનું કામ છે.

લીલા : ત્યારે કું પણ પાસત્યી ?

રાયચંદ : શું તમે એ ધર્મ પાળો છો ?

લીલા : હા, આત્મજ્ઞાન સિવાય બધું નકામું છે.

રાયચંદ : અરે, પ્રભુ ! આ તો ખારા ધરમાંજ પોલ !

ખીમચંદ : શેઠ ! એ પોલ નથી પણ સત્ય ધર્મ છે. અને લીલા બેન તો સત્ય ધર્મના આરાધક છે.

રામચંદ : શેઠ ગમે તેમ હોય, પરંતુ મારા તરફથી કાંઈ આદા રાખશો નહિ.

લીલા : જો તમે નહિ આપો તો હું સત્યાગ્રહ કરીશ.

રામચંદ : હે પ્રભુ ! આ ગાંધીએ તો હવે હાક કરી. નજીવી નજીવી વાતમાં સત્યાગ્રહ ! આ તે સત્યાગ્રહ કે હાકાગ્રહ ! શું સમજવું !

લીલા : તમારે જેમ સમજવું હોય તેમ સમજો. હું તો અસા-રથી સત્યાગ્રહ કરું છું.

રામચંદ : અરે કર્મ ! આજ સવારમાંથી અપશુકન થયા. છાતાં તો ધરતી બહાર નીકળ્યો નથી. પરંતુ આ તમારા બેના મોઢા જોવાથી મારા ધરમાં સત્યાગ્રહનો કંઈયો પેડો ! હવે તો તોળા તોળા મહેરબાની કરીને ઠંદું છું કે મારા ધરમાંથી જાવ.

રામચંદ શેઠે આમ કહેવાથી બંને મિત્રો ત્યાંથી ચાલ્યા મરા અને એક મોટર બાઝે કરી, તેઓ રાધા બંદેનને ત્યાં મરા. એ વખતે રાધા બેન હારમોનિયમ વમાડી રજા હતા. બાજુમાં મોઢાન ચપેક વચેરે નાના નાના બાગકો આનંદ કરી રજા હતા. આ બંનેને આવેતા જોઈને રાધાબેને હારમોનિયમ બંધ કરીને પૂછ્યું :
ક્યારે આવ્યા છો ?

ખીમચંદ : આજ મવારનાજ. અમારે ઉપસાવું કરવા ખો નીકળવું પડ્યું છે, તો તમે કાંઈક રકમ આપો.

રાધા : પણ આ અંપકના બાપા ઘેર નથી; બહાર મારમ મરા છે. તેઓ આરે ત્યારે બપોલ. આજે બપોરનું અહિં મળાને.

ખીમચંદ : હા. હા. જાણું તો નહિ. અમે રાત્રી કરીશું. એવ કહી બંને મિત્રો બંને ઉતરી મોટર કારે કરી. મનાઢ દેડલચં મરા અને ત્યાં જોઈને અહિં આગળ હેલ. આડે પડખે થયા.

ફેરીયાઓએ જાહેર ખજાનો પ્રચાર શહેરમાં કરી દીધો હતો. ફેરેક પ્રસિદ્ધ પ્રસિદ્ધ સ્થળોએ પત્રિકાઓ વહેંચાઈ ગઈ હતી. એથી જીન જોનેતર વાંચનાર વર્ગમાં આવનવા વિચારો યવા લાગ્યા હતા. ફાલેજના નવ મુલાનો તથા અભ્યાસ કરતી કુમારિકાઓ આ નવા સિદ્ધાન્તો સાંભળવા આતુર બની ગયા હતા. ક્યારે સાંજ પડે અને બાપલુ સાંભળીએ એ જાણુવા તેઓ અધીરા બની રહ્યા હતા.

ખપોરના ચાર વાગ્યાનો સમય થયો એટલે જીને મિત્રો ઉઠ્યા. અને આ પાણી લઈ તરત જ તેઓ તળાવના મેદાન ઉપર ગયા. ત્યાં આગળ જઈ એક ફરનીચર વાળાની દુકાન પાસેથી બાપલુ કરવા વાસ્તે એક ચોરસ ટેબલ અને બે ખુરસીઓ લાડે લીધી અને મેદાનમાં આવી ટેબલ તથા ખુરસીઓ મૂકી દીધી.

સાઝ ચારનો સમય થયો ત્યાં તો મેદાનમાં બાપલુસો આવવા લાગ્યા. બહેલાં જશુ' તો સારી જગ્યા મળશે, અને સારી રીતે સાંભળી શકાશે એવા વિચારથી ધણા ઓ ખુરસો જોત જોતામાં ત્યાં એકઠાં થઈ ગયાં. લગભગ પાંચ વાગ્યાનો સમય થતાં તો ફાલેજીયનો, નવમુલાનો, મારવાડીઓ, શીમતો વગેરે મળી આશરે પાંચ હજાર બાપલુસો ભેગા થઈ ગયા અને બરાબર પાંચના ટોચે ખીમચંદભાઈ ટેબલ ઉપર સ્તુલ મૂકી બાપલુ કરવા ઉભા થયા. સભામાં સર્વત્ર શાંતિ ફેલાઈ રહી.

બાપલુસો અને બહેનો,

આજની સભા જોઈ હું યક્ષોજ ખુશી યાદી છું. મેં સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ નહોતો રાખ્યો કે અમારું બાપલુ સાંભળવા આટલી વિશાળ મેદાનો જામશે.

બાઈઓ, હું આપની સમક્ષ એ વાત કરવા ઇચ્છું છું કે, અમારા ~~જિલ્લા~~ જિલ્લામાં ધણા ધર્મી અસ્તિત્વ ધરાવે છે. તેઓ એ

બીજાનું ખંડન મંડન કરવાની મહેનતમાં પડી જાય છે. અને જૈન ધર્મમાં તો ત્રણ મોટા ફીરકા પડ્યા છે. જે મહાન ધાંધલ પ્રચારી તથા છે તેનાથી જૈન વર્ગ કાંઈ અજાન નથી.

જૈન ધર્મમાં આવા કસેરામય વાતાવરણમાં અમોએ એક નવે સંપ્રદાય ઉભો કર્યો છે. જેનું અમોએ વિતરણી સંપ્રદાય નામ આપ્યું છે.

અમારાથી અગાજ—શ્રી-મ શ્રીમંત.

કુશળચંદ્ર ભાદેશ, ત્રણ ડીન્કાના કસેરાને અટકાવવા ને કમે, પરંતુ ચોથા ડીન્કા ઉભો કરવાના તો તરત છે.

ભાદેશ, અમોએ ત્રણ ડીન્કાના એકત્ર કરવા પછી મહેનત કરી ત્રણ ડીન્કાને એકત્ર કરવા ત્રણ ન મળ્યાં થયા, પરંતુ તે કારણ અશક્ય છે અને તે વન કનિ જગ્યા થઈ નવું જન્મ નહિ.

કુશળચંદ્ર: તો પછી આ ચોથા ડીન્કા કેમ બંધો થઈ શકે!

ભાદેશ, આ ચોથા ડીન્કા તરત જુનાજ રદશી અને તેજેન અમારા ચોથા ફીરકાનું નામ વિતરણી સંપ્રદાય રાખીને હીમે ને અમોએ આત્મશાંતિ મળ્યો તરીકે આગળાવવા તકો કહ્યું છે.

અમારા સંપ્રદાયમાં અમોએ પછીજ ઉત્તમ મનરાજીઓ રાખી છે. અમારા સંપ્રદાયમાં કાંઈ માધુ દીશા જે તેને કટારી જેમ કરવાની જાણદારીમાંથી મુક્ત રાખે છે; કારણ કે જેમને કટારી અને પછા માધુઓ દીશા લેતા નથી, તેથી જો માધુએ વધે તેનું વધજી અમોએ અજીવાર કહ્યું છે, અને રત્નેશ્વરને જાહેર મેળોમાંથી કુદરતથી જ રંગારેથી આવરજી રાખાઈ જઈ જાય છે.

અમારો અગાજ—શ્રી-મ શ્રીમંત!

આ વખતે રત્નેશ્વર અવરજી ઉભા થઈ જઈ જાય છે.

ભાવણી : છ દા; દૂ જૈન ધું.

સમાધાની અવાજ : બેસી જાવ, બેસી જાવ.

રાતચંદ અમરવાણ : ભાઈઓ, જરા યાંત્રિ થમો.

કુરચંદ : ભાઈઓ, જાણજી અટકાવો મા, જાણજીકીને જાણજી
તેના લો.

ભાઈઓ, અમારા નવા સંપ્રદાયમાં દીક્ષા લેનાર માણુને અમે
જાણ્યારી તરીકે ઓળખીએ છીએ અને દ્રાધિપણ. ઓ જો દીક્ષા લે,
તો તેને જાણ્યારિણી તરીકે ઓળખીએ છીએ. આ જાણ્યારી તથા
જાણ્યારિણીને રહેવાના સ્થાનો જુદા જુદા નક્કિ કરવાના અમે
નિયમ કિપર છીએ; કારણકે જુદા જુદા આશ્રમ બંધાવવા પડે
તો ધણે ખરચ થાય, તેથી એક આશ્રમમાં જ જુદા નિવાસ કરી એક
જીન અલગ અલગ રહે તેમ નહીં કર્યું છે. અને આત્મજ્ઞાનનો
હિમો આદર્શ અમે જનતા સમક્ષ રજુ કરીએ છીએ. ભાઈઓ, આ
જાણ્યારીઓને વાસ્તે એક સુંદર યોજના ધડી છે. અને તે એ કે
તેઓએ જ્ઞાન પ્રચાર અને આત્મવિકાસ અર્થે શ્રીમદ્ના પત્રો વાંચવા.

પેરતનજી : Stop. Stop, was he the Lord of Jain ?

જાણજીકી : સાહેબ, હું ઇંગ્લેન્ડ જાણ્યો નથી.

પેરતનજી : શું શ્રીમદ્ જૈનના તીર્થંકર હતા ?

Parsi Gentlemen ! Sit down Sit down.

સાલા હરકીસનદાસ : મહેરબાની કર કે જાણજીમેં ડખલગીરી
નહીં કીજીએ.

ભાઈઓ, શ્રીમદ્ જૈનના તીર્થંકર હતા કે કેમ એ જાણતમાં
અમે કાંઈપણ જોઈએ, તે કરતાં શ્રીમદ્ના પુસ્તકો વાંચી લેવા.
શ્રીમદે તીર્થંકરનો અંતર આસપ જાણ્યો. શ્રીમદમાં જે જ્ઞાન હતું
તે મહાવીરને વિશે પણ હતું. તીર્થંકરનું હૃદય શ્રીમદે જાણ્યું. અને
તેથી જ શ્રીમદે જોતાના કહેલા શબ્દો "જિન આશ્રમ છે" એમ

જણાવેલ છે. આત્માથી મુમુક્ષુઓએ મર્ષપણ સંદેહ ન કરતાં આત્મ-
જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાના ઉપાય કરવા એ કર્તવ્ય છે. અને તેથીજ
અમેાએ શ્રીમદ્ રાજયંત્રની મૂર્તિ સ્થાપી. તેમને વંદન પૂજ કરાવું
નહી કર્યું છે. દિગંતર મૂર્તિપૂજક તથા શ્વેતાશ્વર મૂર્તિપૂજકની
મૂર્તિઓનું પણ પૂજન કરવાનું અમે હરાગ્યુ છે.

અભામાથી અવાજ કેવું વિચિત્ર !

અને મૂર્તિપૂજા એ હિંદુધર્મ અનુસાર તથા જૈનધર્મ અનુસાર
રાજ્ય કન ઇ એમ અમારા મંડળે હરાગ્યુ છે.

મા આ, આપારે જૈનધર્મમાં કેટલીક ગ્રીષ્મી ગ્રીષ્મી જાન્યેને
૧૩ ૧-૧૧-૩૦ ને બેલાદલ કરવામાં આવે છે. અમુક સંપ્રદાય
૨-૧૩-૩૦ મુદતના ત્યાગ કર્યો એટલે એ સંબંધી મુખ
૩૬ ૧-૧-૪ ૧ માં ૧ જાણી આવ્યા. એ મદારાને સંપ્રદાયને
૧-૧-૩૦ ૬-૧-૩૦ ૫-૧-૩૦ નિદિશાર કર્યો. આવી ગ્રીષ્મી
૧-૧-૩૦ ૧-૧-૩૦ ૧-૧-૩૦ ૧-૧-૩૦ ૧-૧-૩૦ ૧-૧-૩૦ ૧-૧-૩૦ ૧-૧-૩૦
૧-૧-૩૦ ૧-૧-૩૦ ૧-૧-૩૦ ૧-૧-૩૦ ૧-૧-૩૦ ૧-૧-૩૦ ૧-૧-૩૦ ૧-૧-૩૦

કુશળચંદ : મુહપતી, મૂર્તિ, નૈન સાધુના ચિન્હ વગેરે વગેરે બાબતો ઉપર.

ખીમચંદ : ધણીજ ખુશીથી, પરંતુ એ ચર્ચા શાંતિના સ્થળમાં પાંચ પંડિતોની સમક્ષ બોલુલ કોલાહલ કે કળ્યો ન થાય તેવી રીતે કરવાની છે. બોલો કળુલ છે ?

કુશળચંદ : હા. ધણીજ ખુશીથી ! ચર્ચા ક્યે સ્થળે કરવી છે ?

ખીમચંદ : વસંતપુર ગામમાં. મકાન બોજનાદિની સગવડ અમે કરશું.

કુશળચંદ : પંડિતો ક્યાંથી બોલાવશું ? તેમનું ખર્ચ કાણુ ભોમવે ?

ખીમચંદ : ચર્ચામાં જે હારે તે, પંડિતોનું ખર્ચ આપે.

કુશળચંદ : કળુલ છે. આપ આપના તરફથી ચર્ચા કરનાર ને તૈયાર રાખજો. અમે પણ ચર્ચા કરનારને તૈયાર રાખશું. કંઈ તીથી મુકરર કરશું ?

ખીમચંદ : ચૈત્ર શુદ્ધ ૧ ના રોજ અને આપ અમને મ્રાંડ હોટલમાં મળવા આવજો.

કુશળચંદ : રાત્રીના આઠ વાગ્યે હું આવીશ. પત્રિકાઓ છપાવી તૈયાર લાવીશ, ત્યો જમજીનેન્દ્ર.

આ વાતોલાપ પછી ખીમચંદ તથા કુપુરચંદ મુંજવણમાં પડી ગયા. તેમનાં ધારેલાં સ્વપ્નાઓ અફળ ગયા. સભામાં ધમાલ મચી મઈ. ફરનીયરવાગાને ફરનીયર તથા લાડની રકમ આપી, અને મિત્રો ચિંતાતુર વદને મોટરમાં બેસી, મ્રાન્ડ હોટલમાં ચાલ્યા ગયા.

રાત્રીના આઠનો સમય થયો ત્યારે કુશળચંદ મ્રાન્ડ હોટલમાં આવ્યા. અને સાથે છપાવીને લાવેલ પત્રિકાઓ જતાવી, જેમાં નીચે પ્રમાણે લખ્યું હતું.

જણાવેલ છે. આત્માથી મુમુક્ષુઓએ કાંઈપણ સંદેહ ન કરતાં આત્મ-
જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાના ઉપાય કરવા એ કર્તવ્ય છે. અને તેથીજ
અમેએ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રની મૂર્તિ સ્થાપી, તેમને વંદન પૂજા કરવાનું
નકી કર્યું છે. દિગંબર મૂર્તિપૂજક તથા શ્વેતાશ્વર મૂર્તિપૂજકની
મૂર્તિઓનું પણ પૂજન કરવાનું અમે ઠરાવ્યું છે.

સભામાંથી અવાજો : કેવું વિચિત્ર !

અને મૂર્તિપૂજા એ હિંદુધર્મ અનુસાર તથા જૈનધર્મ અનુસાર
સાબીત છે એમ અમારા મંડળે ઠરાવ્યું છે.

ભાઈ ઓ, અત્યારે જૈનધર્મમાં કેટલીક જીણી જીણી બાબતોને
પકડી ખેંચતાણ કરી કોલાહલ કરવામા આવે છે. અમુક સંપ્રદાયના
અમુક મહાગજો મુહપતીનો ત્યાગ કર્યો એટલે એ સંબંધી ખૂબ
ઉદાપોહ થયો. હાથાઓમા લખાણ આવ્યા. એ મહારાજો સંપ્રદાયનો
ત્યાગ કર્યો હોય, સંપ્રદાય તેમનો બદલકાર કર્યો. આવી જીણી
જીણી બાબતોની તકરાર ઉપરથી તું એમ કહેવા માયું છું કે જે
દોરો તથા મુહપતી તકરારનું કારણ થાય છે તે દોરો તથા મુહપતીની
બીજીજ નજર નથી. અને તેથીજ આત્મજ્ઞાની મંડળ આ બધી
પ્રચાર કરવા તનતોડ મહેનત ઉઠાવે છે.

આ વખતે નજામા મોટો રાવાડ થયો છે અને એક પછી
એક માણસો સભારથાન ઝેંડી ચાલતા થાય છે.

કુશળચંદ : (ભાવજનનાં પ્રત્ય) નિવા. - ...

ખીમચંદ : વસંતપુરથી.

કુશળચંદ : આત્મજ્ઞાનના આ. ...

ખીમચંદ : આપ ચર્ચા કરવા માન. ...

કુશળચંદ : હા, તું ચર્ચા કરવા ...

ખીમચંદ : ક્યા વિષય ઉપર આપના ચર્ચા ...

કુશળચંદ : મુહપતી, મૂર્તિ, જૈન સાધુના ચિન્હ વગેરે વગેરે બાબતો ઉપર.

ખીમચંદ : ઘણીજ ખુશીથી, પરંતુ એ ચચાં સાંતિના રથગમાં પાંચ પંડિતોની સમક્ષ બીલ્કુલ દોલાહલ કે કછયો ન થાય તેવી શરતે કરવાની છે. બોલો કબુલ છે ?

કુશળચંદ : હા. ઘણીજ ખુશીથી ! ચચાં ક્યે રથગે કરવી છે ?

ખીમચંદ : વસંતપુર ગામમાં. મકાન બોજનાદિની સગવડ અમે કરશું.

કુશળચંદ : પંડિતો ક્યાંથી બોલાવશું ? તેમનું ખર્ચ કોણ ભોગવે ?

ખીમચંદ : ચચાંમાં જે હારે તે, પંડિતોનું ખર્ચ આપે.

કુશળચંદ : કબુલ છે. આપ આપના તરફથી ચચાં કરનાર ને તૈયાર રાખજો. અમે પણ ચચાં કરનારને તૈયાર રાખશું. ઠપ તીથી મુકરર કરશું ?

ખીમચંદ : ચૈત્ર શુદ્ધ ૧ ના રોજ અને આપ અમને માંડ દોઢલમાં મળવા આવજો.

કુશળચંદ : રાત્રીના આઠ વાગ્યે હું આવીશ. પત્રિકાઓ છપાવી તૈયાર લાવીશ, સ્થો જયજીનેન્દ્ર.

આ વાર્તાલાપ પછી ખીમચંદ તથા કપુરચંદ મુંઝવણમાં પડી ગયા. તેમનાં ધારેલાં સ્વપ્નાઓ અશ્વજ મયા. સભામાં ધમાલ મચી મઈ. દરનીચરવાળાને દરનીચર તથા જાગની રકમ આપી, બંને મિત્રો ચિંતાતુર વદને મોટરમાં બેસી, માન્ડ દોઢલમાં ચાલ્યા ગયા.

રાત્રીના આઠનો સમય થયો ત્યારે કુશળચંદ માન્ડ દોઢલમાં આવ્યા. અને સાથે છપાવીને લાવેલ પત્રિકાઓ જતાવી, જોમાં નીચે પ્રમાણે લખ્યું હતું.

બાહેર ખબર

“વસંતપુર” ગામ મધ્યે ચેત્ર શુદ્ધિ ૧ ના રોજ આત્મજ્ઞાની મંડળ સાથે સમર્થ પંડિતાની હાજરીમાં ‘મુહપતી, મૂર્તિ’ અને જૈન ધર્મના મુખ્ય ચિન્હ ‘જ્યે વિષયો ઉપર શાસ્ત્રાર્થ’ થવાનો છે. જે જૈન ભાઈઓએ વિદ્વતાપૂર્વકનો આ શાસ્ત્રાર્થ સાંભળવા પધારવાની અમૂલ્ય તક નહિ ગુમાવવા ખાસ વિનંતિ છે.

લી. આત્મભાર્થી ખીમચંદ

લી. કુશળચંદ જૈન.

ઉપરની પત્રિકાનું લખાણ જોઈ ખીમચંદ શેઠ તથા કુશળચંદ ભાઈ ખુશી થઈ ગયા અને આ લખાણની પત્રિકાઓ દરેક રસ્તે મોકલવાનું નહીં કર્યું. તે સાથે રાજગૃહીના પંડિતો ઉપર ચેત્ર શુદ્ધિ ૧ ના રોજ વસંતપુર આવવાના વિનંતિ પત્રો લખ્યા. અને પત્રિકાઓ ગામે ગામ પોસ્ટમાં રવાના પણ કરી દીધી. ત્યારના કુશળચંદભાઈ નમસ્તે કરી પોતાને ઘેર ગયા.

રાત્રીના દસ વાગ્યાની ટૂંનમાં જન મિત્રો વસંતપુર જઈ ઉપડી ગયા. મવારના આદ વાગતાં તેઓ વસંતપુર ઉતર્યા અને પોડાગાડી કરીને સીધા લાલજી શેઠને ત્યાં ગયા. ત્યાં જઈ તેઓ વિલાસપુરમાં અનેલી સુધળી પટના લાલજી શેઠને કહી સંભારી આથી લાલજી શેઠના હૃદયને પારાવાર દુઃખ થયું. ખીજે કાંઈ ઉદ્દેશ ન હોવાથી લાલજી શેઠે મર્વ આત્મજ્ઞાની ભાઈઓને ચેત્ર શુદ્ધિ ૧ ના રોજ હાજર ગઢેવાના ખજર લખ્યા અને એક ખાસ માનુસ મોકલી ખાસ આગ્યને આજ્ઞાર્થ કરવા માટે તૈયાર થઈ આવવા જણાવ્યું. જરૂર માર્ગના પત્ર હાજર ગઢેવાના મનાચાગ જણાવ્યા.

— મનાજી આવનારા થઈ જવાથી ખીમચંદભાઈ તથા કુશળચંદભાઈ એ વસંતપુરના પત્ર જતા વિદાય થયા.

પ્રકરણ ૧૭ મું

વસંતપુરમાં શાસ્ત્રાર્થ.

આજરોજ વસંતપુરમાં ૧૧ વાગ્યે આત્મશાની મંડળ સાથે જૈનધર્મના સિદ્ધાંતો ઉપર શાસ્ત્રાર્થ થવાનો છે. તેથી સવારના આઠ વાગ્યાથી જ સ્વેતાંબરી અમૃતિપૂજક સંપ્રદાયના ભાઈઓ આમ તેમ શહેરમાં દોડા દોડી કરી રહ્યા છે. આત્મશાની ભાઈઓ પણ સાધકો ઉપર ફેરા મારી રહ્યા છે. અને આજેવાનો કૃષ્ણ વીલાને શણગારી રહ્યા છે. રોશન તરફ પણ કેટલાક યુવકો બપોરનાં ૪૫માં પહેરી જતા હોય તેમ દેખાઈ રહ્યા છે. મોટરની આવ જવ પણ પુષ્કળ છે. કૃષ્ણવીલા પાસે માણસોનો સમુહ પણ ભેગો થઈ રહ્યો છે. ફરકતી ધ્વજાઓ અને અદ્ભુત શણગારકામ જનસમૂહનું ધ્યાન ખેંચી રહ્યું છે.

ખરાબર દસ વાગતાં એક્સપ્રેસ ટ્રેઈન આવી પહોંચી, કે તરતજ મેઈલ ટ્રેન આવી, જેમાં બેસીને સમર્થ પંડિતો પણ આવી પહોંચ્યા. મકનદાસ બારથી, પ્રેમજીભાઈ, રતનચંદભાઈ, કપુરચંદભાઈ વગેરે વગેરે આત્મશાનીઓ પણ તેમને અપાયેલા ખમર મુજબ આવી પહોંચ્યા. હિરાલાલ ધોધાવાળા પણ આ પ્રસંગે આવી પહોંચ્યા. નાગસીભાઈ, શીવજીભાઈ તથા રાયસીભાઈએ તેમનું સ્વાગત કર્યું. ત્યાં બાલચંદ જૈનને જોયા, એટલે તેમને હર્ષ અને પ્રેમપૂર્વક મળ્યા. ઘણા લાંબા સમયે કાઈ દેશનો મહારાજા તેના પાટનગરમાં પ્રવેશ કરતો હોય અને તેને માનપત્ર અપાતું હોય તેવા અદ્ભુત દેખાવ રોશન ઉપર દેખાઈ રહ્યો.

ખરાબર સાડા દસનો ટાઈમ થયો. ત્યાં તો પંડિત મહારાયો આત્મશાની ભાઈઓ, અમૃતિપૂજક જૈન ભાઈઓ વગેરે કૃષ્ણવીલામાં

આવી ગયા. તેમને વાસ્તે ભોજનની સગવડતા અગાઉથી જ કરી રાખેલી હતી. પંડિત મહાશયે ભોજનસાળામાં ગયા અને ભોજન લીધા બાદ સુખવાસ લઈ બહાર આવ્યા. તરત જ તેઓએ પોતાના વાસ્તે ગોઠવાયેલી જુદી બેઠકો ઉપર બેઠક લીધી. એક પક્ષમાં આત્મશાની ભાઈઓનું માંડલું જુદું દેખાઈ રહ્યું હતું. અને મોખરે બ્રહ્મચારીજી આગવાની લઈ રહ્યા હતા. બીજી બાજુ અમૂર્તિપૂજક જૈન શ્વેતાંબરીઓનું માંડલું જુદું દેખાઈ રહ્યું હતું. તથા મામના માણસો પણ ધણી સંખ્યામાં આ ચર્ચા સાંભળવા આવી પહોંચ્યા હતા. ધડીયાળમાં ૧૧ ના ટકોરા થાય છે.

પંડિતરાજ : મહાશય ! આપ ફરમાવો. અમારે શું કામ કરવાનું છે ?

આત્મશાની સભાસદમાંના પ્રેમજીભાઈ બોલ્યા :—

પંડિતરાજ ! અમારા મંડળને આ સાધુમાર્ગી અમૂર્તિ-પૂજક જૈન શ્વેતાંબર સંપ્રદાય સાથે સિદ્ધાન્તો બાબતમાં શાસ્ત્રાર્થ કરવાનો છે. તો અમારા આત્મશાની મંડળના મિદ્ધાંતિ મત્ત છે કે સાધુમાર્ગી જૈન શ્વે. સંપ્રદાયવાજાના સિદ્ધાંતો સત્ય છે તેનો નિર્ણય આપે નિષ્પક્ષપાતપણે કરવાનો છે.

સુખલાલ : પંડિતરાજ, આપત્રીએજ તેનો નિર્ણય કરવાનો છે અને વિના પક્ષપાતે સત્ય ઈન્સાફ આપવાનો છે.

એક પાત્રી એક પંડિતો ઉભા થાય છે. અને મોમન સે છે :—

અમે મત્ત પ્રતિજ્ઞા ઉપર જળાવીએ છીએ કે અમારી રજા થયેથી હમીજો તથા ગજુ થયેલા મૂન પાટો ઉપર જરોબર ખાન આપી, અમે વિના પક્ષપાતે મત્ત ઈન્સાફ આપશું.

નાનકોવા મહમમદ.

પંડિતરાજ : આત્મજ્ઞાની મંડળ તરફથી કોણ ચર્ચા કરશે ?

પ્રેમજી : (હિમા યજ્ઞને) મહાશય ! અમારા સંઘ નાયક સંઘ શિરોમણિ “ શ્રીમાન મકનભારથી ”.

પંડિતરાજ : શ્વેતાશ્વરી અમૂર્તિપૂજક તરફથી કોણ ચર્ચા કરશે ?

સુખલાલ : અમારા તરફથી “ શ્રીમાન બાલચંદ્ર જૈન ” ચર્ચા કરશે.

પંડિતરાજ : (આત્મજ્ઞાની મંડળ તરફ આંગળી કરીને) આપ ચર્ચા શરૂ કરો.

મકનભારથી : પંડિત મહાશય ! જૈન ધર્મના મુનિઓ ધ્વજા મુજબ વેષ રાખી શકે કે કેમ ? એ પ્રશ્ન ઉપર હું મારી દીધીય શરૂ કરું છું. અમારું આત્મજ્ઞાની મંડળ એક જૈન મંડળ છે અને અમેએ એવો ઠરાવ કર્યો છે કે જૈન ધર્મમાં વેષથી કંઈ કંપાણુ કે મોક્ષ મળતો નથી. એટલે જૈન ધર્મમાં દીક્ષા લઈ, સાધુ થનારે પહેરવામાં અમુક જ વેષ રાખવો એવો હકામત ન હોવો જોઈએ. એટલે સાધુ-બ્રહ્મચારી ધ્વજા મુજબ પોતાના કપડાંનો વેષ રાખી શકે અને એવા સાધુ બ્રહ્મચારીનો જૈન સમાજે ખીંકુલ સિરસકાર કરવો જોઈએ નહિ.

સમયસારે માયા ૪૧૦.

પાખંડીલિંગ તથા શૃદ્ધ્યોલિંગ એ મોક્ષમાર્ગ નથી. દર્શન, યાન, ચારિત્ર એ મોક્ષમાર્ગ છે.

તત્ત્વાર્થ સૂત્ર : સમ્યક્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર મોક્ષમાર્ગ છે.

પંડિતરાજ : જૈનના સાધુ ધોતી, ફેટા, ખમોસ, વગેરે પહેરી શકે એમ આપ કહેવા માગો છો ?

મકનભારથી : મહાશય ! વેષથી કંઈ મોક્ષ નથી એટલે ધ્વજા મુજબ કપડાંનો વેષ જૈન મુનિ રાખી શકે.

પંડિતરાજ : (બાલચંદ્ર જૈન તરફ જોઈને) આપ શું કહેવા માગો છો ?

બાલચંદ્ર જૈન : મહાશય ! આત્મજ્ઞાની મંડળ જૈન મુનિના વેષ સંબંધમાં જે કંઈ નિર્ણય કરાવવા માગે છે, તે ખોટું જોગ્ય નથી. હિંદુસ્તાનમાં ધણાં ધણાં ધર્મ પ્રવર્તી રહ્યા છે. તે ધર્મના સાધુ-સંત-બ્રહ્મચારીઓ તેમના પહેરેલા વેષ ઉપરથી જ ઓળખાય છે. સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાયના સંન્યાસીઓ, મુસ્લીમ ધર્મના ફકીરો, અતીત નાગા બાવાઓ વગેરે વગેરે ધણા ધર્મના સંતો તેમના વેષ ઉપરથી જ ઓળખાય છે. જૈન સાધુઓ વેષમાં પરિવર્તન કરે ને ફેટા, ઘોતી, ખમીસ, વગેરે શૂદ્ધસ્થીની માથે પહેરે, તો પછી જૈન સાધુ ઓળખાશે કેવી રીતે ? સંસારી શૂદ્ધસ્થી અને શૂદ્ધત્યાગી એવા બ્રહ્મચારી સાધુના વેષમાં ફેર રહેવો જ જોઈએ. વેષ જોઈને પણ કેટલાંક અધોગ્ય કૃત્ય કરતાં અટકી જાય છે. સંસાર છોડેલો છે, એટલે પણ સંસારીના જેવો વેષ શરૂ બ્રહ્મચારીએ ન રાખવો જોઈએ. તથા શૂદ્ધસ્થીના જેવો વેષ ન દેખતાં સંસારીઓ પણ જાણી શકે કે એ પુરુષ કોઈ સંત મહાત્મા છે.

૨. રાજ્યના પોતામાં, ઈન્સ્પેક્ટરો, કમેરીના પટાવાળાઓ, રેલ્વેના નોકરાવાળા, વગેરે દરેક પોતપોતાનો ખાસ વેષ રાખે છે. જેથી જહારના માખુમેને વિશ્વાસ ઉત્પન્ન થાય. વેષ એ જહારના માખુમેને વિશ્વાસ ઉત્પન્ન કરાવવા માટે છે. તેથી જ રીતે જૈન મુનિઓ પણ પોતાનો વેષ ને કારણે રાખે છે.

૩. વેષથી મોડા નથી. એમ અમે પણ કહીએ છીએ અને જાણીએ છીએ કે સાધુ ઈન્ડિયા મુજબ કપડા પહેરી શકે ન નહિ. ઈન્ડિયાને ત્યાં સાધુએ કરવો જ જોઈએ. જ્યાં સુધી ઈન્ડિયા-
માં સાધુ પહેરવું નહો.

૪. જૈન ધર્મના સાધુઓ જે કાંઈ વસ્ત્ર પાત્ર રાખે છે. તે પોતાના સંયમને સારું. અને તે પણ એવી ઈચ્છાથી કે, આ વસ્ત્ર પાત્રનો હું ક્યારે ત્યાગ કરું ! વળી તેઓ વસ્ત્રો પણ જરૂર જોગાં જ રાખે છે. આચારાંગ સૂત્ર આ બાબતમાં ખૂબ માહિતિ પૂરી પાડે છે.

૫. જૈન સાધુઓ તદ્દન દિગંબર અવસ્થામાં પણ રહી શકે છે. પરંતુ સ્વલિંગ તરીકે દયાના ઉપકરણો—મુહપતી. અને રજ્જી-હરણ રાખે એ હકીકત પ્રશ્ન વ્યાકરણ સૂત્રની દીકામાં સ્પષ્ટ જણાવેલ છે. જૈન સાધુઓ અમુક વસ્ત્ર ને અમુક પાત્ર રાખે છે. પરંતુ મુહપતી અને રજ્જીહરણ તો અવશ્ય તેમણે રાખવા જ જોઈએ. વળી સિદ્ધાંતમાં, ભગવાન મહાવીરના અનુયાયીઓ (સાધુઓ)ને શ્વેત વસ્ત્ર રાખવાની આજ્ઞા છે. એટલે રંગલાં કપડાં જૈનના સાધુઓ પહેરી શકે નહિ.

૬. ડુંઢમાં આપ મહાશયને ખાત્રી થશે કે જૈનના સાધુઓ ઈચ્છા મુજબ કપડાં પહેરી શકે નહિ, પરંતુ સ્વલિંગમાં રહી, ભગવાન મહાવીરની આજ્ઞા મુજબ વસ્ત્ર પાત્ર જરૂર જોઈતાં જ રાખી શકે.

પંડિતરાજ : (મકન બારથી તરફ જોઇને) આપ બીજા પ્રશ્નની સરખાત કરો.

મકનનારદો : મહાશય ! જૈન ધર્મમાં પ્રતિમા પૂજન શાસ્ત્રોક્ત છે કે કેમ ? એ પ્રશ્ન ઉપર હું દલીલ કરવા માગું છું. શ્વેતામ્બર સમ્રાટ માન્ય સૂત્રોમાંથીજ હું મૂર્તિપૂજા સાબીત કરું છું. શાતાસૂત્ર અધ્યયન ૧૬ માં દ્રોપદીના અધિકારમાં દ્રોપદીએ મૂર્તિ પૂજ્યાને સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે. તેણે પ્રતિમા પાસે નમોત્યુષ્ઠું પણ દીધું છે અને સૂર્યાશ્વદેવની આશ્વ પૂજા પણ કરેલ છે. જેથી જિન પ્રતિમા

પૂજન સિદ્ધ થાય છે. આ ઉપરાંત આશુન્દ અને કામદેવ શ્રાવકે પણ મૂર્તિપૂજા કરી છે. તે બાબતનો ઉલ્લેખ ઉપાસક દર્શાંગ સૂત્રમાં છે તેથી પણ મૂર્તિપૂજા સિદ્ધ થાય છે.

પંડિતરાજ : બીજા કોઇ આધાર આપ આપવા માગો છો !

મકનભારથી : સૂત્રોમાં 'ચેષ્ઠ્ય' સખ્દ આવે છે. એ હકીકત જૈન તીર્થંકરની મૂર્તિપૂજા સાબિત કરે છે. શ્રાવકોએ સ્નાન કર્યા પછી 'બલિકમ્બા' કહેલ છે એ હકીકત પણ તીર્થંકરની પ્રતિમાનું પૂજન સાબિત કરે છે. (આ પ્રસંગે બ્રહ્મચારીજી પુસ્તકોનું એક મોડું પોટલું મકનભારથીને આપે છે.) અને આ પુસ્તકો હું આધારમાં રજુ કરું છું. અષ્ટ પાકુડા, મોક્ષ પાકુડા, સમયસાર ઇલાહિ પ્રશોધી મૂર્તિપૂજા સાબિત છે.

પંડિતરાજ : (બાલચંદ જૈન તરફ જોઇને) આપ શું કહેવા માગો છો ?

બાલચંદ જૈન : મહાશય ! દ્રૌપદીનો પાક જે રજુ કરવામાં આવ્યો છે તે પાક પ્રક્ષેપ થયો છે. સૂર્યામદેવની મારફત તથા નમોત્યુષ્ઠ્ય-પ્રતિમા પાસે દીધુ એ નમોત્યુષ્ઠ્યનો પાક પાછળથી પ્રક્ષેપ થયેલ છે. એમ જુના સૂત્રો ઉપરથી માનીત થાય છે. તેમજ દ્રૌપદી મિધ્માત્મી હતી, તે જૈન-આવિષ્ઠા દત્તીજ નહિ. વળી ઉપાસક દર્શાંગ સૂત્રમાં પણ મૂર્તિપૂજા માનીત કરવા મંજૂરીનો પાક પ્રક્ષેપ થયેલ છે. એમ વિદ્વાન ભાષાંતર કરી જણાવી રચા છે.

' જૈન મોદિયમાં વિકાર યવાથી થયેલી હાનિ ' નામક પુસ્તક તથા પંડિત સામનજીન 'સ્વાનુભવ દર્શન' મિદ્ધ કરે છે કે જૈનોએ મૂર્તિપૂજા મૂળ ન હતી.

પરમાત્મા પ્રભાજી, અષ્ટ પાકુડા, મંધવદક અદિ પ્રયોગ અને ચેતનદેવ, ચતેરે અધ્યક્ષો પણ મૂર્તિપૂજાનો નિરૂપ કરે છે.

દેવો જે પૂજન કરે છે તે જીવ વ્યવહાર છે અને તે પ્રસંગે ઉપરિચિત યતાંજ આવેા વ્યવહાર કરે છે, પરંતુ દેવો અવતી છે. ધર્મ નિમિત્તે એ કાર્ય દેવતાઓ કરે છે એવું સૂત્રકારો જણાવતા નથી.

પ્રશ્ન વ્યાકરણ, મહાનીસીય આદિ સૂત્રો મૂર્તિપૂજનો સહંતર નિષેધ કરે છે.

એટલે મૂર્તિપૂજા જૈનોમાં શાસ્ત્રોક્ત નથી, એ સિદ્ધ વાત છે.

પંડિતરાજ : (મકનભારથી તરફ જોઈને) આપ ત્રીજા પ્રશ્નની શરૂઆત કરો.

મકનભારથી : મહાશય ! શ્વેતાંબરી જૈન સાધુઓએ રજ્જેહરણનો લાગ કરી મોરપીછાનો સાવરણો રાખવો જરૂરી છે કે કેમ ? એ પ્રશ્ન ઉપર હું દલીલ કરવા માગું છું.

દ્રોપદીએ જે જિન-પ્રતિમા પૂજી છે તેના ઉપર મોરપીછાની સાવરણીથી પ્રમાર્જન કરેલ છે. ઉપરાંત નાગદેવ, વેસમણ દેવ, હરિણ મહેષી દેવ વગેરે વગેરે દેવોના પ્રતિમા પૂજનના જે અધિકાર જૈન સૂત્રોમાં આવે છે તે તમામે પ્રતિમાઓ ઉપર મોરપીછાની સાવરણીથી પ્રમાર્જન કરેલ ■ ઉપરાંત દેવતાઓ દેવસોકમાં પણ આ મોરપીછાની સાવરણી રાખે છે અને પ્રતિમા ઉપર પ્રમાર્જન કરે છે તેથી તે દેવને પણ વસ્ત્રભારી છે. એટલે સાધુઓએ પણ આ મોરપીછાનો સાવરણો રાખવો જોઈએ.

પંડિતરાજ (બાલચંદ જૈન તરફ જોઈને) આપ શું કહેવા માગો છો ?

બાલચંદ જૈન : મહાશય ! જૈન સૂત્રોમાં નિર્મય મુનિઓએ મોર પીછાનો સાવરણો રાખવો, તેવો કોઈ જાઓએ ઉપદેશ થયેા નથી. તેમજ તેવી આગ્રા પ્રજા મહાવીર દેવની નથી. પરંતુ પાંચ પ્રકારના રજ્જેહરણ રખાય છે. (સૂત્ર સ્થાનાંત્ર)

કોઈ આવકે કે આવિકાએ મોર પીછાનો સાવરણો રાખ્યો તેવી હકીકત પણ સૂત્રમાંથી નીકળતી નથી.

દ્રોપદીનો પ્રતિમા-પૂજનનો પાઠ પાઠાંતર થયેલ છે.

પીછા નિમિત્તે પશુઓની હિંસા થાય તેથી તેમજ અન્ય દર્શનીઓ પણ મોર પીછા રાખે છે તેથી મહાવીરના સૂત્રોમાં જૈન સાધુઓ વાસ્તે મોર પીછાનો સાવરણો રાખવાનો ઉપદેશ છેલ્લે નહિ.

પંડિતરાજ : (મકન બારથી તરફ જોઈને) આપ એવા પ્રશ્નો શરૂઆત કરો.

મકનભારથી : મહારાય ! મુદપતી બંધન કે ત્યાગ એ બેમાંથી સાત્તાનુસાર શું સિદ્ધ થાય છે ! એ પ્રશ્ન ઉપર હું ફક્તીક કરવા માગું છું. જૈન સાધુઓ મુદપતી બાંધે છે. તેથી મોડું બેડોગ દેખાય છે. અને ધણા માખુસા દાસી કરે છે. તેમજ મુખ બંધન કરવાથી જીવો બચે છે તે વાત માની શકાય તેમ નથી. કારણ કે આ હિંદુસ્તાનમાં ધણા ધર્મના સાધુઓ ફરે છે, પરંતુ કોઈ મુખબંધન કરતા નથી.

પંડિતરાજ : સાત્તાનો કોઈ દાખલો છે કે મુખબંધન એ સાત્તા વિરુદ્ધ છે ?

મકન ભારથી : સાત્તામાં ન દોષ ને પણ મમય અનુમાર દેશકાળ જોઈને વર્તન કરવું જોઈએ. પરંતુ કોઈ સાત્તા મુખબંધન કરવાને ફરમાવતું નથી.

પંડિતરાજ : (આશ્ચર્ય જૈન તરફ જોઈને) આપને શું કહેવું છે ?

આશ્ચર્ય જૈન : મહારાય ! સાત્તામાં 'મુખવન્ધિકા' (મુદપતી) નો મરત્ત રચલો ઉલ્લેખ છે. અને મુદપતી વધન કરવાનું રાખાવું છે.

ઉત્તરમુખવન મુવ. કમરતી મુવ. મુદપતી વધન માન. નંદર નિરમખ. દિવ દિવનો મન. મુનિ આશ્ચર્યમુખવન મખન. ૧૫. મંપુ પ્રાણ. મખપતી મવ. વેગમટાવ. મહાનીમીય મુવ. પ્રાણ

સારોદ્ધાર, ઓધનિર્ધુક્તિ, શ્રીમાલ પુરાણ. પ્રકરણ રત્નાકર, વગેરે વગેરે ગ્રંથો તપાસશે તો આપ મહાશયને ખાત્રી થશે કે જૈન સાધુઓએ મુહપતી બંધન કરવું એજ સ્વર્લિંગ છે.

અમુક મુનિઓ મુહપતીનો ત્યાગ કર્યો હતો, એવો કાંઈ પણ દાખલો મારા આત્મજ્ઞાની બંધુ જૈન સૂત્રોમાંથી બતાવી શક્યા નથી, તેથી પણ મુહપતી બંધન સિદ્ધ થાય છે.

પંડિતરાજ : (મકનભારથી તરફ જોઈને) આપ આપના પ્રશ્નની કદો શરૂઆત.

ઉપર મુજબ પંડિતરાજે કહેતાં બ્રહ્મચારી શ્રી ક્ષેત્રપાલજીએ મકનદાસ ભારથીને ચર્ચા કરવાની ના પાડી અને લાલજી બાઈએ પણ તે મુજબ કહ્યું એટલે મકનભારથીએ જણાવ્યું કે—

પંડિત મહાશય ! હવે અમારે ચર્ચા કરવાની નથી.

પંડિતરાજ (બાલચંદ્ર જૈન તરફ જોઈને) આપ શરૂઆત કરો.

બાલચંદ્ર જૈન : મહાશય ! અમારે કાંઈ ચર્ચા કરવી નથી.

પંડિતરાજ : આવતી કાલે સાંજના પાંચ વાગ્યે શાસ્ત્રાચાર્યનો ઠરાવ આપવામાં આવશે.

આ પ્રમાણે પંડિતરાજે કહેવાથી, જે માણસો ચર્ચા સાંભળવા આવ્યા હતા, તેઓ પોતપોતાને ઘેર ગયા. આત્મજ્ઞાની બાઈઓ તથા અમૂર્તિપૂજક જૈન બાઈઓ પણ પોતપોતાને રથાનકે ગયા.

પ્રકરણ ૧૮ મું શાસ્ત્રાર્થનો ઠરાવ

સાંજના લગભગ સાડા ચારનો સમય થવા આવ્યો ત્યાં તો 'કૃષ્ણ વીલા' પાસે માણસોના ટોળે ટોળાં ઉભરાયાં છે. આત્મજ્ઞાની સભાસદો રાધસીબાર્ધ, પ્રેમજીબાર્ધ, લાલજીબાર્ધ, મકનભારથી બહારચારી ક્ષેત્રપાલજી વગેરે આવી પહોંચ્યા છે. અમૂર્તિપૂજક જૈન પક્ષના કુશલચંદ્રબાર્ધ, બાલચંદ્ર જૈન, શીવજીબાર્ધ, સુખલાલ શાં વગેરે પણ હાજર છે.

બરાબર પાંચનો સમય થતાં પંડિતરાજે નીચે પ્રમાણે શાસ્ત્રાર્થનો ઠરાવ વાંચી સંભળાવ્યો.

ઠરાવ

આત્મજ્ઞાની મંડળ તરફથી મકનભારથી

અમૂર્તિપૂજક જૈન શ્વેતાંજર તરફથી બાલચંદ્ર જૈન.

આજરોજ અમારી રૂબરૂ આત્મજ્ઞાની મંડળ અને સાધુમાર્ગી અમૂર્તિપૂજક શ્વેતાંજરી જૈન વચ્ચે શાસ્ત્રાર્થની દલીલો થઈ છે. તેમાં નીચે મુજબ પ્રશ્નો ચર્ચાયા છે.

૧. જૈન ધર્મના મુનિઓ હજીજાનુમાર વેળ ગળી શકે કેમ?

૨. જૈન ધર્મમાં પ્રતિમા પૂજન શાસ્ત્રોક્ત છે કે કેમ?

૩. શ્વેતાંજરી સાધુઓએ રત્નેદગજનો ત્યાગ કરી, મોરબાં ડાલો માવગ્જો રાખવો કે કેમ?

૪. મુદપતી જાંધન કે ત્યાગ એ બેમાંથી જૈન શાસ્ત્રાનુમાર મું નિર્દેશ લાગે છે?

ઉપરના પ્રશ્નો ઉપર અમારો નિર્ણય નીચે મુજબ છે.

૧. જૈનધર્મના મુનિઓ હજી શ્વેત વસ્ત્ર ધારણ કરી શકે. ૧૯૫૧ વેળ મિત્ર આજ્ઞા વિરુદ્ધ છે. વેળની જગર ન નાંખે. ૧૯૫૨ મુજબ મુખી દર્શાવે નિર્દેશ.

૨ પ્રતિમા પૂજન એ જૈન શાસ્ત્રાનુસાર શાસ્ત્રોક્ત નથી.

૩ શ્વેતાશ્વરી સાધુઓ મોરપીછાનો સાવરણો રાખી શકે નહીં પરંતુ રંગેઢરણુ જ રાખી શકે.

૪ જૈન સાધુઓએ મુઢપતી બંધન કરવું જોઈએ. મુઢપતી બંધન એ સ્વલિંગ છે.

પ્રથમ પહેલાના ઠરાવના કારણો:—

આત્મજ્ઞાની મંડળના વિદ્વાન ચર્ચા કરનાર મકન બારથીએ ધણીજ વિદ્વતા પૂર્વક દલીલ કરી છે કે, જૈનધર્મમાં વેષ માત્રથી કલ્યાણ નથી. એટલે જૈન ધર્મના મુનિ હરકોઈ પ્રકારનો વેષ રાખી શકે. સમયસાર ગ્રંથના કર્તા કુંદકુંદાચાર્ય પણ જણાવે છે કે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર એ રત્નત્રયથીજ મોક્ષ છે. તત્ત્વાર્થ સૂત્રમાં પણ તે મુજબ જણાવેલ છે.

અમૂર્તિપૂજક જૈન શ્વેતાશ્વરી પણે પણ કબુલ કર્યું છે કે વેષ માત્રથી કલ્યાણ નથી. અને તેઓ પણ જ્ઞાન-દર્શન અને ચારિત્ર એ રત્નત્રયીનો સ્પષ્ટ સ્વીકાર કરે છે. અને ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર અધ્યયન-૨૩ ગાથા-૩૩ ઉપર આધાર રાખે છે.

અહુ ભવે પર્ધજાઉ મોક્ષસ ઇન્દ્રિય સાહણા,
નાણું ચ દંસણું ચરિતં ચેવ નિમ્મજ્જે.

(ગોતમ કેશીસંવાદ)

ભાવાર્થ:—વળી ગોતમ કહેતા હતા કે હે કેશીકુમાર! સાધુનો વેષ તો અણાચાર સેવતાં અટકાવવા રૂપ વ્યવહારનયે મોક્ષનું સાધન છે પણ નિશ્ચય નયમાં તો જ્ઞાન દર્શન ને ચારિત્ર એ ત્રણ મોક્ષના સત્ત્વર સાધન છે, એટલે અમે પણ ત્રિરત્નને સ્વીકારીએ છીએ. અને વેષ રાખવા માટે એજ અધ્યયનમાં ગાથા કરમી સ્પષ્ટ છે.

પચ્ચયત્થં ચ લોગસ્સ નાણાવિદુ વિગમ્પણું,
જાતત્થં ગહણત્થં ચ લોગે સિઙ્ગંઓપણું. ૩૨

ધર્મ રક્ષક વેસો સંકલ્પ વેસેણ દિખિઉ અહં
ઉમંગો પહુંતો રક્ષક રાય જણ વડે વ.

વેપથી ધર્મ રહે છે. વેપ દેખી મનુષ્ય કર પામે, અર્થાત્ વેપની ખાસ જરૂર છે.

જૈન શાસ્ત્રોમાં કેવળ વેપ વંદનિક નથી. સાધુઓ જૈન વેપ ધારી હોય, પરંતુ પાસત્યા-શીથોલાચારી યર્ધ મયા હોય તો તેમને વંદન કરવામાં પણ દોષ છે, મિથ્યાત્વ છે એવા દાખલા જૈન સૂત્રો મધ્યે છે. તેથી માત્ર બાહ્યવેપ વંદનિક નથી. પરંતુ તેથી કરીને ઈચ્છા મુજબ વેપ રાખી શકાય તેમ ઠરાવવાને કોઈ ભત્રી સખળ કારણો ઉપસ્થિત થતાં નથી. પરંતુ જૈન શાસ્ત્રાનુસાર સાધુઓ સ્વેત વસ્ત્ર ધારણ કરી શકે. સ્વેત વસ્ત્ર સિવામના રાતા, પીળા કે લાલ રંગથી રંગેલાં કપડાં ધારણ કરનાર જૈન ધર્મની આદાનુસારના સાધુઓ નથી. તેમજ ઈચ્છા મુજબ જૈન સાધુઓ પોતાનો વેપ ન રાખી શકે, પરંતુ જિનકલ્પીના ૪ ચાર બેદ જે બતાવેલા છે. તેથી રીતે જૈન સાધુઓ વેપ રાખી શકે.

બ્રમ બ્રામના મેરના કારણો:—

આ બ્રમ ઉપર આત્મજાની મંડેલે સ્વેતામરી જૈન જાન્ય સુત્રપાંતી માણીએ આપી છે તમા (૧) કોપરીએ જિન પદ્ધતી પૂજન કરી તે અને (૨) મુખે જ મેરના જિન પદ્ધતી પૂજન કરી તે; એવા બે સુત્રપાંતો જુદા કપડાં ને. કોપરીએ મુખે જ મેરના જિન પ્રતિમાનું પૂજન કરું એ નામ અનુનિપૂજક કરે તે. ૧૯મી સદી. ૭૦૦૦ મધ્ય વિગત ઉપર આ બ્રમ અને ૧૯૧૧ ૧૯૧૨ દર્શાવેલી છે કે (૧) કોપરી એ વસ્ત્ર જૈન દર્શાવેલ અને ૨. ૧૯૧૨ દર્શાવેલ કારણો છે. (૨) કોપરીના નામ ૧૯૧૨ ૧૯૧૩ દર્શાવેલ છે. ૧૯૧૩ દર્શાવેલ છે અને ૧૯૧૪ ૧૯૧૫

કરતાં તેમણે સૂત્રપાઠ આપેલ છે. તેમજ વાંધાલયો પાઠ સૂત્રમાં પાઠાંતર થયેલ છે, તેના સળળ પુરાવા માટે તેઓએ જુની પ્રતો રજુ કરેલ છે.

વિહિસં અસણું પાણું આધમં સાધમં સુરં ચ મજ્જં
ચ મહુયં ચ મંસં ચ.....સાહરંતિ.

અર્થાત્ દ્રૌપદીના પિતાને ત્યાં દ્રૌપદીના લગ્ન સમયે ઘણા પ્રકારના મેવા, પાણી, મુખવાસ, દારૂ, માંસ તૈયાર કરવામાં આવ્યા છે: હવે જો દ્રૌપદીના માતા પિતા જૈન હોય અને અહિંસા પરમોધર્મ એ જિનેશ્વરનો પ્રશ્નેસો ધર્મ પાળતા હોય તો તેમના ઘેર જીવ હિંસાના કાચો ન હોય. માંસ મદિરાની રેલમ છેલમ ન છે, એટલે દ્રૌપદીના માતા પિતા અહિંસા ધર્મના અનુયાયીઓ હતા, અને જૈન આવક હતા તેમ માનવાને ઘણા સંકાવાળા કારણો છે. અને આવા સંજોગોમાં દ્રૌપદીને જૈન ધર્મની અવિઙ્ગ (સમ્ય-દર્શિ) માનવી એ પણ એટલુંજ સંકાવાળું છે.

તએણું સા દોવર્ધ રાયવર કત્તા જેણે વ મજ્જણુ ઘરે
તેણેવ ઉવાગચ્છપ (૨) તા હુદાયા કયખલો કમ્મા કય દોઉં ય
મંગલ પાયચ્છિના મુદ્ધ પાવે સાધી મંગલાધી વત્થાધં પવર
પરિહિયા મજ્જણુ ઘરાઉઓ પડિ નિકખમર્ધ (૨) તા જેણે વ
જિણુઘરે તેણે વ ઉવા ગચ્છપ (૨) તા.....

[આ પાઠ પાઠાંતર થયેલ છે એમ અમૂર્તિપૂજક પદ્મના
અર્થો કરનારાએ વાંધો લીધેલ છે.]

“ દ્રૌપદી રાજકન્યા જ્યાં સ્નાનગૃહ છે ત્યાં આવી, આવીને
સ્નાન કરી બલીકર્મ કરી કૌતુક મંત્રણ પાણીની અંજલીધો પ્રગળા
કરી, અનુવણ પહેરી શુદ્ધ નિર્મળ ઉત્તમ મંત્રગીત વગ્નો પહેરી
સ્નાન ગૃહથી બહાર નીકળી, જ્યાં જિનપર છે ત્યાં આવે”.....

રાખી શકે. રંગેલાં કપડાં ન રાખી શકે. રંગેલાં કપડાં રાખવાની પ્રભુ આજ્ઞા નથી. મહાવીરના સાધુઓનો માનોપેત શ્વેત હોવો જોઈએ.

અચેલ ગા ય જો વ્રમ્મો જો ઇમ્મો સન્ત રૂત્તરે।

દસિઓ વદ્ધમાણેણ પાસેણ ય મહામુણી. ૨૯

(હિતરાખ્યન સૂત્ર. અ. ૨૩)

ભાવાર્થ : હવે લિંગ (વેષ) આશ્રી કેશી મુનિ ગૌતમ સ્વામીને પૂછે છે કે હે ગૌતમ ! માનોપેત ને ધોળા-વસ્ત્રરૂપ અચેલ ધર્મ શ્રી વર્ધમાન ભગવતે કહ્યો. તેની સંધાતે માનોપેત રહીત ને ખડુ મુશ્કવાળાં વસ્ત્રરૂપ ધર્મ પાર્શ્વનાથ પ્રભુએ કહ્યો તેમાં કેમ અંતર જથ્થાય છે ?

આ હિપરથી રૂપદ સાખીત થાય છે કે જૈન યતિઓ શ્વેત વસ્ત્રન ધારણ કરી શકે.

= હો! ધોએજ્જા, હો! રધજ્જા,

હો! ધોયરતાઈ વાયાઈ ધારેજ્જા "—આચારાંગ.

સાધુએ વસ્ત્ર ધોવા નહિ. રંગ્યા ધોવા વસ્ત્ર પહેરવા નહી.

આચાર્ય શ્રી રાજેન્દ્રસૂરિએ 'ચતુર્થ' સ્તુતિ નિર્ણય શકાદાર'માં જણાવ્યું છે કે પીતાંબરમત-પીઠાં રંગેલાં કપડાં પહેરવા તે પૂર્વાચાર્યોના મત વિરુદ્ધ છે. અને મહાવીર સ્વામીના યતિને શ્વેત માનોપેત છે તેજ સ્વલિંગ છે.

આ હિપરથી રૂપદ સાખીત થાય છે કે જૈન ધર્મના યતિ-સાધુઓ રંગેલાં કપડાં રાખી શકે નહી.

સાધુ અને સંસારી ગૃહસ્થીના વેષમાં ફેર ન હોય તો સાધુ કાણ અને ગૃહસ્થી કાણ એનો નિર્ણય કોઈ પણ યજ્ઞસદી ઘડી શકે નહિ; અને હિંદુઓના બીજા ધર્મવાગ્દાઓ પણ ખાસ વેશ રાખે છે. એટલુંજ નહિ પરંતુ સંસારમાં રહેલા મનુષ્યો પણ પોત પોતાનો ખાસ વેશ રાખે છે. આથી અમૂર્તિપૂજક જૈન પદ્ધતી દલીલ બાજબી છે.

પુષ્કરણી વાવમાં બલિકર્મ કર્યું. એટલે વાવમાં તીર્થંકરની પ્રતિમા હતી અને તેનું પૂજન કર્યું તે વાત માની શકાય તેમ નથી. સ્નાન કરીને કપડાં પહેર્યા પહેલાની અવસ્થાએ બલીકર્મ થાય છે. એટલે તે અવસ્થામાં પ્રતિમા પૂજન કર્યું હોય તો ધૂપ, પુષ્પ, માલા અલંકાર જરૂર ચડાવ્યા હોત. પરંતુ તેવી રીતે પૂજન વિધિ થયેલ નથી. અને કપડાં પહેરી, માલા, અલંકાર, ધૂપ, પુષ્પ જે લાવેલ તે મહાશ્વરીને નામ, ભુત, યક્ષની પૂજા કરવા ગયેલ છે એમ સૂત્રપાઠ છે. એટલે બલિકર્મ એ શબ્દે પ્રતિમાપૂજન સિદ્ધ થતું જ નથી.

બલિ શબ્દનો અર્થ નિવેદન પણ થાય છે. બલિદાન કોઈ દેવને ભોગ ધરવો તે કૃત્ય, એમ પણ અર્થ થાય છે. કોઈ કોઈ પંડિતાએ બલિકર્મ એટલે સ્વચ્છ દેવતા પૂજન, કુળ દેવીનું પૂજન એવો અર્થ કરવા પ્રયત્નો કરેલા છે. કૃત્ય બલિકર્મ એન સઃ કૃત્ય બલિકર્મ (તથા ચ બલિનઃ કર્મ બલિકર્મ બલિવતઃ) અર્થાત્ કર્યું છે બળવર્ધક કર્મ જેણે, એવો અર્થ પણ શબ્દની વ્યુત્પત્તિ કરીને કરેલ છે.

જૈનાચાર્ય પૂજ્ય શ્રી ધાસીલાલજી મહારાજ પોતાના ઉપાસક સાંગમુખ પા. ૪૬૯ માં કથબલીકરમા શબ્દનો અર્થ નીચે મુજબ બતાવે છે.

મિથીલા તથા બંગાળ આદિ પ્રાન્તોમાં નિષ્ઠાવાન બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય, વૈશ્ય પ્રતિદિન સ્નાન કરીને “ દેવા મનુષ્યાઃ પશવો વર્વાસિ ” ઇત્યાદિ વાક્ય બોલી દેવ, મનુષ્ય પણ પક્ષી આદિને માટે કાયા ચોખાનું દાન કરતા દંબુ પણ જોવામાં આવે છે. તેને એ પ્રાન્તોમાં ‘ બલિકર્મ ’ જ કહેવામાં આવે છે. એમ દેવા છતાં પણ બલિકર્મનો અર્થ “ મૃદ દેવતાની પૂજા કરવી ” એમ કહેવો એ કેટલું નિરસાર છે એ વિશે નિષ્પક્ષ વિદ્વાન જ સાક્ષી છે. “ જામ ધેમઃ કરો બલિઃ ” ઇત્યાદિ કોષ આદિયો બલિનો અર્થ

‘ભાગ’ સિદ્ધ થાય છે. શબ્દકોષ જોતાં જલિ શબ્દના ધણા અર્થ થાય છે પરંતુ જ્યાં જોવો અધિકાર આવતો હોય ત્યાં તેવો જ અર્થ ધરી શકે. એક શબ્દના ધણા અર્થ થાય તેવા ધણા શબ્દો છે. તે સાહિત્ય રસીકો જાણી શકે છે. પરંતુ તેથી કરીને અર્થનો અનર્થ ન થવો જોઈએ.

તે સમય તે કાળમાં (ભગવાન મહાવીરના સમયમાં) ધનાઢ્ય શ્રાવકો તથા રાજવીઓના વર્ણનમાં તેમના શયનગૃહ, સ્નાનગૃહ વગેરે વગેરે કાર્ય કરવાના અસાધ્ય રથાનો હતો. તેમ સુત્રથી સિદ્ધ થાય છે. અને આવા ધનાઢ્ય શ્રાવકો કે રાજવીઓ તીર્થારની પ્રતિમાનું પૂજન સ્નાનગૃહમાં કરતાં એવી દલીલ કરવી યા તો મુશ્કેલી એ પણ એક મૂર્ખાઈ છે.

‘જંતુકોષ પત્તિ’ સુત્રમાં ભરતેશ્વરના સ્નાનનો અધિકાર આવે છે. આ અધિકાર સંપૂર્ણ વિસ્તાર સહીત છે. ઉપવાર્ધ સુત્રમાં ભગવંતના પરમ ભક્ત કોણીકનો અધિકાર આવે છે, ભગવાનના પરમ ભક્ત કોણીક જોને રમેરમ નિર્મલ ધર્મનો રંગ લાગ્યો હતો, તે ભગવાનના દર્શન કરવા જાય છે. તેનો જ્ઞાન અધિકાર સંપૂર્ણ વિસ્તાર સહીત છે. ‘કવચપોકમાં’ શબ્દ જ નહિ. તીર્થારની પ્રતિમાનું પૂજન કરતા પરમ ભક્ત કોણી જાય એવા તો કરવા એ પણ એક મૂર્ખાઈ છે.

ભગવતી, ગાયપમેણી વગેરે વગેરે મુત્રાખા જ્યાં જ્યાં જ્ઞાનનો અધિકાર આવે છે અને જ્યાં જ્ઞાનનો પણ જંતુકોષ છે અર્થે સ્નાનનું વર્ણન મંત્રેણથી થયું છે ત્યાં જ્યાં ‘કવચપોકમાં’ મુત્ર સુત્ર પામ્યું આવે છે, પરંતુ જ્યાં જ્યાં મુત્ર પામ્યું જ્ઞાનનો અર્થ કોઈ વિસ્તાર સહીત-સંપૂર્ણ છે અને જ્યાં વચાવિધિ જ્ઞાન કરતે સંપૂર્ણ પડે આવે છે ત્યાં ત્યાં મુત્ર પામ્યું ‘કવચપોકમાં’ જ્યાં આવે જ નહીં. અર્થે ‘કવચપોકમાં’ જ્ઞાને તીર્થારનું પ્રાપ્ત

માનું પૂજન સિદ્ધ થતું નથી એમ નિર્વિવાદ સિદ્ધ થાય છે. સ્નાનના પાક સાથે ક્યબલીકમ્મા શબ્દનો અર્થ સ્નાનનું, સ્નાન અંગેનું બળવર્ધક કાર્ય એજ ઇષ્ટ અર્થ છે. જેવી રીતે કાઈ દેવને ઉદ્દેશી બલીકમ્મા શબ્દ આવે તો દેવને ભોગ ધર્યો તેજ ઇષ્ટ છે. તેવી રીતે સ્નાનના પાક સાથે ક્યબલીકમ્મા શબ્દનો અર્થ સ્નાનનું, સ્નાનના અંગેનું બળવર્ધક કાર્ય એજ પ્રમાણ્યુ યુક્ત અર્થ છે.

જિનધર એ શબ્દ ઉપર અમૂર્તિપૂજક શ્વેતામ્મરી જૈન ચર્ચાવાદીએ સખ્ત વિરોધ કર્યો છે અને જણાવ્યું છે કે જૈનના તીર્થંકરો સર્વ સમૃદ્ધિ, રાજપાટ, વૈભવ વિલાસ, મોટા મોટા મહેલ, સુખ સામગ્રી છોડી સર્વ સાવલ્ય કર્મના પચ્ચખાણુ કરીને અણુગાર થયા, અર્થાત્ જોને ધર નથી એવા થયા. એવા તીર્થંકર પ્રભુને ધર આપતું અગર તો એવા તીર્થંકર પ્રભુને ધરવાસી કરી દેવા એ જૈન શાસ્ત્ર અનુસાર બધું બેસતું જ નથી. જૈન સાધુઓ પણ ધરખાર, પુત્ર પરિવાર છોડી અણુગાર થાય છે અને ધર રાખતા નથી. જૈન સાધુઓને ઉદ્દેશીને કરેલો ઉપાશ્રય પણ તેમને કલ્પતો નથી. તો પછી તેઓના શાસન નાયક તીર્થંકર ભગવાનને ધરવાસી કેમ બનાવાય ?

હવે જિન શબ્દના નીચે પ્રમાણે અર્થ થાય છે.

વિતરંગો જિન શ્વૈવ જિન ! સામાન્ય કેવલી,
કંઈપીં હિ જિન શ્રેસ્થાત્ જિનો નારાયણો હરિ:

અર્થ : અરિહંતજિન, કેવળજિન, કંઈપ-કામદેવજિન, નારાયણ હરિ જિન.

દ્રોપદીના યુવાવસ્થામાં લગ્ન થાય છે. યૌવનાવસ્થામાં પ્રવેશ કરતી રાજકન્યા દ્રોપદીએ પૂર્વભવમાં પાંચ પુરોને કામભોમની કીડ કરતાં દેખીને નિષાણુ કરેલ અને લગ્ન સમયમાં ભોમ કૃત નિષાણુ વાસ્તે ચારિત્ર મોહનીયનો તીવ્ર ઉદય હતો. કાલીભોમ કૃત નિષાણુના ઉદય સમયમાં કામદેવનું સખ્ત જોર દોવ, એ

હોવાનું કહેલ છે તે તીર્થંકરદેવને સ્નાન હોઈ શકે જ નહિ અને અત્યારે પણ તીર્થંકરના માર્ગના સાધુ સાધ્વીઓ અસ્નાન વ્રત અંગીકાર કરી રહ્યા છે. તીર્થંકરદેવે દીક્ષા ગૃહણ કર્યા પછી પોતાની જીવંત અવસ્થામાં પોતાના શરીરની શોભા કે શણગાર કર્યા નથી કે મુગંધી પદાર્થોના ભોગ ભોગવ્યો નથી. ન્યારે દ્રીપદીએ જે પ્રતિમાનું પૂજન કર્યાનું કહેવામાં આવે છે તે પ્રતિમાને મુગંધી પાણીથી સ્નાન કરાવ્યું છે; ધૂપ કરેલ છે, ચંદન ચોપડેલ છે, એટલે એ પ્રતિમા કાંઈ જૈન તીર્થંકરની હોઈ શકે જ નહિ. અદ્વિત ત્યાગી પરમ પુરોહિત તીર્થંકરદેવને સ્નાન કરાવવું, વસ્ત્ર પહેરાવવા; મુગંધો પદાર્થો ચોપડવા એવી મિથ્યાત્વની અજ્ઞાન પ્રવૃત્તિ જૈનદર્શને હોવાનો સંભવ જ નથી.

દ્રીપદીએ એ પ્રતિમાને વસ્ત્ર પહેરાવ્યાં તો આજે દ્રીપદીનો દાખલો અનુસરનારા પણ પ્રતિમાને વસ્ત્ર પહેરાવતાં નથી, તેમજ તીર્થંકરદેવને વસ્ત્રધારી બનાવવામાં આવે છે તે પણ સૂત્ર અનુસાર નથી. વળી દ્રીપદીએ જે પ્રતિમાની પૂજા કરેલ છે તે જૈન-તીર્થંકરની હતી જ નહિ. કારણ કે સ્ત્રીનો સ્પર્શ તીર્થંકરદેવને કરાવવો એ પણ મહાન મિથ્યાત્વ છે. જૈન સાધુઓ કે બ્રહ્મચારી પુરોહિત સ્ત્રીનો સ્પર્શ કરતા જ નથી, તો પછી બાવધી તીર્થંકરદેવને સ્ત્રી નવરાવે, ધોવરાવે, સ્પર્શ કરી વસ્ત્ર પહેરાવે, ધૂપ દે, એ જ સિદ્ધ કરી બતાવે છે કે દ્રીપદીએ પૂજેલી પ્રતિમા જૈન-તીર્થંકરની માનવાને સમજા શકેલો નથી.

દ્રીપદીએ જિન પ્રતિમા પાસે નમોત્યુષ્ઠં દીધું. જિન પ્રતિમા એટલે સાક્ષાત જિન સ્વરૂપ (જિન સરખો) એમ માનવામાં આવે. તેના પાસે બોલતાં પહેલાં ઉત્તરાસન પણ કરવું જોઈએ, કારણ કે જમવંત પાસે ઉપાડે મોટે બોલી ચકાવ નહિ અને નમોત્યુષ્ઠનો શાંત બોલની વખતે હૃદયમાં પણ ઉત્તરાસન કરવાની પ્રથા હોય.

એમ સુત્રામાં કયન છે, અને દ્રૌપદીએ ઉત્તરાસન કર્યાનો બીજુલ ઉલ્લેખ નથી. તેથી દ્રૌપદીએ પૂજેલો પ્રતિમા જૈન-તીર્થંકરની હતી જ નહિ તેમજ કયા તીર્થંકરદેવની એ પ્રતિમા હતી એ પણ સૂત્રમાં બીજુલ કયન નથી. અને દ્રૌપદી ઉત્તરાસન કરતાં બૂધો જાય એ વાત પણ માની શકાય તેમ નથી.

આ નિયુક્તિની ટીકા ૧૫૫૨ મધ્યસ્તી આચાર્ય જણાવે છે કે.—

× × તત્ત પ્રમાર્જનેન જિનસ્ય સ્પર્શા જાતઃ જિનસ્ય સ્પ્રિજન સ્પર્શાત્ અગાતના સ્થાત્ અશાતના સમ્યક્તાભાવાત્ એનેન દ્રૌપદી ન સમ્યક્ત પારિજો × × પુનઃ ગંધ દ્વેષાન્યાયે ન રૂપ દ્રૌપદ્યા નપ પુત્રિકા નિદાન દર્શોભિ પન્થ ભગવા પ્રાપ્તે ગતિ નિદાન ફલં ભુક્તવા તપસ્યાદેક ય જ્ઞાને માત સાધુ સકાશાત્ દ્રવ્ય સમ્યક્ત માત પ્રાપ્તુરતિ ।

ઉપરોક્ત આચાર્ય પણ જણાવે છે કે ૧૫૫૨ માં જોયે સ્પર્શ ન દોષ. આના સ્પર્શથી અગતના પાપ નાશ થાય છે. ૧૫૫૩ માં દ્રૌપદી મમકીતી ન હતી. એમ સમ્યક્તે જણાવેલું છે. ૧૫૫૪ માં વિદેવમાં જન્મવેલ છે કે દ્રૌપદા ન જન્મ્યા સમ્યક્તે જણાવેલું છે. ૧૫૫૫ માં નિવાજા મુજબ પાંચ ભગવાન પાસે જાય છે. ૧૫૫૬ માં જોમળા પછી એક પુત્ર પ્રાપ્ત થવે એ જણાવેલું છે.

દ્રૌપદીએ જે પ્રતિમાનું પૂજન કરેલ છે તે જ જૈન કહે છે. ૧૫૫૭ માં દ્રૌપદીની દીકાર છે પણ અતઃ ૧૫૫૮ માં જૈન કહે છે. અને જૈન ધર્મની ભજનાર આદી જૈન ભગવાન પાસે જાય છે. ૧૫૫૯ માં દ્રૌપદીએ એક પુત્ર થયા પછી જણાવેલું છે. ૧૫૬૦ માં જૈન કહે છે. ૧૫૬૧ માં જૈન કહે છે. ૧૫૬૨ માં જૈન કહે છે.

દ્રાપદી મિથ્યાત્વો હતી. અને મિથ્યાત્વ-અવસ્થામાં કરેલું કૃત્ય સમક્તિ શ્રાવકોને બંધનકારક નથી. અને દ્રોપદોનું આ દૃષ્ટાંત ચરિતાનુવાદ હોઈ આ પાઠ વિધિમાર્ગ પ્રકાશવાને બોદકુલ ઉપયોગી નથી. તેમજ અધ્યયનના ઉપસંહારમાં દ્રાપદીની માદક પૂજા કરવાનો સિદ્ધાંત મણુધરદેવોએ બોદકુલ પરખ્યો નથી. મણુધરોને એ મિથ્યાત્વ ઈષ્ટ હતું જ નહિ. અને તેથી નિવાળું નહિ કરવાનું સ્પષ્ટ ઉપદેશ્યું છે.

વળી દ્રોપદીએ સૂર્યાભદેવની માદક કે નમોત્યુષ્ણનો પાઠ કર્યો એ હકોક્ત જુની પ્રતમાં બોદકુલ નથી. અને અભયદેવ-શ્વરિએ પણ સૂર્યાભદેવની માદક અને નમોત્યુષ્ણનો પાઠ એ જામતની રીકા કરતાં વાચનાન્તરે એમ લખેલ છે. એથી પણ સ્પષ્ટ સાબીત થાય છે કે મૂળ સત્રોમાં વિદ્યમાન પ્રચલીત પાઠ છે જ નહિ અને સૂર્યાભદેવની માદક તથા બલીકમ્મા તથા નમોત્યુષ્ણનો પાઠ પાછળથી પ્રક્ષેપ થયો છે. જાવીસમા તીર્થંકર ભગવાન નેમનાયના સમયમાં કૃષ્ણ, પાંડવ, દ્રોપદી, યર્ષ મયાં. ભગવાન નેમનાયે દીક્ષા અંગીકાર કરી તે અગાઉ ઘોરાતિઘોર હિંસા અને પાપાચાર જગત ઉપર વધી રહ્યા હતાં. અને રાજેમતી સાથે લમ કરવા ભગવાન નેમીનાય જાય છે ત્યાં આગળ અનાય, મુંગા, પશુઓ પાંજરામાં પૂરાઈ રહ્યાં હતાં અને જે પશુઓની આ લમ કૃષ્ણ, પાંડવ, અને દ્રોપદી જે સમયમાં થયા તે સમયમાં હિંસા ધર્મ ચોતરફ વ્યાપો ગયો હતો અને એ હિંસા ધર્મનો ઉદાર ભગવાન તીર્થંકર નેમીનાય પ્રજાએ કર્યો. આ સમયમાં દ્રોપદી જૈન શાવિશ ન હતો તેમજ તેના માળાપ પણ જૈન ન હતા. તે

ઉત્તિય પરિગ્રહિયાણિ] યા^{૧૦} ઘન્દિત્તપ્પ યા નમંસિતપ્પ યા
પુન્નિં ઘણાલત્તેણં આલવિત્તપ્પ યા સંલવિત્તપ્પ યા x x x x
અંગ્રેજી ભાષાંતર.

“ Then the house holder Ananda, in the presence of the Samana, the blessed Mahavir, took on him self the twelve fold law of a house holder, consisting of the five lesses vows and the seven disciplinary vows; and having done so, he praised and worshipped the Samana, the blessed Mahavir, and then spoke to him thus: Truly Reverend Sir, it does not befit me, from this day forward, to praise and worship any man of a heterodox community, or any of the Devas of a heterodox community; or any of the objects of reverence of a heterodox Community or without being first addressed by them, to address them or converse with them; or to give them or supply them with food or drink + +

ગુજરાતી ભાષાંતર

પછી તે આનંદ ગાથાપતિએ, શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સમક્ષ પાંચ અણુવ્રત અને સાત શિક્ષાવ્રત એમ બાર વ્રત સહીત આવકર્ષમં અંગીકાર કર્યો. અંગીકાર કરીને પછી ભગવાન મહાવીર સ્વામીને વંદન નમસ્કાર કરીને બોલતા હતા: “ હે સ્વામિન! મરેમર, આજથી હવે મને આટઆટલું કરવું કલ્પે નહીં. (એટલાં શ્રમ

૧૦. A. B. D. Interpolate એટલાઈ, C. E. અરિહંત એટલાઈ

[ ] કાંઈ-સામાં લખેલા શબ્દો સંબંધમાં ગ્રહાણો થયો છે.

પદાર્થો કાં તો અર્હતો (મહાન ઋષિઓ) હોય અથવા ચેદય હોય. જે આ શબ્દો સૂત્રના મૂળ પાઠમાં જ હોત તો નિઃશંક રીતે ચેદયાણિ એમ લખ્યું હોત. પરિગ્રહિયાણિ એવા રૂપવાળા શબ્દ સાથે ચેદયાઈ એવું રૂપ વપરાય તે ઘણું ભારે બેઠમ છે. આવી જ રીતે બીજી એક જગ્યાએ પણ જન્યું છે, પણ એક વખત મૂળ પાઠમાં ધુસાડેલો શબ્દ હર વખત ધુસાડવામાં આવે એ સ્વાભાવિક છે.

દેવો પ્રતિમા પૂજન કરે છે એમ સૂત્ર પાઠો ઉપરથી જણાય છે, અને દેવતામાં સમકીર્તી તેમજ ત્રિધ્યાત્વી, ભવી તથા અભવી બંને પ્રકારના દેવ પ્રતિમા પૂજન કરે છે. અને તે પણ પ્રસંગ પડ્યે જ, હરહંમેશ નિયમિત પ્રતિમા પૂજન કરે છે તેવો પાઠ સૂત્રોમાં નથી. અને દેવતાઓનો આ જીત વ્યવહાર છે. એમ શાસ્ત્ર-કારો જણાવે છે. પરંતુ ધર્મોર્થે તેઓની આ પ્રવૃત્તિ છે તેમ શાસ્ત્ર-કારોનું કથન નથી. અને આજે પ્રતિમાઓ છે તે દેવલોકમાં શાશ્વતી પ્રતિમા છે અને શાશ્વતી પ્રતિમા સંબંધમાં જ આ પાઠ છે. આ પ્રતિમાઓમાં કેટલીક નાગદેવ વગેરેની પણ છે. કોઈ જગ્યાએ દેવતાઓ પ્રતિમા પૂજન કરે છે તેને સ્તન હોય તેમ પણ જણાવ્યું છે. જ્યારે તીર્થંકરદેવના વર્ણનમાં શાસ્ત્રકારોએ સ્તનનું વર્ણન ક્યાંય કર્યું નથી. કોઈ કોઈ સ્થળે પ્રતિમાની પાસે બે ચમરધારી પ્રતિમા, એક છત્રધારી પ્રતિમા, બે નાગ પ્રતિમા, બે યક્ષ પ્રતિમા, વિનય કરી રહેલ હોય તેવા વર્ણનો પણ આવે છે. કોઈ કોઈ સ્થળે પ્રતિમાને દાદી, સ્તન, મોરપીંછી, નાગજૂતનો પરિવાર તેનું પણ વર્ણન આવે છે. પરંતુ કોઈ જગ્યાએ એવી પ્રતિમાનું વર્ણન નથી આવ્યું કે જે પ્રતિમા પાસે સાધુ-મુનિ કે ગણધર બીરાજેલા હોય. વગી દેવતાઓ અવતી છે અને પ્રસંગ ઉત્પન્ન થયે કરવામાં આવતું કર્તવ્ય એ જીત વ્યવહાર છે. ઉત્તમ ગતિ એ મનુષ્યની છે જે ગતિમાં મોક્ષ પંથ સાધી શકાય. અને શાનદર્શન ચારિત્ર એ રત્નત્રય જ અસાધવા યોગ્ય છે જેને દેવ પણ વંદન નમસ્કાર કરે છે, અને

દેવાની પ્રતિમા, દેવકુલ દેવાનો પરિગ્રહ છે અને ભગવાન સુત્રાર પરિગ્રહ એ સર્વ-પાપનું મૂળ છે એમ જણાવે છે.

પ્રભુ મહાવીરને વંદન કરવા કૌલિક ધર્ત્યાદિ ધણા મથા છે. જ્યાં જ્યાં વંદન ગયાનો અધિકાર સૂત્રોમાં આવેલ છે, તે તે દેશ જગ્યાએ સચિત દ્રવ્યનો ત્યાગ કર્યો છે. અને ઉત્તરાસન કરી પ્રભુના દર્શન કરી વંદન નમસ્કાર કરેલ છે. પરંતુ કૌર્મ શ્રાવકે તીર્થાર દેવને સ્નાન કરાવ્યું કે પૂજા ચગવ્યાં કે મોરપીંછીથી તેનું તરીર પ્રમાજન કર્યું તેવા એક પણ દાખલો સૂત્ર સિદ્ધાંતમાં નથી. તેથી પણ ભગવાનની પૂજા સચિત દ્રવ્યથી-પૂજથી સ્નાન કરાવીને શ્રેષ્ઠ પીંછાના સાવરણા ફેરવી જીકાય જીવના દિમા કરો, કરવામાં આવી તેવા પાડો સૂત્રોમાંથી નીકળતા નથી. અને જે પ્રિયોક્તિના નામે ત્યાગ, ત્યાગનો ઉપદેશ કર્યો તે અને જેના ઉપદેશથી ધણા ભવ્ય દુષ્ટ ધર, સ્ત્રી, પુત્ર, વૈભવવિજ્ઞાનનો ત્યાગ કરી અજુમાર ભન્ડા કે ઉપદેશના મહાન ઉપદેશક ભગવાનદેવને સચિત પૂજા, જળ, ફળ, તાંબુલ ધર્ત્યાદિ ભોગ ધરવો તે જીનઃશંતિમાં કેવળ પ્રિયોક્તિનું છે, ભક્તિનું સ્વરૂપ બકતો પિતાનાં મહત્ત્વ નથી. ત્યારે જો કોઈ તે મહત્ત્વ ભગવાનના ઉપદેશનું જાણ

આચારાંગ સૂત્રની પ્રસ્તાવનામાંથી લીધેલો પાઠ
ડોક્ટર એ એફ એડલ્ફ હારનલ.

Mr. Lesson Says. " O believe that this worship had nothing to do with original Buddhism or Jainism that it did not originate with marks, but with the lay community while the people in general felt the want of a higher Call than that of their rude deities and demons, and when the religious development of India found in Bhagi, the super-means of salvation. Therefore instead of seeing in the Budhists the original and in the Jains the imitators, with regard to the erection of temples and worship of statues, I assume that both seets were, independent from each other, brought to adopt this practice by the perpetual and irresistible influence of the religious development of the people in India.

ભાવાર્થ:—મીસ્ટર લેસન કહે છે. હું ખાતરી પૂર્વક માનું છું અને કહું છું કે બુદ્ધ અને જૈનીયોમાં મૂર્તિપૂજા ન હતી અને એ મૂર્તિપૂજના મૂળ ઉત્પાદક સાધુઓ નહો. પરંતુ જ્યારે સામાન્ય લોકમાં પોતાના માની લીધેલા દેવ કરતાં અન્યની સહાયતા લેવાની આવશ્યકતા જણાઈ અને જ્યારે હિંદુસ્તાનમાં જીભ ધર્મ નીકળવાથી રાજા ભક્તિ એજ મુક્તિનો માર્ગ છે એમ મનાયું ત્યારે સાધારણ લોકે તરતથી મૂર્તિપૂજાની શરૂઆત થઈ. મૂર્તિપૂજા અને

દેવાની પ્રતિમા, દેવકુલ દેવાનો પરિગ્રહ છે અને ભગવાન સુત્રાર પત્રિકા એ મર્વ પાપનું મૂળ છે એમ જણાવે છે.

પ્રભુ મહાવીરને વંદન કરવા કાલિક ધર્ત્યાદિ ધણા મથા છે. ત્યાં ત્યાં વંદન મથાનો અધિકાર સૂત્રોમાં આવેલ છે, તે તે દરેક જગ્યાએ નિયત દ્રવ્યનો ત્યાગ કર્યો છે. અને ઉત્તરાસન કરી પ્રભુના દશાન કરના વંદન નમસ્કાર કહેલ છે પરંતુ કાઈ આવકે તીર્થાર નવા ત્યાગ કરાવ્યું કે દુન ચાગ્યાં કે મોરપીંછીથી તેનું સારી પ્રભુના કબ નવો એક નજી દાખલો સુત્ર મિદાંતમાં નથી તેથી નજી નજીના પુત્ર નિયત દ્રવ્યથી-કુસથી સ્નાન કરાવીને મોર-કાજી દેવા કાચ છવના દિમા કરી, કરવામાં આવી નજીના કરવા નથી, અને જે મિસોકના નામે ત્યાગ, અને અને નજી ઉપરોક્તથી ધણા મથા છો. અને નજીના ત્યાગ કરી અજીમાર મથા તે ઉપર ભગવાનદેવને સમિત પુષ્પ, જળ, કાષ, અને તેનદગનમા દેવના મિધ્યાત્મની નજીનાં ચક્રના નથી. ત્યાગીને નજીના સપરોક્ત અમન

આચારાંગ સૂત્રની પ્રસ્તાવનામાંથી લીધેલો પાઠ ડોક્ટર એ એફ એડલ્ફ હારનલ.

Mr. Lesson Says. " O believe that this worship had nothing to do with original Buddhism or Jainism that it did not originate with marks, but with the lay community while the people in general felt the want of a higher Call than that of their rude deities and demons, and when the religious development of India found in Bhagi, the super-means of salvation. Therefore instead of seeing in the Buddhists the original and in the Jains the imitators, with regard to the erection of temples and worship of statues, I assume that both sects were, independent from each other, brought to adopt this practice by the perpetual and irresistible influence of the religious development of the people in India.

ભાવાર્થ:—ખીરતર સેશન કહે છે. હું ખાતરી પૂર્વક માનું છું અને કહું છું કે બુદ્ધ અને જૈનીયોમાં મૂર્તિપૂજા ન હતી અને એ મૂર્તિપૂજાના મૂળ ઉત્પાદક સાધુઓ નથી. પરંતુ જ્યારે સામાન્ય લોકોમાં પોતાના માની લીધેલા દેવ કરતાં અન્યની સદાયતા સેવાની આવશ્યકતા જાણાઈ અને જ્યારે દિફુસ્તાનમાં જીભ ધર્મ નીકળવાથી રક્ષા અકિત એજ મુક્તિનો માર્ગ છે એમ મનાયું ત્યારે સાધારણ લોકો તરફથી મૂર્તિપૂજાની શરૂઆત થઈ. મૂર્તિપૂજા અને

મંદિરો સંબંધમાં જે લોકો એમ કહે છે કે જોનોએ પુલની અને પુલોએ જોનની નકલ કરી એ વાત અસંગત છે. અને ધર્મ વાળાઓએ એક બીજાની નકલ કરી નથી. પરંતુ જ્યારે મૂર્તિપૂજનો આ લોકો ઉપર અત્યંત પ્રભાવ પડવા માંડ્યો ત્યારે એ મૂર્તિપૂજની શરૂઆત થઈ.

પંડિત સાલન સ્વાનુભવ દર્પણમાં કહે છે.

“આ આપણા દેહ રૂપી સુંદર મંદિરમાં જીવ છે તે જિન દેવ છે, પરંતુ પત્થરના મંદિરમાં પત્થરની મૂર્તિ કાંઈ જિન દેવ નથી. આશ્ચર્ય છે કે પોતે રાગ ધર્મ જગ્યાએ જગ્યાએ નાના પ્રકારનાં મંદિરોમાં અને તીર્થોમાં ફેરવે દુકે છે. અને તેમની પાસે પ્રાર્થના કરે છે, બીજા માને છે કે મને મુક્તિ આપો, પરંતુ પોતાથી દૂર એના પત્થરના મંદિરમાં પત્થરની અચેતન મૂર્તિ કાંઈ તેને મુક્તિ, મુક્તિના મુખો આપ્યા જાય, તે પણ આપી શકે તેમ નથી.”

‘મનોહ પ્રકરણ’ માં આશ્ચર્ય થી હઠિહદમુરિજીએ મૈત્ર વાસીઓની ખૂબ કાલકબ્દિ કરી છે. તેઓના મનમાં આપણો મંદિર અને માતાનો ધર્મ મવા દેના. તેઓ જિન મંદિરો, માતા મળાવણના આરામ જગ્યાઓ ઉપરેલ કરવા, જોડોને મુકીને કાઢી દેવા, રમખેરથી વળા પડેના, ત્યાં મકાવના. ઉત્તર કાવે પ્રમતે જિન પુજા કરવાનો અને જાનનાનું મન જિન પુજામાં કાઢી દેવા ઉપરેલ કરવા. મનકાના કાંઈ જગ્યા ઉપર રમખેર મળાવણનો ઉપરેલ કરવા. જ કોઈ કાંઈ અને વિશેષ આ પત્થરની ધર્મ મવા દેના. વધે વધે ખૂબ જગ્યા છે અને મકાવના જગ્યાઓ છે. આ જિન પુજનો ન મુકે જગ્યા. જગ્યા પેદ નિર્વંચન રાગ છે. જગ્યા જગ્યાને આ જગ્યા. કહે છે.

મદનિગિયે મુવ જગ્યાને કહે કે—

— જગ્યા — જગ્યા — જગ્યા — જગ્યા — જગ્યા — જગ્યા — જગ્યા — જગ્યા — જગ્યા — જગ્યા —

ચારી, કુત્સિત વિહારી, નવકલ્પી વિહાર નહિ કરવાવાળા, પરલોક
આદિ ગતિના કુખને નહી જાણવાવાળા, વિષયાશક્ત બુદ્ધિથી અતુકુલ
વર્તન કરવાવાળા, પદ્મરસમાં, આસક્ત, રાગદ્વેષ મોહ, અભિમાન,
મમતા આદિથી ભરેલા, સંપૂર્ણ સંજનથી તથા, સત્યધર્મથી પરા-
ક્રમ, નિર્દય-દયા વગરના પાપી, એકાંત પાપાચરણની બુદ્ધિવાળા,
અતિ કીધી, રોદ્ર પરિણામી, પાપ કરવામાં આનંદ માનવા વાળા;
મિથ્યાદષ્ટિ, સર્વ સાવલ યોગના કરેલ પત્ર્યખાણને તોડીને સંધ
કાઢવાના આરંભ પરિગ્રહનાં કાર્યમાં ત્રણ યોગથી તૈયાર થાય છે.
એવા સાધુ દ્રવ્યથી સામાયિક ચારિત્ર એવા નામ માત્રથી
પોતાને મહાવ્રત ધારી સાધુ માનીને સર્વથા ઉલટે માર્ગે ચાલે છે.
અને નિશ્ચય જણાવે છે, કે અમારા અરિહન્ત ભગવન્તને સુગંધ
મામા-દીપક, સ્નાન વિલેપન, નાના પ્રકારના વસ્ત્ર, ભૂલ, ધૂપ આદિથી
પૂજા સત્કાર કરી પ્રતિદિન મંદિર બનાવીને તીર્થની સ્થાપના અમે
કરીએ છીએ.” હે ગૌતમ ! એના વચન તું સત્ય અગર ભલા ન જાણુ.
મહાનિશ્ચય સૂત્રમાં બીજે સ્થળે પણ આવા સાધુઓને દ્રવ્ય પૂજા
કરનાર તથા પશુપનાર સાધુ સાધ્વીને અગતિ, અસંજતિ, દેવભોજ
એટલે દેવનો ભોજન, દેવ વ્યગ્રેષ્ઠના વગેરે તથા કુશીલીયા, સ્વચ્છંદી
વગેરે ખરાબ ગુણના વિશેષણોથી ઓળખાવ્યા છે.

‘જૈન સાહિત્યમાં વિકાર થવાથી થયેલી હાનિ’માં પંડિત
બેચરાસહ જણાવે છે કે—

“હું સૂત્રની ટીકાઓ સારી રીતે જોઈ મર્યો છું. પરંતુ તેમાં
મને પણે ટેકાણે મૂળનું મૂસગ કરવા જેવું લાગ્યું છે.

શ્રી સિદ્ધાંતસૂત્રિએ કરેલા આચારાંગના કેટલાક પાઠોના અવગા
અર્થ ઉપરથી અને આ ચૈત્ય સંબંધના અર્થ ઉપરથી આપ સૌ
કેાઈ જોઈ સમજા હશે કે ટીકાકારોએ અચો કરવામાં પોતાના
સમયને જ સામે રાખી કેટલું જાણુ જોખમ ખેડ્યું છે !

શબ્દાર્થે ભગવાન જિન એ મુજબ અર્થ કરેલ છે. અર્થાત્ ચૈત્ય શબ્દના ધણા અર્થો થાય છે. 'ચૈત્ય' શબ્દનો વિશેષ વપરાય જૈન તેમજ બૌદ્ધ સાહિત્યમાં થયેલો છે. અર્ધભાગધી ભાષામાં 'ચૈધ્ય' શબ્દ આવે છે. સંસ્કૃત ભાષામાં 'ચૈત્ય' શબ્દ આવે છે. ચે = મૃતદેહ-શાશ્વ, ચે = બજે છે એટલે મુઝ્ઝુ = મૃતદેહ બજે છે. અર્થાત્ 'ચે' શબ્દ તો ગામડી સાહિત્યમાં પણ વપરાયો છે. "સોનકા સરખી એની ચે બજે રે સોલ" અને આ શબ્દ ધણો જ પ્રસિદ્ધ પામેલો છે.

'ચૈધ્ય' 'ચૈત્ય' શબ્દનો અર્થ આટલી હકીકત સમજ્યા પછી સમજવો ધણો જ સરલ થઈ પડશે. મૃતદેહ નિમિત્તે બનાવેલું એ 'ચૈધ્ય' શબ્દનો મૂળ અર્થ છે.

અગાઉના સમયમાં કોઈ પણ ધર્મના સંત પુરોહતું અવસાન થતાં તે તે પુરોહતી યાદગીરી વાસ્તે સ્મૃતિચિહ્ન કરવામાં આવતાં. કોઈ સંત પુરોહ સમાધિ લીધો હોય અગર કોઈ સંત પુરોહના મૃત દેહને અમિદાહ દેવામાં આવ્યો હોય તો જે જગ્યેએ અમિદાહ દેવામાં આવતો તથા સમાધિ લેવામાં આવતી તે જગ્યેએ તેનું સ્મરણચિહ્ન રાખવાની એક જાતની પ્રથા હતી.

આ હકીકતે 'ચૈધ્ય' શબ્દ એટલે મૃતકની યાદગીરી વાસ્તે કરવામાં આવેલું ચિહ્ન એ અર્થ થયો. અને આ ચિહ્ન પાપાણુ લેખથી કરવામાં આવતું તેવી માહિતિ પણ સાહિત્યમાંથી મળે છે. એટલે પાપાણુ લેખ પણ 'ચૈધ્ય' શબ્દે કહી શકાય.

સ્વયંભાગમાં કે કોઈ એવા બીજા કામમાં કોઈ પુરોહનું સ્મરણ થતું તો તે જગ્યેએ પણ ચિહ્ન મુકવાનો રિવાજ અગાઉના સમયમાં હતો. આ સ્મૃતિ ચિહ્નને અત્યારે 'પાગાયો' કે 'ખાંબી' એ રીતે જોગબીલે બીજે. મૃતકની સ્મૃતિ રાખવા માટે ચણેલા

ચોતરા, સ્તુપ, કમર, પાપાણુ લેખ, અમર રાપવામાં આવેલું
 વક્ષ અગર તો કોઈ પણ ચિન્હને 'ચેદિય' કહી શકાય.

ભગવાન મદાવીર દેવના પરમ ભક્ત કાણીક અમર તો ધાર્યો
 ભગવાનનો ઉપદેશ સાંભળવા જતા, ત્યારે વંદન નમસ્કાર કરતાં
 'દેવયં, ચેદિયં, બોલતા. આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સિદ્ધ થાય છે કે
 'ચેદિય' શબ્દનો અર્થ પ્રતિમા નથી, પરંતુ આચાર્ય શ્રી મનવ-
 ગીરીશએ ભગવાન જિન એવો નો અર્થ ક્યો છે, તેજ સાત્ત્વ અર્થ
 છે. જામવતમાં 'પરમાત્મા' એવો નો અર્થ કરવામાં આવ્યો છે,
 તેજ અર્થ મત્ત છે. પરમાત્મા અમર તો ભગવાન જિન એટલે
 દેવગ દાન કેવગ દર્શનમય આત્મા.

'ચેત્ત' શબ્દનો અર્થ જીવ સુત્રોમાં કેટલેક સ્થળે જ્ઞાતગવ-
 તન પણ થાય છે. એ અર્થ પણ મત્ત છે. 'ગુહ્યમંદિતા' માં
 પણ જણાવ્યું છે કે, 'ચેત્તે ભવં મુદ્દાનમ્.' ચેત્ત પામે પરમજ્ઞા-
 વવાણી ભવ છે. જ્ઞાતગના નિષ્કામ દોષ ને સ્થળે મહાન મુદ્દા-
 વવાનો નિષ્કા કરેલ છે. આચાર્યમ, દાના ધર્મકથા, પ્રથમ આચાર્ય
 વડે મુદ્દાના 'ચેત્ત' શબ્દનો અર્થ જ્ઞાતગવતન કરવામાં આવેલ
 છે. ગંધર્વ-ગુણાદિ શ્રેષ્ઠ પુન્યક વશનું સ્થાન અર્થે
 જ્ઞાતગવતન.

તેથી જામવતના ત્રિવિંશતી વિવ. વિ. કો છે, એમ મુદ્દા
 સ્પષ્ટ થાય છે અને તે જામ વિ. ત્રિવિંશતી જામવતના અર્થે જામ છે.
 જામ અર્થે જામ વિવ. જામ. જામ ન પણ જામુકા છે. જામિત
 જામુકા છે અને તે જામવતના અર્થે જામ, જામુકા વિવ. જામ
 જામુકા મુદ્દા જામુકા જામવતના અર્થે જામ. જામ
 જામવતના અર્થે જામ. જામવતના અર્થે જામ. જામવતના અર્થે જામ.
 જામવતના અર્થે જામ. જામવતના અર્થે જામ. જામવતના અર્થે જામ.

કરવામાં આવતાં કૃત્યમાં ધાર્મિક તત્ત્વનો અભાવ હોય છે. કીકતે 'ચૈત્ય સ્તુપ' એટલે મૃતકને અગ્નિદાહ દેવામાં આવે તે જગ્યાએ કરેલ સ્મૃતિસ્થંભ. ત્રિલોકના નાય ભગવાન ર દેવના પરમ ભક્ત આવકોએ 'ચૈત્ય સ્તુપ' કર્યા એવો સૂત્રમાં બીજીકુલ નથી. તેમજ જંબુસ્વામીના નિર્વાણ થતા ચૈત્ય સ્તુપ પરમ ભક્તિવંત આવકોએ કર્યા તેવો ઉલ્લેખ પણ બીજીકુલ નથી. અર્થાત્ ચૈત્ય, ચૈત્ય સ્તુપ, જે કરવામાં આવી, તેમાં તે સમયમાં ધાર્મિક તત્ત્વ બીજીકુલ ન હતું. પરંતુ સ્મૃતિચિન્હ રાખવાનો જ આશય હતો.

ચૈત્ય, ચૈત્ય સ્તુપ જોઈને જે સાધારણ માણસ પણ સમજી શકે આ જગ્યાએ કાંતો કોઈને દાટવામાં આવેલ છે અમર તો દાહ દેવામાં આવેલ છે. અમર તો અવશેષ ઉપર યાદગીરી તો ચિન્હ રાખવામાં આવેલ છે. એ રીતે 'ચૈત્ય' શબ્દનો મૂળ કાસ જોતાં અને તે ઉપર અવલોકન કરતાં ચિંતા ઉપર કરેલા આવેલું સ્મારક એજ અનુકુળ અર્થ નીકળે છે. અને તે ક રૂપે વૃક્ષ રોપવામાં આવ્યું હોય, કે અનુતરો કરવામાં આવ્યો હોય તો તે વૃક્ષ કે અનુતરો ચેઈય કહી શકાય. તીર્થંકર ભગવાન જે વૃક્ષ નીચે કેવળ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયેલ છે તે વૃક્ષને પણ કહેવામાં આવે છે. ચેઈય કપ્પલા.

આ સ્મારક દિન પ્રતિદિન શોભીતા કરવાની પ્રયાસ સમયના હંસાથે રાક્ષસ અને શીશ્યકળાના વિકાસ સાથે ચૈત્ય સ્તુપનો સંબંધ થતો ગયો. તેમ ઇતિહાસના વાંચનારાઓ સ્પષ્ટ સમજી શકે હકીકત છે.

કોઈ રાજાનું અવસાન થતાં, તેના સખને અગ્નિસંસ્કાર કરી જગ્યા જુદી જ મુકરર કરવામાં આવી હોય છે. અર્થાત્ રાજાના

બુદ્ધ ધર્મમાં એક કનક મુનિ થઈ ગયા. જેમની સ્મૃતિ વાસ્તે મહારાજા અશોકે એક સ્તંભ બનાવ્યો હતો. સને ૧૮૯૯ ની સાલમાં આ હકીકત સરકારી દફતર ખાતામાં પ્રસિદ્ધ પામી હતી. શકીયાન તથા હુએનસાંગ બંને ચીન દેશના મુસાફરો જ્યારે ભારતમાં આવ્યા હતા. ત્યારે તેઓ આ કનકમુનિનું જન્મ સ્થાન જોવા મળ્યું હતું. તેઓ ઉશ્વેષ તથા સ્મૃતિ ચિન્હોનો ઉશ્વેષ તેઓએ કરેલ છે. હુએનસાંગે એમ પણ લખ્યું છે કે એ સ્મૃતિસ્તંભમાં કનક મુનિના નિર્વાણનો વૃત્તાંત મહારાજા અશોકે લખાવ્યો હતો, પરંતુ અત્યારે તપાસ કરતાં તામ્રીય ભાષામાં નીચેની લાંટીઓ જ વાંચી શકાય છે—

“ મહારાજા પ્રિયદર્શી અશોકે રાજ્યગાદીના પંદરમે વર્ષે કનક મુનિ બુદ્ધના સ્તુપનું બીજાવાર પરિવર્ધન કરાવ્યું. xxx ”

આ ઉપરથી એટલું સ્પષ્ટ સમજી શકાય છે કે ચૈત્ય સ્તુપ, કે ચૈત્ય જે કહો તે ફક્ત સ્મૃતિચિન્હ વાસ્તે જ રાખવામાં આવતા અને જ્યોત્સ્ના ઇતિહાસ રાખવાની આ એક પ્રાચીન પ્રથા હતી. એમ પણ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ કહી શકાય. પરંતુ ‘ચૈત્ય’ કે સ્તુપ રાખી જડપૂજનનો વિકાસ ફેલાવવાનો તે સમયમાં બીલકુલ ઉદ્દેશ ન હતો. ‘ચૈત્ય’ શબ્દના ધણું અર્થ થયા છે. અને તે અર્થો વિષમભાન શબ્દકોષમાં આપવામાં આવેલ છે.

ચૈત્ય:—સાધુ, મુનિ, બુદ્ધલિપ્તુ, યગસ્થાન, આયતન, ત્રિભુવન, જ્યોત્સ્ના સંન્યાસીઓનો મંદિર, વિહાર, જિન, પરમાત્મા, યાન, જ્યોત્સ્ના, વ્યંતરાયતન, ચિતાનું ચિન્હ, ચિતા સ્તુપ.

મુનિ રહસ્ય સમજનારા સમજી શકે તેમ છે કે ચૈત્ય એટલે ચિતા ઉપરનું સ્મારક. પરંતુ જિન-પ્રતિમાવાળું જિન મંદિર નહિ. આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સિદ્ધ થાય છે કે, ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ જિન

પ્રતિમાવાળું જિનમંદિર કે જિનપ્રતિમા સૂચ ન્યારે તથા બન
પ્રયોના મુકામએ પણ દતો જ નથી. અને કોઈપણ પ્રાચીન પ્રભા-
શુત ચંદ્રગોપમાં 'ચૈત્ય' એટલે આંખ, નાક, દાઢ, પગ, કમર,
કમર, માથું વગેરે આનેદુજ આવવો ઉતારો થોડી કાષ્ટની, પણ
જુની કે માનુની મૂર્તિ એવો અર્થ થયો જ નથી.

પ્રતિમા મંજીમાં દિમંજર મૂર્તિપૂજક જોના પ્રથો ૧૧
તપાસ્યા.

અટપાદગા મંથ ઉપરેથી છે કે:—

"મળ વયળ કાપ કબા આપના જરસકરિયા વિસયા
આપાળું જિજ્ઞ મગે બિ પિફું સંજવં રૂવં ॥

જોન મ.મંતે વિગે મવમ મહિન મુનિ રૂવ છે, તેજેજ આપ-
નન કંઈ છે. જોને મન વચન કાપ કબા તથા પાંચ કાંઈએ જ
વિવવ આપના અર્થે આપેન છે, એક મંવમી મુનિ તેજ
આપનન છે

"મથ કાપ રામ કાદો કોદો કોદો જ જરમ આપના
પથ મદ વયવ પારા આપાળું મદવિમી અર્જવં.

જે મુનિ આ-મથ દેવ-મે ક-વિ-મે જ આપેન છે અને
જે વચ મદવ-જાળુ કાં રવ: છે તે પદાર્થોને જ આપન
દેવ છે

"ભિક્ષુ જરમ કાદો વિમુદ્ધ મુજુમ્મ અમુજુ નરવ
ભિક્ષુવાળુ ભિક્ષુ મુનિવર વચ દરમ મુજુક-થે.

જેમ ને દ મુનિ વચ વદ વચ છે તેમ છે

-૨.૧ મથ કાદો મુજુમ્મ મુજુમ્મ આપના નરવ
૨.૨.૨. વિમુદ્ધ મને કા વ દવ રવ અર્જવ છે

ને મુનિ-છાયાના હિત કરવાવાળા ચાનમયી સંયમી છે, તેમ ચૈત્ય શૂદ્ધ છે.

" સપરા જંગમ દેહા દંસણુ યાણેણુ મુદ્ધ ચરણાણુ
શિંગ્ગાંથ વિયરાયા જિણુ મગ્ગે એ રિસા પડિમા.
જ ચર વિમુદ્ધ ચરણુ જાણુધ પિચ્છેધ મુદ્ધ સમ્મત
સા હોધ વંદણીયા શિંગ્ગાંથા સંજવા પડિમા.

શુદ્ધ આચરણવાળા સમ્યક્દર્શન દર્શને યુક્ત એવા નિમ્મંથ સંયમ સ્વરૂપ પ્રતિમા છે. એજ વંદન યોગ્ય છે.

તવ વય યુદ્ધેહિં મુદ્ધો જાણુધિ પિચ્છેહિ મુદ્ધ સમ્મત
અરહંત મુદ્ધ એસા દાયારી દિકખ સિકખાય.

સમ્યક્દર્શન દર્શને કરી વસ્તુ (પદાર્થ) જાણવાવાળા તપ-મત-ગુણ સહીત એવા આચાર્ય તે જ જિનર્જિય છે ને દીક્ષા શિક્ષા દેવાવાળા અરિહંતની મુદ્રા છે.

દિગંબર સંપ્રદાયના મંથોના મૂળ લખાણમાં પણ કોઈ પણ જમ્માએ કાષ્ટની કે પાપાણની કે ધાતુની પ્રતિમા પૂજવાનું લખેલું નથી. સમ્યક્દર્શન દર્શન યુક્ત મુનિ એજ ચૈત્યશૂદ્ધ છે. એજ આચાર્ય જિનર્જિય છે. એજ જંગમ સંયમ પ્રતિમા છે. પત્થરના દેવાલય કે પત્થરના જિનર્જિય કે પત્થરની પ્રતિમા એવું કાંઈપણ પૂજવાનું લખાણ નથી.

તતથહિ દેવસિ દઉણ્ણિ ઇમ મુધ્ધ કેવલિ વુવુ
દેહા દેવસિ દઉ જિણ્ણુ એહઉ જાણ્ણિ સંવુ

યોજેન્દ્રદેવ કહે છે કે-તીર્થમાં કે દેવાલયમાં દેવ નથી, પરંતુ આત્મા એ જ દેવ સત્ય છે કે ને દેહ મંદિરમાં બીરાને છે.

દેહા દેવસિ દઉ જિણ્ણુ જણ્ણુ દેવસિહિ-ણિ એધ
દાસઉ મહુ પરિ હોધ ઇહુ સિદ્ધા સિકખ ભમેધ.

કે, પગથી માંડી મસ્તક સુધી તમામ અવયવોને કોઈ તલવારે કરીને હેઠે અને બાણે કરીને બેઠે તેને જેવી પીડા થાય તેવી તે વનસ્પતિ આદિ જીવોને પીડા થાય છે. માટે ધર્મી પુરુષોએ વનસ્પતિ આદિ જીવોને ધર્મ કારણે કે ઉપર જતાવ્યા છ બોલ મધ્યેના કારણે હણે તે અધર્મ, ન હણે એ જ ધર્મ.

૩. એ જ સૂત્રના અધ્યયન બીજાના ઉદ્દેશા ત્રીજામાં ભગવંતે કહ્યું છે કે સર્વ જીવને પોતાના પ્રાણ વહાયા છે. સર્વ જીવ સુખના સ્વાદિયા છે. જીવવું પ્રિય છે, જીવવાના કામી છે, દુઃખ પ્રતિકૂળ છે, વધ અપ્રિય છે એવું જાણી જીવ હણવા હણાવવા નહિ.

૪. એ જ સૂત્રના અધ્યયન છઠ્ઠાના પાંચમા ઉદ્દેશામાં ભગવંતે કહ્યું છે કે: ધર્મ સાંભળનારને અહિંસા, લાગ, ઉપસમ વગેરે ધર્મ મુનિએ કહેવો પણ પ્રાણી, જૂત, જીવ, સર્વને દુઃખ થાય તેવો ઉપદેશ કરવો નહિ. એમ કરવાથી તે મહામુનિ ત્રાસ પામતા જીવોને ઊપસમાન આધારભૂત-શરણ આપનાર થાય છે.

૫. સુધગાડાંગ સૂત્ર અધ્યયન નવમાની ગાથા આઠમીમાં ભગવંતે કહ્યું છે કે ઘટકાયના સ્વરૂપને જાણી વિદ્વાન પુરુષ મન, વચન, કાયાએ કરી આરંભ પરિગ્રહ કરે નહિ એ જ ધર્મ. જૂઠું, ચોરી, મૈથુન, પરિગ્રહ એ કર્મબંધના કારણ જાણી પંડિત પુરુષે ત્યાગ્યા એ જ ધર્મ.

૬. એ જ અધ્યયનની ગાથા ચોત્રીસમાં કહ્યું છે કે: શૂદ્રસ્થ વાસમાં વસતા જ્ઞાનરૂપી દીવો પામે નહિ. માટે સાધુપણની જરૂર છે.

૭ એ જ સૂત્રના અધ્યયન અગીયારમાની દસમી ગાથામાં કહ્યું છે કે: જ્ઞાનનો નિશ્ચે સાર શું ? કોઈ જીવને ન હણવો તે એટલું જ જાણો. થી વિતરાગ દેવે અહિંસામય જ સિદ્ધાંત પૂર્યા છે. એ જ અધ્યયનની ગાથા ૧૧મીમાં કહ્યું છે કે: ઉંચી, નીચી,

ત્રીજી એ ત્રણે દીસાના ત્રણ સ્થાવર જીવોને હજીવાની બંધી કરે.
એ જ શાંતિ અને તે જ નિર્વાણ.

૮. દેરાવાસી બાણુનું ઉપાવેલું સુવર્ણમય સૂત્ર મુતરાશય બોળે અધ્યયન પદેલું સૂત્ર ૪૬મું પાને ૬૩૭ માં અરિદંત ભગવંત કહે છે કે કૌર્ભ ગ્રામી, જૂત, જીવ, મરતને હજીવા નદિ, પીગા કરી નદિ, પરિતાપ કરવો નદિ, ઉદ્દેશ કરવો નદિ એ મર્મ શુદ્ધ, નિત્ય અને શાશ્વત જાણવો.

૯. એ જ અધ્યયન સૂત્ર ૮૧મું પાને ૭૮૩ વીતરામ દેવ કહે છે કે કૌર્ભ જમણ માદણ કૌર્ભ ગ્રામીને હજીવાનો, પીગા કરવાનો, ઉદ્દેશ કરવાનો વમેરેનો ઉપદેશ કરે એવા વચન બોલનારા આવડે કાળે પામશે, બેગામે, જન્મ, જરા, મરણ તથા નરી નરી પોતેનાં ઉપજાશે, મંત્રારમા વારંવાર પાંચમણ કરશે, વારંવાર મર્મમાં ઉપજાશે, કુળ બેમરવાનો રિખામો રહે, અનાદિ અનંત એવી મર મરિ ૪૫ મગાર અટકીને નિર્મિ પશિમમણ કરશે.

મોક્ષને માટે જીવને હજી છે. કામાદિજ્ઞાતિ એટલે કામભોગને માટે જીવને હજી છે. તે બધાને મંદ બુદ્ધિયા કહ્યા છે. તે ત્રણ બોલમાં બે બોલ તો સંસારના છે. અને એક બોલ ધર્મનો છે. તે ત્રણેયું કળ, પાપ એક, સરખું જ બતાવ્યું છે. તો ધર્મના માટે પણ હજીવાની વિતરાગદેવે ના કહી છે. હજી તો મંદ બુદ્ધિયા, જાણવા, હઠમુઠા દાકી મતિવાળા જાણવા. ત્યાં ધર્મ નથી પણ અધર્મ છે. વળી એજ સૂત્રના. પાંચમા અધ્યયનમાં દેવકુળ (દેવાલય) વગેરેને ભગવંતે પરિગ્રહમાં ગણ્યા છે અને પરિગ્રહ તે પાંચમું પાપ છે માટે હાંડવા જોગ છે.

૧૨. નિશીથ સિદ્ધાંતના બારમા ઉદ્દેશમાં ભગવંતે કહ્યું છે કે: કોઈ સાધુ કાષ્ટના, ચિત્રામણના, તાડપત્રના, દાંતના, પાષાણના, વિવિધ પ્રકારના ફોટા, પુતળા, હળી, મૂર્તિ, છાપ, ધર્મના અર્થે ઉત્સવ, એટલી ઓળે જીએ તેને ઓમાસો પ્રાપ્તિ આવે, જ્યારે જોવાની જ ના સારે પૂજવાની હા ક્યાંથી જ હોય !

આ રીતે સૂત્રો તથા ગ્રંથો તપાસતાં જગત એટ જૈન દર્શનમાં પાષાણ-જડ-પ્રતિમા-પૂજનનો સખ્ત નિષેધ છે એમ નિર્વિવાદ રીતે સિદ્ધ થાય છે.

પ્રશ્ન ત્રીજાના કારણો:—

આત્મજ્ઞાની મંડળ તરફથી ચર્ચા કરનાર મહાનદાસ બારથી એ જૈનના સાધુઓએ મોરપીઠાનો જ સાવરણો રાખવો જોઈએ એવી દલીલ મૂકી છે. અને જણાવ્યું છે કે દેવતાઓ દેવલોકમાં પૂજા કરે છે તે પણ મોરપીઠાની સાવરણી રાખે છે. વેસમણદેવ જીતદેવ, નામદેવ વગેરે વગેરેની પ્રતિમાઓના પૂજન વખતે પણ મોરપીઠાનો સાવરણી રખાય છે, અને સ્વેતાચ્ચરી મૂર્તિપૂજક વર્ગ પણ પ્રતિમાની પૂજા વખતે મોરપીઠાની સાવરણી રાખે છે. અને

રણો રાખ્યો તેવો ઉલ્લેખ સૂત્રમાં પણ નથી; તેમજ બીજા સૂત્રોના મૂળ પાઠમાં પણ તેવો ઉલ્લેખ નીકળતો નથી. તેથી પણ પ્રતિમા-પૂજન જૈન દર્શનમાં સિદ્ધ થતું નથી. ત્યારે મોર પીછાના સાવરણા પ્રતિમા ઉપર ફેરવવાની હકીકતો સૂત્રોમાંથી ક્યાંથી જ નીકળે ! અમૂર્તિપૂજક શ્રે. પક્ષે એવી દલીલ મૂકી છે કે ભગવતે સાધુને જે ઉપકરણ રાખવા કહ્યા છે તેવા ઉપકરણો આ જગત ઉપર અન્ય મતોવાળા રાખતા જ નથી. અને જૈનલિંગ (સ્વલિંગ)નો બાલ વેષ કદાચ પાખંડીઓના બાલ વેષથી જુદો જ છે. મોર પીછાના સાવરણા અન્યમતિઓ-પાખંડી મતવાળા પણ રાખે છે અને પીછા નિમિત્તે પરુઓનો સંહાર થાય તેથી તીર્થંકર ભગવાને સાધુઓને મોર પીછાનો સાવરણો રાખવાનો છુટ આપી નથી અને આ દલીલ ઘણી બળાળી છે. જેની સાથે અમે સંમત થયા છીએ અને ફાવીએ છીએ કે જૈન સાધુઓને મોર પીછાનો સાવરણો રાખવો શાસ્ત્રાનુસાર નથી, તેમ જૈન શ્વેતામ્બરી સૂત્રો ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે.

પ્રથમ ચોથાના કારણો:—

આત્મરાની મંડળ તરફથી જૈન સાધુઓએ મુહપતી ન રાખવી જોઈએ એવી દલીલ કરી છે, અને તેના કારણોમાં જણાવ્યું છે કે, મુહપતી મોઢે બાંધવાથી મોઢું બેડાળ દેખાય છે, અને જગતજનો હાંસી કરે છે. નિંદા મસ્કરી કરે છે. અને આવી રીતે મુહપતી રાખવાથી જૈન દર્શનીઓનો તિરસ્કાર થાય છે. અને તિરસ્કાર થતાં રાગદેવ વધે છે, પરિણામે કર્મ બંધ થાય છે, વગી મુહપતી વગર બોલવાથી જીવહિંસા થાય છે એ કથન અસત્ય છે.

શ્રે. અમૂર્તિપૂજક પક્ષે એવી દલીલ કરી છે કે અઠાની લોકો જૈન દર્શનીઓનો તિરસ્કાર કરે, તેથી ધર્મ સિદ્ધાન્તોને એક બાળુએ તરછોડી મુકાય નહિ. તેમજ જૈન દર્શનીઓનો તિરસ્કાર થતાં રાગ દેવ વધે છે, તે પણ એક ઉપજની કાઢેલ દલીલ છે. સંત પુરોને

અમારી પાસે અમૂર્તિપૂજક પક્ષ તરફથી ધણા ગ્રંથો રજૂ કરવામાં આવ્યા છે.

તે પૈકી મુદપત્તિ ચર્ચા સાર (જે મૂર્તિપૂજક સંપ્રદાય તરફથી બહાર પડ્યો છે) નામના પુસ્તકની પ્રસ્તાવના પા. ૨૦ માં લખ્યું છે કે:-એ મુદપત્તિ ચર્ચાનું સમાધાન થઈ ગયું અને આત્મા-રામજી મહારાજશ્રીએ સરળ હૃદયથી મુદપત્તિ બાંધતી સલાત કબુલ કરી અને ચર્ચાનો અંત આવી ગયો.

પ્રસ્તુત પુસ્તકમાં મુનિશ્રી આત્મારામજી મ. નો લખેલો પત્ર પણ છપાયેલો છે જે પત્રની નકલ સૌની જાણ માટે અમે અહિં નીચે આપીએ છીએ.

મુનિ આત્મારામજીનો પત્ર

સુરત બંદર

મુનિશ્રી આલમચંદની યોગ્ય. લી. આચાર્યમહારાજ શ્રી શ્રી શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનંદ સૂરીશ્વરની (આત્મારામજી) આદી સાધુ મંડળ ગનેજ કે તર્કસે વંદણાનુવંદણા ૧૦૦૮ વાર વાંચતી થીતી તુમારી આર્ષ. સમાચાર સજ જાણે હે. યહાં સર્વ સાધુ સુખ સાતામે હૈ. તુમારી સુખ સાતા સમાચાર લીખના મુદપત્તી વીશે હમારા કહુના કતનાહી હૈ કી મુદપત્તી બંધની અચ્છી હૈ ઓર ઘણે દીનાસે પરંપરા ચલી આર્ષ હૈ ઈનકે લોપના યદ્ અચ્છા નહી હૈ. હમ બંધની અચ્છી જાણુને હૈ પરંતુ હમ હુંગીયે લોકોસે મુદપત્તી તોડકે નીકરે હૈ હસ વાસ્તે હમ બાંધ નહી સકતે હૈ ઓર જો આર્ષ બંધની ઈચ્છીએ તો યહાં જી નીંદા હોતી હૈ ઓર સત્ત્વ ધર્મ મેં આયે ફુને લોકો કે મનમે લીલચલી હૈ જાવે હસ વાસ્તે નદિ બંધ રાકને હૈ જો જાણુના અપરંચ હમારી સલાહ માનતે હૈ તો તુમકે મુદપત્તી

મેં કુલબી દાની નહીં દે. ક્યોં કે તુમ્હારે ગુજ બંધને દે. કોર તુમ નદિ જન્ધા થદ અગ્ગી જાન નહીં દે. આગે તૈમી તુમ્હારી ખરજી દમને તો દમારા અમીઆથ સીખ હોવા દે મેં જામના.

૧૬૮૭ કારતક વસી અમામ વાર ખુધ હમખત તિલકી વંદાજા જાંચતી હોવાસી કે રોજ ૧૦ જાગે સીખી સીખી દે.

* * * *

મુખ વચ્ચિઠા મિદિ મજબી અન્ધ દરંનંતો અવ પતુ અંધ અદિ રાતુ કીમેવ મીમે.

તે પ્રાણાનુવાનેન ધ્યામે ને કેન જાંતવઃ
દન્યને રાજસઃ જસ, ન્ત કુ માયાસર વાર્દિનઃ
અરિ નિ આસ્તે ખ્યાના કારસી મુખ વચ્ચિઠા
તાન્મન્વા મ પોતુ તિહાન કુવ દિંગા નિવનંયે

“ તે કાળ તે સમયે વણારસી નામની નગરી હતી. તે નગરીમાં સોમલ નામનો એક બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. તે ધણો શક્તિવંત તથા યજુર્વેદ આદિ બ્રાહ્મણોના શાસ્ત્રમાં નિપુણ હતો. એક સમયે પાર્શ્વનાથ અરિહંત પુરુષોત્તમ ભગવાન પૂર્વાનુપૂર્વ વિચરતાં વણારસી નગરીમાં અંબરાલ બાગમાં પધાર્યા. તે હકીકત સાંભળી સોમલ બ્રાહ્મણે મનમાં વિચાર કયો કે પ્રભુ પાર્શ્વનાથ પાસે જઈને કહું કે જો તમે મારા પ્રશ્નોનો જવાબ આપો તો હું વંદના નમસ્કાર કરું અગર જો બરાબર જવાબ ન મળે તો હીલના કરું. એવો વિચાર કરી પ્રભુજી પાસે હાજર થઈ પ્રભુજીને પ્રશ્ન કર્યા-પ્રભુજી તરફથી તેના પ્રશ્નોના બરાબર જવાબ મળતાં સોમલ ધણો જ આનંદ પામ્યો અને પ્રતિબોધ પામતાં પ્રભુજીને વંદણા નમસ્કાર કરી પાંચ અભ્યુત્તર અને સાત શિક્ષાવ્રત એમ આગ્રહના બાર વ્રત અંગીકાર કર્યા. સાર પછી ભગવંત પાર્શ્વનાથ બહાર જનપદ દેશમાં વિહાર કરવા લાગ્યા. આ વખતે સોમલ બ્રાહ્મણને સાધુના દર્શનનો અભાવ થઈ પડતાં તથા મિથ્યાત્વીનો પરિચય અને સંગ વધી પડતાં સોમલ મિથ્યાત્વી બની ગયો અને ઉવટ તાપસના ભડોપકરણ તૈયાર કરાવી તાપસ હીક્ષા અંગીકાર કરી, કંદ-મૂળ, રનાનમંજન, માટી વિભેષન, આદિ તાપસી ક્રિયામાં મશગુલ બની ગયો. તેવામાં એક દિવસે એક અશોક વૃક્ષ નીચે આવી, મોટે કાષ્ટની મુહપતી બાંધી, કાવડ મૂકી સ્થાન લીધું ત્યાં અર્ધો રાત્રિ ગઈ કે એક દેવતા આકાશથી આવ્યો અને સોમલ બ્રાહ્મણને કહ્યું કે અહો સોમલ ! તારો પ્રવચ્ચો કુષ્ટ પ્રવચ્ચો છે. તારું દીક્ષિતપણું ખરાબ છે. તે વખતે સોમલ મૌન રહ્યો એટલે દેવે જે દિશાએથી આવ્યો હતો તે દિશાએ ચાલ્યો ગયો. ત્યારબાદ સોમલ પ્રભાત થયે-મૂર્ધ જાળવસ્થામાં થયે બાલના વસ્ત્ર પહેરી, વાંસની કાવડ લઈ ભડોપકરણ હાથમાં લઈ ચાલ્યો. અને એક અશોકવૃક્ષ નીચે ભડોપકરણ મૂકી કઠમુદાપમુદુ વંચિતા કાષ્ટની

The Religions of the world by John Murdoch.

L. L. D. 1902 Page 125માં લખ્યું છે કે:—

"The yati hasto lead a life of continence he should wear a thin cloth over his mouth to prevent in seets from flying into it, he should strain water through a cloth before drinking, and he should carry a broom (ougha) to sweep the place on which he is about to sit to remove every living creatures out of the way of danger.

ભાવાર્થ—જૈન મુનિ પોતાનું જીવન એવી રીતે વર્તન કરે છે કે-મુખમાં પ્રવેશ થતાં જંતુઓને અટકાવવા મુખ ઉપર વસ્ત્ર ધારણ કરે છે. પાણી કપડાથી ગળીને જ પીવે છે, અને જેસવાને સ્થાને જંતુઓને દૂર કરવા એક ઓઘો રાખે છે.

The religions of India by A. Borth

London. 1891 Page 145 માં લખે છે કે:—

"Not only do the Jains abstain from all kinds of flesh, but the more rigid of them drink only filtered water, breathe only through veil and go sweeping ground.

ભાવાર્થ—જૈનો માંસ ભક્ષણ નથી કરતા એટલું જ નહિ પરંતુ તેઓ ગાંજેલું પાણી પીવે છે. વસ્ત્ર મારફત શ્વાસ લે છે અને જમીન સાફ કરતાં કરતાં ચાલે છે.

Indian wisdom by moviler Williams M. A.

London 1975 Page 131. માં લખ્યું છે કે:—

"Do not kill or injure; which Jains carry to a preposterous an extreme that they strain

water before drinking it, sweep the ground with a brush before treading upon it, never eat or drink in the dark and war mulin before their mouths to prevent the risk of swallowing minute insect.

ભાવરૂપ:—

કોઈના પ્રાણુ દ્વારા નદિ તેમજ જળ કરે નદિ, એ જોતેની
ખામ વિચિત્રતા છે. પાણી માં તે પોતે છે. જ્યોત ઉપર જેવું
પડેલાં એવાથી જ્યોત નાશ કરે છે. ગરબે કોઈ દિવસ ખાતા
પેના નદી, અને મુશ્મ જલુદ્ધા મુખના ન શ્રેયે. તે વાગે મીઠા
પીણા (મુદગની) મુખ ઉપર રાત છે.

[illegible]

અમદાવાદના મહાન મંત્રે એક મંત્રાગારી ગુચ્છ

... ..

દર કાવશે તે તો ક્ષણ લગાવા જેવું છે. માટે જે વિવગમની આગમાં આલનાર હશે તે તો આગમ વિરદ મુદપતિ બાંધ્યા વગર વાંચવામાં ભાગ નહિ જ લેશે.”

વધુ માટે હરિજન મચ્છીનો રાસ તપાસતાં નીચે પ્રમાણે પ્રશ્ન મૂકે છે:—

દેહલ સધલે વાણ્યા, ઝાલરના ઝલુકાર,
તામ્ર શબ્દ મુણતા યકાં, ઝાલરના ઝલુકાર.
મુલસ બોધી જીવડાં, માંડે નીજ ખટકર્મ,
સાધુજન મુખ મુહપતી, બાંધી કહે જિન ધર્મ.
મુવીહીત મુનિ બણીયે, માંડે નીજ ખટકર્મ.
સાધુ જન મુખ મુહપતી, બાંધી કહે જિન ધર્મ.

આ ઉપરાંત થોડા વધુ પ્રમાણે તપાસો—

બત્તીસંગુલ દીઠં રયહરણં પુત્તિયાય અધેણં
જવાણ મુખણુદ્ધા સિંગદ્ધા ચેવ એધંતુ

ભાવાર્થ—રમેહરણ બત્તીસ આંગળ લંબાઈમાં રાખવું અને તેના અર્ધા માપે મુહપતી રાખવી તે બંને જીવોના રક્ષણ માટે અને સિંગ માટે રાખવાના છે.

મુહપતી મુહ બંધે વાહિજવસ્સ રકખણુદ્ધે

તમ્સદ્ધે મુહપતિં અરિહંતા સલિંગ ભાસધં

અર્થ:—વાયુકાયના જીવની રક્ષાને અર્થે મુહપતી મુખે બંધવી અને તે કારણે જ મુહપતી છે. જે યકો અરિહંતના અનુશાસનો જાળખાય છે અને તે સલિંગ છે.

સંશય નિવારણ પુસ્તક સાક્ષી પૂરે છે કે:—

મુહપતી મુખ બાંધ્યા વિના, દીયે શાસ્ત્ર ઉપદેશ;
હિલુત્રી તે બણીયે, ચંકા નહિ લવલેશ.

water before drinking it. sweep the ground with a brush before treading upon it, never eat or drink in the dark and wear muslin before their mouths to prevent the risk of swallowing minute insect.

આર્થ:—

કર્તા આજી કોં નદિ તેમજ કાનિ કરો નદિ, એ જોનેની
ખ.ન વિ.રિ.પદ. ઇં. પાણી માગને પોરે છે. જાણેન ઉપર નેપા
પરેલાં એપાણી જાણેન આપ કરે છે. રાજીએ કોં દિગ ખવા
કં ના નદ, અને મુદમ જાંદુએ મુખમાં ન શ્રેય, તે વાંચે ડીગ
જા.પ મુદમની મુખ ઉપર રાને છે.

૧.૧૫.૧૦ - મહાભારત અંગ્રા.સે. ૩૫:૫૬૯ અને અંગ્રા.સ. ૫
 ૨૯ ૧૦૦ કુલપતિ ભાષા અંગ્રા.સે. ૫૬૯ ૨.૩૫૬૯: ૧૫૬
 ૩૫૦૦: ૬.૦૦ ૩૦૦૦ ૬૦. ૩૦ કુલપતિ ભાષા અંગ્રા. ૩
 ૫ - ૦૦ ૦૦ ૩૦ ૩૦ ૩૦ ૩૦

કાળ કરી ગયેલા સાધુને શ્યામ નિશાસ મુકવાનો દોતો નથી તેમજ તે કાંઈ બોલી શકે તેમ નથી, કે જોયી કરીને વાયુ કાપના છત્રની હિંસા થાય અગર પુસ્તક ઉપર અચાતના થાય, કે યુકે ઉડાનો વખત આવે. પરંતુ ખાસ કરમાન છે કે મરી ગયેલા સાધુને પરાંવા વખતે પણ મુખ બન્ધન કે રજ્જેદરણુ ન હોય તો તે જૈન સિંગના સાધુ છે એમ લોકમાં જાણી શકાય નહિ. આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે રજ્જેદરણુ અને મુદપતી બંધન એજ જૈન ધર્મના સાધુના લિંગ છે અર્થાત્ સ્વલિંગ છે. અને મુદપતીના બંધન સિવાયના સાધુ જૈન દર્શન અનુસાર સ્વલિંગી-હોવાય નહિ. ઉપર મુજબનો અમારો દરાવ બંને પક્ષોની હાજરીમાં અમે વાંચી સંભળાવ્યો છે.

વસંતપુર

પંડિત મહાવીરપ્રસાદ
પંડિત જગદેવપ્રસાદ
પંડિત હનુમાનપ્રસાદ
પંડિત શંકરપ્રસાદ
પંડિત વિશ્ણુપ્રસાદ

આ પ્રમાણે દરાવ વાંચી સંભળાવ્યા પછી બંને પક્ષો શાંત રેશા. કોઈ પણ જાતની ઉત્કેરણી કે ઉછાંછળું વર્તન દેખાયું નહિ અને શરત મુજબ પંડિતોને રૂ. ૫૦૦ આત્મશાની મંડળવતી સાક્ષ્યભાઈએ આપી દીધા. દરાવ સાંભળી જનસમૂહ વિખરાયો.

આત્મશાની મંડળના સહાસદો સાથે સાક્ષ્યભાઈએ વાતચીત કરી અને એકત્ર થવા તથા બંને પક્ષો વચ્ચે સુસેદ સંપી કરવા સિવજીભાઈને જણાવ્યું. જે ઉપરથી સીવજીભાઈ, કુશલચંદ જૈન, બાલચંદ જૈન વગેરે ધણા ખુદી થયા અને બીજે દિવસે સવારના આઠ વાગ્યે મીટીંગ રાખવાનું દરાવ્યું. ત્યાર બાદ આત્મશાની મંડળના ભાઈઓ તથા અમૂર્તપૂજક ભાઈઓ પોત પોતાના રથાનકે ગયા.

રાત્રીના દસ વાગ્યાની ટૂંકમાં પાંચે પંડિતો તથા કુશલચંદ, બાલચંદ જૈન વગેરે પોત પોતાને ઘેર જવા ઉપડી ગયા.

ઉપાટે મુખ લોકનાં, અસંખ્ય હૃદયોનો ધાત
અદિસાના ઉપદેશકે, મુદપતી બાપી સામ
અદિસાના અનુયાયીએ, મુદપતીથી સ્વાગતમાં
'મુદપતિ' શબ્દ ન દેખીયો, સૂત્ર સિદ્ધાંતે કથાંધ.
દિન સિદ્ધાંતો સામ જાણે છે કે—

મુખ બાપે તે મુદપતી, રોડી પાટો પાત્ર
અતી રહે દાસ માર્ગ, લેનર મને નિત્ય
મેક કાન પાત્ર મમ કમી, પાંચે પાંચી કામ
કેટ રોડી કાપડી, નામે મુદપતી કામ

જા મને: જોઈ: મુદપતી જાણ નિલ મ.વ. છે.

જા મુદપતી અર્થ: માર્ગ જાં મુદપતી નિલ
મુદપતી મેક માર્ગ મુદપતી મુદપતી મુદપતી
મુદપતી મુદપતી મુદપતી મુદપતી મુદપતી

કાળ કરી ગયેલા સાધુને શ્વાસ નિશ્વાસ મુકવાનો હોતો નથી તેમજ તે કાંઈ બોલી શકે તેમ નથી, કે જોયી કરીને વાસુ કાચના જવની હિંસા થાય અગર પુસ્તક ઉપર અશાતના થાય, કે થુંકે હિંસાનો વખત આવે. પરંતુ શ્વાસ કરમાન છે કે મરી ગયેલા સાધુને પરજવા વખતે પણ મુખ બંધન કે રજોહરણ ન હોય તો તે જૈન સિંગના સાધુ છે એમ લોકમાં જાણી શકાય નહિ. આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે રજોહરણ અને મુહપતી બંધન એજ જૈન ધર્મના સાધુના સિંગ છે અર્થાત્ સ્વસિંગ છે. અને મુહપતીના બંધન સિવાયના સાધુ જૈન દર્શન અનુસાર સ્વસિંગી-દહેવાય નહિ. ઉપર મુજબનો અમારો ઠરાવ બંને પક્ષોની હાજરીમાં અમે વાંચી સંભળાવ્યો છે.

વસંતપુર

પંડિત મહાવીરપ્રસાદ
પંડિત જગદેવપ્રસાદ
પંડિત હનુમાનપ્રસાદ
પંડિત શંકરપ્રસાદ
પંડિત વિષ્ણુપ્રસાદ

આ પ્રમાણે ઠરાવ વાંચી સંભળાવ્યા પછી બંને પક્ષો શાંત રહ્યા. કોઈ પણ જાતની ઉત્કેરણી કે ઉઠાંછળું વર્તન દેખાયું નહિ અને શરત મુજબ પંડિતોને રૂ. ૫૦૦ આત્મદાની મંડળવતી લાલજીભાઈએ આપી દીધા. ઠરાવ સાંભળી જનસમૂહ વિખરાયો.

આત્મદાની મંડળના સભાસદો સાથે લાલજીભાઈએ વાતચીત કરી અને એકત્ર થવા તથા બંને પક્ષો વચ્ચે સુલેહ સંધી કરવા ચિવજીભાઈને જણાવ્યું. જે ઉપરથી શીવજીભાઈ, કુચલચંદ જૈન, બાલચંદ જૈન વગેરે ઘણા ખુદી થયા અને બીજે દિવસે સવારના આઠ વાગ્યે મીટીંગ રાખવાનું ઠરાવ્યું. ત્યાર બાદ આત્મદાની મંડળના ભાઈઓ તથા અમૂર્તિપૂજક જાદવો પોત પોતાના રથાનકે ગયા.

રાત્રીના દસ વાગ્યાની ટૂંકમાં પાંચે પંડિતો તથા કુચલચંદ, તથા બાલચંદ જૈન વગેરે પોત પોતાને ઘેર જવા ઉપડી ગયા.

પ્રકરણ ૧૯ મું

અદ્વચારીજનું પ્રાયશ્ચિત્ત અને મુક્તિ શાંતિ.

૧ સંતપુરમાં આજે આનંદ આનંદ દેખાઈ રહ્યો છે. આત્મતાની મહત્તા મજામતો તથા મેનામ્પરી અર્થે ૧૫૧ પાસના મજામતો લગભગ આઠ વામનાં તે સુખ નિરામમાં આદિ મજા. લાગુજાઈ, સુખવાપ મીઠા, મીઠાજાઈ, નામજાઈ, દામવાપ પોષાવાપ, કુલમયજાઈ, કુરુમજાઈ, ખીમજાઈ, દેમજાઈ, લીલજાઈ, પાનામજાઈ વગેરેને એક મંત્રો દેખપૂર્વક લખાયા છે અને જગતર માઠા આઠ વામનાં પોષા અદ્વચારીજન સુખવાપજન પત્ર આઠ વામનાં એકે મંત્રો ને ૧૫૧ મજામતો છે—

આઠ વામનાં મિત્રો

આપ મિત્રાને પણ ગર્હ ગુજરી બુધી જવાની હું ખાસ વિનંતિ કરું છું. મહાવીરના ઝંડા નીચે આપણે અત્યારે એક સંપી કરી રહ્યા છીએ. એટલે તમારા હૃદયમાંથી બધા શસ્ત્ર રૂપી કાંટા કાઢી નાખવા જોઈએ અને શસ્ત્ર રહિત થવું એજ આપણું કર્તવ્ય છે.

અમારા તરફથી મી. હિરાલાલભાઈ ઘોષાવાળાને કે મી. નાગસીંહાદને કે મી. પુનમચંદભાઈને કાંઈ પણ પ્રકારથી માફ સાચું હોય અગર તો મન દુઃખ થયું હોય તો અમે ખુશા હૃદયે તેમની માફી માગીએ છીએ.

અમે અને તમે એક જ છીએ. ગર્હ ગુજરી બુધી જવી અને સહન કરવું. રાજવી કવિ કલાપીએ પણ યથાર્થ કહ્યું છે:—
‘‘હાડી બાબા ! સહન કરવું એય છે એક હાડાણું !’’
સહન કરવાનો ગુણ પ્રગટ થવો એટલે આત્મામાં ક્ષમા ગુણ પ્રગટ થવો અને ક્ષમા ગુણ પ્રગટ થાય એ આત્માઓ ખરેખર વંદનીય છે. તો હવે અગાઉ આપણે એક સંપથી-એકત્રણે કામ કરતાં, તેમ એકત્રણે કામ કરવું.

મુનિશી ક્ષેત્રપાલજીએ આત્મજ્ઞાની દીક્ષા અંગીકાર કરી છે. પરંતુ હવે તેમને હરોથી દીક્ષા અંગીકાર કરવી પડશે અને સુવિદિત આચાર્ય સમક્ષ દોષનું પ્રાયશ્ચિત લેવું પડશે. તથા મોર-પીછાનો સાવરણો મુકી ર્ધ મુઠપતી બંધન કરવું પડશે. આત્મજ્ઞાની મંડળના સર્વે મિત્રો તરફથી હું આગ્રહપૂર્વક જણાવું છું કે શ્વલ્લચારીજીએ પોતાની મૂળ દીક્ષા અંગીકાર કરવો પડશે. અને ત્રિશોકના નાથ બમવાન મહાવીર દેવની વાણી જેમાં ગ્રંથાયેલી હોય એવા સૂત્રોનું જ વાંચન રાખવું પડશે.

અંતમાં મી. સુખલાલ શેઠ, શીવજીભાઈ, વગેરે જે પ્રમાણે કહે તે પ્રમાણે અમે કામકાજ કરવા અને અમારો સહકાર આપવા

છું. એટલે તેમણે પ્રાયશ્ચિત લીધું, અને જૈન ધર્મની શુદ્ધિ કરાણી કરવા લાગ્યા. તો તમારે પણ તે પ્રમાણે અનુકરણ કરી જૈન ધર્મ અનુસારની શુદ્ધિ કરાણી કરવી જોઈએ.

બ્રહ્મચારીજી : હું કાંઈ પાસત્યો થયો નથી. પરંતુ હું તો આત્મજ્ઞાની થયો છું. તેથી મારે પ્રાયશ્ચિત લેવાનું નથી. અને હવે આપ એ વાત જવા દો.

લાલજી : બ્રહ્મચારીજી ! જો આપ વિનંતિ કરતાં પણ સત્ય રહેતો અંગીકાર નહિ કરો, તો પછી અમારે અમારા સહધર્મી બંધુઓને નિરૂપાયે જણાવવું પડશે કે બ્રહ્મચારીજીના સિદ્ધાંતો તથા તેમની શ્રદ્ધા જૈન ધર્મના સૂત્રોથી વિરુદ્ધ છે. જૈન ધર્મના એ સાધુ નથી, પણ પાસત્યો છે. તેથી તેમને કોઈએ જૈન ધર્મના સાધુ તરીકે માની આદર આવશ્યક-માન સન્માન ન આપવું. બીજા ધર્મના સાધુઓને જેમ માન સન્માન, અન્ન આદિ દાન આપીએ તે પ્રમાણે વ્યવહાર કરવાની અમારી અટકાયત નથી. અમારે આવો રાહ અપ્પીયાર કરવો પડે તે યોગ્ય નહીં, સમજવાં છતાં પણ અજ્ઞાન સેવવું એ આત્માથી મુનિનો ધર્મ નથી.

બ્રહ્મચારીજી : શું આ મોરપીછાનો સાવરણો મારે મુકવો પડશે ?

લાલજી : હા, એ મોરપીછાનો સાવરણો જરૂર તમારે મુકવોજ પડશે અને મુદપતી બંધન કરવું પડશે તથા જૈન ધર્મના સૂત્ર સિદ્ધાંત અનુસાર પહેલાંની માથેકે શુદ્ધ વર્તન રાખવું પડશે.

બ્રહ્મચારીજી : મારે રજોદરણ્ય ક્યાંથી લેવો ? અને દાણ આપે ?

લાલજી : તમોને રજોદરણ્ય અને મુદપતી મળી રહેશે. ઉપા-અપમાંથી રજોદરણ્ય અપાવીશું.

બ્રહ્મચારીજી : પ્રાયશ્ચિત ફોની પાસે લેવું ?

સુખસાસ : જો દિવસ પહેલાંજ અને સુખાત્ર ક્રિયાપાત્ર આત્માથી પંડિત મુનિરાજ પધારેલા છે. તેમની પાસે જતું પ્રાયશ્ચિત લેવું અને દીક્ષા અંગીકાર કરવી.

શ્રી લાલજીભાઈ અને મુનિ શ્રી શ્રેષ્ઠપાલજી વચ્ચે જે વાતચીત થઈ એ ઉપરથી મને એમ લાગે છે કે, જૈન યુવક મંડળની સંસ્થા આ ગામમાં ઉભી કરવી જોઈએ. અને આ યુવક મંડળે નીચેનાં કાર્યો હાથ ધરવા જોઈએ.

(૧) જે જે ગામમાં સાધુઓ શીયોલાચારી, પાસત્યા કે એવા વર્તનવાળા જાણીતા હોય તે તે ગામમાં યુવક મંડળના કાર્યકરોએ જઈ તેમને સમજાવી તે સાધુના શીયોલાચાર કે પાસત્યાપણું દર કરાવવું.

(૨) જે જે ગામમાં જૈન લિંગ-મુહપતી અને રજોહરણ રાખી સાધુઓ માયા કપટ સેવતા હોય તેવા સાધુઓને ખાસ ચેતવી દેવા કે માયા કપટ એ જૈનદર્શની સાધુઓને છોડવા યોગ્ય છે છતાં ન માને તો તે ગામનો સંઘ કે બીજા અગ્રગણ્ય કાર્યકર્તાઓને બોલાવી તેમને સમજાવવા, તેમ છતાં ન સમજે તો તેમને મુહપતી અને રજોહરણ છોડી દેવા જણાવવું પણ વેષ રાખી જૈન ધર્મને કલંક ન બેસાડે, એવી ખાસ ચેતવણી આપવી.

(૩) આમ છતાં પણ તે દ્રવ્યલિંગી સાધુ ન સમજે તો તે બાબતમાં જાહેરખગરો કાઢી તે દ્રવ્યલિંગી સાધુની અદા જૈનદર્શન અનુસાર નથી તેવું લખાણ કરી ગામે ગામ મેરકણવું અને આવી જાહેર ખગરો થી સંઘ સમક્ષ વાંચવી, અને કોઈ તેમને ઉત્તેજન ન આપે તેવી પરિસ્થિતિ ઉત્પન્ન કરવી.

(૪) મહાવીરદેવના વિદ્યમાન સિદ્ધાંતોમાંથી રાષ્ટ્ર ઉન્નતિ, અદ્વિસાવાદ, અસ્પૃશ્યતા નિવારણ, કેળવણી વગેરે વગેરે નીતિના ધબ્બા દર્શાવે છે તે ઉપર સ્પષ્ટ વ્યાખ્યાનો આપી શોતાજનોને સત્ય રસ્તે દોરવા સાધુ મુનિરાજોને વિનંતિ કરવી.

(૫) આવક આધારમાં જીવ અજીવનું જાણપણું થાય તો જ ધર્મની ઉન્નતિ થાય. એ ધ્યેયને લક્ષ્યમાં રાખી, સાધુ મુનિરાજો તે મુજબ પ્રવચન આપે તેવી વિનંતિ કરવી.

સાંભળવામાં આવે છે. દુધ અને દહીં એ બંનેમાં પગ રહે તેવું આપખુદ વર્તન કેટલાક આગેવાનો ચલાવે છે. આ વસ્તુ તાત્કાલિક સુધારો માગે છે. પરંતુ આપણે ધણુંજ સારું કાર્ય કર્યું છે. ભાગ્યેજ ખીજ ગામમાં આવું કામ થઈ શકશે. અંતમાં પરમહંસાણ પાસે હું પ્રાર્થના કરું છું કે અમારો સંપ જોવા થયો છે તેવો સંપ દરેક સ્થળે રહે.

તાળીયોના મડમડાટ

શીવજીભાઈ લાપણુ કરી બેસી જતાં સુખસાચ શેઠ ઉભા થયા, તેમણે જણાવ્યું કે:—

આજના મંગળ દિવસે લાડુ મિષ્ટાન્ન ઉડાવવા એ મને યોગ્ય લાગતું નથી, પરંતુ મંગળ દિવસની ખુશાલીમાં મારા તરફથી કન્યા-શાળાની વિદ્યાર્થીનીઓને તથા નિશાળના વિદ્યાર્થીઓને શુદ્ધ સ્વદેશી કાપડના કટકાઓનું હનામ વહેંચાશે. અને આજના સંપથી અમેને અપૂર્વ આનંદ થયો છે. આવો સંપ આ સ્થળે તથા ખીજ સર્વ સ્થળે હરહંમેશ રહે એમ મારી પ્રાર્થના છે.

તાળીઓના મડમડાટ

ધડીયાળમાં નવના દેકોરા થયા. એટલે સર્વે મિત્રો બહાર નીકળ્યા. સુખસાચ શેઠે પોતાના નોકરને દુકાને મોકલી કાપડના કટકાઓ નિશાળમાં તથા કન્યાશાળામાં વહેંચવા મોકલી દીધો અને સર્વે મિત્રો ઉપાશ્રયે ગયા. ત્યાં આગળ ગુરૂ મહારાજને વિધિપૂર્વક વંદન નમરહાર કરી બેસા.

સુખસાચ શેઠે પૂર્વ ગુરૂદેવને જણાવ્યું કે—આ અદ્વયારીજી ક્ષેત્રપાલજી જૈન ધર્મની દીક્ષા લઈ મુનિ થયેલા, પરંતુ કેટલાક સંન્યોસીમાં તેમણે મૂળ દીક્ષાનો ત્યાગ કરી મોરખીડાનો સાવરણો રાખ્યો છે અને મુદપનીનો ત્યાગ કર્યો છે. હવે અદ્વયારીજીને દીક્ષા જૈન દીક્ષા આપો અને તેમને આપની પાસે ગામી નુવનો

(૨) દીકાના કેટલાક લેખી સાધુઓ સંનિમિર્મલ વાંચક
પરેશનના ઉદાગ્રહ આવે છે. તે આ પ્રકારે છે. ધામ, તેમ
પ્રાપ્તિ કરના અને માતાપિતા કે વડીલની મંજુરી વિના
દેવ આપના સમક્ષવત્.

અહીં નંદના નિદાનોને મરડનાં-મગડનાં ને ને પુત્રી
ના નામ આપે જલિગાર કરાવે.

૧. નામ આપના અન્ધારે કાચકનોંચો બીજામ અપાર પોતે.

૨. નામ આપના પ્રચાર કરવાની તેમની કમ

૩. નામ આપના અન્ધારે તેમ કો.

૪. નામ આપના પુત્રનોંચ જલાર પાવ.

૫. નામ આપના નિદાનો અન્ધારે.

૬. નામ આપના નિદાનો અન્ધારે.

સૈન પતિર્તાન

સાંભળવામાં આવે છે. કુપ અને હર્ષ એ બન્નેમાં પણ તેને તેને
આપણું વર્તન કેટલાક કારણોને લીધે છે. આ વસ્તુ બહુ સારી
દેખાશે અને છે. પરંતુ આપણે પાણીમાં કાંઈ કાંઈ કરીએ. આપણે
ખીન આમમાં આવું કામ કરી શકીએ. આમમાં પરમાત્મા પણ
હું પ્રાર્થના કરું છું કે આપણે તેમ જોઈ શકીએ કે તેમ જોઈ શકીએ
દેવે રચે રહે.

તામ્રબોના મંત્રમુદ્ર

શીવજીનાં કાવ્ય કી જેમને વાંચે મુજબ છે: કી. ૨૧.

તેમણે જણાવ્યું છે:—

આગળ મંત્રમુદ્ર દિવસે હાથ નિહાળી દેખાવવા એ એક સારું
કામનું નથી. પરંતુ મંત્રમુદ્ર દિવસે જુદા જુદાં કામ કરવાં. કામ
સાગાની વિચાર્યોનીએને પણ નિહાળવા દિવસે એક કામ કરવાં
કાવળા કામકોનું કામ કરવાં અને આપણું કામ કરવાં. આમ
આપણું આનંદ થશે છે. આપણે તેમ જોઈ શકીએ. તેમ જોઈ શકીએ
રચે રચે રહે એમ આપણું કામ કરવાં છે.

તામ્રબોના મંત્રમુદ્ર

પરીવારમાં નવરા દેવતા થયા એકે એકે નિત્ય કામ
કામ. મુજબ છે તેમના મેડને ફક્ત એકે એક કામ
કામકો નિહાળવાં પણ કામકોનું કામ કરવાં નાકલી દિવસ અને
એકે એકે કામકોને પણ તેમ જોઈ શકીએ. તેમ જોઈ શકીએ
વંદન નમસ્કાર કી બેશ.

મુજબ છે પૂજા કરવાં અને આપણું કામ કરવાં. આમ
સેવાવશ સૈન કર્મની વીણા કરી તેમ જોઈ શકીએ, પરંતુ કેટલું
કામકોનું કામ કરવાં પણ કામ કરવાં. આમ કરવાં. આમ
કામકો છે અને તેમ જોઈ શકીએ. તેમ જોઈ શકીએ.
દેવે સૈન વીણા કરવાં અને તેમ જોઈ શકીએ. આમ કરવાં.

અગ્યામ કરાવે. સુખગાય શીઃ પૂજ્ય ગુરુદેવની સાથે આમ ત. ૧૨
કરે છે, ત્યાં તે ઉપાધ્યય ચિહાર ભાર્ગવ મરે. ગુરુદેવના મ
મંપની મમરા મુનિથી યેવપાલજીને નવેમરથી દીશા વિધિ કર
મુનિથી યેવપાલજીએ મુદપની જમન કર્યું અને રત્નેદરજી રા
તથા ગુરુદેવના જીવ્યાના મુજબ પ્રાપ્તિત થોડું અને દુર
તેવા માર ગુરુદેવના જીવે રવા નવેમરથી દીશા મારજી
નાર તેમનું નામ દેવચંદ્ર રાજામાં આનું.

મર્ગે મિત્રોએ ગુરુ મદાગજની દાગડીમાં રીતજન રાજા
કરી. ગુરુદેવ પામે આગમની આપ્તિઓએ પિતાના હાથનું
પ્રમદ કર્યું અને પદાનાથ કર્યું. જગતપુત્રના હરદેહિએ આ મ
નાર મારજીના એક જીવ જમને મંપ થયો. પેળનાથ હર પ
મામ જીવેના હરેના પાર રજા નહિ. આગમની કાર્યોએ
હરેના મેઃ પન્નવ. ૬ આગમના મારજી. હર પારજી જેવા મેઠાં
દિન જેમ વિધિવિધિ રજા, હરે, કર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ
મુદપની, કર્મ, કર્મ, વિદ્યાકર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ
- વચન, કર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ
- વચન, કર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ, કર્મ

દ્વા. ૧૨૨૨૨. વિધિ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨.
પાણી તેજા કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨.

(૧૨૨૨)

કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨.
કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨.

કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨.

કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨.

કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨.

કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨.

કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨. કર્મ ૧૨૨૨.

